fondată în 1895
bpt
serie nouă

jókai mór

omul de aur

**

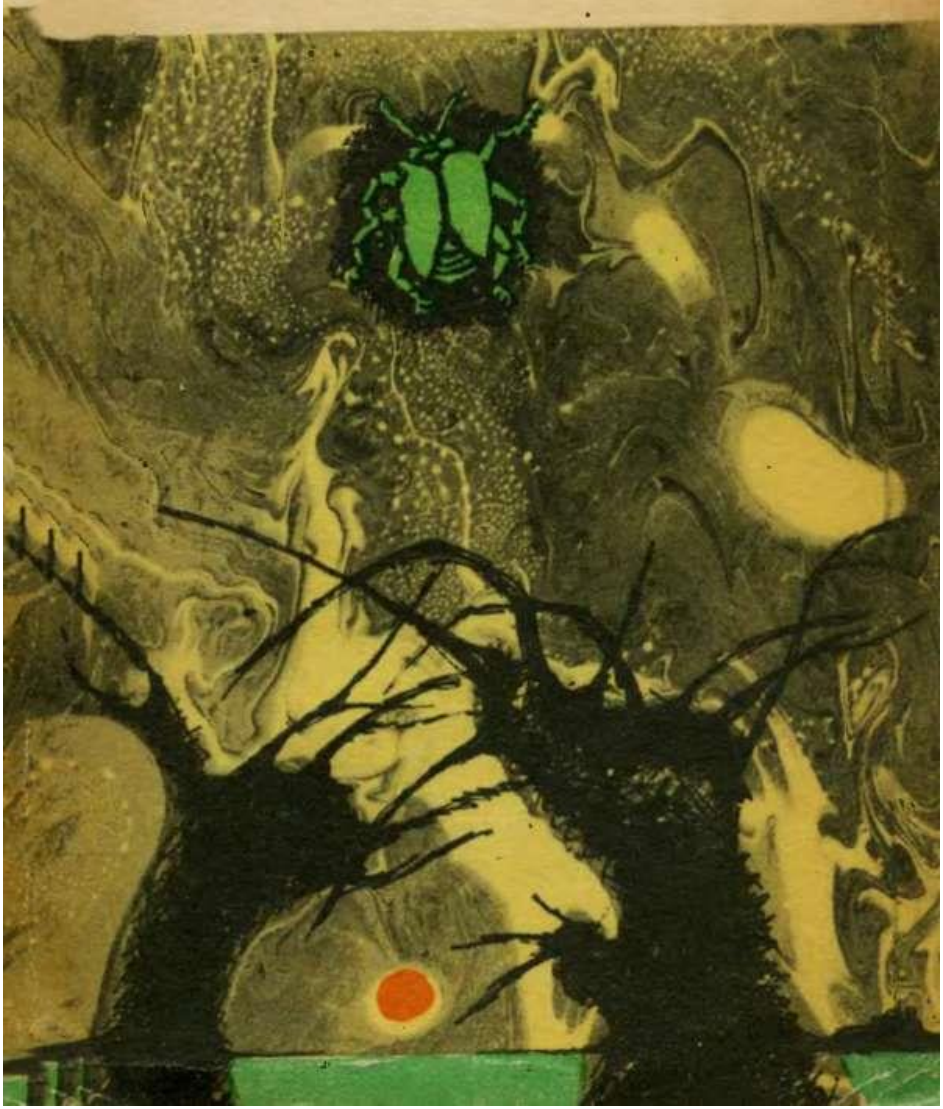

jókai mór

«BIBLIOTECA PENTRU TOȚI»
APRECIERI DIN PRESĂ

«Că românul e născut poet se știe de mult. Bucuria ce ne-a rezervat-o expoziția cărții din Sala Dalles astă iarnă a fost de a ne face să constatăm că nu numai se fac multe poezii și romane, se reeditează marii autori, se fac traduceri din literaturile străine, dar se și publică. Un profesor îmi spunea nu de mult că el crede că o anumită ridicare a nivelului intelectual al elevilor care vin la facultate, vizibilă pentru mulți, se datorește „Bibliotecii pentru toți", a cărei operă de traducere răspîndită în mase largi de cititori a fost atît de fructuoasă.»

Gr. C. Moisil — Românul e născut poet
(Contemporanul, 24 martie 1972)

«Apropiindu-se de nr. 700 — mai este nevoie s-o spunem? — colecția „Biblioteca pentru toți" a Editurii Minerva s-a impus în conștiința celui mai larg public cititor cu o intensitate pe care îndepărtații ei întemeietori — e de presupus — n-au visat-o nici un moment. Sigur, cauzele acestui extraordinar succes de masă nu sînt greu de identificat, dacă avem în vedere fie și numai caracterul realmente reprezentativ al titlurilor selectate de redacția „B.P.T.". Fiind vorba de ultima serie, credem totuși că nu s-a reținut cu suficientă atenție prezența unei noi serii, integrată în catalogul general al colecției. Anume, ne gîndim la seria „cultură generală", care nu o dată ne-a pus în contact cu versiunea românească a unor studii pe teme de cultură, artă etc. de incomparabilă erudiție, unice în felul lor.»

«B.P.T.» — seria de «cultură generală»
(Luceafărul, 25 martie 1972)

editura minerva

Vol. I—II, lei 10

jókai mór

omul de aur

ROMAN

★ ★

TRADUCERE DE NORAN SEVER
PREFAȚĂ DE NICOLAE BALOTĂ

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI 1972
EDITURA MINERVA BUCUREŞTI

Ilustrația copertei: *N. Claudiu*

JÓKAI MÓR
AZ ARANYEMBER
SZJEPIRODALMI KÖNYVKIADO
BUDAPEST, 1959

INSULA NIMĂNUI

(continuare)

Tropicus capricorni

Mihály vâsli către malul celălalt şi, când ajunse acolo, dădu barca unui pescar s-o aibă în grijă până s-o întoarce din nou.

Dar, oare, avea de gând să se mai întoarcă vreodată?

Până la schelă – acolo unde domnul Fabula se chinuia să încarce corăbiile – porni pe jos, căci a vâsli împotriva curentului e o muncă din cale afară de istovitoare pentru un om care n-are dispoziția sufletească să facă gimnastică.

Timár avea în suflet un alt şuvoi, mult mai puternic, împotriva căruia trebuia să vâslească cu toată tăria.

Terenul pe care trebuia să-l străbată era una din cele mai noi şi mai mari creații ale revărsărilor din regiunea Dunării de jos. Fluviul capricios rupe undeva vreun dig şi, astfel, îşi mută albia; din an în an unul din maluri e mâncat tot mai mult, în timp ce pământul smuls de aici se depune pe celălalt mal unde se înalță pământ nou pe care, din plopii aduşi de ape încep să crească tufişuri tinere. Aluviunile aduse în fiecare primăvară pot fi recunoscute după plopii care formează parcă nişte trepte.

Prin hățişul acesta nelocuit şi fără stăpân se răsfiră cărări rătăcitoare: drumurile pescarilor şi ale sărmanilor tăietori de răchită. Ici-colo, prin desiş, se zăreşte câte o colibă părăsită, cu acoperişul smuls de vifor şi cu pereții năpădiți de rugi de mure şi vrejuri de bostan. O colibă ca asta poate să slujească drept adăpost fie vânătorului care pândeşte becațele, fie tâlharului care vrea să se ferească de oameni, fie lupoaicei

care se pregăteşte să fete.

Cufundat în gânduri, Timár mergea agale prin desişul nesfârşit, ţinându-şi arma de cureaua petrecută peste umăr.

„...Nu-ţi este îngăduit, nu se poate să te mai întorci acolo. E greu să porţi toată viaţa, clipă de clipă, povara unei singure minciuni, darămite a două." Două minciuni care se lovesc cap în cap! Vino-ţi în fire! Nu mai eşti copil ca pasiunile să se joace cu tine. Şi-apoi poate că ceea ce simţi tu nici nu e dragoste. Poftă de o clipă sau, şi mai rău, trufie. Mândria ta de bărbat se simte poate măgulită că o tânără fată a respins pe un altul, tânăr, frumos şi zvelt, care a cerut-o de soţie şi s-a aruncat de pieptul tău spunând: „Pe omul acesta îl iubesc!" Înăbuşă-ţi trufia; fata nu-l iubeşte pe tânărul acela pentru că-i un om de nimic. Pe tine te adoră pentru că te asemuie unui zeu. Dacă însă ar şti cine eşti tu, dacă ar şti că nu eşti altceva decât un şarlatan mai norocos decât celălalt, atunci te-ar mai iubi oare?

...Şi dacă totuşi te-ar iubi într-adevăr, care va fi viaţa ta şi-a ei în cazul că vei primi această dragoste? N-o să te poţi despărţi de dânsa niciodată. Va trebui să-ţi împărţi viaţa în două şi să umbli cu minciuna de colo-colo. Vrei oare să-ţi fereci soarta în două locuri? Despărţindu-te de oricare din ele, să te chinuie gelozia? Să-ţi păzeşti într-o parte dragostea, iar în cealaltă cinstea?

...Soţia ta nu te iubeşte, dar ţi-e credincioasă ca un înger; dacă suferi tu, suferă şi ea; iar dacă suferiţi amândoi, ei bine, nu-i vina ei, ci numai a ta. I-ai furat comorile, i-ai furat libertatea şi-acum vrei să-i furi credinţa pe care ţi-a jurat-o?

...Da, dar ea n-o să afle niciodată acest lucru, şi deci n-o să sufere. La urma urmei, şi până acum ai petrecut o jumătate de an departe de casă pentru că aşa cere meseria de comerciant; să colinzi plaiurile ţării şi întreaga lume în interes de afaceri. Din primăvară şi până toamna târziu, vei putea sta aici şi n-o să trezeşti nimănui bănuieli, şi nimeni n-o să întrebe: „Pe unde ai umblat? Ce afaceri ai mai făcut?..." Dar ce se va întâmpla cu Noémi?

...Noémi nu-i o fiinţă uşuratică, pe care azi s-o sacrifici unei pasiuni efemere, iar mâine, plictisindu-te, s-o plăteşti

generos ca să-şi găsească uitarea aiurea. Tatăl ei s-a sinucis. Cu inima unei fete ca ea nu-i de joacă.

...Şi dacă binecuvântarea pe care îndrăgostiții o aşteaptă din partea cerului se va pogorî, în ceea ce te priveşte, acolo unde n-ai chemat-o? Ce va fi cu femeia, ce va fi cu familia la care nu ai dreptul şi care după legile omeneşti nu are drept asupră-ți?

...Noémi nu-i o femeie ca oricare alta; nu te poți purta cu ea după cum ți-e pofta. Ea îți cere tot sufletul, dându-ți pe al ei în întregime. Cum vei răspunde acestei cereri? Cum o vei scăpa din nenorocirea spre care o târăşti?

...Vrei ca-n visurile tale să ai veşnic coşmarul îngrozitor al unui pruncucigaş sau al unui sinucigaş?

...Şi-apoi, ai uitat că mai există încă o piedică: pretendentul refuzat? Omul acela este un aventurier şiret, pentru care un necaz mai mult sau mai puțin este totuna. Omul acela e în stare să te urmărească până la capătul lumii. Se va pune de-a curmezişul carierii şi vieții tale ori de câte ori vei încerca să te ridici mai sus. O să ştie să descopere tainele tale şi te va urmări toată viața, te va lovi, te va amenința. Nu vei scăpa de el cu prețul nici unui sacrificiu. Ura lui te va urmări cu mai multă străşnicie decât dragostea celei cu care ai fost cununat la biserică. Cum vei scăpa de el? Sau îl vei omorî tu, sau te va omorî el. Frumoasă legătură care-ți deschide drumul spre spânzurătoare! Şi tu, omul de aur pe care-l cinsteşte toată lumea, căruia i se acordă toate onorurile tu, omul pe care toți îl socotesc un model de virtute şi dărnicie, îți alegi acest drum care te va face să fii târât în fața tribunalului şi acuzat într-un proces penal.

Timár îşi şterse fruntea îmbrobonată de sudoare şi îşi scoase pălăria pentru ca boarea călduță a vântului primăvăratic să-l scape de năduşeala chinuitoare.

Încerca să se apere răspunzând acestui aspru rechizitoriu: „...Dar oare mie nu-mi este îngăduit să mă bucur de viață? De aproape patruzeci de ani n-am făcut altceva decât să mă scol în zori şi să mă culc în miez de noapte, trudind fără încetare... Pentru ce? Pentru ca alții să aibă linişte iar eu, doar eu, să nu am?...

...De ce sunt nefericit sub acoperişul propriei mele case?

...Nu merit oare să fiu iubit? N-am dăruit o dragoste fierbinte aceleia care mi-e soție? N-am iubit-o şi mai târziu? N-am fost oare deznădăjduit când mi-am dat seama că față de mine e indiferentă şi că nu mă iubeşte?

...I-am luat averea? Nu, nu-i adevărat! Am salvat-o de dragul ei. Dacă atunci când am găsit-o, aş fi predat-o tutorelui, ei bine, averea ar fi fost pierdută, iar Timéa ar fi trebuit să cerşească la porțile altora. Aşa, tot ce a fost al ei acum este tot al ei. Eu nu mi-am păstrat altceva decât hainele care-mi acoperă trupul. De ce să fiu socotit hoț?!

...Noémi mă iubeşte şi dragostea ei e trainică. Mă iubeşte de când m-a văzut întâia oară.

...Fi-va oare fericită dacă n-o să mă mai întorc niciodată?

...Nu se va stinge de deznădejde dacă o să dispar pentru totdeauna din calea ei? Dacă n-o să mă mai întorc niciodată, n-o voi împinge oare de-a dreptul în ghearele sinuciderii?

...Oare nu aici, pe această insulă, departe de lume, unde nu stăpânesc legile societății, nici canoanele bisericeşti, ci doar natura călăuzeşte simțămintele fireşti, sălăşluieşte adevărata fericire pe care nebunia lumii a zvârlit-o fără să-şi dea seama ce pierde?

...Şi-apoi de ce să mă frământ din pricina acelui aventurier nevolnic care ne stă în cale? E un om care nu urmăreşte decât banii. Or, bani am. Îl plătesc şi-o să dispară pentru totdeauna. De ce să-mi fac gânduri din cauza lui?

Adierea vântului de primăvara începu să şoptească printre crengile plopilor tineri.

La o cotitură a cărării se ivi deodată o colibă de nuiele a cărei uşă era acoperită cu rugi de mure ce se legănau în bătaia vântului. Timár îşi şterse fruntea şi îşi puse pălăria pe cap.

Glasul împăciuitor începu iarăşi:

...Adevărul e că acum n-ai nici o bucurie pe pământ. Viața ta e searbădă şi tristă, dar eşti la adăpost de orice griji. Seara, când îți pleci capul pe pernă, îți spui: «A mai trecut o zi fără nici o bucurie»; şi adaugi: «A fost o zi liniştită. N-am făcut nimănui nici un rău.» Ei bine, dai tu această linişte pe

bucurii care-ți vor măcina viața?”

Glasul apărării nu se lăsă mai prejos:

„...Dar, cine îndrăzneşte să spună că a iubi e un păcat şi a suferi e o virtute? Cine a văzut vreodată pe cei doi îngeri care, zice-se, unul stă la dreapta Tatălui, şi scrie numele celor care au suferit şi s-au veştejit, iar celălalt la stânga lui scriind în cartea neagră pe cei care au iubit şi au îndrăznit să fie fericiți?”

Deodată două împuşcături răsunară undeva în apropiere şi două gloanțe zburară pe deasupra capului lui Mihály, şuierând sinistru, ca țiuitul viespei sau ca sunetul harpei morții; pălăria, străpunsă în două locuri sări cât colo într-un tufiş.

Ambele împuşcături porniseră din coliba dărăpănată.

În prima clipă, spaima îl vlăgui parcă de toate puterile; cele două împuşcături veniseră ca un răspuns la gândurile sale tainice. Îl cuprinse groaza, în clipa următoare însă, acest sentiment făcu loc unei furii de nedescris. Smulse arma de pe umăr, trase cocoaşele şi se năpusti furios spre coliba din care fumul împuşcăturilor se prelungea printre frunze.

În fața țevilor armei sale apăru un om îngrozit: Krisztyán Tódor. În mâna dreaptă ținea încă pistolul din care descărcase cele două focuri iar mâna stângă şi-o dusese în dreptul capului ca pe o pavăză. Tremura atât de tare, că părea zgâlțâit de friguri.

— Vasăzică, tu ai tras? izbucni Mihály. Tu!

— Fie-ți milă! şopti nenorocitul scăpând arma şi împreunându-şi mâinile ca pentru rugăciune; genunchii i se îndoiseră şi abia mai putea să se țină pe picioare; chipul lui căpătase o paloare cadaverică, iar ochii îşi pierduseră orice strălucire. Părea mai mult mort decât viu.

Timár îşi reveni. Groaza şi mânia îl părăsiră. Lăsă arma în jos.

— Apropie-te! spuse el, liniştit.

— Nu îndrăznesc! şopti celălalt, lipindu-se de zidul colibei. O să mă omorâți.

— Nu-ți fie teamă! N-o să te omor – spuse Timár şi descărca arma în aer. Iată-mă dezarmat ca şi tine. Acum n-

are de ce să-ți mai fie teamă.

Tódor mai mult se târî decât ieşi din colibă.

— Ai vrut să mă omori! spuse Timár. Nenorocitule! Te compătimesc!

Tânărul criminal nici nu îndrăzni să ridice capul.

— Krisztyán Tódor! Eşti încă tânăr şi ai vrut să devii ucigaş. N-ai reuşit însă. Părăseşte drumul pe care ai apucat. Nu te-ai născut om rău, dar viața te-a înrăit. Cunosc povestea vieții tale şi de aceea te iert. Ai însuşiri pe care însă le foloseşti rău. Ce-ai devenit? Un vagabond şi un vânturălume. Spune: îți place viața, asta? Cu neputință să-ți placă! Începe altă viață. Vrei să-ți fac rost de o slujbă din care, datorită calităților pe care le ai, vei putea trăi ca un om cinstit? Am relații şi-mi stă în putere să fac acest lucru pentru tine. Dă-mi mâna!

Tânărul căzu în genunchi în fața celui pe care cu câteva clipe înainte voise să-l ucidă şi, apucând cu amândouă palmele mâna ce-i fusese întinsă o acoperi de sărutări, plângând în hohote.

— O, domnule, sunteți primul om care vorbeşte cu mine în felul ăsta. Lăsați-mă să îngenunchez în fața dumneavoastră. De când m-am trezii pe lumea asta, am fost mereu hăituit ca un câine de la o uşă la alta; fiecare îmbucătură a trebuit să mi-o câştig prin înşelătorie, furt şi linguşeli; nimeni nu mi-a întins vreodată mâna, afară de cei care erau şi ei decăzuți ca mine şi mă târau pe un drum greşit. Am trăit o viață ruşinoasă, plină de minciuni şi de hoții, aşa că acuma trebuie să mă feresc de toți pe care i-am întâlnit în calea mea. Şi iată că dumneavoastră îmi întindeți mâna, dumneavoastră, omul pe care de zile întregi îl pândesc pentru a-l ucide. Tocmai dumneavoastră vreți să mă scăpați de mine însumi? Lăsați-mă să îngenunchez la picioarele dumneavoastră şi, stând în genunchi, să vă ascult poruncile.

— Ridică-te! Nu-mi plac asemenea gesturi. Lacrimile unui bărbat mi s-au părut totdeauna suspecte.

— Aveți dreptate – se tângui Krisztyán Tódor. Mai ales în ochii mei. Sunt doar un vestit măscărici căruia dacă i se dă o groşiță să plângă, plânge la comandă. Am ajuns să nu mai

fiu crezut chiar dacă plâng cu adevărat. Iată, am terminat.

— Cu atât mai bine cu cât nu am de gând să-ți țin nici un fel de predică, ci să-ți vorbesc despre o foarte prozaică chestiune de afaceri. Mi-ai vorbit despre legăturile dumitale cu banca Scaramelli şi pomeneai despre un drum în Brazilia.

— Domnule, în tot ce am spus nu era nici un dram de adevăr.

— Ştiu. Vasăzică n-ai nici un fel de relații cu banca aceea.

— Am avut, dar s-au rupt.

— Ai fugit sau ai fost dat afară?

— Fugit.

— Cu bani?

— Cu... trei-patru sute de forinți.

— Să zicem că au fost cinci sute. Eşti dispus să duci suma asta înapoi patronului dumitale cu care eu am unele relații?

— Nu vreau să rămân la Scaramelli.

— Şi drumul... în Brazilia?

— V-am spus minciuni şi numai minciuni; din Brazilia nu se aduce nici un fel de lemn pentru corăbii.

— Mai ales lemn din speciile pe care mi le-ai înşirat; printre ele erau şi plante medicinale şi colorante.

Tódor zâmbi.

— Aşa e. De fapt am vrut să încerc să vând unui vărar pomii de pe „Insula nimănui”, pentru a pune mâna pe niscaiva bani. Dar Tereza mi-a ghicit gândul.

— Vasăzică nu pentru Noémi ai venit pe insulă?

— O! Nici vorbă! Am câte o nevastă în fiece țară.

— Hm! făcu Timár. Uite ce-i. Ştiu o slujbă foarte bună pentru dumneata în Brazilia. Poți căpăta un loc la o agenție comercială unde se cere să cunoşti limba maghiară, germană, italiană, franceză şi spaniolă.

— Ştiu să scriu şi să vorbesc în toate limbile pe care le-ați înşirat.

— Mi s-a spus că mai cunoşti şi greaca, şi turca, şi polona. Eşti un om înzestrat cu o inteligență deosebită. Aşadar, o să-ți fac rost de o slujbă la agenția aceea unde însuşirile dumitale vor fi răsplătite din plin. Agenția de care ți-am pomenit îți va plăti un salariu de trei mii de dolari în afara

procentelor eventuale ce-ți vor reveni din câştig, procente care vor depinde numai de dumneata să fie cât mai mari.

Krisztyán Tódor rămase înlemnit. O recunoştință fără margini îl copleşise, dar, obişnuit să creadă că tot ce făcea el era socotit drept minciună, nu îndrăzni să arate ceea ce simțea de teamă ca Timár să nu-l învinuiască de prefăcătorie.

— Domnul meu! Nu cumva glumiți?

— Nu-mi arde de glumă în clipele astea. E foarte simplu: ai vrut să mă omori şi prin urmare vreau să-mi păzesc viața. De omorât nu pot să te omor fiindcă ar însemna să-mi încarc sufletul cu un păcat de moarte. Deci trebuie să te ajut să devii un om cinstit. Iată pavăza mea. Dacă o să fii fericit înseamnă că şi eu, la rândul meu, pot să colind fără teamă prin pădure. Cred că mă înțelegi. Şi pentru a dovedi că propunerea mea e sinceră, iată portmoneul meu. Ia-l. În el o să găseşti bani să-ți plăteşti drumul până la Triest şi pe deasupra o sumă destul de bunicică, aşa că nu mă îndoiesc că o să-ți rămână cu ce să-l despăgubeşti pe Scaramelli. Până să ajungi dumneata la Triest, fii încredințat că scrisoarea mea va fi în mâinile lui Scaramelli care o să-ți spună ce ai de făcut. Iar acum putem să plecăm fiecare la treburile lui.

Mâinile lui Tódor tremurau strângând la piept portmoneul.

Mihály îşi ridică de jos pălăria străpunsă de gloanțe.

— Şi-acum poți să socoteşti aceste două împuşcături după cum îți place. Dacă au venit din partea unui ucigaş de rând, va trebui să ai în vedere că nu-i bine să ne întâlnim în locuri unde domnesc legile; dacă însă socoteşti că au venit din partea unui cavaler jignit, atunci e bine să ştii că la întâlnirea următoare e rândul meu să trag.

Krisztyán Tódor îşi sfâşie cămaşa în dreptul inimii şi izbucni pătimaş:

— Să trageți drept aici dacă o să mai apar vreodată în fața ochilor dumneavoastră. Să mă împuşcați ca pe un câine turbat! Şi, ridicându-şi pistolul descărcat, îl puse în mâna lui Mihály: să mă împuşcați cu propriul meu pistol drept în frunte dacă o să mă mai întâlniți undeva în calea dumneavoastră. Să ochiți şi să trageți fără să mai întrebați şi

fără să mai spuneți nimic!

Tódor nu se lăsă până nu-l convinse pe Timár să primească pistolul şi să-l vâre într-unul din buzunarele genții de vânătoare.

— Adio! spuse Timár şi plecă depărtându-se.

Tódor rămase câteva clipe locului privind în urmă-i apoi, deodată, începu să alerge după dânsul.

— Domnul meu! Încă un cuvânt, vă rog. Datorită dumneavoastră sunt pe cale de a deveni un om nou. Dați-mi voie, dacă vreodată o să vă scriu vreo scrisoare, să-mi încep rândurile cu cuvântul „tată". Ură şi dezgust a însemnat pentru mine până azi acest cuvânt. Lăsați-mă să-l rostesc de acum înainte cu bucurie şi cu încredere. Tată! Tată!

Pe neaşteptate, Tódor sărută pătimaş mâna lui Mihály şi în clipa următoare se făcu nevăzut în primul tufiş; ascunzându-se de privirile lui Timár, se aruncă cu fața în jos pe iarbă şi începu să plângă.

Plângea cu adevărat.

Sărmana copilă rămase multă vreme lângă salcâmul sub care se despărțise de Timár. Tereza porni s-o caute şi, găsind-o, se aşează lângă ea pe iarbă; îşi luase andrelele mai mult ca să-şi facă de lucru. Deodată Noémi tresări speriată:

— Ai auzit, mamă?... Pe malul celălalt... două împuşcături.

Ascultară cu luare aminte. În aerul învăpăiat stăruia o linişte nefirească.

— Încă două! Mamă, ce-o fi?

Tereza încercă s-o liniştească:

— Cine ştie? Or fi niscai vânători, fetița mea.

Dar Noémi pălise, făcându-se albă ca florile salcâmului ce-şi întindea ramurile deasupra capetelor lor. Frângându-şi mâinile cu deznădejde, îşi apăsă inima care zvâcnea. Şopti tremurând:

— Nu! Nu! N-are să se mai întoarcă niciodată.

Şi deodată îi păru rău, nespus de rău că nu rostise cuvântul acela scurt, acel „tu" pe care Timár i-l ceruse cu atâta stăruință.

. . . . . .

— Domnule Fabula! se adresă Timár omului său de încredere. Anul ăsta n-o să mai ducem grâu în susul Dunării, nici la Györ, nici la Komárom.

— Păi ce drac' facem cu el?

— Îl măcinăm aici; avem două mori de râu şi mai închiriem vreo treizeci pe Dunăre. Cred că toate la un loc or să răzbească.

— Bine, dar ca să vindem atâta făină ne-ar trebui o prăvălie cât toate zilele.

— O s-avem şi prăvălie. Încărcăm sacii pe vase mici, pe care apoi le remorcăm la Károlyvár; de acolo, cu care trase de boi, îi ducem la Triest. Din portul Triest o corabie va duce făina în Brazilia.

— În ...Brazilia? se sperie domnul Fabula. Apoi aflați de la mine că acolo nu mă duc.

— Nici nu mă gândesc să te trimit pe dumneata, stimate domn Fabula, o să meargă altcineva. Îndatoririle dumitale se sfârşesc la Triest. Ai să te îngrijeşti doar de măcinat şi de transport; o să încunoştiinţez administratorii mei şi morarii că, de azi încolo, cât timp o să lipsesc eu, dumneata o să conduci totul în numele meu aşa cum vei crede de cuviință.

— Vă mulțumesc cu profund respect – spuse domnul Fabula şi ieşi din biroul domnului Levetinczy, clătinând din cap.

— Asta-i curată nebunie! zise el încet, totuşi destul de tare ca să audă şi alții. Auzi dumneata, să trimită făină din Ungaria tocmai la dracu-n praznic, în Brazilia!? Apăi eu ştiu unde vine Brazilia asta! Că doar atâta lucru am învățat şi eu la geografie cu onorabilul meu profesor, domnul Onodi. Capitala țării e Rio de Janeiro. Din Brazilia ne vine bumbacul, tutunul, zahărul şi cafeaua. Acolo se găsesc cele mai vestite mine de diamant. Locuitorii țării sunt indieni, portughezi, olandezi, englezi şi nemți. Ce caută un ungur să-şi vâre coada, tam-nisam, între neamurile astea? Ba, colac peste pupăză, să le care şi făină! Să ducă făină într-o țară unde sunt păduri întregi cu copaci pe care dacă-i tai curge din trunchiul lor făină gata cernută, ba şi griş. Iar în alte

păduri, de crengile pomilor atârnă pâini gata făcute, aşa că n-ai nevoie decât să le culegi şi să le bagi la cuptor. Să trimiți făină într-o țară ca asta, tocmai peste ocean?! În primul rând că mucezeşte dracului înainte de a ajunge. Apoi, cine s-o cumpere? Iar în al treilea rând Timár o să primească banii când mi-oi vedea eu ceafa! Ce, pe-acolo umblă perceptorul şi poştaşul? Ce mai tura-vura, asta-i o bazaconie nemaivăzută din partea domnului Levetinczy. Te pomeneşti însă că până la urmă toată lumea o să rămână cu gura căscată; cine ştie ce minunea dracului iese de aici, aşa cum a ieşit din toate nebuniile care i-au trăznit prin cap stăpânului. Te pomeneşti că în locul făinii, corabia o să vie plină cu pulbere de aur. Hm! Dar oricum o să fie, tărăşenia asta e nebunie curată!

Fostul timonier avea întru totul dreptate. De altfel, şi Timár însuşi era de aceeaşi părere cu el.

Făcând acest transport risca să piardă o avere de 100.000 forinți.

Ideea de a trimite grâu. nu-i venise însă aşa, peste noapte. De multă vreme îl chinuia acest gând. De ce adică el, comerciant ungur, să nu pună la cale o afacere pe picior mare, în loc să remorcheze la nesfârşit corăbii, să facă pe negustorul de grâne sau să reuşească – printr-o fericită întâmplare, câştigând încrederea unor înalți demnitari – să îndrepte spre moşia lui vreunul din canalele prin care se scurg cheltuielile țării, ori să ia în arendă domenii erariale[1] pe preț de nimic ori (aşa, ca un ciubuc) din „nobilă" pasiune să dea împrumuturi din când în când, cu cincizeci la sută, unor magnați strâmtorați, câştigând din toate astea un amărât milionaş pe lângă celelalte? De ce, în loc să facă această negustorie măruntă, comerciantul maghiar n-ar încerca şi o altfel de carieră, afaceri pe picior mare, îndrăznețe, cuprinzătoare? Oare nu era posibil să se lanseze pe piața mondială un articol indigen renumit cu care industria maghiară să poată face față oricărei concurențe?

Planul lui Timár în problema comerțului cu țările străine fusese chibzuit încă de mult. De aceea îşi perfecționase

[1] Domenii ce aparțineau şambelanilor.

morile şi comandase armatorilor din Triest un vas comercial. Dacă trecuse atât de repede la executarea planului, lucrul acesta se datora numai Noémiei. Întâlnirea cu Krisztyán Tódor îl determinase să-şi pună de îndată planul în aplicare: principalul era să pună între el şi Tódor întreg globul pământesc.

Cei care în săptămânile următoare îl văzură pe Timár preocupat de afacerea urgentă pe care o plănuise, cei care-l văzură alergând de la o moară la alta şi de acolo la vasele sale, grăbindu-le plecarea de îndată ce erau încărcate, cei care-l văzură îngrijindu-se el însuşi de fiecare transport, îşi spuneau în gând: „Ăsta, da, om de afaceri! E bogat! Are directori, agenți, comisionari, controlori, vătafi, administratori şi totuşi, uite că el le face pe toate ca cel mai nevrednic şi mai pricăjit negustoraş. Ăsta ştie ce-nseamnă adevăratul negoț!"

(Să fi ştiut ei de ce făcea Timár toate astea!)

Peste trei săptămâni, prima corabie încărcată ochi cu făină unguresc㠄 era la cheiul portului Triest, gata să-şi ridice ancora. Corabia se numea „Panonia".

Era o goeletă frumoasă, cu trei catarge. Domnul Fabula, care se ocupase cu încărcarea ei, nu se mai sătura privind-o.

Timár nu văzuse vasul şi nici măcar nu se duse la Triest să asiste la plecarea lui. În ultimele săptămâni stătuse tot timpul la Panciova şi la Levetinc. Întreaga afacere se făcea în numele firmei Scaramelli; Timár avea motivele sale ca numele lui să nu fie amestecat. Comunica doar prin scrisori cu Scaramelli, mandatarul său.

Într-una din zile primi de la Krisztyán Tódor o scrisoare; de îndată ce o deschise, îl cuprinse mirarea. Întrînsa se găseau bani. O bancnotă de o sută de forinți. Scrisoarea avea următorul cuprins:

„Tată!

Când veți citi scrisoarea mea, eu voi fi în largul mării pe puntea minunatei corăbii «Panonia», ca agent pentru Brazilia al casei Scaramelli. Vă trimit mulțumirile mele şi cea mai vie recunoştință pentru recomandația dumneavoastră generoasă. Banca mi-a

achitat salariul pe două luni înainte. Din banii primiți, vă trimit o sută de forinți, rugându-vă să fiți atât de bun şi să dați această sumă birtaşului de la «Corabia albă» din Panciova. Cândva am trecut pe-acolo şi am rămas dator acestui om sărac şi cinstit cu banii pe care îi trimit acum mulțumindu-i. Cerul să vă binecuvânteze pentru bunătatea pe care mi-ați arătat-o."

Timár respiră uşurat. Tódor s-a îndreptat! Îşi reaminteşte de vechile sale datorii şi le achită cu bani câştigați prin muncă cinstită.

Ce bucurie înălțătoare te poate cuprinde la gândul că ai salvat un om pierdut!

Să-ți salvezi duşmanul care a vrut să-ți ia viața! Să-l redai vieții, lumii, cinstei! Dintr-un escroc fără pereche, să faci un om cinstit, să scoți şi să cureți bobul de mărgăritar căzut în noroi! E o virtute demnă de epoca primilor creştini. Ai un suflet nobil!

Asta, dacă glasul acela acuzator, venit din adâncul conştiinței sale, n-ar spune altceva:

„Eşti un ucigaş! Te bucuri nu fiindcă ai salvat un om, ci pentru că ai scăpat de un om. Iar dacă ți s-ar da de veste că «Panonia» ta a fost surprinsă în largul oceanului de un tornado[2] de primăvară şi s-a scufundat cu făină şi cu oameni cu tot, te-ai bucura şi mai mult. Acum nu ți-e gândul nici la morărit, nici la câştig şi pierderi, ci te gândeşti la mlaştinile fluviilor Amazon şi La Plata, de unde, în fiecare vară, ca un duh pustiitor şi înfricoşător, ies din smârcuri frigurile galbene care pândesc pe noul-venit ca un tigru şi cărora şaizeci din o sută de oameni le cad jertfă. Doar-doar s-o număra şi Krisztyán Tódor printre cei căzuți!

Eşti un ucigaş!

Sau s-ar putea întâmpla ca omul acesta uşuratic şi iute, în țara aceea unde pasiunile sunt atât de violente, să cadă victimă tripourilor sau creolelor cu priviri vrăjite, şi să înceapă să fure, să risipească banii ce i s-au încredințat, să devină hoț şi să încerce să dispară pentru totdeauna. Astfel

---

[2] Ciclon.

va fi mort pentru tine şi pentru ceilalți cunoscuți ai lui. Da, din cauza asta te bucuri dinainte!

Eşti un ucigaş!”

Într-adevăr, Timár simțea o bucurie asemănătoare aceleia pe care o simte cel care a izbutit să-şi omoare adversarul. O bucurie adumbrită însă de conştiință şi de îngrijorări viitoare.

Din ziua aceea Timár se schimbă atât de mult că abia îl mai puteai recunoaşte. Omul acesta, altădată atât de cumpătat în tot ce făcea, trăda un fel de nelinişte cu totul neobişnuită; dădea ordine contradictorii, iar peste un ceas uita ce poruncise; dacă se întâmpla să plece undeva, se întorcea de la jumătatea drumului; începu să lase baltă afacerile, dând impresia că nu se sinchiseşte de nimic, oricât de important ar fi; altădată, dimpotrivă, se necăjea foc şi se certa cu toată lumea pentru un fleac.

Uneori era văzut pe malul Dunării plimbându-se ceasuri în şir cu privirile în pământ ca un om care, aproape nebun, începe să fugă de semenii săi. Alteori se încuia în cameră şi stătea toată ziua acolo fără să primească pe nimeni. Scrisorile care-i soseau din toate colțurile țării zăceau îngrămădite şi nedesfăcute pe masă.

Omul acela cu o minte atât de ageră şi în veşnică frământare nu mai putea să se gândească decât la fata cu părul de aur pe care ultima dată o văzuse acolo, pe malul insulei, sprijinindu-şi mâna pe trunchiul copacului şi lăsându-şi capul pe braț. Nici el nu ştia ce face: într-o zi se hotăra să se întoarcă la dânsa; în ziua următoare să n-o mai revadă niciodată.

Începuse să devină superstițios. Aştepta semne cereşti sau semne care să i se arate în vis pentru a-i da să-nțeleagă ce trebuie să facă. Dar în visurile sale Timár vedea mereu chipul ei, uneori fericit, alteori îndurerat; din cauza acestor visuri deveni şi mai nebun. Iar cerul nu-i trimitea nici un semn.

Într-una din zile luă hotărârea să redevină omul de altădată; să-şi vadă de treburi şi de afaceri, socotind că munca istovitoare îi va potoli zbuciumul.

Se aşeză deci lângă mormanul de scrisori şi începu să le

deschidă pe rând.

Îşi dădu seama însă că nici munca asta nu-i foloseşte la nimic: când ajungea la sfârşitul scrisorii, uita începutul.

Mai degrabă ar fi vrut să citească şi să-şi dea seama ce-i scris în ochii aceia albaştri...

Deodată însă, dând peste una din scrisori care era mai grea decât celelalte, inima prinse să-i bată mai tare. Pe plic recunoscu scrisul. Era scrisul Timéii... Un fior rece îi alergă prin vine.

Iată semnul trimis din cer!

Scrisoarea aceea sosise anume parcă să-i limpezească sufletul!

Îi scria Timéa, fiinţa aceea bună ca un înger, soţia lui cinstită şi credincioasă. Un singur cuvânt gingaş din partea ei ar fi deajuns pentru a-l câştiga pe Timár, aşa cum e de ajuns uneori o singură şoaptă pentru a trezi pe cineva din visare. Scrisul acela cunoscut care îi reamintea imaginea strălucitoare a chipului ei de martiră îl chema parcă să devină cel de altădată.

Dar ce conţine oare plicul că-i atât de greu? Nu cumva o gingaşă surpriză sau vreo amintire? Da, asta trebuie să fie! Doar mâine e ziua de naştere a soţului. Oh! Scrisoarea aceasta minunată va fi o amintire de neuitat.

Cu câtă gingăşie deschise plicul, rupând pecetea. În prima clipă nu ştiu ce să mai creadă văzând că din plic căzuse cheia de la biroul său. Deci acesta era obiectul cel greu!

Citi:

„Dragul meu soţ!

Ai uitat cheia în sertarul biroului. De teamă ca nu cumva să te nelinişteşti din cauza ei, ţi-o trimit. Dumnezeu să te binecuvânteze.

Timéa."

Nici un cuvânt mai mult!

Timár uitase cheia în sertarul biroului în noaptea când se întorsese acasă pe ascuns şi fusese tulburat de cuvintele Athaliei.

Nu-i trimitea nimic în afară de cheia aceea! Nimic altceva decât câteva cuvinte reci! Dezamăgit, lăsă să-i cadă scrisoarea din mână. Şi, deodată, un gând îngrozitor îi fulgeră prin minte. Dacă Timéa găsise cheia în sertarul biroului, probabil că s-a uitat şi în sertar. Femeile sunt curioase din fire şi asemenea lucru era de aşteptat... Iar dacă scotocise prin sertar, atunci, fără doar şi poate, descoperise şi anumite lucruri pe care, desigur, le cunoştea...

Valorificând comoara lui Ali Ciorbadji, Timár fusese prevăzător: unele capodopere nu le scosese spre vânzare, deoarece ajungând pe piață, puteau trezi bănuieli. Tot din cauza asta vânduse diamantele separat, scoțându-le din piesele în care fuseseră încrustate.

Între giuvaeruri se afla şi un medalion cu diamante pe margine, care cuprindea un portret în miniatură înfățişând o tânără femeie, ale cărei trăsături semănau foarte mult cu ale Timéii. De îndată ce îl văzuse, Timár bănuise că e portretul mamei Timéii – grecoaică de origine. Dacă soția lui găsise medalionul în sertarul său, aflase totul. Recunoscând portretul mamei sale, înțelesese fără îndoială că giuvaerul aparținuse tatălui ei; mai departe nu era greu de ghicit că bijuteriile părintelui său ajunseseră în mâinile lui Timár. Putuse deci cu uşurință să depene toate întâmplările, descoperind prin ce minune Timár devenise bogat peste noapte şi cum se căsătorise cu ea datorită propriilor ei comori.

Dacă Timéa fusese curioasă, însemna că aflase tot şi-n cazul acesta nu mai putea avea decât dispreț pentru soțul ei.

Oare cuvintele scrisorii şi trimiterea cheii nu dovedeau tocmai acest lucru? Nu cumva, trimițând cheia, Timéa voia să spună: „Acum ştiu cine eşti?”

Încotro s-o apuce? În susul sau în josul Dunării? Scrisoarea Timéii îl făcu să se hotărască: în jos.

De-acum îi era indiferent ce se va mai întâmpla, deoarece era demascat. În fața ei nu mai putea să joace ca altădată nici rolul „omului de aur” nici al omului generos, darnic sau filantrop. Masca îi fusese smulsă şi acum Timéa ştia cine-i Timár. Aşadar putea să alerge în jos. Luă hotărârea să se

întoarcă pe insulă. Şi totuşi nu voia să plece ca un învins.

Îi scrise Timéii cerându-i ca pe timpul absenței sale îndelungate să preia toate scrisorile ce vor sosi la Komárom pe numele lui, să le deschidă, să ia legătura cu avocatul său şi cu mandatarul său dacă va crede de cuviință, iar dacă era nevoie să dea dispoziții, atunci să hotărască cu depline puteri în numele lui; îi dădea dezlegare să emită mandate, să încaseze bani şi să facă plăți aşa cum socotea ea de cuviință; totodată îi trimise înapoi cheia de la birou s-o aibă la îndemână dacă i-ar trebui ceva documente sau contracte.

Juca totul pe o singură carte.

Simțind că Timéa era gata-gata să-i afle taina, o împingea el însuşi pe drumul cel bun, doar-doar n-o să mai descopere nimic. Bănuiala are nevoie de ape tulburi şi de întuneric, ca şi ochii bufniței; la lumină însă, ca şi bufnița, nu mai vede bine.

Terminând scrisoarea dădu îndrumările necesare inspectorilor de teren, anunțându-i că va pleca într-o călătorie îndelungată dar fără să le spună unde şi că scrisorile care altădată i le adresau lui, să fie trimise la Komárom pe numele soției sale.

Târziu, către seară, plecă la Levetinc, într-o căruță țărănească pe care o închiriase. Voia să i se piardă urma, de aceea nu călătorea cu trăsura şi caii săi.

Cu câteva zile mai înainte era încă superstițios şi aştepta semne tainice din partea cerului, semne din partea elementelor naturii care să-i arate calea. Acum nu mai lua seama la nimic; hotărârea de a pleca pe insulă era luată.

Numai că semnele cerului şi elementele naturii începură să se grăbească întâmpinându-l cu prevestiri rele ce voiau parcă să-l înfricoşeze, ba chiar să-l întoarcă din drum.

Spre seară, când începură să se zărească şiragurile lungi ale plopilor de pe malul Dunării, un fel de pată roşie-cenuşie ca un nor se ivi deodată pe cer, rostogolindu-se cu repeziciune spre Dunăre. La început, căruțaşul sârb se închină oftând adânc, când însă văzu că nu era de glumă cu vălătucul ce se apropia, uită de orice evlavie şi începu să înjure de mama focului.

— Vin țânțarii din Galamboc[3]!

Aceste vietăți diavoleşti, mai numeroase decât nisipul mării, locuiau acolo în văgăunile stâncilor din Galamboc; uneori îşi luau zborul şi se prăvăleau ca nişte nori întunecați peste întinsuri şi era vai şi-amar de toate ființele pe care le întâlneau în calea lor.

Cât ai clipi, norul de țânțari acoperi câmpia pe care Timár trebuia s-o străbată. Gângăniile acelea mărunte şi înarmate cu ace se năpustiră asupra celor doi cai, năpădindu-le ochii, urechile şi nările. Bietele dobitoace se înspăimântară aşa de rău că nu mai puteau fi strunite; sforăind întoarseră căruța spre nord-vest şi începură să galopeze ca scăpate din puşcă. Timár se hotărî să sară din căruță; saltul fu îndemânatic şi norocos. Nu-şi rupse nici mâinile, nici picioarele; caii, cu căruță cu tot, se pierdură în zare.

Dacă ar fi ținut seama de semne, ei bine, din întâmplarea asta ar fi putut să înțeleagă că trebuie să facă calea întoarsă.

Era însă hotărât şi încăpățânat şi-apoi, o dată ce pornise pe drumul ăsta, nu mai avea rost să ceară ajutorul divinității. Ținea morțiş să ajungă pe insulă. Noémi îl atrăgea într-acolo, iar Timéa îl împingea şi ea în aceeaşi direcție.

Inima, polul nord şi voința, polul sud, îl îndemnau să nu se abată din drum.

După ce sări din căruță scăpând teafăr, porni grăbit spre pădurea de plopi de pe malul Dunării. Puşca îi rămăsese în căruță deoarece, în grabă, uitase s-o ia. Îşi tăie deci o bâtă groasă dintr-o salcie ce creştea în tufăriş, ca să aibă o armă. Apoi, cu ajutorul ei, începu să-şi dibuie drumul prin desiş. Curând însă se rătăci. Noaptea îl prinse acolo; cu cât pribegea mai mult, cu atât se încurca mai tare în desiş, astfel că, într-un târziu, dând peste o colibă de nuiele, se hotărî să rămână acolo peste noapte. Făcu un foc din vreascurile ce se aflau peste tot; spre norocul lui, în clipa când sărise din căruță, avea agățată de gât geanta de vânătoare în care se aflau ceva merinde. Aşa că se apucă să prăjească pâine şi slănină.

---

[3] Musca columbacă.

În geantă mai găsi încă ceva: acel pistol cu două țevi, cu care Tódor trăsese asupra lui din colibă. Poate chiar din această colibă în care se adăpostise el. Tot ce se poate. Numai că pistolul nu folosea la nimic deoarece uitase în căruță şi cornul cu praf de puşcă. Totuşi arma aceea avea darul de a-i întări fatalismul de care era stăpânit.. Fără îndoială că omul asupra căruia s-a tras fără să fie nimerit mai avea treabă pe lumea asta. De altfel Timár avea mare nevoie să fie încurajat pentru că, de îndată ce se lăsă noaptea, desişul deveni înfricoşător. Lupii urlau în jurul colibei; Timár putea să le vadă ochii verzui sticlind în desişul ce-l înconjura. Uneori, vreun lup bătrân se furişa chiar până în spatele adăpostului, şi ajuns acolo, urla înspăimântător.

Timár înțelese că trebuia să întrețină focul toată noaptea. Numai în acest fel putea să înfricoşeze lupii şi să-i țină la distanță.

Dacă intra în colibă, îl întâmpinau nişte sâsâituri înfiorătoare de şerpi şi simțea câte o vietate care se mişca leneşă sub picioarele sale – călca probabil pe vreo broască țestoasă.

Timár puse lemne pe foc toată noaptea şi, cu un par lung, aprins la unul din capete, desena prin aer tot felul de semne închipuite. Erau poate ieroglifele de foc ale propriilor sale gânduri.

Ce noapte sinistră! El, care avea case liniştite, un cămin ce îmbia la odihnă şi o femeie tânără şi frumoasă pe care o putea socoti soție, să-şi petreacă noaptea singur într-o colibă mucedă, năpădită de ciuperci! Lupii urlau în jurul său, iar pe deasupra capului, printre nuiele, şarpele de apă aluneca leneş. Şi toate acestea în ziua lui de naştere!

Ce plăcută sărbătoare de familie!

Dar, orice s-ar spune, el alesese acest drum şi rămase neclintit în hotărârea luată.

Mihály era evlavios şi cucernic din fire. Încă de copil fusese deprins ca-n fiecare seară să se roage în gând. Nu părăsise niciodată acest obicei şi-n clipele de primejdie şi durere care se abătuseră cu duiumul asupră-i în zbuciumata sa viață, găsise totdeauna un refugiu în rugăciune.

Dar în această noapte înfiorătoare nu putu nici măcar să se roage. Nu voia să vorbească cu Dumnezeu: „Să nu mă vadă pe unde umblu!”

Începând cu această aniversare a zilei de naştere, nu mai izbuti să se roage. Înfrunta soarta.

Când mijiră zorile, lupii se ascunseră în adâncul desişurilor; Timár ieşi din adăpostul în care-şi petrecuse noaptea şi nu după mult timp găsi poteca ce ducea direct către malul Dunării.

Aici însă îl aştepta o altă nenorocire.

Dunărea se revărsase ca niciodată.

Timár nimerise tocmai la vremea când primăvara târzie grăbea topirea zăpezilor. Valurile fluviului uriaş, galbene din pricina lutului, purtau cu ele puzderie de rădăcini de trestie, de trunchiuri de salcie smulse pe drum; coliba pescărească pe care o căuta Timár şi care odinioară se înălța pe un dâmb coborâse parcă, astfel că apa îi scălda pragul; barca pe care Timár o lăsase pe mal se mai afla încă legată de trunchiul bătrânei sălcii din apropierea colibei.

În colibă nu era nimeni. Pe o vreme ca asta, când apele-s revărsate, nu se poate pescui. Pescarii se refugiaseră luându-şi toate uneltele.

Dacă mai era nevoie de un semn ceresc, de o declarație divină, apoi acesta se arăta în fața ochilor lui; fluviul ieşit din matcă tăia calea lui Timár, cu toate puterile-i dezlănțuite. Pe o astfel de vreme nimeni nu se-ncumetă să călătorească pe fluviu. Era un semn plin de tâlc: Timár trebuia să se întoarcă.

— Nu, niciodată! murmură el. Am pornit şi voi ajunge acolo!

Uşa colibei era încuiată aşa că fu nevoit s-o spargă pentru a-şi putea lua vâslele şi cangea; privind printr-o crăpătură, le văzuse că sunt înăuntru. Apoi se urcă în barcă, îşi legă piciorul de cârmă cu ajutorul unei batiste, deznodă frânghia bărcii, şi cu o smucitură, o împinse în larg.

În clipa următoare, curentul apei îl luă şi începu să-l ducă la vale.

Dunărea, acest stăpân atotputernic, smulge păduri întregi

din rădăcini când e mânioasă: omul care se avântă pe apele sale nu-i decât un biet vierme ce pluteşte pe-un fir de pai. Şi iată că acest vierme îndrăznea s-o înfrunte!

Timár vâslea cu amândouă vâslele deodată, folosindu-le şi drept cârmă. Curentul bezmetic clătina luntrişoara ca pe o coajă de nucă, în timp ce vântul, bătând din față, voia parcă să-l gonească înapoi spre malul de unde pornise. Dar Timár nu se lăsa doborât nici de vânt, nici de valuri.

Îşi aruncase pălăria la picioare astfel că vântul îi răsfira părul din care picura sudoarea şi, cu toate că valurile ce săltau peste luntre îi izbeau fața ca un duş rece, nu se simțea răcorit. Îl punea pe foc mai ales gândul că poate Noémi se află în primejdie pe mica insulă. Acest gând nu lăsa oboseala să-i cuprindă brațele.

Apa Dunării şi vântul aveau puteri năpraznice, dar dragostea şi voința omului erau şi mai năpraznice. În aceste clipe, Timár se cunoscu pe sine. Îşi dădu seama câtă voință sălăşluieşte în sufletul său şi câtă putere în brațe. Săvârşise o muncă supraomenească; ajunsese până la capătul îndepărtat al insulei Ostrova, plutind împotriva curentului.

Aici putu în sfârşit să se odihnească.

Insula Ostrova era în întregime acoperită de apa Dunării, care curgea acum printre copaci. Prinzându-se cu cangea de ei, putea mai uşor să împingă barca înainte. Trebuia să pătrundă mult în susul apei, pentru ca de acolo, lăsându-se dus de curent, să fie purtat până la „Insula nimănui”.

Când ajunse cu barca acolo unde dorise şi ieşi din zona împădurită a insulei, o nouă şi surprinzătoare privelişte îi apăru în fața ochilor. Altădată „Insula nimănui” era îngropată în verdeață şi stufăriş înalt din care se vedeau doar coroanele pomilor. Acum însă stufărişul nu era nicăieri, iar insula apărea în mijlocul Dunării în toată goliciunea ei.

Potopul îşi mişca apele pe deasupra stufărişului, iar pomii insulei înotau printre valuri; numai stânca singuratică şi împrejurimile se desluşeau ca o pată verzuie.

Plin de nerăbdare, Timár împinse barca în calea curentului. Fiecare bătaie de vâsle îl apropia tot mai mult de stânca singuratică ce avea piscul albastru ca cerul din cauza

levănțicăi, iar povârnişurile aurite de umbrarul cățărător al pintenaşilor.

Şi cu cât stânca se vedea mai desluşit, cu atât mai nerăbdător devenea omul care se apropia,

Curând putu să desluşească livada ai cărei pomi fructiferi zăceau cu trunchiurile în apă; grădina de trandafiri rămăsese însă neatinsă; caprele şi oile fuseseră adunate pe platou.

Deodată auzi lătratul bucuros al Almirei. Animalul acela negru ca tăciunele alerga spre mal, se întorcea din drum, apărea din nou, se arunca în apă şi înota spre Timár, pentru ca iarăşi să se întoarcă la mal.

Dar oare Mihály zărise silueta aceea trandafirie care cobora pe sub tufele de iasomie înflorită spre malul apei ce tălăzuia la picioarele ei?

Încă o lovitură de vâslă şi barca atinse țărmul. Mihály sări, iar barca fu luată de valuri; de-acum înainte nu mai avea nevoie de ea şi de aceea nu se mai îngriji s-o tragă la mal. Cei doi se priviră ochi în ochi.

Jur împrejur, paradisul strămoşesc; pomi roditori, de un verde viu, intens, animale blânde. Totul înconjurat de un brâu de valuri, şi în acest paradis – Adam şi Eva,

Fata se oprise palidă şi tremurândă în calea celui ce se apropia, iar când acesta ajunse în fața ei, simți că o putere de nedescris o împinge spre dânsul. Noémi se aruncă la pieptul lui şoptind cuprinsă de o bucurie fără margini:

— Te-ai întors! Tu! Tu! Tu! şi buzele ei, chiar când amuțiră, continuau parcă să spună: „tu, tu, tu!"

În jur paradisul strămoşesc. Peste capetele lor, tufişul de iasomie îşi mlădie coroane de flori argintii în timp ce corul sturzilor şi al privighetorilor cânta *Gospodi pomilui.*

Căminul primitor

Barca fusese luată de valuri; luntrişoara cu care veniseră

aici locuitorii insulei putrezise de mult şi alta nouă nu-şi cumpăraseră; deci cel care venise nu mai putea pleca de pe insulă până când soseau primii cumpărători de fructe; or până atunci puteau trece săptămâni, ba chiar luni de zile.

Săptămâni fericite şi luni fericite! Zile de bucurie deplină!

„Insula nimănui" devenise pentru Timár căminul său. Aici găsise muncă şi linişte.

După retragerea apelor, avu mult de furcă cu asanarea mlaştinilor rămase pe insulă. Din zori până-n noapte săpa şanţuri; palmele i se bătătoriseră ca oricărui zilier; dar când, în faptul serii, se întorcea la coliba cea mică ţinându-şi sapa şi hârleţul pe umăr, vedea încă de departe că-l aşteptau şi simţea că era primit cu dragoste.

La început voiseră să-i ajute şi femeile la munca aceasta obositoare, dar Mihály le refuzase în mod delicat; pentru ele se potriveau mai bine treburile gospodăreşti; săpatul pământului e muncă de bărbat.

Când în sfârşit isprăvi canalul prin care se scurgea apa mlaştinilor formate pe insulă, îşi privi atât de mândru opera, de parcă ar fi fost unica faptă din viaţa sa pe care o putea socoti vrednică şi cu care s-ar fi putut prezenta în faţa judecătorului său lăuntric. Ziua deschiderii canalului fu o adevărată sărbătoare pe insulă. Locuitorii ei nu ţineau nici sărbătoarea cuştilor[4] şi nici duminicile; pentru ei era sărbătoare atunci când aveau câte o bucurie.

Şi-apoi, oamenii aceştia de pe insulă erau tare puţin vorbăreţi. Ceea ce sfântul David a înşirat în o sută cincizeci de psalmii, ei izbuteau să spună într-o singură rugăciune, iar mărturisirile de dragoste pe care poeţii le-au înşirat de-a lungul vremurilor, ei le exprimau cu o singură privire. Învăţaseră să-şi citească gândurile doar din priviri, învăţaseră să-şi cunoască unul altuia toate năzuinţele, să cugete împreună.

Cu fiecare zi, Mihály era tot mai uimit de Noémi. Era credincioasă, recunoscătoare, statornică, fără capricii sau pretenţii. Nu vădea nici teamă, nici îngrijorare pentru ziua de

[4] Sărbători ale evreilor (n.t.).

mâine. Era fericită şi răspândea fericire în juru-i. Şi nu-l întreba niciodată: „Ce va fi cu mine după ce vei pleca? O să mă laşi oare aici, sau o să mă iei eu tine? Oare-mi va aduce fericirea dragostea noastră? Preotul cărei religii e cel care îți dă binecuvântarea? Vei putea oare să fii al meu? Nu cumva altă femeie are drepturi asupră-ți? Ce eşti tu acolo, în lumea pe care o colinzi? Ce fel de lume este aceea în care îți duci veacul?" Nici din trăsăturile feței, nici din privirile ochilor ei, Timár nu izbutea să desluşească măcar o umbră de îndoială; stăruia doar acea unică şi veşnică întrebare: „Mă iubeşti?"

Uneori Tereza îi mai aducea aminte lui Timár de lucrurile care, de bună seamă, îl aşteptau acolo, în lumea din care venise; dar Mihály o liniştea în privința aceasta; domnul Fabula János va şti să ducă totul la bun sfârşit. Când stăpâna insulei privea spre Noémi care, cu ochii ei blânzi, albaştri, căuta fața lui Timár – aşa cum floarea-soarelui caută soarele – atunci ofta adânc: „Cât de mult îl iubeşte!"

Timár simțea nevoia să sape şanțuri, să bată stâlpi în pământ, să împletească învelitori de nuiele: istovitoarea muncă trupească se lupta cu zbuciumul şi mai istovitor din sufletul său.

Ce se întâmpla în acest timp dincolo, în lume?

Treizeci de corăbii pluteau pe Dunăre, o goeletă – pe mare, întreaga sa avere de milioane şi milioane aflată în mâna unei femei. Şi dacă între timp femeia aceasta, pradă poate unui capriciu îi împrăştie în vânt toată averea, ruinându-şi astfel bărbatul şi casa, va putea el oare să se plângă cuiva? Nu era firesc să se întâmple aşa?

Era fericit aici, acasă, dar dorea totodată să ştie ce se întâmplă dincolo – tot acasă! Sufletul său trăia în două locuri deodată, era rupt în două; acolo îl chema averea, onoarea, poziția sa în lume, aici îl chema dragostea.

Fără doar şi poate, ar fi izbutit să plece de-aici. Dunărea nu-i cât marea şi Timár fusese un bun înotător, aşa că oricând ar fi putut traversa pe celălalt mal şi Noémi sau Tereza nu l-ar fi oprit; cei de-aici ştiau că acolo, în lume, îl aşteptau treburi multe; dar când o vedea pe Noémi, uita de toate, de tot ce era pe lume; în acele clipe iubea, era fericit,

cufundat într-o beție amețitoare. „O, nu mă iubi atât de mult!” şoptea fata.

Şi astfel zilele treceau pe nesimțite.

Sosi şi vremea când se coc fructele; ramurile pomilor de pe insulă începură să se plece până la pământ îngreuiate de povara lor dulce. Ce desfătare nespusă să stai să priveşti. Zi de zi fructele cresc tot mai mult. Perele şi merele încep să prindă culorile specifice soiurilor; verdele devine arămiu sau se smălțează cu vinişoare galbene şi roşii; peste fondul arămiu, în părțile bătute de soare, se aşterne apoi un roşu de purpură; în timp ce auriul se amestecă cu pete mici de carmin, rubiniul se împodobeşte cu punctişoare verzi, şi fiecare fruct zâmbeşte omului ca fața surâzătoare a unui copil.

Timár ajută femeilor la culesul fructelor. Coşuri mari se umpleau cu aceste comori fără seamăn. Punându-le în coş, numără bucată cu bucată; câte sute, câte mii de bucăți? Ce comoară! Aur adevărat!

Dar într-o după amiază, în timp ce ajuta Noémiei să care un coş plin spre magazie, zări oameni străini în fața colibei. Sosiseră cumpărătorii. După luni de zile erau primii oameni care aduceau veşti din lumea de afară. Tocmai se târguiau cu Tereza în privința fructelor. Negoțul se făcea prin schimbul în natură, aşa cum se obişnuia pe insulă. Ca de obicei, Tereza voia să capete grâu; dar precupeții ofereau mult mai puțin decât în anii trecuți. Se plângeau că grâul se scumpise din cale-afară. Negustorii din Komárom se-nghesuiau să-l cumpere, aşa că prețul se ridicase; şi ultimul bob era trimis la moară, iar făina o expediau în porturile de pe țărmul mării.

Tereza nu voia să creadă ce spuneau cumpărătorii, zicând că-i târguială de precupeț şi nimic mai mult.

Dar Timár, auzindu-i, devenea tot mai atent. Ideea pornise de la el. Oare ce ieşise din planul lui în lunile care trecuseră?

Începu să nu mai aibă linişte; se gândea ba la afaceri, ba la moşie şi gândurile acestea îl chinuiau fără încetare. Veştile aflate fuseseră pentru el ca sunetul de goarnă pentru un veteran lăsat la vatră, care-i gata să se întoarcă pe câmpul de luptă chiar dacă s-ar smulge din brațele iubitei.

Tereza şi Noémi găsiră cât se poate de fireşti pregătirile lui Mihály de a părăsi insula. Slujba era slujbă, trebuia să plece. Şi-apoi, se va reîntoarce în primăvara următoare. Noémi avu o singură rugăminte: hainele pe care ea însăşi i le ţesuse şi le cususe şi pe care Mihály le purtase pe insulă să nu fie aruncate după ce va ajunge dincolo.

— Le voi păstra ca pe-o amintire scumpă.

— Şi... să-ţi mai aduci aminte câteodată şi de sărmana Noémi.

La rugămintea aceasta, nu-i mai putu răspunde prin cuvinte.

Timár mitui precupeţii, rugându-i să mai zăbovească pe insulă încă o zi.

În această ultimă zi nu mai lucră nimic, ci porni să colinde insula braţ la braţ cu Noémi. să vadă fiecare locşor ce fusese martorul fericirii lor de neuitat; luă ca amintire o frunză căzută ici, o petală de colo; pe fiecare erau scrise frânturi dintr-o poveste pe care numai cei doi îndrăgostiţi puteau s-o desluşească.

— O să mă mai iubeşti dacă n-o să mă mai vezi atâta vreme?

Cât de repede trecu şi această ultimă zi! Luntraşii cerură să pornească de îndată ce se înseră deoarece pe răcoare puteau vâsli mai bine. Mihály trebui aşadar să-şi ia rămas bun. Noémi dădu dovadă de multă stăpânire de sine, nu plânse. Doar ştia că Mihály se va reîntoarce. Se gândea mai mult la merindele pe care urma să i le pregătească pentru drum şi cum să vâre totul în geanta de vânătoare.

— O să se înnopteze până ajungi dincolo de mal – spuse ea, cu o gingaşă îngrijorare. N-ai armă?

— N-am. Da' nu mă pândeşte nici o primejdie.

— Nu poţi să ştii. O, dar iată aici, în tolba ta, un pistol – exclamă Noémi şi, curioasă, scoase arma afară.

Deodată păli. Recunoscuse pistolul lui Tódor care, de câte ori trecuse prin insulă, fie că i-l arătase să se laude, fie că îl îndreptase spre Almira ameninţând c-o trimite pe lumea cealaltă.

— Asta-i arma lui!

Timár se sperie văzând expresia întipărită pe chipul Noémiei.

— Când ai plecat de aici – urmă fata, aprinzându-se de mânie – Tódor te-a pândit pe malul celălalt şi a tras asupra ta cu acest pistol.

— Cum de-ți dă prin gând una ca asta?

— Atunci am auzit două împuşcături şi-apoi alte două trase de tine. E aşa cum zic eu; pistolul ăsta l-ai luat de la el!

Timár se miră. Cei care se iubesc ştiu şi ceea ce nu văd! Nu putu să tăgăduiască.

— L-ai omorât? întrebă fata.

— Nu.

— Atunci unde a dispărut?

— Nu trebuie să te mai temi de el. E plecat în Brazilia. Între el şi noi se află întregul glob pământesc.

— Aş fi de o mie de ori mai bucuroasă dacă intre noi ar fi doar trei picioare de pământ – strigă Noémi sălbatic, apucându-i mâna.

Mihály privi uimit fața Noémiei.

— Tu? Tu să ai un asemenea gând ucigaş?! Tu care nu poți să omori un pui de găină, care nu poți strivi un păianjen, care nu poți să străpungi cu un ghimpe aripile unui fluture?

— Dar pe cel care ar vrea să mi te smulgă, l-aş putea ucide – fie el om, diavol sau înger!...

Spunând acestea, îl cuprinse cu amândouă brațele şi-l strânse cu o dragoste sălbatică. În prima clipă Timár se înfioră, apoi simți un şuvoi cald năvălindu-i în inimă.

Giuvaeruri de familie

Ajuns pe celălalt mal, Mihály căută iarăşi coliba pescărească.

Avea în minte două imagini: una era imaginea aceea care tocmai dispăruse din fața ochilor săi mistuindu-se în ceața

înserării – stânca din mijlocul Dunării înconjurată de verdeață, iar în vârful ei, silueta zveltă care fluturase năframa urându-i „drum bun” până ce-l pierduse din ochi; cealaltă era imaginea pe care mintea lui o plăsmuia în felurite chipuri gândindu-se la ceea ce îl aştepta acolo la Komárom. Ei, dar pe această ultimă imagine va avea destulă vreme s-o vadă cu ochii minții în timpul călătoriei de la Al-Duna până acasă!

De îndată ce-l zări, bătrânul pescar începu să se tânguie (pescarii nu înjură niciodată):

— Priviți, vă rog, domnule! În timpul inundației un hoț v-a furat barca; ba spărgând uşa colibei a luat şi vâslele. O! ce mişei pot să fie pe lumea asta!

Timár simți o plăcere dureroasă auzind că, în sfârşit, cineva îi spune drept în față că e hoț. De fapt, ăsta-i adevărul. Şi măcar dacă ar fi furat numai o barcă!...

— Nu trebuie să-l blestemăm pe cel care a luat-o! răspunse Timár. În primejdia aia de moarte cine ştie ce mare nevoie o fi avut de barca mea i Nu-i nimic, facem rost de alta. Şi-acum, prietene, să ne urcăm în luntrea dumitale şi să ne dăm silința să ajungem în noaptea asta în port.

Oferindu-i-se o sumă frumuşică, pescarul primi să-l ducă, începură să mijească zorile când ajunseră în port – acolo unde de obicei se încărcau corăbiile. Era încă foarte devreme şi Timár nu voia să dea de ştire nimănui de unde şi pe ce drum venise. În birt dădu peste nişte căruțaşi, aşa că angajă pe unul dintre ei să-l ducă la Levetinc.

La Levetinc se afla un conac cu etaj; într-una din aripile conacului locuia bătrânul administrator al moşiei cu nevastă-sa. Cealaltă aripă a clădirii care fusese amenajată pentru Timár avea o scară ce ducea spre fostul teren de vânătoare; pe această scară se putea urca de-a dreptul în camera în care Timár îşi instalase biroul.

Mihály trebuia să-şi concentreze atenția asupra fiecărui amănunt pentru a putea duce în mod consecvent şi până la capăt minciuna cea lungă.

Stătuse cinci luni departe de casă; făcuse deci un drum lung. Dar n-avea nici un fel de bagaj. În geanta-i de vânătoare nu se găsea nimic altceva decât un costum de

pânză cu dungi pe care i-l cususe Noémi – asta pentru că hainele cu care sosise pe insulă erau groase, de iarnă şi-apoi se şi rupseseră, se tociseră; cizmele aveau petice. Mda, era greu să-şi justifice înfăţişarea de-acum.

Dacă însă străbătea terenul de vânătoare şi urca pe scara exterioară, ajungea direct în biroul său – a cărui cheie o avea încă la el. Ajuns acolo putea să se schimbe îndată, îşi lua geamantanul şi, ca şi când abia atunci ar fi sosit dintr-un lung voiaj, putea chema administratorul.

Planul îi reuşi de minune; nimeni nu-l văzu urcând scările ce duceau la uşa biroului său. Dar, când vru să vâre cheia în broască, tresări surprins dându-şi seama că pe dinăuntru mai era o cheie.

Aşadar, acolo în odaie se afla cineva!

Bine, dar în această cameră se găseau scriptele sale; aici n-avea voie să intre nimeni. Cine-i cel care îndrăznise?

Deschise brusc uşa şi pătrunse în cameră.

Şi deodată simţi că i se taie răsuflarea.

La biroul său stătea o persoană pe care nici în ruptul capului nu se aştepta s-o vadă acolo.

Era Timéa.

Un duh venit de pe cealaltă lume n-ar fi putut să-l înspăimânte mai tare decât această făptură blândă, cu faţa albă şi privirea calmă care, văzându-l că intră, se ridică de da birou lăsând pana de scris.

În faţa ei se afla registrul cel gros de bilanţ comercial în care tocmai făcuse înregistrări.

Şi deodată Mihály fu cuprins de tot felul de simţăminte ce se băteau cap în cap: spaimă, pentru că la capătul tăinuitei sale călătorii dăduse mai întâi chiar peste soţia sa; bucurie, pentru că o găsise singură, şi mirare, deoarece îşi dădea seama că Timéa se ocupa de hârţoagele lui.

În clipa în care-l văzuse intrând, ea făcuse ochii mari de mirare, apoi se grăbi să-l întâmpine şi-i întinse mâna fără să spună nici un cuvânt.

Chipul ei alb rămăsese însă tot atât de enigmatic; Timár nu putea să citească nimic în trăsăturile feţei Timéii. Oare femeia asta ştie totul? Bănuieşte ceva? Nimic? Ce se ascunde

dincolo de nepăsarea ei? E oare disprețul mut, sau dragostea sacrificată, înmormântată? Ori poate încremenirea urmi temperament limfatic?

Timár nu găsea nici un cuvânt potrivit să-i spună Timéii, iar dânsa se purtă ca şi cum nici n-ar fi băgat de seamă că hainele-i sunt ferfeniță. (Femeile ştiu să vadă fără să privească.)

— Mă bucur că, în sfârşit, te-ai întors! murmură abia auzit Timéa. Te-am aşteptat în fiecare zi. Dincolo, în odaie, ai să găseşti haine curate; după aceea te rog să revii aici. Până atunci o să fiu şi eu gata. Spunând acestea, îşi vârî pana de scris în gură, ținând-o de-a curmezişul. Mihály îi sărută mâna. Pana aceea de scris nu-l încuraja să-i sărute şi buzele.

Trecu apoi în cealaltă încăpere. Era odaia lui. Găsi acolo ligheanul cu apă proaspătă, rufărie curată, haine şi cizmele gata lustruite: ca acasă. Şi cum Timéa nu putea şti ziua în care avea să sosească, putea să-şi închipuie că dânsa îl aştepta astfel în fiecare zi – şi asta cine ştie de când?

Dar cum de se află ea aici? Şi cu ce se ocupă?

Se grăbi să se schimbe. Hainele pe care le dezbrăcă le ascunse în fundul dulapului. Nu de alta, dar putea fi întrebat: „Cum de ți-ai rupt haina în coate în halul ăsta? Dar ce-i cu veşmintele astea de pânză cu broderii colorate?!" Ehe, multe lucruri poate să descopere o femeie văzând toate astea! Femeile ştiu să citească ieroglifele cusăturilor. Iată de ce trebuia să ascundă hainele.

Avu mult de furcă săpunul până să-i curețe mâinile. Dar oare nu-l va întreba cineva: „Da ce, Doamne iartă-mă, ai făcut, cu mâinile astea de s-au pârlit şi s-au bătătorit în halul ăsta?"

Când fu gata, trecu iarăşi în birou. Timéa îl aştepta în uşă. Îl luă de braț spunând:

— Să mergem să mâncăm.

Pentru a ajunge din birou în sufragerie, trebuia să treacă din nou prin odaia lui. În sufragerie îl aştepta încă o surpriză pe Mihály. Masa rotundă era pregătită pentru trei persoane. Pe cine mai aşteptau oare?

Timéa sună şi pe una din uşi intră imediat camerista, iar

pe cealaltă – Athalie.

Aşadar pentru dânsa era cel de-al treilea tacâm!

Pe chipul Athaliei luci flacăra mâniei pe care n-o putea ascunde. Lui Timár nu-i scăpă expresia de pe chipul ei.

— Ah! Domnule Levetinczy, vasăzică totuşi v-aţi întors în sfârşit acasă! Aţi avut într-adevăr o idee tare drăgălaşă! Să spuneţi soţiei dumneavoastră: „Uite, draga mea cheile şi scriptele mele, rogu-te vezi de afaceri în locul meu”, şi apoi să dispăreţi şi cinci luni de zile să nu-i daţi nici măcar de ştire pe unde umblaţi!

— Te rog, Athalie, o domoli Timéa.

— Dar înţelege, eu nu mă cert cu domnul Levetinczy pentru că a fost pe unde a fost atâta timp! Aşa ceva e foarte drăguţ din partea unui soţ. Şi alţii fac aşa: unul pleacă la Karlsbad, celălalt la Ems, să nu-şi strice unul altuia petrecerea! Noi însă mulţumim de aşa petrecere! Să stai din primăvara şi până-n toamnă aici la Leventic, unde în afară de ţărani şi ţânţari nu există alte animale vii, să te cerţi de dimineaţa până seara cu morarii, cu corăbierii, să te încui în birou şi să înnegreşti registrele cu tot felul de cifre, să trimiţi zi şi noapte scrisori în toate colţurile lumii, să buchiseşti până târziu în miez de noapte gramatica engleză şi spaniolă pentru a te putea înţelege cu agenţii englezi şi spanioli, ei bine domnul meu, asta nu-i distracţie pentru nişte femei tinere!

— Athalie! o întrerupse cu severitate Timéa.

Mihály stătea tăcut pe scaunul în dreptul căruia se aflau tacâmul şi paharul lui obişnuit. Aici fusese aşteptat zi de zi! Aici s-a pus masa pentru el în fiecare zi!

Abia aşteptă să se sfârşească micul dejun. Athalie nu mai scoase nici o vorbă; dar ori de câte ori Timár îşi arunca privirea spre ea, putea citi în ochii ei cea mai sinceră indignare, care pentru el era totuşi un semn de bun augur.

După ce sfârşiră micul dejun, Timéa îl rugă din nou să treacă împreună dincolo în birou. Mihály se gândea tot timpul ce istorie să scornească în cazul că va fi întrebat pe unde călătorise. Una asemănătoare cu aceea pe care Krisztyán Tódor obişnuia s-o debiteze, nu-i aşa?

Dar Timéa nu-i adresă niciun cuvânt în legătură cu călătoria sa. Trase două scaune lângă birou şi, aşezându-se alături de soţul ei, puse mâna pe registrul de afaceri care era deschis.

— Iată aici, domnule, situaţia afacerilor dumneavoastră începând din clipa în care mi-aţi încredinţat conducerea lor.

— Şi... toate astea le-ai făcut dumneata?

— Eu asta am înţeles că voiaţi din partea mea. Din scrisoarea pe care mi-aţi trimis-o, am înţeles că aţi pus bazele unei noi şi uriaşe întreprinderi: comerţul peste hotare cu făină ungurească. Am înţeles de îndată că nu numai averea, ci şi creditul comercial şi onoarea dumitale este în joc; ba mai mult, că de succesul acestei întreprinderi depinde şi ridicarea unei însemnate ramuri industriale. Nu mă pricepeam la afaceri; dar m-am gândit că un control la faţa locului face mai mult decât orice ştiinţă. Şi lucrul acesta nu-l puteam încredinţa altcuiva. Aşadar, îndată după primirea scrisorii, am venit la Levetinc. Şi, aşa cum aţi hotărât, am luat în mână toate firele afacerilor. Am studiat cărţile de comerţ şi m-am deprins cu socotelile. Toate acestea, cred eu, le veţi găsi în ordine. Situaţia din registre şi aceea a casei se potrivesc întocmai.

Mihály privea mirat din cale-afară la această femeie care ştiuse, cu o deosebită meticulozitate, să trimită la locul potrivit milioanele care-i trecuseră prin mână, să le preia din nou şi să le predea iarăşi, să salveze cu rapiditate banii care fuseseră în primejdie de a fi pierduţi; ba ştiuse să facă şi mai mult decât atâta!

— Anul acesta a fost un an norocos – continuă Timéa – şi uneori când mi-a lipsit priceperea, m-a ajutat norocul. Beneficiul net în perioada aceasta de cinci luni a fost aproape cinci sute de mii de forinţi. Acest beneficiu nu l-am depozitat încă; conform împuternicirii date de dumneata, l-am întrebuinţat pentru investiţii.

Oare ce investiţii pot trece prin mintea unei femei?

— Prima încercare de a trimite făină în Brazilia a dat roade foarte bune. Făina ungurească a cucerit de îndată pieţele sud-americane. Aşa scriu comisionarii dumitale din Rio de

Janeiro, care recunosc în unanimitate dibăcia şi corectitudinea agentului dumitale Krisztyán Tódor.

Timár îşi zicea: „Aşadar, orice boroboaţă fac, până la urmă totul iese cum nu se poate mai bine şi orice nebunie pe care o scornesc devine înţelepciune! Când se vor termina oare toate astea?”

— În urma veştilor pe care le-am primit, m-am gândit că şi dumneata ai fi făcut La fel. Trebuia să profităm de această ocazie favorabilă şi să punem stăpânire pe noua piaţă deschisă. Aşa că imediat am mai închiriat mori, am achiziţionat noi vase, le-am încărcat şi, în clipa de faţă, un nou transport de făină în valoare de o jumătate de milion de forinţi se află în drum spre America de Sud; asta vă va da posibilitatea să înăbuşiţi orice concurenţă.

Mihály era uimit din cale-afară. Femeia de lângă el dăduse dovadă de mai multă cutezanţă decât un bărbat! Dacă altă femeie ar fi fost în locu-i, fără-ndoială că ar fi vârât banii odată câştigaţi în casa de fier ca nu cumva să se evapore; dânsa, dimpotrivă, îndrăznise să continue afacerea începută de soţul ei înzecind capitalul!

— M-am gândit că şi dumneata ai fi procedat la fel! Urmă Timéa.

— Da, da – şopti Timár.

— Că n-am greşit, mi-o dovedeşte şi faptul că de îndată ce ne-am apucat cu mai multă nădejde de această afacere, o droaie de concurenţi s-au îmbulzit să ne urmeze exemplul şi-acum care mai de care se grăbeşte să macine, să încarce vapoare şi dau iama după noi spre Brazilia. Dar nu vă fie teamă! O să-i învingem pe toţi, pentru că nici unul nu înţelege adevăratul secret al făinii ungureşti.

— Cum adică?

— Dacă vreunul şi-ar fi întrebat nevasta, ei bine, poate că o femeie i-ar fi putut spune. Eu însămi am descoperit acest lucru. Pe lista de preţuri a pieţei cerealiere americane, nicăieri nu se găseşte grâu ca al nostru, cu o greutate specifică atât de mare ceea ce înseamnă că noi, aici, trebuie să măcinăm grâu greu pentru a câştiga la concurenţă cu grâul american. Cât mă priveşte, am dat în exploatare cea

mai grea marfă. Dar concurenții noştri de aici, toți până la unul, o folosesc pe cea mai uşoară; de aceea ei vor pierde pe când noi vom câştiga bătălia!

Mihály era din ce în ce mai uimit. Aşadar, în aceste cinci luni, un timp ce el privise cum se coc fructele oprite ale paradisului, făptura din fața lui sacrificase zile şi nopți înfruntând greutăți neînchipuit de mari; se istovise depunând o muncă intelectuală plicticoasă şi obositoare. Adusese o nouă faimă, strălucire şi onoare numelui său, îi sporise averea, nepermițându-şi nici o distracție; îşi îngropase tinerețea şi frumusețea în pustiul acestei regiuni mlăştinoase producătoare de cereale; suferise, ostenise, învățase; îşi însuşise limbi noi, purtase corespondență, se tocmise, inspectase, făcuse chiar mai mult decât atât: îşi cufundase sufletul ei curat de femeie în tainele afacerilor în loc să-şi ofere doar bucuriile vieții, iar acum nici măcar nu-l întreba pe soțul reîntors acasă: „Dar tu, tu ce ai făcut în acest răstimp?"

Mihály sărută mâna Timéii cu pietatea cu care săruți un mort drag care nu mai este al tău ci al pământului şi care nu mai simte sărutul,

Când, uneori, în zilele acelea amețitoare de uitare de sine petrecute pe insulă se gândise la Timéa, ei bine, şi-o închipuise distrându-se, călătorind sau odihnindu-se undeva la băi; doar avea destui bani şi putea să facă tot ce dorea cu ei; acum, după cele aflate, îşi dădea seama care-i fuseseră distracțiile: să țină registrele, să stea în birou, să scrie scrisori şi să învețe două limbi străine, fără profesor; şi toate acestea datorită interpretării pe care devotamentul ei îl dăduse epistolei trimise de el!

Timéa îi aduse la cunoştință, rând pe rând, situația fiecărei ramuri a întinselor sale afaceri. Începu să-i spună despre afacerile de bursă, despre agricultură, transporturi, industrie, scont, prezentând soțului ei o evidență precisă şi la zi a tuturor schimbărilor survenite. Colinda atât de sigur în labirintul neînchipuit de încâlcit al afacerilor de bursă, al rentelor, al acțiunilor siderurgice, al arendelor, subarendelor, al pământurilor date în parte, al drepturilor regale, al dijmei

şi clăcii, al mărfii grele, al mărfii uşoare, al cheltuielilor de expediție, al calo[5]-ului, al manco[6]-ului, al tarei, al capacității corăbiilor, al tonajului, al măsurilor străine şi al cursului monedelor străine, de parcă toată viața ei s-ar fi îngrijit numai de astfel de lucruri. Uneori fusese nevoită să se ocupe şi de procese, să încheie contracte complicate care cereau o analiză amănunțită. Toate se desfăşuraseră însă în cea mai desăvârşită ordine. Când Timár se gândi la toată această muncă, înțelesese că şi el însuşi – dacă ar fi trebuit să facă toate acestea în timp de cinci luni – apoi ar fi trebuit să folosească fiecare ceas, din zori până-n noapte; dar pe această femeie tânără, oare cât o costase această trudă? Înainte de toate ea trebuise să învețe! Asta însemna că Timéa n-avusese nici măcar răgazul unei odihne!

— Bine, dar ai depus o muncă fantastică pentru a realiza toate astea cât am lipsit eu, Timéa!

— E drept, la început a mers cam şchiopătând. Mai târziu însă m-am obişnuit şi nu mi-a mai fost greu. Îmi place munca.

Ce trist reproş! O femeie tânără pentru care munca e singura mângâiere!

Mihály luă mâna Timéii şi o trase spre el. Fața lui era umbrită de o adâncă întristare. Inima îi era nespus de grea. O, dacă ar fi putut şti ce gândea soția lui în clipa aceea! Timár nu izbutea să scape de bănuielile pe care le avea în legătură cu cheia uitată în broasca sertarului.

Dacă Timéa descoperise taina, atunci toată purtarea ei față de dânsul nu era decât un înspăimântător rechizitoriu menit să arate diferența dintre acuzat şi acuzator.

— Şi, de-atunci, n-ai mai fost Komárom? o întrebă el.

— O singură dată, când trebuia să caut în biroul dumitale contractul cu Scaramelli.

Timár simți că-i îngheață sângele în vine.

Fața ei însă nu trăda nimic.

---

[5] Termen comercial – lipsă sau pierdere la mărfuri din cauza transportului, a temperaturii etc.

[6] Termen comercial – lipsă (de casă).

— O să plecăm la Komárom – spuse el în sfârşit. Afacerea cu făina e în ordine; cât priveşte soarta mărfii trimise pe mare, o să primim veşti; cred însă că nu înainte de căderea iernii.

— Bine.

— Sau, poate ai vrea să facem o călătorie în Elveția sau în Italia? Vremea e tocmai prielnică pentru o astfel de plimbare.

— Nu, Mihály; am fost destulă vreme departe unul de celălalt. Să rămânem împreună.

Dar nici o strângere de mână nu venea să întărească acest: „Să rămânem împreună". Mihály n-avu curaj să spună Timéii nici un cuvânt. Să mai şi mintă! Şi totuşi, cât de mult trebuia să mintă! De dimineață până seara! Chiar şi tăcerea care-i învăluia acum când stăteau față în față era tot o minciună din partea lui.

Trecerea în revistă a scriptelor de afaceri dură până târziu, spre prânz.

La masă fuseseră invitați şi doi musafiri: administratorul şi preasfinția sa domnul protopop.

Domnul protopop ceruse mai de mult permisiunea ca, la întoarcerea domnului Levetinczy să i se dea imediat de veste pentru a avea onoarea să-i facă o vizită. Primind invitația, porni degrabă spre conac. Nu uitase să-şi agațe pe piept ordinul primit.

De îndată ce intră în casă, dădu drumul unui înflăcărat discurs sărbătoresc, preamărindu-l pe Timár, binefăcătorul întregului ținut. Îl compară cu Noe, cel care a construit fantastica arcă, cu Iosif cel care şi-a salvat poporul de foamete şi cu Moise, care a cerut şi a primit mana cerească; adăugă apoi că afacerea cu făina pe care Timár o inițiase atât de măreț era o acțiune grandioasă, cum nu se mai pomenise vreodată în Europa. Trăiască geniul născut din făină!

Timár fu nevoit să răspundă. Vorbi încurcat şi înşiră verzi şi uscate. Ceva dinăuntrul ființei sale îl înghiontea să râdă şi să-i spună răspicat protopopului care-l ridica în slăvi: „Ha-ha-ha, stimabile! Ideea asta nu mi-a venit ca să vă fac pe voi fericiți, ci pentru a goni o puşlama netoată de lângă o fetiță frumoasă; iar dacă din bazaconia asta a ieşit o tărăşanie

înțeleaptă, apoi asta se datorește femeii care stă aici lângă mine. Așa că hai să râdem cât ne țin curelele!”

Mai târziu, la masă, se ivi și buna dispoziție. Vinul plăcea la fel de mult și domnului protopop, și domnului administrator. Domnul protopop era călugăr, popă văduv; cu toate astea îi plăcea frumosul și nu era deloc zgârcit în complimentele pe care le făcea Timéii și Athaliei, din care pricină deveni curând ținta săgeților ironice ale glumețului administrator.

Hazul și glumele celor doi domni bătrâni și bine dispuși îl făcură și pe Timár să râdă; dar ori de câte ori privirea îi rătăcea pe fața glacială a Timéii, râsul i se stingea pe buze. Timéa își lăsase buna dispoziție zălog cine știe pe unde.

Începea să se înnereze când masa luă sfârșit; cei doi domni în vârstă, făcând tot felul de aluzii șugubețe, își aminteau unul altuia că era timpul să se ducă la casele lor; nu de alta, dar soțul venise de curând dintr-o lungă călătorie, iar soția era tânără, așa că poate doreau să rămână cât mai repede singuri.

— Zău că n-ar strica s-o ia din loc! îi șopti Athalie lui Timár; cum se înserează, pe Timéa o apucă niște dureri de cap atât de îngrozitoare încât uneori nu poate dormi toată noaptea. Ia privește-o ce palidă e!

— Timéa, ți-e rău? întrebă Timár, cu gingășie.

— N-am nimic! răspunse ea.

— Să n-o credeți! Durerile astea de cap îngrozitoare o chinuiesc într-una de când am venit la Levetinc. Nervii. Din cauza muncii intelectuale prea încordate și a aerului care nu-i priește. Acum câteva zile i-am găsit în păr câteva fire albe. Dar ea nu vrea să se plângă nimănui și cred că n-ar scoate un suspin chiar dacă ar cădea la pat răpusă de boală.

Timár simțea chinuri mai cumplite decât cel întins pe o masă de tortură. Dar nu avea curajul să-i spună soției sale: Dacă suferi, lasă-mă să stau acolo în camera ta, să fiu alături de tine, să te pot îngriji!” Nu, nu! Îi era teamă ca nu cumva să rostească în somn un nume: „Noémi!”, nume pe care fără-ndoială că soția lui l-ar fi auzit deoarece aproape toată noaptea nu dormea din pricina unor dureri tăgăduite.

Trebuia aşadar să doarmă cât mai departe de patul soției sale.

A doua zi porniră spre Komárom, spre casă.

Călătoriră cu poştalionul. În prima zi, Mihály stătu față în față cu cele două doamne. Era o călătorie monotonă; în tot Banatul grânele fuseseră secerate şi doar lanurile de porumb şi stufărişul nesfârşit mai aminteau de verdele câmpiei. Tot timpul călătoriei nimeni nu rosti o vorbă. Şi, ca un făcut, toți trei aveau parcă o grijă deosebită ca nu cumva să închidă ochii şi să adoarmă.

După amiază, Timár nu mai putu îndura să vadă privirea mută a soției sale şi chipul ei de nepătruns, care i se părea că ascunde taine pe care nu le trăda câtuşi de puțin; motivând că dorea să fumeze, se aşează lângă vizitiu, în compartimentul deschis. Dar, după ce fumă, rămase mai departe acolo.

Când făceau vreun popas, avea ce auzi din gura Athaliei care se tânguia ba că drumurile-s proaste, ba că muştele-s cu duiumul, ba că te îneacă praful, pe asemenea drumeaguri, ba că... în sfârşit, pomenea despre celelalte „plăceri" nelipsite ale unei astfel de călătorii. Birtul era neîngrijit, mâncărurile grețoase, paturile tari, vinul oțețit, apa murdară, mutrele oamenilor înspăimântătoare, iar dânsa era tot timpul bolnavă pe moarte, avea greață, febră şi capul îi crăpa de durere; or, dacă dânsa suferea atât, ce să mai zică de biata Timéa! Ce chinuri pe dânsa care-i atât de nervoasă?!

Asta îi mai lipsea lui Timár să asculte în timpul călătoriei! Din partea Timéii însă nu auzi nici un cuvânt de imputare. Când ajunseră în sfârşit acasă la Komárom, madam Zófi îi primi tânguindu-se că albise de atâta singurătate. De fapt, fie vorba între noi, nu albise de loc; mai degrabă se simțise în largul ei pentru că putuse să colinde din casă în casă cu bârfa.

Îndată ce păşi pragul casei sale, Timár se simți cuprins de o neliniște adâncă. Căminul acesta putea să-i fie iad sau rai. Va afla în sfârşit ce ascunde chipul acesta tăcut, rece ca marmura.

După ce îşi conduse soția în camera ei, aceasta îi dădu

cheia de la sertarul biroului său. Mihály ştia că Timéa deschisese sertarul pentru a căuta un contract printre scriptele aflate acolo.

Biroul era o mobilă veche de artă şi avea partea de sus acoperită cu un capac, ca o jaluzea de fereastră. Jaluzeaua se putea împinge în sus; sertarele, unele mai mici, altele mai mari, se găseau sub ea. În sertarele mai mari se găseau contractele, în cele mai mici – hârtiile de valoare şi giuvaerurile. Întreg biroul era din fier vopsit în culoarea mahonului, iar broasca avea un secret; cheia se răsucea la stânga şi la dreapta, fără a descuia însă dacă mânuitorul cheii nu ştia în ce punct trebuie să se oprească. Timéa cunoştea secretul; deci ea putuse să umble cu uşurinţă în orice sertar; pe acestea putea să le descuie în voie, fără cine ştie ce îndemânare şi pricepere.

Cu inima plină de nelinişte, Timár trase sertarul cu giuvaeruri, în care se aflau acele lucruri scumpe pe care nu putea să le scoată pe piaţă. Asemenea bijuterii sunt uşor de recunoscut; există o adevărată ştiinţă, cu profesori şi elevi, care se ocupă cu recunoaşterea lucrurilor neobişnuite: această piatră sau această camee provine din cutare loc! Şi-apoi urmează întrebarea: cum de ai devenit stăpânul lor? Asemenea bijuterii pot fi scoase la lumină doar de către al treilea urmaş al „cumpărătorului", căruia îi este indiferent cum a izbutit să facă rost de ele bunicul său.

Dacă Timéa fusese curioasă şi umblase în sertar, atunci de bună seamă că văzuse giuvaerurile. Iar dacă le văzuse fără doar şi poate recunoscuse unul din ele: medalionul acela cu diamante în care era prins un portret, un chip ce semăna leit cu chipul ei. Probabil portretul mamei sale. Şi-atunci ea ştia totul. Ştia deci că Timár găsise comorile tatălui ei. Cum ajunseseră la el? În orice caz nu pe cale cinstită, ci pe una întunecoasă, plină poate de păcate, o cale care-l dusese apoi spre bogăţia aceea nemaipomenită datorită căreia câştigase mâna Timéii jucând rolul unui om care se arată generos faţă de fiinţa pe care de fapt o jefuise.

Poate că se gândise la lucruri şi mai grave decât cele întâmplate. Moartea învăluită de mister a tatălui ei şi

înmormântarea pe ascuns a lui Ali Ciorbadji puteau trezi în sufletul ei bănuiala că Timár jucase un rol urât şi-n aceste întâmplări.

Bine, dar dacă ea, cunoscând toate astea, se lăsase, să zicem, cuprinsă de astfel de bănuieli, atunci ce însemna acea credinţă şi jertfă de sine, acea strădanie şi grijă pentru creditul şi onoarea soţului ei, adică tot ceea ce Timéa dovedise? Toate acestea întruchipau oare disprețul adânc al unui suflet sublim faţă de omul ce se târa în noroi, al cărui nume îl purta, căruia îi jurase credinţă, disprețul unei femei prea mândră totuşi pentru a-şi călca jurământul şi a terfeli în noroi numele ce-l purta şi ea?

Dacă-i aşa, apoi toate acestea ar fi de neîndurat pentru un soţ.

Trebuie, aşadar, să caute dovezi pentru a afla adevărul. Trebuie să cheme în ajutor încă o minciună. Scoase deci din sertarul cu pricina portretul bătut în diamante şi trecu dincolo, la Timéa.

— Dragă Timéa! începu Mihály, aşezându-se lângă soţia sa. În timpul absenţei mele îndelungate, am călătorit prin Turcia. Ce-am făcut pe-acolo, asta ai să ştii mai târziu. Când am fost însă la Scutari, un giuvaergiu armean mi-a oferit un portret bătut în diamante ce-ţi seamănă foarte mult; am cumpărat bijuteria şi ţi-am adus-o în dar.

Juca totul pe o singură carte.

Dacă Timéa, la vederea bijuteriei, va rămâne cufundată în cunoscuta-i nepăsare de gheaţă, dacă, văzând bijuteria, ochii ei întunecaţi se vor întoarce severi şi fără nici o lacrimă căutând în ochii soţului ei, atunci acesta va putea citi în privirea lor: „Minţi! N-ai cumpărat giuvaerul la Scutari; el zace aici, în sertarul tău, încă de mult. Cine poate spune de unde l-ai luat!? Cine poate şti pe unde ai hoinărit? Cine poate spune ce taine te înconjoară?!”

Şi în cazul acesta, Timár ar fi fost pierdut.

Dar nu se întâmplă astfel.

Îndată ce văzu portretul Timéa se transfigură. Pe chipul ei de marmură apăru o bucurie ce nu putea fi decât adevărată, o bucurie de nestăvilit. Apucă portretul cu amândouă mâinile

şi-l duse cu pietate la buze în timp ce ochii i se umplură de lacrimi. Gestul ei trăda o emoţie de nedescris! Faţa Timéii începea să trăiască! Mihály era salvat!

Din inima ei răbufni sentimentul de mult înăbuşit; începu să plângă cu hohote.

La auzul acestui plânset, din camera de alături apăru Athalie; era uimită de-a binelea, deoarece niciodată n-o văzuse pe Timéa plângând.

Iar Timéa, de îndată ce-o zări, se repezi spre dânsa, nestăpânită ca un copil, şi-i spuse cu un glas în care se amesteca şi râs, şi plâns:

— Uite, uite! Mama mea! Asta-i mama mea... El a găsit portretul şi mi l-a adus!

Apoi se întoarse grăbită spre Mihály şi, înconjurându-i gâtul cu amândouă braţele, îi şopti cu voce caldă:

— Îţi mulţumesc... Îţi mulţumesc foarte mult!

Pe Timár îl fulgeră gândul că sosise clipa să sărute buzele acelea ce tremurau de recunoştinţă, şi de aici încolo să le sărute mereu, mereu.

Dar inima îi spunea: „Nu fura!”

Acum, după cele întâmplate pe Insula nimănui, sărutul acesta ar fi un furt.

Se gândi deci la altceva. Înapoindu-se în camera lui, scoase din sertar toate giuvaerurile ascunse acolo.

(Ce ciudată i se părea femeia care, deşi avusese o cheie în mână şi ar fi putut să-i afle toate tainele cotrobăind prin sertare, nu căutase decât un prăpădit de act de care avusese nevoie!)

Puse apoi toate bijuteriile acelea în geanta sa de vânătoare cu care se întorsese la Leventic şi se înapoie la soţia sa.

— Încă nu ţi-am spus totul! zise el. Tot acolo unde am găsit portretul, am descoperit şi aceste giuvaeruri, Le-am cumpărat pe toate pentru dumneata. Primeşte-le din partemi.

Şi zicând acestea, el puse în poala Timéii una câte una acele piese rare, formând o grămăjoară sclipitoare ce acoperi cu totul şorţuleţul ei brodat. Era un dar din *O mie şi una de nopţi*.

Athalie stătea palidă de invidie, cu pumnii strânşi, gata parcă să se repeadă. (Toate minunățiile acelea ar fi putut să fie ale ei!) Timéa însă se posomorî; fața ei deveni din nou rece şi albă ca marmura; privea indiferentă la nestematele îngrămădite în poală; focul diamantelor, focul rubinelor n-o încălzea!

NOÉMI

Un nou musafir

În timpul iernii îndelungate Timár fu prins, ca de obicei, cu tot felul de chestiuni de afaceri. Cel puțin aşa le numesc bogații între ei: chestiuni de afaceri.

Domnul Levetinczy începu să se obişnuiască cu situația sa. Oricum, o avere imensă oferă foarte frumoase posibilități de distracție! Se plimbă deci multă vreme prin Viena şi luă parte la petrecerile marilor bancheri. Avu de văzut multe exemple demne de urmat. Cine ajunge să fie stăpânul milioanelor, ei bine, îşi poate permite ca atunci când intră într-un magazin de bijuterii pentru a cumpăra cadouri de Anul Nou, să ia în dublu exemplar fiecare bijuterie pentru că, de, omul trebuie să bucure două inimi: pe de o parte inima femeii care-l aşteaptă acasă şi primeşte musafirii când soțul dă serate, iar pe de altă parte inima femeii care dansează sau cântă dar care, oricum, pretinde o casă luxoasă, trăsură princiară, bijuterii şi dantele. Timár avu cinstea să fie invitat şi la seratele date de către partenerii săi de afaceri în casele lor, serate la care cucoanele serioase îți toarnă ceaiul întrebându-te de familia rămasă acasă; dar fu invitat şi la acele serate, de alt soi, unde o societate de doamne cu principii cam libere beau cam multă şampanie şi unde toată lumea îl iscodeşte pe bunul domn Levetinczy dacă nu cumva are vreo prietenă în corpul de balet al operei.

La aceste aluzii, bietul Timár se roşeşte tot, fapt care provoacă hohote de râs celor prezenți, „Ei, da' de unde! Domnul Levetinczy este modelul soților ideali!" exclamă plin de seriozitate unul dintre bogătaşi. „Păi cred şi eu! se repede

altul – cu o nevastă atât de minunată şi de spirituală, fără pereche în toată Viena, e uşor să fii un soţ credincios.” „Aş, o fi zgârcit – se strâmbă al treilea, în spatele lor. Îl apucă, leşinul când face socoteala câţi bani l-ar costa să întreţină un animal frumos care se hrăneşte numai cu mătăsuri şi dantele!” Alţi invitaţi şuşotesc şi-şi împărtăşesc pe furiş o taină: cică Timár ar face parte din categoria bărbaţilor nefericiţi a căror inimă rămâne veşnic rece; cine nu crede să încerce! Dar zadarnic îşi dau osteneala acele doamne frumoase şi spirituale pentru care a face o cucerire înseamnă şi ştiinţă, şi artă: Timár nu se lasă ademenit şi nu capitulează în faţa nici unui farmec. Rămâne veşnic nepăsător.

— E un model de soţ credincios! strigă cei încântaţi de Timár.

— Bah! Nu-i om de viaţă! murmură defăimătorii.

Timár însă tace şi... se gândeşte la Noémi.

Ce mult timp s-a scurs! Să n-o vezi şase luni încheiate! Şi totuşi în fiecare zi să te gândeşti la ea! Şi din toate gândurile tale să nu poţi împărtăşi nimănui nimic!

Uneori e gata-gata să-şi dea în vileag gândurile. Stând la masă, îi vine să spună: „Uite, mere ca astea cresc şi pe insula unde locuieşte Noémi”. Când privirea Timéii arată că suferă din cauza durerilor de cap, e gata-gata să-i scape: „Vezi, Noémiei îi trece durerea de cap dacă îi puneam mâna pe frunte”. Iar când o vede pe favorita Timéii, pisicuţa aceea albă, îi stă pe buze s-o întrebe: „Ei, Narcisa, unde ţi-ai lăsat stăpâna?”

Dar trebuie să fie foarte atent; în casa lui se află o făptură care nu se mulţumeşte s-o urmărească numai pe Timéa, ci îl urmăreşte şi pe el.

Pentru Athalie nu poate trece neobservat faptul că, de când s-a reîntors, nu mai e atât de melancolic ca înainte. Bate la ochi culoarea plină de viaţă a obrajilor săi. Trebuie să fie un secret la mijloc. Şi Athalie nu poate răbda ca cineva să fie fericit în casa lor. De unde a furat fericirea? De ce nu suferă fiecare aşa cum vrea ea?

Afacerile mergeau cât se poate de bine. În luna ianuarie

sosi o veste de peste ocean. Transportul de făină ajunsese cu bine şi succesul era desăvârşit. Făina ungurească îşi câştigase un renume atât de categoric în America de Sud încât, de la o vreme, chiar şi făina indigenă se vinde sub etichetă ungurească. Până şi consulul austriac din Brazilia se grăbise să-şi informeze guvernul asupra acestei importante realizări datorită căreia comerțul exterior sporise cu un foarte important articol de export. Ca urmare a acestui fapt, Timár primi titlul de consilier regal şi crucea cea mică a ordinului „Sfântul Ştefan", pentru serviciile făcute patriei pe tărâmul comerțului şi al economiei naționale.

Eh, şi cu ce poftă râse demonul acela batjocoritor ce sălăşluia în gândurile sale în clipa când îi prinseseră ordinul pe piept! Parcă-l auzea: „Înălțimea voastră, puteți mulțumi pentru aceste realizări celor două femei: Noémiei şi Timéii!"

Ei, nu-i nimic! La urma urmei, şi purpura a fost descoperită de cățelul iubitei unui cioban îndrăgostit (cățelul mâncând scoica de purpură şi-a vopsit fălcile în roşu) şi cu toate astea purpura a devenit un renumit articol de negoț!

Din ziua decorării, chiar şi cei din Komárom începură să-i dea toate onorurile domnului Levetinczy. „Nu-i cine ştie ce să ajungi bogătaş. Dacă însă ajungi consilier regal, ei bine, nu-ți mai putem refuza adânca noastră considerație."

Toată lumea se grăbea să-l felicite: funcționarii, breslele, consiliul orăşenesc, epitropii, capetele bisericeşti. El îi primi pe toți cu o smerenie evlavioasă.

Veni să-l salute şi domnul Fabula János, ca purtător de cuvânt al corporației corăbierilor. Potrivit gradului său, se prezentă îmbrăcat într-un surtuc de postav mătăsos, albastru-închis, cu trei nasturi de argint în formă de melc, mari cât o nucă; un lanț de argint lat de-o palmă i se bălăbănea pe piept de la un umăr la celălalt, având în mijloc un medalion cu chipul lui Iulius Caesar lucrat de argintarul din Komárom. Şi ceilalți membri ai delegației erau îmbrăcați la fel. Pe vremea aceea, corăbierii din Komárom aveau haine cu fireturi de argint. Potrivit obiceiului, cei care veniseră să-i prezinte omagii fuseseră reținuți la masă. Se-nțelege că şi domnul Fabula avu parte de această mare cinste.

Domnul Fabula era un om prea sincer şi prea cinstit. Îndată ce vinul îi dezlegă limba, nu putu să se abţină să nu spună stăpânei casei că, pe onoarea lui, când o văzuse prima dată, nu şi-ar fi închipuit în ruptul capului că dânsa va deveni o cucoană atât de vrednică şi c-o să fie nevasta domnului de Levetinczy. Dimpotrivă, ar putea spune că se temuse de dânsa. Şi iată cât de înţelept este spune atotputernicul şi cât de mărginit gândul omului! Aşadar, totul se sfârşise cu bine! Câtă fericire domnea în casă! Lipsea doar ca atotputernicul să asculte rugile celor care-i cereau o mare bucurie pentru domnul Levetinczy, acestui om neasemuit de bun; aceea de a i se dărui de-acolo din cer un nou oaspe, un mic îngeraş.

Speriat, Timár îşi acoperi paharul cu palma. Dacă vinul acela era atât de buclucaş încât din cauza lui omul dă în vileag tot ce-i trece prin cap, ei bine, el n-o să mai soarbă nici o picătură! Ceva ca o presimţire îl străfulgeră:

„O rugăciune ca asta s-ar putea împlini pe neaşteptate!”

Domnul Fabula nu găsi însă îndestulătoare urarea sa şi ţinu cu tot dinadinsul să dea şi ceva sfaturi practice:

— Apoi, ce-i drept, domnia sa domnul Levetinczy prea trudeşte din greu. N-are însă nici un rost să se omoare cu firea. Omul trăieşte doar o singură dată şi, la drept vorbind, pentru ce Doamne iartă-mă trăieşte? Eu unul, zic zău, n-aş lăsa atâta vreme singură o nevastă aşa de drăgălaşă şi de frumoasă; Da’ ce să faci dacă domnului îi ard călcâiele? Nu-i o clipă în care să nu-şi bată capul cu altă afacere şi ţine morţiş să fie de faţă peste tot. Nici vorbă că rezultatele se şi văd îndată. Cui i-ar fi trăsnit prin minte să trimită făină din Ungaria taman în Brazilia? Şi de ce să mint? Când am auzit de gândul ăsta – cer dinainte iertare că nu-mi cunosc lungul nasului – dar, zău că nu pot să tac – mi-am zis în gând: să ştii că s-a ţicnit stăpânul dacă, aşa cum se spune, o să trimită făină taman în partea ailaltă a pământului; nu de alta, dar toată făina o să se facă pap până ajunge acolo unde pâinea creşte în păduri, pe copaci d-ăia mari, iar pe ăi mici, de bună seamă, cresc chifle. Şi ian te uită ce-a ieşit! Ce izbândă! Mde, ce-i drept, izbânda vine, că n-are încotro, dacă

omul se străduieşte el însuşi pentru ea!

Cuvintele acestea cuprindeau – fără voia vorbitorului – o ironie la adresa lui Mihály, aşa că el n-a putut răbda s-o lase fără răspuns:

— Atunci laudele i se cuvin în întregime soției mele, dragul meu János, deoarece dânsa s-a ocupat de toată afacerea asta.

— Cinstesc şi recunosc virtuțile mult stimatei doamne, dar țin să spun că şi despre domnia-voastră ştiu eu ce ştiu. Ştiu eu prea bine pe unde mi-ați umblat toată vara făcându-vă nevăzut!

Spaima îl săgeta pe Mihály până în vârful unghiilor. O fi ştiind oare unde fusese? Ar fi îngrozitor!

János îl privi peste marginea paharului ridicat şi clipi şiret.

— Hm, să tac sau să spun stimatei doamne pe unde mi-ați hoinărit ast'vară? Să vă dau de gol, au ba?

Timár simțea o amorțeală copleşitoare furnicându-l prin cap. Ochii Athaliei stăteau pironiți asupră-i. N-avea voie, mai ales acum, să trădeze prin tresărirea vreunui muşchi al feței că vorbele guralivului amețit de vin îl puseseră în încurcătură.

— Păi, vorbeşte János! Unde-am fost? zise Mihály, forțându-se să-şi păstreze calmul.

— Apăi o să zic şi-o să vă dau de gol în fața doamnei! strigă Fabula János punând paharul pe masă. Domnia-voastră ați şters-o fără să suflați o vorbă. V-ați suit pe-un vas, pe ascuns, şi ați traversat dincolo... în Brazilia! Da, chiar aşa-i! Ați colindat America şi ați lăsat totul în ordine acolo. De-aia p-aici treaba merge ca pe roate!

Timár respiră uşurat.

— Că nebun mai eşti şi dumneata, János prietene! Te rog, Athalie dă-i domnului Fabula o cafea neagră.

— Dar aşa-i cum zic eu! se înverşuna János. Ştiu eu ce ştiu! Am descoperit astea în ciuda tainei cu care v-ați învăluit. Ați colindat Brazilia, ați străbătut trei mii de mile pe mare. Câte furtuni n-ați îndurat pe ocean! Cu câți canibali n-ați avut de furcă?! Asta doar Dumnezeu ne-ar putea-o spune! Dar noi ştim totul foarte bine. Nu mă căiesc: v-am dat de gol

pentru ca doamna să-l pedepsească pe „dezertor” şi să nu-i mai dea voie să mai întreprindă o călătorie atât de lungă pe Oceanul Atlantic.

Timár privea feţele celor două femei. Trăsăturile Timéii trădau o sinceră spaimă şi admiraţie, pe când ale Athaliei – necaz şi dezgust. Crezuseră fără îndoială povestea domnului Fabula, aşa cum de altfel o credea şi Fabula care părea gata să-şi pună capul pe butuc că totul era adevărat.

Însuşi Timár zâmbi misterios auzind această poveste. Îşi dădu seama că nu Fabula János mințea, ci el. Omul de aur trebuia să mintă, să mintă mereu.

Povestea domnului Fabula căzuse cum nu se poate mai bine. Ungurul de rând are obiceiul ca despre oamenii mari pe care îi admiră – ca şi când n-ar ajunge faptele reale – să scornească tot soiul de poveşti crezute chiar de cei care le-au născocit şi ridicate mai târziu de ceilalți la rangul de certitudine.

De-acum încolo, Timár avea o justificare pentru dispariţiile sale misterioase; iar dacă vreodată, să zicem, ar fi fost întrebat pe unde umblă şi ar fi dat răspunsuri anapoda, care prin netemeinicia lor l-ar fi dat de gol – ei bine, toată lumea şi-ar îi explicat acest lucru socotind că minciunile acestea nevinovate dovedesc, de fapt, multă gingăşie din partea domnului de Levetinczy, care nu voia să-şi neliniştească soţia din pricină că el se încumetă să facă o călătorie atât de primejdioasă, cum era încă traversarea oceanului spre America în prima perioadă a navigaţiei cu aburi. Povestea putea să fie ticluită atât de iscusit încât să o creadă chiar şi Athalie.

Pe nimeni nu înşelase Timár mai tare decât pe Athalie.

Femeia aceasta cunoştea inima de femeie. Ştia prea bine ce simţea Timéa şi cum se chinuia în sufletul ei! Şi tocmai din această cauză îi urmărea tot zbuciumul sufletesc. Această femeie cu inima îndurerată fugise din preajma celui pe care-l iubea şi se cuibărise acolo unde nu avea nici o bucurie, unde nimic nu-i răscolea zbuciumul – în pusta Alföldului. Îşi îngropase gândurile în registrele reci, pline de calcule, îşi înăbuşise sentimentele ocupându-se de afaceri; se agăţase cu

îndârjire de o muncă ce urâțeşte orice sentiment frumos – munca omului care strânge averi. Aşa ceva face doar o femeie care vrea să-şi uite dragostea nefericită.

Or, dacă o femeie e în stare de un lucru ca ăsta, atunci cu atât mai mult bărbatul va săvârşi ceva asemănător. Îndurerat şi el, de ce n-ar pleca la fel ca dânsa într-o altă pustă – pe mare – încercând şi el să stingă focul care-i macină gândurile îngropându-se într-o peşteră de gheață - munca omului care strânge averi?

Cum să-i dea în gând Athaliei că bărbatul îşi găsise leacul bolii de moarte ce-i apăsa inima şi că era fericit tocmai atunci când se afla departe de casă?!

Ce n-ar fi dat ea să cunoască taina! Numai că trestia şi stuful din jurul „Insulei nimănui" nu vorbeau ca trestiile bărbierului regelui Midas.[7]

Athalie era galbenă de invidie bătându-şi capul cu această enigmă de nedezlegat.

Acasă şi în fața lumii Timár şi Timéa păreau o pereche ideală.

El o acoperea cu bijuterii, adevărate comori, cu care Timéa se împodobea când apăreau în lume, vrând să strălucească prin ele. Ce poate arăta în chip mai evident dragostea soțului decât diamantele soției?

Dar Athalie se cufunda tot mai mult în gânduri. Oare Timár şi Timéa erau oameni din aceia pentru care dragostea înseamnă a da şi a primi diamante? Oare pe lumea asta există oameni care pot să fie fericiți fără să iubească?

Athalie continua s-o bănuiască pe Timéa şi nicidecum pe Timár. Iar Timár aştepta cu sufletul la gură să treacă iarna şi să vină primăvara.

Eh, fireşte, pentru ca morile să-şi reia lucrul; doar de,

---

[7] Legenda spune că lui Midas, regele Frigiei, plăcându-i mai mult flautul zeului Pan decât lira lui Apollon, a fost pedepsit de acesta din urmă să-i crească urechi de măgar, fapt pe care regele îl ascundea tuturor. Bărbierul său descoperi meteahna şi neputând să păstreze taina, săpă o groapă şi încredință pământului secretul. Dar de îndată ce o astupă, în acest loc crescură trestii care la cea mai uşoară adiere spuneau trecătorilor: „Regele Midas are urechi de măgar".

omul de afaceri nu se gândeşte decât la de-al de astea...

După succesul repurtat în primul an, exportul de făină trebuia continuat cu şi mai multă îndrăzneală.

Pentru anul următor însă Mihály o convinsese pe Timéa să nu-şi primejduiască sănătatea conducând afacerile; această muncă va fi încredințată agenților săi, aşa că dânsa putea să plece în lunile de vară în vreo staţiune de pe ţărmul mării, unde durerile de cap pricinuite de munca de la Levetinc se vor potoli.

Dar el încotro va porni? Asta nu-l întreba nimeni. Fără-ndoială c-o să treacă iarăşi dincolo, în America de Sud şi-apoi din nou o să croiască o minciună nevinovată spunând că a fost în Egipt sau în Rusia. Adevărul e că el se grăbea spre Dunăre, în jos.

Îndată ce începură să înflorească mâțişorii plopilor, Timár deveni nerăbdător; privelişţea ademenitoare îl făcea să viseze şi-i înflăcăra toate gândurile.

Fără să mâie peste noapte la Levetinc, dădu agentului şi administratorului său nişte instrucțiuni atât de vagi încât aceştia puteau să-şi facă de cap. Când sosi noaptea, coborî la Golovac, acolo unde locuia protopopul cel împodobit cu ordinul pentru merite şi se opri la el pentru a cere adăpost.

Se înnoptase de-a binelea când ajunse la casa protopopului; intrase prin bucătărie unde la un foc straşnic gătea o femeie tânără şi drăguță în timp ce în odaie, acolo unde-l găsi pe vajnicul sihastru, masa era pusă pentru două persoane.

Preacuviosul îl primi foarte prieteneşte pe înaltul său oaspete şi se grăbi numaidecât să-l felicite pentru decorația pe care-o primise; apoi ceru să-i fie îngăduit să treacă puțin în bucătărie pentru a da poruncile cuvenite cu privire la dragul şi vrednicul său musafir,

— Asta, fiindcă „noi", ca să zic aşa, nu trăim pe picior mare.

— „Noi"? întrebă Timár, glumind.

— Ei, ei, ei, ei! se hlizi călugărul, amenințându-şi oaspetele cu degetul. Nu fi chiar atât de răutăcios.

Gazda dădu poruncile cuvenite şi se întoarse; aduse un vin

bun de Szerém şi, în aşteptarea cinei care se pregătea, începu să-l îndemne să bea; după fiecare pahar îl amenința însă cu degetul; voia parcă să-l mustre pentru un anume gând pe care-l citea pe fața lui Timár:

— Ei, ei, ei! Lumea-i atât de rea i Scorneşte verzi şi uscate din nimic. Măcar că omul nu-i nici de lemn, nici stană de piatră, nici uşă de biserică.

Timár se scuză zicând că nu spusese nici un cuvânt prin care să susțină contrariul. Dar gazda continua să clatine din cap şi, cu fiecare pahar băut – în timpul cinei bău zdravăn de tot – deveni tot mai vorbăreț.

Cina îndelungată şi gustoasă fu servită de femeiuşca aceea frumuşică şi tânără. Dar de câte ori Timár o privea cu coada ochiului, de atâtea ori gazda îl amenința şi-i amintea că oamenii-s răi:

— Păi, la urma urmei, să-mi arate cineva unde stă scris în *Biblie* că gurile rele au dreptate?!

Timár n-ar fi încercat să facă acest lucru nici pentru un episcopat.

— N-a fost oare Abraham cel mai respectat şi cel mai demn de cinste patriarh din lume? N-a fost dânsul pentru Sara lui, un soț model? Ia spune! Şi totuşi, nu-i aşa, a ajuns până la noi povestea cu Hagar?! Şi vezi, cu toate astea Abraham a fost un sfânt!

Mihály încuviință.

— Sau să-l luăm pe patriarhul Iacob. Mai întâi a luat-o de nevastă pe Lea, apoi se îndrăgosteşte de Rachel şi-o ia şi pe ea de nevastă; şi cui să-i treacă prin minte să-l dea în judecată pentru bigamie? Dar să mergem şi mai departe! Să-l vedem pe sfântul rege David. Câte neveste a avut? Şase. Şi pe toate în acelaşi timp. Dar nu i-au ajuns nici şase. A despărțit-o pe Michal de Paltiel şi-a luat-o şi pe asta apoi i-a căzut cu tronc Bethsabea care era căsătorită cu Urias. Puse să-l omoare pe Urias, îi luă femeia şi astfel înhață toată moştenirea! Şi cu toate astea, o sută cincizeci de psalmi cântă c-a fost un sfânt! Dar înțeleptul Solomon?! Ăsta a ținut patru sute de neveste. Şi-acum unde-i omul care să dorească a fi mai înțelept decât înțeleptul Solomon şi mai sfânt decât

sfântul David?

Bunul sihastru nu bănuia nici o clipă că-n clipele acelea dădea musafirului său bilet de liberă trecere pentru traversarea Dunării.

Timár nu mai avea decât o jumătate de zi de mers până să ajungă la Noémi.

Trecuse o jumătate de an de când n-o mai văzuse. Se gândea necontenit la ea şi vedea aievea clipa revederii. Dorințe arzătoare îl urmăreau şi-n ceasurile de veghe, şi-n somn. Abia aştepta zorile; se sculă înainte de a se crăpa de ziuă, îşi luă arma la umăr, geanta de vânătoare şi, neîndurându-se să aştepte să se trezească şi ospitaliera sa gazdă, părăsi casa protopopului fără a-şi lua rămas bun, grăbindu-se spre zăvoaiele de pe malul Dunării.

Ce bună-i Dunărea că lărgeşte an de an aceste zăvoaie, lăsând hăt-departe vechiul mal! Căci odată cu malul părăsit, rămân în urmă şi pichetele grănicereşti împlântate acolo cu douăzeci şi cinci de ani în urmă. Un om care vrea să treacă Dunărea fără paşaport găseşte în noua pădurice un stat neutru prietenos.

Timár trimisese mai demult noul său sandolin la cunoscuta colibă pescărească, iar până acolo obişnuia să meargă pe jos; îşi găsi barca şi-apoi o porni spre stuf. Sandolinul luneca pe apă ca un morun şi, dacă zbura atât de repede, ei bine, el n-avea nici o vină.

Era în aprilie şi primăvara timpurie îndemnase pomii de pe insula Ostrova să-şi deschidă mugurii şi să înflorească. Or, tocmai din cauza asta priveliştea de dincolo de Ostrova îl umplu de amărăciune. „Insula nimănui” se zărea fără pic de verdeață, de parcă totul ar fi fost ars.

Cu cât se apropia mai mult, cu atât putea să vadă mai limpede; în partea dinspre miazănoapte toți pomii aveau culoarea arămie.

Sandolinul înainta repede printre trestii; când ajunse la mal, Mihály văzu desluşit că-n locul unde acostase se uscase un pâlc întreg de pomi. Erau nucii, pomii pe care Tereza îi iubea cel mai mult. Se uscaseră toți, până la unul. Această privelişte îl mâhni. Cu un an în urmă, pe aceeaşi vreme aici îl

întâmpinase o pădure înfloritoare şi tufişuri de trandafiri înfloriți, pe când acum îl primea o pădure uscată.

Nu era semn bun!

Porni mai departe aşteptând din clipă în clipă să audă lătratul de bun venit al Almirei. Dar nu auzi nimic. Cuprins de îngrijorare, continua să meargă adâncit în gânduri. Cărările erau părăginite, pline de frunziş căzut de cu toamnă, şi parcă nici păsările nu mai cântau.

Când ajunse în apropierea colibei, simți o strângere de inimă. Ce se alese oare de locuitorii ei? Căci se puteau întâmpla multe într-un răstimp atât de lung! Cine ştie dacă nu muriseră şi rămăseseră şi neîngropați! Timp de o jumătate de an el avusese treburi în altă parte: să aranjeze chestiuni de stat, să strălucească alături de o nevastă frumoasă, să strângă grămezi de bani. În tot acest, timp doar cerul îi păzise pe locuitorii insulei dacă, bineînțeles, avusese poftă să-i păzească.

Când păşi în pridvor, uşa se deschise şi în prag se arătă Tereza. La început îl învălui într-o privire posomorâtă – pe chipul ei se citea spaima – apoi trăsăturile i se destinseră într-un zâmbet amar:

— Ah! Ai sosit?! exclamă ea, grăbindu-se să-i strângă mâna şi îndată vru să ştie din ce pricină avea el înfățişarea aceea atât de mohorâtă.

— Ce s-a întâmplat pe-aici? se grăbi Timár să afle.

— Nimic! răspunse Tereza, cu un zâmbet blând.

— Ce rău îmi pare că s-au uscat nucii! spuse Mihály, vrând să justifice mâhnirea pe care Tereza i-o citise pe chip.

— Inundația de astă-primăvară i-a omorât – răspunde dânsa. Nucii se usucă dacă-i potopesc apele.

— Dar dumneavoastră sunteți sănătoase amândouă? întrebă Mihály nelinişţit.

Tereza răspunse blând:

— Da, suntem bine... toți trei.

— Cum? Ce?

Tereza zâmbi, oftă şi-apoi zâmbi din nou. Puse în sfârşit mâna pe umărul lui Mihály şi-i zise:

— Nevasta unui biet contrabandist a născut în căsuța

noastră. Femeia a murit, iar copilul a rămas aici. El e... al treilea.

Timár dădu buzna în odaie. În fundul încăperii se afla un leagăn împletit din nuiele lângă care stătea, într-o parte Almira, iar în cealaltă Noémi. Noémi clătina leagănul şi aştepta ca Timár să se apropie. În leagăn se afla un copilaş; avea obrăjorii rumeni, iar buzele strânse semănau cu o cireaşă; dormea cu ochii pe jumătate închişi şi cu mânuţele ridicate spre obrăjori.

Fascinat de ceea ce vedea, Mihály rămase pironit în faţa leagănului. Privi spre Noémi şi de îndată citi pe faţa ei tot ce voia să afle. Pe chipul fetei era întipărită o fericire de nedescris, un fel de bucurie cerească, pudoarea şi iubirea împletite şi împăcate. Noémi zâmbi şi lăsă ochii în jos.

Mihály crezu că în clipa aceea îşi va pierde minţile.

Tereza îi puse mâna pe braţ:

— Ei bine, aşa-i că nu eşti supărat că am primit orfanul bietei contrabandiste? Dumnezeu ni l-a trimis.

Să se supere? Dimpotrivă, se lăsă în genunchi acolo, lângă leagăn; îşi desfăcu amândouă braţele şi strânse copilul la pieptul său cu leagăn cu tot; începu să plângă în hohote. Lacrimile se revărsau cum pot să se reverse doar lacrimile unui bărbat care a zăgăzuit în inima lui o durere cât marea de adâncă şi pe neaşteptate apele ei au rupt digul! Şi nu se mai potolea sărutând oaspetele trimis de cer; îi săruta mânuţele, picioruşele, colţul hăinuţei, cei doi obrăjori rumeni. Copilul se strâmbă în fel şi chip, dar nici gând să se trezească; totuşi o singură dată deschise ochii, ochii săi albaştri şi mari, şi-n clipa cât îi ţinu deschişi, privi mirat în cei ai bărbatului de parc-ar fi vrut să spună: „Ce vrea să mă-ntrebe omul ăsta?” Apoi zâmbi gângurind tare. Poate că spusese: „Bine, dar de ce mă-ntrebi lucrul ăsta?” Închise în sfârşit ochii zâmbind mai departe fără să se arate supărat din cauza torentului de sărutări ce se abătuse pe obrăjorii lui.

Tereza spuse râzând:

— Orfanul sărmanei contrabandiste! Nu se aştepta bietul la una ca asta!

Şi se dădu la o parte să-şi şteargă lacrimile.

— O, dar mie ce-mi mai rămâne? întrebă Noémi, prefăcându-se supărată.

Mihály se târî în genunchi până la ea. Nu-i spuse nimic ci-i strânse tremurând mâna şi-o duse la buze; rămase aşa, tăcut, cu obrazul lipit de pieptul ei.

Şi tăcu tot timpul cât dormi copilul.

Când micul îngeraş se trezi, începu să vorbească pe limba lui, adică să plângă. Noroc că sunt şi oameni care înțeleg acest limbaj.

Îi era foame. Noémi îl rugă pe Mihály să iasă din odaie deoarece n-avea voie să afle cu ce se hrănea orfanul bietei contrabandiste.

Mihály ieşi afară şi se opri în fața casei. Era amețit de fericire. I se părea că se află undeva într-o nouă constelație de unde priveşte pământul părăsit aşa cum priveşti o planetă străină. Tot ce-i aparținuse pe planeta aceea se găsea departe, uitat de mult şi-acum nu mai simțea nici vârtejul care altădată îl atrăgea într-acolo.

Viața lui se rotise într-un cerc; acest cerc fusese smuls din locul său şi-acum îşi găsise un alt centru.

Avea în față un țel nou, o viață nouă; un singur lucru nu ştia: cum să dispară din lumea veche? Cum să ajungă într-o altă lume înainte de a fi părăsit pământul. Să locuiască pe două planete deodată, să urce de pe pământ în cer şi de-acolo să coboare iarăşi pe pământ; acolo sus să gângurească cu îngerii, iar jos să numere banii? O! asta nu poate îndura o biată făptură omenească!

Din pricina asta poate să-şi piardă mințile de-a binelea.

Nu degeaba i se spune „îngeraş” copilaşului. „Angelos” înseamnă „trimis”. Trimisul unei alte lumi, o lume a cărei necunoscută influență magnetică iradiază de pe chipul şi din ochii copilului spre cei care-l primesc pe acest „trimis”. În ochii copiilor tremură uneori raze limpezi şi albastre cu puteri magice care pot grăi; coloritul lor piere atunci când buzele copilului încep să rostească primele cuvinte; şi asemenea raze neasemuit de limpezi pot fi văzute numai în ochii unui copil.

O! câte ceasuri în şir privea Mihály fascinat aceste iradieri

albastre când, întinzând o piele de capră pe iarbă, aşeza copilul pe ea şi-apoi se culca şi el alături; după aceea rupea vreo floare pe care o dorea micuțul şi-ncepea să se joace cu el: „Uite, o floare!” îi zicea întinzându-i-o; copilul o prindea şi Mihály avea mult de furcă până i-o lua înapoi, deoarece gângania aceea mică îndrăgea toate florile şi pe toate voia să le bage în gură. Alteori încerca să ghicească înțelesul primelor silabe pe care le rosteau buzele micuțului. Şi-l lăsa să-l tragă de mustăți, ba îi cânta şi cântece de leagăn când vedea că puiul de om voia să adoarmă!

Avea acum pentru Noémi cu totul alt sentiment decât acela care-l stăpânise înainte de-a reveni pe insulă. Un sentiment lipsit de dorinți, dar plin de fericire. Focul pasiunii care-l atrăsese încoace dispăruse lăsând în locu-i doar o dulce şi odihnitoare linişte asemenea liniştii plăcute pe care o simte convalescentul după boală.

Dar şi Noémi parcă se schimbase de când n-o mai văzuse. Gingăşia şi farmecul vibrau altfel pe chipul ei; în sufletul Noémiei se cuibărise o blândețe fără margini, pe care n-o împrumutase de la nimeni, o blândețe pe care o trădau toate gesturile ei; pe față i se întipărise o demnitate vecină cu pudoarea, acea demnitate ce creează în jurul femeii o magică aureolă care impune respect.

Timár nu se mai sătura de atâta fericire. Îi trebui mult până să-şi dea seama că nu visează, că nu-i plăsmuire nici coliba aceea jumătate de lemn, jumătate de lut, nici femeia zâmbitoare care stătea înăuntru ținând în brațe un îngeraş ce gângurea şi că toate-s adevărate.

Apoi începu să se gândească: „Ce va ieşi din toate astea? Ce poți tu să dai acestui copil? Bani? Aici banii n-au nici o valoare. Pământuri întinse, moşii? Nu poți să lipeşti de această insulă nici un fel de pământ. Îl iei cu tine să faci din el un domn mare, un om de seamă? Dar cele două femei nu ți-l vor da. Le duci şi pe ele cu tine? Chiar dacă ar vrea să te urmeze, nu poți face una ca asta. Ar afla cine eşti şi te-ar disprețui. Ele pot fi fericite numai aici; acest copil va putea umbla cu capul sus numai aici, unde nimeni nu-l va întreba cum îl cheamă. Femeile i-au dat un nume: Adeódat

(Dumnezeu l-a dat); alt nume n-are. Dar tu, tu ce-i dai?”.

Într-o zi pe când umbla dus pe gânduri colindând hai-hui prin insulă, călcând pe covorul de frunziş şi flori sălbatice, se pomeni într-un loc unde pământul trosnea sub paşii săi. Privi în jur. Se afla în tristul crâng al nucilor uscaţi. Pomii aceia frumoşi şi nobili muriseră şi primăvara nu aninase de ramurile lor nici o frunză; rămurelele căzute acopereau pământul cu vreascuri uscate. Acolo, în cimitirul nucetului, pe Timár îl fulgeră un gând; imediat porni înapoi spre colibă:

— Tereza, mai ţii uneltele de tâmplărie de care te-ai folosit când ai ridicat căsuţa asta?

— Îs aici, în cămară.

— Scoate-le. M-am gândit la ceva. O să tai nucii uscaţi şi din ei o să construiesc o căsuţă pentru Dódi.

Tereza bătu din palme a mirare, iar Noémi sărută obrajii copilului ca şi cum ar fi vrut să-l întrebe: „Ai auzit ce vrea să facă?”

Curând însă mirarea ce-o văzuse pe faţa Terezei se transformase parcă într-o blândă îndoială.

— Da, da! îşi întări el spusele. Singur, singurel o să ridic casa asta, fără să cer ajutorul nimănui; ce, românii şi secuii nu-şi fac din lemn de stejar nişte căsuţe frumoase şi cochete? Ei bine, a noastră o să fie din lemn de nuc; castel împărătesc, nu alta! Până şi cel din urmă cui o să-l fac tot eu, iar când Dódi va creşte, o să stăpânească sănătos casa ridicată de mine.

Tereza continua să zâmbească.

— Fie precum zici, Mihály. Dumneata ştii bine că eu, ca şi rândunica, am încercat să-mi fac un cuib. Eu însămi am lipit pereţii cu lut; şi tot eu i-am acoperit cu trestie; dar vezi, munca dulgherului n-o poate face un singur om; ştii de bună seamă că ferăstrăul cel lung are două capete; singur n-o să răzbeşti cu el.

— Bine, dar suntem doi! strigă cu însufleţire Noémi. Ce, eu nu pot să-l ajut? Ce credeţi, mă rog, că n-am mâini zdravene?

Şi, spunând acestea, îşi suflecă mâneca dreaptă a cămăşii până în dreptul umărului pentru a se putea lăuda cu braţele

ei. Avea un braț de Diană, cu mușchi bombați, plini de nerv. Mihály îi sărută brațul începând de la umăr şi sfârşind cu vârful degetelor, apoi exclamă:

— O să fie minunat să lucrăm împreună!

— Da! O să lucrăm împreună – zise Noémi, a cărei vie imaginație începuse de îndată să lucreze înfrumusețând ideea lui Mihály. Planul lui Mihály o cucerise imediat. Da, o să mergem împreună în pădure; lui Dódi o să-i facem un leagăn atârnat de-o creangă; o să muncim toată ziua iar tu, măicuță, o să ne-aduci prânzul într-un coşuleț şi-o să mâncăm acolo din acelaşi blid, stând pe un buştean cioplit. Ce frumos o să fie!

Şi chiar aşa se şi întâmplă,

Mihály luă degrabă toporul şi ieşi afară în nucet apucându-se cu nădejde de lucru. Nici n-apucă să doboare un nuc şi să-l curețe de crengi, că palma i se băşicase. Noémi îl consolă zicând că palmele femeilor nu se băşică niciodată.

Sfârşind de tăiat cel de al treilea nuc şi vrând să-l aşeze peste, ceilalți, Mihály avu nevoie de ajutorul Noémiei. Aceasta nu-şi luă în glumă făgăduiala. Se apucă cu nădejde de treabă; făptura ei zveltă ascundea puteri pe care nu i le puteai bănui şi o energie inepuizabilă. Trăgea de capul ferăstrăului cel mare cu atâta dibăcie, de parcă toată viața făcuse doar asta.

Şi astfel Mihály ajunse să cunoască traiul tăietorului de lemne şi al nevestei sale. Dis-de-dimineață trag amândoi de ferăstrău iar când soarele ajunge la nămiezi li se aduce mâncarea într-un coşuleț; se aşază apoi unul lângă altul pe trunchiul unui copac doborât şi sorb până la ultima picătură minunată şi gustoasă ciorbă de fasole; sfârşind de mâncat, beau cu rândul apă proaspătă dintr-un urcior şi-apoi îşi îngăduie un ceas de odihnă; femeia se aşază pe grămada afinată de aşchii, iar bărbatul se întinde pe pământ; tovarăşa lui îi acoperă fața cu şorțul pentru a-l feri de muşte şi-n timp ce el se odihneşte, dânsa ia copilaşul în brațe şi-i face tot felul de giumbuşlucuri, astfel că micuțul uită să mai plângă, iar tăietorul de lemne poate dormi liniştit.

Pe înserat se îndreaptă împreună spre casă; tăietorul de

lemne duce pe umăr ferăstrăul şi toporul, iar tovarăşa lui ține în brațe copilul. Acasă, în bucătărie, flăcările joacă în vatră, iar mirosul de rântaş îi întâmpină de departe. Copilul e culcat în leagăn, apoi femeia caută pipa bărbatului şi-i aduce un tăciune de la bucătărie; când blidul cu ciorba aburindă e pus pe masă, se strâng toți în juru-i şi, pentru ca a doua zi să fie vreme bună, îl golesc până la fund; pe urmă încep să-şi amintească de toate ghiduşiile pe care le-a făcut copilul în ziua aceea.

În asemenea împrejurări e de prisos să mai întrebi: „Mă iubeşti?”

Încet-încet, Mihály învață să cioplească grinzi de nuc. Mânuia cu dibăcie barda de dulgher. Noémi îl privea uimită.

— Zi zău, Mihály – îl iscodi ea într-o zi – că n-ai fost niciodată calfă de dulgher!

— Am fost, cum nu, ba am fost şi dulgher de corabie.

— Atunci, spune drept, cum de-ai ajuns domn atât de mare că-n timpul verii poți să-ți laşi în paragină meseria şi să-ți petreci vremea în altă parte? Că de, acum eşti domn la tine acasă. Nu-ți porunceşte nimeni, nu-i aşa?

— Eh, o să-ți povestesc odată şi odată, se grăbi să răspundă Mihály.

Uită însă să-i povestească prin ce minune devenise domn atât de mare încât putea să stea acolo în timpul verii săptămâni de-a rândul şi să taie lemne.

În schimb, deoarece colindase pământul în lung şi-n lat, îi vorbea Noémiei despre călătoriile sale pline de peripeții; înşirându-i câte şi mai câte, era foarte preocupat să nu scape nici o vorbă de el însuşi. Când Noémi încerca să-l iscodească, Timár ştia să scape făcându-şi de lucru; iar când se culca, adormea imediat, încât Noémi nu mai putea să-şi iscodească bărbatul, aşa cum obişnuiesc femeile. (Noroc că providența a dat şi bărbatului o armă de apărare împotriva acestui rău obicei femeiesc: dacă s-a întins pe laiță, apoi doarme buştean scăpând astfel de orice întrebări.)

Stând vreme îndelungată pe insula fără nume, Timár ajunse încet, încet să-şi dea seama că insula aceasta nu era chiar atât de necunoscută precum crezuse el la început.

Oamenii care aparţineau unei anumite clase sociale ştiau de ea; dar nimeni nu-i dădea în vileag existența. Iar oamenii aceia erau sălbaticii civilizației.

Status extra statum![8]

La hotarele sale se opreau legile societății şi rânduielile bisericii.

Aceşti oameni se cuibăriseră în regiunile mărginaşe ale Ungariei şi Serbiei, de-a lungul hotarului dintre cele două țări. Natura le venise într-ajutor. Găsiseră aici un străvechi fluviu neîndiguit care formează insule năpădite de stuf şi maluri mărginite cât vezi cu ochii de codri seculari cu copaci ce se prăvălesc drept în albia fluviului; locuri de trecere, şosele umblate se găseau la mare distanță una de alta; satele – împrăştiate şi rare, iar de vreun oraş mare prin apropiere nici vorbă. La suprafață – disciplină militară; dedesubt libertate strămoşească. Misiunea populației – de neînțeles; o instituție al cărei rost a dispărut de secole: paza hotarului. Împotriva cui? Duşmanul, turcul, pierise de mult în depărtare. Acum armele slujesc doar vameşilor. De aceea contrabanda devenise o adevărată ocupație ce sta la baza vieții lor sociale; era organizată, avea şcoală proprie, cârmuire secretă; stat în afara statului.

Timár rămânea deseori mirat găsind o barcă sau o luntre nepăzită de nimeni şi vârâtă la adăpost prin tufişurile de sălcii de pe malul insulei. Dacă peste câteva-ceasuri trecea din nou prin acel loc, luntrea nu se mai afla acolo. Uneori, printre răchite, găsea baloturi întregi cu mărfuri; dar şi acestea dispăreau până când se întorcea iarăşi. Toți acei oameni misterioşi care-şi aleseseră insula drept loc de popas, ocoleau se pare dinadins coliba şi împrejurimile ei. Veneau şi plecau fără să facă poteci prin iarbă.

Uneori, totuşi, se abăteau pe la colibă. Şi-atunci întrebau de Tereza.

Când Almira dădea alarma vestind că se apropie un străin, Timár îşi întrerupea lucrul, pornea grăbit spre casă şi se retrăgea tocmai în odaia din fund: nici un străin nu avea voie

---

[8] Stat în afara statului! (Lat.)

să-l vadă. Îşi lăsase barbă aşa că îşi mai schimbase oarecum înfăţişarea; totuşi se temea ca nu cumva să-l recunoască vreun om care-l mai văzuse în lume.

Vizitatorii o căutau pe Tereza atunci când dădeau de vreun bucluc – asta pentru că deseori umblau în locuri din care s-alegeau cu fel de fel de răni; aveau răni grele, adânci, pricinuite de arme de foc. Cu astfel de răni respectivii nu se puteau arăta medicului taberei deoarece ar fi fost supuşi unui interogatoriu sever. Femeia de pe insulă cunoştea însă leacuri care vindeca vătămăturile, ştia să pună la loc oasele rupte, să lege rănile deschise şi să le ungă cu unsori tămăduitoare. În regiunea aceea şi mai cu seamă pe malul turcesc, ulceraţiile adânci şi bubele negre erau tare răspândite; Tereza ştia ca nimeni alta să le doftoricească folosind nişte ierburi cunoscute doar de ea, ale căror puteri tămăduitoare le descoperise împinsă de nevoie. Iată de ce o căutau oamenii aceia. Iar după ce se vindecau, păzeau tainele Terezei deoarece ştiau că atât doctorul taberei cât şi farmacistul găseau o adevărată plăcere în prigonirea celor ce umblau cu leacuri băbeşti.

Între fugari se iveau deseori şi litigii. Cu astfel de litigii nu se puteau prezenta judecătorului. Ştiau prea bine că judecătorul ar fi pus la butuc şi pe acuzat şi pe acuzator. Veneau deci la femeia aceea înţeleaptă de pe insulă şi arătau cum stăteau lucrurile; iar hotărârea ei o socoteau sacră, aşa că se potoleau. De cele mai multe ori la mijloc era răzbunare. Tereza ştia să împace părţile învrăjbite, iar împricinaţii respectau cu strictețe tratatul de pace depus în mâinile ei.

Uneori ocolind oamenii, se rătăcea pe la coliba ei vreo fiinţă înfricoşătoare, cu privirea sălbatică. Un păcătos pe care-l mustra conştiinţa şi căruia îi era frică să meargă la preot ca să-şi uşureze sufletul pentru că se temea şi de iad, şi de închisoare. Femeia de pe insulă îl vindeca şi pe acesta. Aşternea peste inima lui un balsam atât de binefăcător – conştiinţa îndurării divine – încât îl împăca cu sine însuşi.

Alteori pica în pragul colibei vreun om prigonit, vlăguit de sete şi de foame. Tereza nu-l întreba de unde vine şi unde pleacă. Îl ospăta bine şi-l lăsa să-şi vadă de drum, odihnit şi

înviorat, umplându-i desaga cu merinde.

O cunoşteau mulţi oameni pentru care tăcerea era o adevărată religie, şi nu-i pe lume alianţă secretă care să lege mai trainic pe învăţăcel de maestru decât alianţa care-i lega pe oamenii aceştia de dânsa. Ştiau toţi că la ea nu găsesc bani, aşa că-lăcomia nu-i îndemna s-o duşmănească.

Timár îşi dădea seama că se află într-un ţinut în care ar fi trebuit o muncă de câteva secole pentru răspândirea noilor idei şi-abia după aceea regiunea cu locuitorii ei putea fi trecută în rândul teritoriilor înglobate în haosul uriaş care se numeşte lume.

Până atunci putea să-şi vadă liniştit de cioplitul lemnelor fără să se teamă că cineva ar putea afla că Timár Mihály de Levetinczy, consilier regal, latifundiar şi negustor milionar, cârpoceşte ca dulgher pe o insulă necunoscută şi că atunci când îşi întrerupe munca istovitoare, scoate briceagul să facă din nuiele de salcie o umbrelă pentru o mică făptură, un copil orfan, fără tată şi fără mamă, care nici măcar nu are un nume ca toţi oamenii.

Şi câte alte bucurii avea aici! Cu câtă nerăbdare pândea primul cuvânt pe care copilul se străduia să-l rostească ţuguindu-şi buzele mici şi neîndemânatice pentru a nimeri să zică:

„Tată”!

Fără îndoială că Dódi rosti mai întâi tocmai acest cuvânt.[9]

Şi-l rosti închipuindu-şi că omul acela care-i zâmbea atât de mult nu putea fi altcineva decât propriul său tată.

Cum să-i dea prin gând acelei mici făpturi că era fiul unui amărât de contrabandist, un biet orfan căruia îi murise şi tatăl şi mama?!

Cu vremea copilul începe să înţeleagă că-n viaţă mai dai şi de necazuri. Copilăria are şi ea suferinţele ei. Câtă îngrijorare şi câte nopţi nedormite când îi ieşiră primii dinţi! Noémi rămânea cu Dódi acasă iar Mihály, din oră în oră, înfigea toporul într-un buştean şi dădea fuga să vadă: oare nu i s-o fi întâmplat micuţului vreun necaz mai mare? Îl lua din

[9] În limba maghiară e mai uşor de pronunţat „tată” decât „mamă”.

brațele Noémiei şi ceasuri întregi se plimba cu el cântându-i cântece de leagăn:

„E mai de preț coliba iubitei
Decât a Budei mândră cetate…”

Şi ce nemaipomenită izbândă gândea că a repurtat dacă reuşea să-l adoarmă, să-i ogoiască durerea!…

La puțină vreme după ce începuse cioplitul, Mihály ajunse în impas; în linii mari terminase de fălțuit scândurile de nuc. Până acum, treacă-meargă, se mai descurcase; mai departe însă nu ştia ce-i de făcut. Ehei, meseria de dulgher e şi ea o ştiință, iar el mințise spunându-i Noémiei că se pricepe la astfel de treburi. Habar n-avea cum o să scoată cămaşa!

Toamna se apropia cu paşi repezi. Ca şi-n anul trecut, Tereza şi Noémi se gândeau că-i foarte firesc ca Timár să le părăsească. Doar, vorba aceea, trebuia să-şi vadă de meseria lui. Acolo, în lume, avea treburi care în timpul verii fie că mergeau de la sine, fie că nu mergeau deloc, dar când venea iarna, trebuia să se ocupe de ele cu toată nădejdea. De altfel şi alți negustori obişnuiau să facă la fel. Ce-i drept, mai erau oameni care se obişnuiseră să şi-l închipuie pe Timár tot aşa: Timéa credea că Timár Mihály avea afaceri care – tocmai pe dos – îl obligau ca în timpul verii să fie departe de dânsa, ocupându-se cu probleme de industrie, agricultură, bursă şi comerț.

Din toamnă până-n primăvară o amăgea pe Timéa, din primăvară până-n toamnă pe Noémi. În privința asta nu putea să-şi impute că nu-i consecvent.

În acest an părăsi insula mai devreme decât anul trecut. Se grăbea s-ajungă acasă, la Komárom.

În lipsa lui, ca şi altădată, toate afacerile reuşiseră din plin întrecând orice aşteptări. Până şi la loteria de stat tot el obținuse câştigul cel mare. Lozul, de mult uitat, zăcea undeva în fundul unui sertar, aşa că Timár se prezentă, abia după trei luni de la tragerea la sorți să-şi ridice acea întâmplătoare sută de mii de forinți, ca unul care nici nu se sinchiseşte de un astfel de flecuşteț; din acest motiv uimirea

celor din jur spori şi mai mult: „Ăsta are atâția bani, că nu mai are nevoie de ei!”

Ce să facă cu ei? Făcu ceva: aduse din secuime şi din părțile Zarandului nişte meşteri dulgheri vestiți care ştiau să construiască acele minunate case de lemn tare ce dăinuiau veacuri de-a rândul, palate, nu alta! În ele locuiesc moşieri români şi secui; interiorul lor e plin de sculpturi minunate. Casa, mobilele, scaunele şi dulapurile făcute din stejar, nuc, sau carpen sunt în întregime rodul muncii unuia şi aceluiaşi meşter; şi toate, absolut toate, numai din lemn; nu găseşti o singură bucată de fier în tot acest palat.

Dulgherul

Sosind acasă, Mihály o găsi pe Timéa cam suferindă. Acest fapt îi dădu prilejul să cheme de la Viena câțiva doctori vestiți pentru a face un consult în privința sănătății soției sale. După ce fixară diagnosticul, aceştia fură de părere că Timéa trebuia să schimbe aerul şi o sfătuiră să-şi petreacă iarna la Meran. Mihály le însoți pe Timéa şi Athalie până acolo. Stațiunea se afla într-o vale cu climat blând unde nu adia nici o boare de vânt; aici găsi o vilă în grădina căreia se afla un splendid pavilion construit în stil elvețian. Era sigur că Timéa va fi bucuroasă să aibă un astfel de pavilion.

În cursul iernii vizitându-şi de mai multe ori soția, pe care adeseori o găsea în tovărăşia unui om în vârstă, Mihály îşi dădu seama că într-adevăr Timéa avea o deosebită plăcere să-şi petreacă vremea în pavilionul acela din grădină.

De îndată ce se reîntoarse la Komárom – era încă iarnă – Mihály se apucă să construiască un pavilion care să semene ca două picături de apă cu cel din Meran. Dulgherul secui care-l însoțise pe Mihály era priceput la asemenea treburi. Desenă în cele mai mici amănunte toate detaliile de construcție interioară şi exterioară ale pavilionului din

Meran, înjghebă apoi la parterul casei lui Timár din strada Rác un atelier în toată regula şi se aşternu pe lucru. N-avea însă voie să sufle nimănui vreo vorbă pentru ca surpriza Timéii să fie deplină. Ei, dar un dulgher are nevoie şi de-o calfă care să-l ajute. Iar o calfă care să-şi țină gura e greu de găsit. Cum să iasă deci din impas? Foarte simplu: Timár însuşi se angaja ucenic şi din zori şi până-n noapte sfredelea, cioplea, încrusta, dădea la rindea şi lucra la strung, luându-se la întrecere cu meşterul.

Numai că meşterul dulgher era un om care, chiar dacă ar fi avut gura pecetluită cu pecetea regelui Solomon, tot n-ar fi putut să păstreze taina: scăpă aşadar câte o vorbă oamenilor săi de încredere – pe care îi întâlnea duminica seara – despre surpriza pe care domnul Levetinczy o pregătea soției sale. Le spuse aşadar că începuseră să cioplească întâi fiecare bucată în parte, apoi le potriviseră laolaltă şi că, de îndată ce totul va fi gata, vor înălța construcția în grădina cea mare şi frumoasă de la Monostor. Că însuşi Timár, omul acela putred de bogat, nu se ruşina să lucreze zi de zi ca un adevărat ucenic, că ajunsese să mânuiască orice unealtă, aşa încât merita să fie trecut în rândul calfelor cu multă experiență. Le spuse că Timár îşi cam lăsase baltă afacerile sale; că lăsase totul în seama agenților săi, iar el putea fi văzut de dimineață până seara în atelier, dând la rindea, tăind cu ferestrăul, cioplind. Şi toate astea pentru a face o surpriză soției sale! Dar, psst! Să nu afle careva vreo vorbă! Las' să fie o adevărată surpriză pentru frumoasa doamnă când se va întoarce acasă.

Tocmai de aceea secretul se răspândi în tot oraşul şi astfel află şi madam Zófi care scrise Athaliei, iar Athalie îi povesti Timéii, astfel că Timéa ştia că la înapoierea sa în Komárom, în prima zi însorită, Mihály o va conduce cu trăsura până la dealul Monostor – acolo unde au o frumoasă livadă cu pomi fructiferi – şi va regăsi pe versantul ce cată spre Dunăre pavilionul acela drăguț din Meran, cu măsuță lângă fereastră iar pe măsuță coşulețul său în care-şi ținea broderia, cu cărțile ei preferate pe polița din lemn de carpen, iar, sub verandă, fotoliul ei împletit din ramuri de mesteacăn; şi toate

acestea erau pregătite pentru a-i face o surpriză; şi, văzându-le, va trebui să zâmbească ca şi când s-ar fi bucurat nespus, iar când va fi lăudat meşterul pentru priceperea lui şi pentru surpriza ce i-a făcut-o, îl va auzi spunând: „Dar, mărită doamnă, nu trebuie să mă lăudaţi pe mine, ci pe calfa mea, cel care a lucrat cele mai frumoase incrustaţii. Această cornişă, această grădină ornată, aceste capiteluri de coloană, cine credeţi că le-a sculptat? Calfa mea.” „Şi cine a fost calfa dumitale?” „Chiar măritul domn de Levetinczy! Din tot ce se vede aici, cea mai mare parte a fost făurită de dânsul, mărită doamnă.”

Şi auzind acestea, ea va trebui din nou să zâmbească şi să caute cuvinte prin care să-şi exprime recunoştinţa.

Da, doar cuvinte, deoarece totul e zadarnic. Dragostea unei femei nu se obţine acoperind-o de sus până jos cu comori de preţ, şi nici oferindu-i coltucul de pâine neagră agonisit pentru dânsa cu sudoarea frunţii tale.

Şi se întâmplă întocmi. Spre primăvară, Timéa se întoarse acasă; surpriza de la Monostor fusese pregătită până în cele mai mici amănunte: avu loc o masă de gală la care luară parte nenumăraţi oaspeţi; pe faţa Timéii se putea vedea un zâmbet trist, pe a lui Timár o generozitate smerită, iar pe chipul musafirilor invidia ce mima extazul.

Invitatele erau de părere că nu există femei care să merite un bărbat ca Timár, că Timár este un bărbat ideal; bărbaţii erau însă de părere că atunci când un soţ îi caută prea mult în coarne neveste-si făcându-i daruri şi măgulind-o, ăsta nu-i semn bun. Şi nu-i semn bun nici când un astfel de bărbat începe să se ocupe de strung.

Numai Athalie tăcea. Căuta, dar nu găsea firul Ariadnei[10] pentru a înţelege ce-i la mijloc. În privinţa Timéii se lămurise. Timéa continua să sufere şi se stingea încet-încet, omorând-o otrava aceea care ucide mai întâi sufletul şi apoi trupul. Otrava care lucrează încet, dar sigur. Ce s-a întâmplat însă

---

[10] *Ariadna*, (în mitologia greacă) fiica lui Minos, regele Cretei. Îndrăgostită de Teseu, i-ar fi înlesnit acestuia ieşirea din Labirint cu ajutorul unui fir călăuzitor.

cu Mihály? Chipul acestuia trădează o fericire de-a dreptul stranie. De unde a furat-o? Se linguşeşte şi caută mereu să fie pe placul Timéii. Ce ascunde oare? În faţa lumii pare soţul cel mai atent, cel mai fericit. Ce urmăreşte prin asta?

În societate era bine dispus şi glumeţ, iar faţă de Athalie manifesta o nepăsare vecină cu bunăvoinţa; parcă uitase de mult tot ce auzise de la ea, cuvinte care îi răniseră inima; parcă nu-l mai durea nici zâmbetul ei batjocoritor şi, culmea, nu se sfia s-o ia şi pe dânsa la cotilion[11].

E oare fericit? Sau se preface? I s-a împietrit inima? Sau vrea să încerce imposibilul? Vrea să câştige inima Timéii? Bine, dar asta-i ca şi cum ai vrea luna de pe cer! Athalie ştie prea bine acest lucru, cunoscându-se pe sine. Şi ea şi-a găsit pretendenţi, ba încă destui – oameni blânzi, de prin micile oraşe de provincie, care ar putea să întreţină o femeie; dar Athalie nu primeşte mâna nimănui. Pentru ea bărbaţii nu fac nici cât o ceapă degerată; de iubit ar putea să iubească doar pe omul pe care-l ura. Da, numai ea, Athalie, o putea înţelege pe Timéa.

Ei, dar dacă pe Timéa o înţelege, în privinţa lui Mihály e cu totul nedumerită. Omul acesta cu faţa zâmbitoare, cu vorba mieroasă şi totdeauna îndatoritor, e o enigmă pentru dânsa. E într-adevăr un om de aur şi, oricât ai căuta, aurul nu are pete de rugină.

Mihály surprinse adeseori privirea iscoditoare a ochilor ei şi-n clipele acelea, în adâncul sufletului, său, un spiriduş râdea „Poţi să cauţi mult şi bine! N-o să ştii niciodată, nici tu şi nici altcineva pentru ce m-am apucat de dulgherit; n-o să afli că am făcut acest lucru cu un anumit scop: să-nvăţ cum trebuie să construiesc un cămin asemănător undeva, pe o insulă necunoscută, pentru o făptură fără nume; şi n-o să afli că acolo trăieşte o fată şi că pentru ea mi s-au bătătorit palmele. Ghiceşte cum o cheamă! Ghiceşte, diavol păzitor al acestei case!”

Timár chemă iarăşi somităţile medicale pentru a face un consult în privinţa sănătăţii Timéii. De data asta medicii îi

[11] Dans de salon la modă în secolul trecut.

recomandaseră se meargă la Biarritz. Mihály o însoți şi acolo şi se îngriji ca locuința să fie cât se poate de confortabilă; avu grijă ca toaletele şi trăsura Timéii să nu fie mai prejos decât ale *lady*-ilor venite din Anglia şi ale prințeselor din Rusia şi, în sfârşit, îi lăsă un portofel doldora de bani, rugând-o să-l aducă acasă gol-goluț. Şi față de Athalie fu darnic. O înscrise în registrul vizitatorilor drept verişoară aşa că trebuia să-şi schimbe toaleta de trei ori pe zi, urmând pilda Timéii.

E cu putință oare ca cineva să-şi îndeplinească mai conştiincios obligațiile sale de cap de familie?

După ce termină toate acestea, dădu o fugă – dar nu acasă, – ci la Viena. Cumpără un întreg atelier de dulgherie şi de tâmplărie, porunci să fie împachetat în lăzi şi-l expedie la Panciova. Nu-i mai rămânea acum decât să descopere încă ceva – un şiretlic ca să poată strecura lăzile acelea pe „Insula nimănui". De altfel avea şi motive să fie cu ochii în patru. De bună seamă că pescarii de pe malul stâng al Dunării îl văzuseră de câteva ori pornind spre insula Ostrova şi înapoindu-se de acolo după câteva luni; fără doar şi poate că încă de mult se întrebaseră: „Cine-i ăsta şi ce tot dă târcoale pe-aci?"

De îndată ce lăzile sosiră la Panciova, le urcă într-o căruță şi le transportă până la plopişul de pe malul Dunării, lăsându-le acolo. Chemă apoi pescarii şi-i rugă să ducă lăzile acelea pe Insula nimănui, şoptindu-le că-n lăzi sunt arme.

Spunându-le acest lucru, secretul era înmormântat mai dihai decât ar fi fost îngropat în fundul mării. Putea să umble prin locurile acelea, să treacă încoace şi încolo zi şi noapte; nimeni n-ar fi suflat o vorbă. Se răspândise zvonul că Timár era un agent al răsculaților sârbi şi muntenegreni, aşa că de-acum înainte nici cu cleştele înroşit în foc nu se putea scoate vreo vorbă din gura celor care-l întâlneau pe-acolo. În ochii lor, Timár devenise un sfânt!

Pentru a face întuneric în juru-i, Mihály mințea chiar şi pe cel cu care schimba doar câteva cuvinte.

În timpul nopții pescarii transportară lăzile şi Timár îi însoți. Ajungând la insulă, pescarii găsiră cu o pricepere de netăgăduit surpătura de mal unde lăstărişul era mai des şi

ascunseră lăzile acolo. Mihály vru să le plătească, dar aceştia refuzară categoric; îi strânseră doar mâna spunându-i: *„Zbogom!”*[12] Apoi plecară, iar el rămase singur pe insulă.

Era o noapte minunată, cu lună şi privighetoarea cânta lângă cuibul său.

Pentru a găsi cărarea ce ducea la colibă, Mihály merse de-a lungul malului. Dădu de locul unde în toamna trecută întrerupsese lucrul: o mână grijulie acoperise bârnele cioplite cu snopi de trestie pentru ca umezeala iernii să nu le strice. De aici, cărarea ducea până la livada trandafirilor. Trandafirii se scuturaseră de mult, cam pe când Mihály se afla încă la locuința lui de la Monostor şi, mai târziu, la mare cu Timéa. În anul acesta întârziase şi nu venise la culesul trandafirilor. Nu venise deşi fusese aşteptat cu atâta dor! Era nevoie însă ca înainte de a reveni pe insulă să fie „întuneric înaintea mea, întuneric după mine”.

Se apropie tiptil-tiptil de coliba cea mică. Socoti că-i de bun augur faptul că nu auzea nici un zgomot. Almira nu lătra pentru că dormea în bucătărie; deci lucrurile fuseseră astfel rânduite ca nu cumva să se tulbure somnul copilului. Aşadar toți ai casei trăiau şi erau sănătoşi.

O! Cât de des îi zburaseră gândurile spre coliba aceasta! De câte ori n-o văzuse parcă aievea! De câte ori nu se visase în preajma ei.

Odată avusese un vis îngrozitor: coliba era arsă, grinzile afumate zăceau căzute pe cerdac, iar zidurile erau năpădite de bălării; şi nimeni nu ştia să-i spună unde dispăruseră ai casei. Altă dată se visase împresurat de umbre fioroase şi înarmate care, de îndată ce păşise pragul, săriseră şi-l apucaseră de gât spunându-i: „Pe tine te-aşteptam!” Apoi umbrele îl legaseră fedeleş, îi astupaseră gura cu un căluş şi-l zvârliseră în grota pivniței. Avusese şi alt coşmar: la intrarea în colibă dăduse peste trupurile neînsufleţite ale celor dragi; părul lung şi auriu al Noémiei era întins pe jos, iar pe pieptul ei – un copil cu capul zdrobit. O, câtă nelinişte şi durere adunase în suflet din clipa în care îndrăgise aceste ființe pe

[12] Cu Dumnezeu! (Srb.)

care fusese nevoit să le lase în voia soartei pentru un timp atât de îndelungat! Ba uneori i se năzărea – poate visând, poate gândind – altă privelişte: se vedea păşind în întâmpinarea Noémiei dar, deodată, în locul chipului ei blând şi zâmbitor, apărea în pragul colibei o făptură cu chipul rece, de alabastru, întrebându-l: „Unde ai fost atâta vreme... domnule de Levetinczy?”

Acum însă, stând în faţa micii colibe, toate coşmarurile dispărură. Aici totul era ca şi altădată; coliba era locuită şi-acum tot de cei care-l aşteptau cu drag. Dar cum să le dea de veste că sosise? Cum să-i trezească?

Se opri sub gemuleţul pe care ramurile trandafirilor ce se căţărau pe ziduri îl acoperiseră pe jumătate şi începu cântecul cunoscut:

„E mai de preţ coliba iubitei
Decât a Budei mândră cetate...”

Întocmai precum gândise! Abia începuse să cânte, că gemuleţul fu deschis şi chipul Noémiei se ivi transfigurat de bucurie, de fericire.

— Mihály, dragul meu! şopti sărmana tremurând.

— Draga mea! murmură Timár şi palmele lui îi cuprinseră obrajii. Dar Dódi?

Aceasta fu prima întrebare.

— Doarme.

— Sst! Să nu-l trezim cumva!

Şi-apoi, ceea ce îşi spuseră buzele lor, ei bine, fu rostit foarte, foarte încet.

— Dar hai în casă!

— Mi-e teamă că-l trezim şi acuşi se porneşte pe plâns.

— O, Dódi nu mai e un ţânc plângăreţ. Are doar un an şi mai bine.

— Are mai mult de un an? Păi atunci e bărbat în toată firea.

— Poate să pronunţe şi numele tău!

— Cum aşa? Adică şi vorbeşte?

— Mai mult: învaţă să şi meargă!

— Care vasăzică a-nceput să alerge?

— Şi mănâncă tot ce mâncăm şi noi,

— P-asta n-o mai cred! Ar fi prea devreme.

— Parcă tu te pricepi la asemenea lucruri! Dacă l-ai vedea!

— Dă puțin perdeaua la o parte; lăsă luna să-l lumineze chipul ca să-l pot vedea,

— Nu se poate! Lumina lunii e fermecată şi dacă se abate pe chipul copilului când doarme, îl îmbolnăveşte.

— Glumeşti?

— Nici vorbă! Sunt multe superstiții care privesc pe cei mici şi trebuie să le dăm crezare Tocmai de-aia copiii sunt crescuți de femei, pentru că femeile cred orice. Hai înăuntru şi ai să-l vezi.

— Nu intru, să nu-l trezesc Vino mai bine tu afară.

— Nu se poate. Dacă aş pleca de lângă el, s-ar trezi îndată, iar mama doarme greu.

— Bine, atunci du-te lângă el; până una-alta eu rămân afară.

— Nu vrei să te culci?

— Păi acuşi-acuşi se luminează. Hai du-te la copil; da' lasă gemulețul deschis.

Şi astfel Timár rămase lângă geamul deschis privind în odăița pe podeaua căreia razele lunii desenau pătrățele argintii şi silindu-se să prindă orice zgomot care răzbătea de-acolo, din încăperea aceea liniştită; auzea uneori un scâncet – scâncetul copilului care voia să se trezească – apoi un glas ce îngâna încet, încet ca în vis, cunoscutul cântec: *„E mai de preț coliba iubitei…”* şi zgomotul unui sărut pe care-l primea copilul acela cuminte care adormea din nou.

Zorile îl prinseră cu coatele sprijinite de prichici, ascultând şoaptele celor dinăuntru: rămase acolo până când soarele începu să destrame întunericul din cămăruță. Şi, dintre toți, copilul fu cel dintâi care de îndată ce-n odaie pătrunse prima rază de soare se trezi părăsind lumea visurilor şi începu să se agite râzând zgomotos, aşa că din clipa aceea nu mai fu chip să doarmă nimeni. Copilul se agita, vorbea de unul singur. Ce spunea oare? Asta doar ei doi ştiau: el şi Noémi.

Când, în sfârşit, Timár putu să-l ia pe Dódi în brațe, îi zise:

— Ei, de data asta nu mai plec până nu isprăvesc casa pe care ți-am făgăduit-o. Ce spui, hm?

Copilul răspunse ceva care, aşa cum tălmăci Noémi, însemna: „Foarte bine faci”.

Noémi

Timár petrecu cele mai fericite zile din viața sa.

Deplina-i fericire n-o tulbura decât faptul că mai avea şi-o altă viață, în care trebuia să se întoarcă mereu. Dacă ar putea găsi mijlocul prin care să se poată rupe de cea de-a doua viață, cât de tihnit ar putea să trăiască aici!

Lucrul acesta nu era greu de realizat. Ar fi de ajuns să nu mai plece de pe insulă. Lumea l-ar căuta un an de zile, ar ține doliu doi, l-ar pomeni trei şi-apoi l-ar da uitării; ar uita şi el de lume şi-ar rămâne pe veci cu Noémi.

Iar Noémi era o adevărată comoară!

În făptura ei, natura întrunise tot ce putea dărui mai frumos unei femei, lăsând la o parte tot ce ar fi putut fi supărător. Frumusețea Noémiei nu era monotonă, o frumusețe care cu timpul devine plictisitoare; orice tremur sufletesc îi dădea un farmec nou. Era toată numai gingăşie, blândețe şi ardoare. În Noémi sălăşluiau laolaltă, în chip armonios, şi fecioara, şi zâna, şi femeia. Dragostea ei nu cunoştea egoismul; întreaga-i făptură se contopea cu cel pe care-l iubea. Nicio supărare, nicio bucurie care să fie doar a ei. Acasă era cu multă luare-aminte, şi se îngrijea ca Mihály să aibă totul la îndemână; când îl vedea lucrând se grăbea neobosită să-l ajute. Era totdeauna senină, plină de prospețime, iar dacă o încerca vreo boală era destul ca Mihály să-i dea un sărut pe fruntea-i îndurerată şi totul trecea. Se arăta supusă şi nu ieşea din cuvântul omului acela despre care ştia c-o iubeşte nespus de mult. Iar când o vedea cu copilul în brațe şi jucându-se cu el, atunci omul

acela care o stăpânea deşi nu-i era stăpân se simțea în culmea fericirii, gata să-şi piardă mințile.

Numai că Timár încă nu-şi pierduse mințile cu totul.

Se mai tocmea cu soarta.

Prețul care i se cerea era prea mare! Prea mare în comparație chiar cu această comoară: o femeie tânără cu un copil drăgălaş în brațe.

Da, dar în schimb trebuia să dea o lume întreagă! Să părăsească o avere de mai multe milioane, o poziție socială, un rang înalt, prieteni din elita curții, afaceri cu răsunet mondial, de reuşita cărora depindea viitorul unor mari ramuri industriale din țară. Şi-apoi s-o părăsească şi pe Timéa!

Poate că s-ar fi putut împăca cu gândul de a zvârli lumii comorile sale; veniseră doar din fundul apei şi puteau să se ducă pe apa sâmbetei. Dar vanitatea lui nu voia să se împace cu gândul că femeia aceea cu chipul alb pe care flacăra dragostei lui de soț nu izbutise s-o încălzească şi-ar putea găsi fericirea alături de altcineva.

Uneori nici el nu ştia ce diavol se cuibărise în inima lui.

Femeia aceea care nu-l putea iubi se veştejea văzând cu ochii. El însă trăia zile fericite acolo unde descoperise adevărata dragoste. Şi pe măsură ce zilele acelea fericite treceau, se-nălța treptat-treptat şi casa pe care, de data asta, ştia s-o construiască cu mâini îndemânatice. Pereții îi făcuse din trunchiuri de nuc frumos geluite cu rindeaua şi atât de bine îmbucate încât nu lăsau să se strecoare nici o adiere de vânt. Ridică şi acoperişul în stil secuiesc, cu şindrile late, cioplite în formă de solzi de peşte. Munca dulgherului se sfârşise. Urma aceea a tâmplarului. Mihály o îndeplini şi pe aceasta cu multă pricepere şi din zori şi până seară îl puteai auzi cântând, acoperind cu glasul lui zgomotul rindelei şi al ferestrăului care nu mai conteneau în casa cea nouă folosită drept atelier.

Se purta întocmai ca un meseriaş foarte zelos, pe care doar întunericul nopții îl izgoneşte din atelier. Şi-atunci se-ndrepta spre colibă unde îl aştepta o mâncare gustoasă; apoi, după cină, se aşeza pe banca din fața casei şi îşi aprindea pipa de

lut ars. Noémi venea lângă el, îl lua pe micul Dódi pe genunchi şi încerca să-l convingă să spună ceea ce a învățat în ziua aceea: un singur cu vânt.

Dar oare nu era acel unic cuvânt mai de preț decât toată înțelepciunea lumii?

— Cu cât l-ai da pe Dódi? întrebă în glumă într-una din seri Noémi, țuguindu-şi buzele. L-ai da dacă ți-ar oferi cineva toate nestematele pământului?

— Nici dacă mi-ar da toți îngerii din cer!

Numai că micul Dódi era tare jucăuş în seara aceea: se agăță cu mâna-i neastâmpărată de pipa pe care Mihály o ținea în gură şi-o zgâlțâi până ce i-o smulse dintre dinți, apoi, cu iuțeala fulgerului, o zvârli cât colo. Pipa fiind din lut ars, se sparse.

Timár se pripi şi, vrând să facă dreptate, lovi uşurel mâna vinovatului, din care cauză micul Dódi mai întâi rămase mut de mirare apoi, întorcându-şi fața spre pieptul Noémiei, începu să plângă.

— Vezi – spuse trist Noémi – l-ai da şi pentru o pipă; pentru o pipă care-i făcută doar din lut ars.

Lui Mihály îi păru nespus de rău că se pripise lovind copilul peste mânuță. Vru să-l înduplece cu cuvinte mieroase, ba chiar îi sărută mânuța lovită, dar Dódi continua să scâncească şi mereu îşi ascundea fața în broboada Noémiei.

În noaptea aceea copilul fu foarte neliniştit Nu voia să adoarmă şi plângea mereu. Mihály se supără şi zise înciudat:

— O să fie un răsfățat şi jumătate; trebuie strunit din vreme.

Auzindu-l, Noémi îl privi blând, dojenitor.

A doua zi, Timár se duse la atelier mai devreme decât de obicei, dar în ziua aceea nimeni nu-l auzi cântând. În după amiaza zilei încetă lucrul mult mai devreme când sosi la colibă, Noémi se înspăimântă de-a binelea văzând cum arăta: fața se gălbejise şi obrajii i se scofâlciseră.

— Mi-e rău – spuse el Noémiei. Îmi simt capul greu ca niciodată şi abia mă mai țin pe picioare; simt un fel de durere săgetându-mi toți muşchii. Aş vrea să mă culc.

Noémi se grăbi să-l facă patul în odaia din fund şi-l ajută să se dezbrace. Înspăimântată, constată că Mihály avea respirația foarte fierbinte, deşi mâinile îi erau reci ca gheața.

Tereza se grăbi să vină lângă patul lui şi după ce îi pipăi fruntea şi mâinile, spuse că trebuie să se învelească bine; era de părere că Mihály avea friguri. Dar Mihály simțea că o altă boală, mult mai cumplită îi dădea târcoale. În acel timp febra tifoidă făcea ravagii în întreaga regiune, răspândindu-se cu puteri neobişnuite din pricina revărsării Dunării.

Când îşi lăsase capul pe pernă mai fusese încă atât de conştient încât să-şi dea seama ce se va întâmpla în cazul că va cădea la pat din pricina acestei boli. Prin apropiere nu se găsea nici un medic care să vină şi să-i dea un ajutor permanent, aşa că putea foarte bine să şi moară. Să moară fără ca nimeni să ştie unde. Ce se va alege de Timéa? Dar de Noémi? Cine o va ocroti pe Noémi rămasă singură, văduvă înainte de a-i fi devenit soție? Cine-l va creşte pe micuțul Dódi şi ce soartă îl aşteaptă când va fi mare, dacă el, Mihály, nu va mai exista?

Dar Timéa? Cine-i va spune oare când să-şi pună vălul de doliu şi când să şi-l scoată? Să aştepte până-n ceasul morții reîntoarcerea lui? Cât de nefericite vor fi din pricina lui atât Noémi cât şi Timéa!

Se mai gândi la altceva: probabil că din pricina bolii va fi într-o stare de inconştiență; oare ce va bolborosi atunci şi ce vor auzi Noémi şi Tereza care vor veghea zi şi noapte la căpătâiul lui? Dacă în delirul său va pomeni despre averea sa, despre agenții săi, despre palatele sale? Dacă va vorbi despre soția lui, femeia aceea cu fața albă, palidă, dacă în coşmarele sale o va vedea pe Timéa şi o va striga pe nume ba, mai mult, îi va vorbi ca unei soții?! Iar Noémi cunoştea acel nume.

Cu mintea încă limpede, Timár se îngrozea la gândul că de îndată ce va fi cuprins de boala aceea care împotriva voinței sale îi va desfereca toate tainele ascunse în inimă, buzele lui arse de febră vor începe să înşire vrute şi nevrute dând totul în vileag.

Dar mai mult decât toate durerile trupeşti îl chinuia

gândul că-l lovise pe Dódi peste mânuță. Acest gest neînsemnat îi apăsa cugetul mai tare decât un păcat de moarte. Când se întinse pe pat vru ca micul Dódi să fie adus să-l sărute.

— Noémi! şopti ei, rugător, cu răsuflarea fierbinte.

— Doreşti ceva? întrebă ea, în şoaptă.

Dar Mihály uitase ce voia să spună.

Din clipa în care se vârâse în pat, febra izbucnise cu toată tăria. Avea o constituție robustă şi-i lucru ştiut că tocmai pe cei robuşti îi doboară mai repede şi-i chinuie mai cumplit boala aceasta care-i una dintre credincioasele slugi ale morții. Începând din clipa aceea, Mihály aiură mereu. Şi Noémi fu nevoită să asculte tot ce rosteau buzele lui. Bolnavul nu mai ştia de el. Cel care vorbea era un om străin, omul adevărat care n-avea taine, care dezvăluia totul.

Halucinațiile bolnavilor de febră tifoidă au ceva comun cu halucinațiile nebunilor. Bolnavii se învârtesc cu încăpățânare în jurul unei idei fixe; oricare ar fi vedeniile ce le apar în delirul lor, totul gravitează în jurul unei singure idei care-i urmăreşte şi revine fără încetare în tot ce plăsmuiesc ei.

Timár era şi el chinuit cu strășnicie de o vedenie în jurul căreia se învârtea totul: o femeie. Dar această femeie nu era Timéa, ci Noémi. Despre ea vorbea. Numele celeilalte nu-l pronunța niciodată. Timéa nu-i stăpânea sufletul.

Pentru Noémi cuvintele pe care Mihály le rostea în timpul febrei îi provocau şi groază şi desfătare. Groază, pentru că Mihály vorbea atât de ciudat, o târa cu el în locuri atât de necunoscute, încât Noémi tremura de spaimă dându-şi seama că numai o fierbințeală de nedescris putea să-l facă să vadă aievea tot ce îndruga; de desfătare, pentru că în coşmarele sale era vorba numai şi numai de dânsa.

O dată îl auzi spunând că se află în palatul unei excelențe, ce sta de vorbă cu un înalt demnitar: „Cui să dea excelența voastră acest ordin? Păi cunosc o fată pe Insula nimănui; nimeni pe lume nu are merite mai mari decât dânsa. Dați-i ei această decorație. O cheamă Noémi. Care-i celălalt nume? Alt nume? Păi cum, unde s-a mai pomenit ca reginele să aibă şi alt nume? Noémi! prin grația lui Dumnezeu regină a Insulei

nimănui şi a boschetelor de trandafiri!”

Şi tot aşa plăsmuia altele şi altele, pornind de la această vedenie: „Dacă o să ajung vreodată rege pe Insula nimănui, o să înființez nişte ministere; în problema cărnii, inspector general va fi Almira; pentru lapte, Narcisa. N-o să le cer niciodată să-mi arate socotelile şi-o să-i intitulez «credincioşii mei slujitori»!”

Începu apoi să vorbească despre conacele sale: „Noémi, cum îți plac ornamentele astea? Îți place bolta aurită? Dar copiii, aceia care dansează acolo sus, pe placa poleită cu aur? Seamănă cu micul Dódi. Nu-i aşa că-s aidoma? Păcat că-s atât de sus. Aşa-i că ți-e frig în sala asta grozav de mare? Şi mie. Nu-i aşa că-i mai bine în coliba noastră, lângă sobă? Hai să fugim acolo! Nu-mi plac palatele astea înalte. Oraşul ăsta e deseori bântuit de cutremure. Mi-e frică să nu se prăbuşească bolta aia peste noi. Uite, prin uşița de colo ne spionează cineva. E chipul unei femei invidioase. Noémi, nu te uita spre dânsa. Privirea ei te înfioară. Casa asta a fost cândva a ei şi-acum umblă să iscodească. Vezi? Are în mână un pumnal; vrea să te omoare. Hai să fugim de-aici!”

Dar nu putea fugi; banii aceia înspăimântător de mulți îl țineau locului: „Nu mă pot scula! Mă striveşte aurul ăsta îngrozitor de mult. Tot aurul ăsta e aşezat pe pieptul meu. Luați-l de pe mine! Ah! mă înăbuş. Tavanul s-a surpat şi uite, uite că tot aurul din pod vine peste mine. Mă înăbuş. Dă-mi mâna, Noémi şi scoate-mă afară din mormântul ăsta înspăimântător de aur.”

Mâna lui era mereu în mâna Noémiei, iar biata de ea se întreba cu groază ce putere diavolească poate fi aceea care face ca un biet marinar să se zbată în asemenea chinuri, visând că înoată în aur.

Şi iarăşi o revedea pe Noémi: „Cum Noémi, nu-ți plac diamantele? O, ce nepricepută eşti! Crezi că văpăile aruncate de ele ard? Nu-ți fie teamă! Aah! Ai dreptate! Da, ard. N-am ştiut până acum. O, dar ăsta-i focul iadului! Şi numele lor sunt înrudite: diamant-*diabolus*[13]! Să le zvârlim în apă, bine?

---

[13] Diavol (lat.).

Leapădă-le! Le aruncăm în apă. Vrei? Eu ştiu de unde au venit diamantele astea. Am să le duc înapoi. Să nu te sperii, n-o să rămân sub apă. Ține-ți respirația şi roagă-te. Eu o să pot rămâne sub apă cât timp poți să rezişti fără să tragi aer în piept. Cobor doar până la vasul scufundat, în cabină. Ah, dar cine-i aici? Cine stă întins pe pat?"

În clipa aceea îl cuprinse o spaimă atât de mare încât sări în picioare şi vru să fugă, Noémi abia izbuti să-l oprească şi să-l culce din nou.

„Cineva e întins acolo, pe patul acela! Dar n-ai voie să-i rosteşti numele. Uite, uite cum străluceşte, cum răzbat prin geam razele roşiatice ale lunii?! Barează lumina lunii să nu intre aici. Nu vreau să privească în ochii mei. Se apropie... se apropie de noi! Trage perdeaua!"

Perdeaua fusese lăsată încă de mult iar afară bezna era de nepătruns.

Mai târziu, când fierbințeala se mai potoli, îi spuse Noémiei: „O! cât de frumoasă eşti fără diamante, Noémi!"

Şi, deodată coşmarul său reîncepu târându-l în altă direcție: „Omul acela se află în cealaltă parte a pământului şi doar tălpile picioarelor sale sunt îndreptate spre noi. Dacă pământul ar fi de sticlă, el ar putea să privească drept aici. Aşa cum îl văd eu, aşa poate şi el să mă vadă. Ce face oare dincolo? Strânge şerpi cu clopoței. Pentru ce îi strânge? Da, vrea ca atunci când s-o reîntoarce să le dea drumul aici, pe insulă. Nu-l lăsați să vină aici! Nu-i dați voie să se reîntoarcă. Almira, Almira. Trezeşte-te! Sfâşie-l! Aah! A dat peste un şarpe uriaş care îl apucă, îl înghite. Uh! Ce față îngrozitoare! Măcar de nu s-ar uita la mine aşa de urât! Doar capul i-a mai rămas afară şi totuşi, totuşi mă priveşte mereu. Ah! Noémi, acoperă-mi ochii! Nu vreau să-l mai văd!"

Vedeniile coşmarului se schimbară din nou:

„O flotă întreagă se află în larg. Cu ce-s încărcate corăbiile? Cu făină. Dar iată, iată ciclonul, tornado-ul; corăbiile sunt răvăşite, aruncate din înaltul valurilor, se fac fărâme, fărâme. Făina se revarsă. Lumea întreagă e albă din cauza făinii. Marea-i albă, cerul e alb, vântul e alb; luna se iveşte printre nori şi uite, uite că vântul îi acoperă cu făină mutra roşie.

Ptiu! Parcă ar fi o babă zbârcită şi arămie care-şi pudrează faţa. Hai râzi, râzi şi tu de ea, Noémi!”

Noémi îşi frângea însă mâinile de durere şi tremura toată.

O! sărmana! Toată noaptea îi veghea somnul stând lângă patul lui. În timpul zilei se aşeza pe un scăunel alături de bolnav, iar noaptea îşi trăgea patul de tei lângă dânsul fără să se gândească nici o clipă că febra tifoidă e atât de molipsitoare. Deseori îşi punea capul pe perna lui Mihály, strângând la piept fruntea înfierbântată a acestuia şi sorbind respiraţia dogoritoare de pe buzele-i uscate.

Tereza încercase tot felul de leacuri pentru ca febra bolnavului să scadă; scosese geamurile ca aerul să circule în voie prin odăiţa cea mică, zicând că aerul proaspăt e cel mai bun leac pentru a te vindeca de febra tifoidă. Îi spuse apoi Noémiei că, după câte ştie, boala evoluează până în a treisprezecea zi când bolnavul ori se întoarce la viaţă, ori o porneşte pe alt drum.

O! De câte ori în zilele şi nopţile acelea lungi nu îngenunchease Noémi în faţa patului lui Mihály, rugându-l pe bunul Dumnezeu să aibă milă de biata ei inimă! Să-l redea pe Mihály vieţii: iar dacă trebuie să fie jertfit cineva atunci mai bine să fie jertfită ea. Să fie luată viaţa ei, nu a lui Mihály.

Uneori destinului îi plac farsele!

Pentru ca Mihály să trăiască, Noémi făcea târg cu moartea, oferindu-i toată lumea, şi pe ea însăşi. Credea că are de-a face cu un om cinstit care stă la tocmeală.

Şi iată că îngerul morţii primi târgul. În cea de a treisprezecea zi, coşmarurile lui Mihály şi febra care-i întuneca mintea dispărură, iar în locul zbuciumului acela neîntrerupt de până acum căzu într-o stare de oboseală şi lâncezeală – semn că boala evolua înspre bine. Într-adevăr, bolnavul ajuns în această fază poate să se reîntoarcă la viaţă dacă, pe lângă o îngrijire bine chibzuită, este tratat cu atenţie, i se arată dragoste, dacă cineva izbuteşte să-l înveselească, dacă e ferit de dureri şi de orice emoţii fiindcă-i ştiut că în această fază bolnavul e nespus de irascibil. Iar vindecarea lui depinde de liniştea pe care trebuie s-o aibă;

orice zbucium poate să-l abată de pe drumul vieții.

În cea de a paisprezecea zi, Noémi veghe toată noaptea la căpătâiul lui Mihály; nu plecă nici pentru a vedea ce face micul Dódi.

De când Mihály căzuse, bolnav, copilul dormise cu Tereza.

În dimineața celei de a paisprezecea zi, văzând că Mihály se cufundă iarăşi într-un somn adânc, Tereza se apropie de Noémi şi-i şopti că micul Dódi e foarte bolnav".

Aşadar acum şi copilul!

Biata Noémi!

Micul Dódi avea anghină difterică. Cea mai primejdioasă boală pentru un copil; împotriva ei nici medicii nu au prea mare putere..

Tereza îi spusese aceste cuvinte pe când Mihály dormea.

Îngrozită, Noémi se duse în grabă să-şi vadă copilul. Chipul micuțului era de nerecunoscut. Nici nu scâncea; bolnavul de difterie nu poate să se tânguie şi de aceea chinurile lui sunt cu atât mai îngrozitoare.

Vai! Şi ce cumplit e să vezi un copil care nu poate să plângă şi oamenii stând în jurul lui fără să-l poată ajuta!

Înspăimântată, Noémi privi spre mamă-sa cu ochii rătăciți întrebând-o parcă: „Cum, n-ai leacuri pentru asta?"

Tereza nu putu să îndure această privire.

„Ai izbutit să ajuți atâția nevoiaşi, suferinzi şi muribunzi, se poate oare ca tocmai acum să n-ai nicio putere?"

Niciuna.

Noémi se aplecă deasupra pătuțului unde era culcat Dódi şi, cu buzele apropiate de buzele lui, şopti tremurând:

— Ce ai, dragul meu, mititelul meu, îngeraşul meu? Uită-te la mămica ta, priveşte-o cu ochii tăi frumoşi.

Dar copilul nu vru s-o privească, nu-şi deschise ochii lui frumoşi. Iar când, după nenumărate sărutări şi rugăminți ale mamei, se îndură totuşi s-o privească, Noémi zări în ochii lui o spaimă de nedescris. Privirea lui Dódi era privirea unui copil care ştia ce-i frica de moarte.

— Oh! Nu te uita, nu te uita la mine aşa!

Copilul nu plângea, tuşea doar arar, răguşit.

Vai, să nu fie cumva auzit de celălalt bolnav, de bolnavul

din odaia de alături!

Tremurând toată, Noémi ținea copilul în brațe trăgând totodată cu urechea dacă nu cumva se trezise cel care dormea în camera cealaltă. Când îl auzi mormăind, îl culcă pe micul Dódi în pătuț şi se grăbi să treacă dincolo. De îndată ce febra dispăruse, Mihály îndura consecințele bolii: era supărăcios, irascibil.

— Pe unde-ai umblat? se răsti el la Noémi. Mă laşi aici singur cuc. Niciodată nu eşti pe-aproape când am nevoie de tine.

— O, nu mă certa, dragul meu! îl rugă Noémi. Am fost să-ți aduc apă proaspătă.

— De ce nu mi-a adus Tereza? Ea ce păzeşte? Ştii că geamu-i deschis; poate să sară înăuntru vreun şobolan tocmai când dorm. Ia vezi, nu cumva o fi şi intrat?

Frica de şobolani îi stăpâneşte aproape totdeauna pe cei cu imaginația surescitată.

— Nu poate să intre, dragul meu, pentru că la geam am pus o plasă împotriva țânțarilor.

— Aşa? Şi unde-i apa proaspătă?

Noémi îi dădu apă. Mihály se înfurie din nou:

— Da' asta nu-i deloc proaspătă! E stătută. Ce, vrei să mă omori însetându-mă?

Noémi primi dojana cu resemnare. Când, în sfârşit, Mihály adormi din nou, ea se strecură iarăşi lângă pătuțul lui Dódi.

Se schimbau mereu: în timp ce Mihály dormea, la căpătâiul său veghea Tereza, iar când îl vedea că dă semne de trezire, o vestea pe Noémi astfel că, până să se dezmeticească Mihály, aceasta avea vreme să-şi ia rămas bun de la Dódi şi să ajungă din nou lângă patul lui Timár.

Toată noaptea se perindară în felul acesta. Noémi se muta când lângă patul unui bolnav, când lângă patul celuilalt.

Şi Mihály trebuia mințit mereu, să nu afle din ce pricină era lăsat singur de către Noémi.

Bolnavii sunt atât de bănuitori! Ei sunt încredințați că toți cei ce le stau în preajmă s-au înțeles să-i înşele într-un mod nemaiîntâlnit, strigător la cer. Cu cât au nervii mai slabi, cu atât sunt mai irascibili. Şi-i destul să aibă o singură

răbufnire nervoasă, o spaimă sau o surescitare că-şi dau ortul popii. Cel care-i îngrijeşte trebuie să fie hotărât să intre în rândul martirilor.

Iar biata Noémi avea toate calitățile pentru asemenea lucru.

Lui Dódi îi era din ce în ce mai rău. Tereza nu putea să-l ajute cu nimic. Iar Noémi n-avea voie să plângă.

N-avea voie pentru ca nu cumva Mihály să-i vadă ochii roşii şi s-o întrebe: „De ce-ai plâns?”

A doua zi în zori bolnavul se simți mai bine: dorea să mănânce o supă de carne. Noémi se grăbi să-i aducă supa care fusese pregătită. Bolnavul o mâncă cu poftă şi spuse că i-a plăcut foarte mult. Noémi fu bucuroasă. Şi, deodată Mihály o întrebă:

— Dar micul Dódi ce face?

Noémi se sperie de teamă că Timár ar putea să simtă cât de tare începuse să-i bată inima din cauza acestei întrebări.

— Doarme – răspunse ea.

— Doarme? Cum e posibil să doarmă la ora asta? Nu cumva e bolnav?

— Da de unde! E sănătos.

— Atunci de ce nu-l aduci când e treaz?

— Pentru că atunci dormi tu.

— Mda! Ei bine, o dată când vom fi treji şi eu şi el, să mi-l aduci să-l văd.

— Bine, Mihály!

Dar copilul se simțea din ce în ce mai rău. Iar Noémi trebuia să ascundă mereu că micul Dódi e bolnav, trebuia să înşire ceas de ceas tot felul de poveşti despre copil, deoarece Mihály întreba tot timpul numai şi numai de el:

— Oare Dódi se mai joacă cu omulețul acela de lemn pe care i l-am făcut?

— O, da, se joacă tare mult (...cu hârca aceea cumplită cu coasa în mână!)

— Vorbeşte despre mine?

— Vorbeşte, cum să nu vorbească (...şi curând va vorbi acolo sus cu Dumnezeu!)

— Sărută-l din partea mea.

Şi Noémi îi duse sărutul de adio.

Mai trecu încă o zi. A doua zi dis-de-dimineață bolnavul se trezi şi văzu că iarăşi a fost lăsat singur în odaie. Noémi veghease toată noaptea lângă copil. Îl văzuse luptându-se cu moartea, dar îşi îngropase lacrimile în inimă. Cum de nu i-au zdrobit inima?

Când în sfârşit, intră din nou la Mihály, zâmbea ca de obicei.

— Ai fost la Dódi? o întrebă bolnavul.

— Da, la el.

— Doarme şi-acum?

— Da, doarme.

— Asta n-o mai cred!

— Ba da, e adevărat: doarme.

...Abia cu o clipă mai înainte, Noémi îi închisese pleoapele pentru somnul cel veşnic!

Şi Noémi tot n-avea voie să-şi trădeze durerea. De față cu Mihály trebuia să zâmbească mereu.

După prânz, bolnavul fu iarăşi foarte nervos; când soarele începea să coboare spre asfințit, tulburările sale nervoase se accentuau. O chemă pe Noémi care se afla dincolo, în cealaltă încăpere.

Aceasta se grăbi să vină şi-l învălui într-o privire plină de dragoste.

Bolnavul era morocănos şi bănuitor. Băgase de seamă că în reverul rochiei Noémi avea înfipt un ac de cusut cu un fir de mătase:

— A! te-ai apucat să coşi? Ai timp pentru asta? Şi ce lucru de podoabă îți faci?

Noémi îl privi şi gândi: „Cos cămăşuța de mort a micuțului Dódi”. Apoi îi răspunse:

— Fac nişte crețuri la o cămaşă.

Mihály murmură zâmbind acru:

— Vanitate, numele tău este femeie!

Iar Noémi se forță să zâmbească şi răspunse:

— Adevărat!

Şi astfel mai trecu o zi.

Pe Mihály începu să-l chinuie insomnia. Nu putea să

închidă ochii şi să adoarmă. Întreba într-una ce face micul Dódi. Şi mereu, mereu o trimitea pe Noémi la dânsul să vadă dacă nu i s-a întâmplat ceva. Iar Noémi, de câte ori ieşea afară îl săruta pe micuțul întins pe catafalc, rostind cu voce tare cuvinte drăgăstoase, cuvinte de alinare pentru a-l amăgi pe Mihály: „Micul meu Dódi, dragul meu Dódi! Mai dormi? Mă mai iubeşti?" Apoi se întorcea la Mihály să-i spună că Dódi n-are nimic.

— Doarme prea mult copilul ăsta! zise Mihály. De ce nu-l trezeşti?

— O să-l trezesc! răspunse blând Noémi.

Apoi Mihály aţipi câteva clipe; dormi abia câteva clipe şi se trezi brusc. Nici nu-şi dădu seama că adormise.

— Noémi – spuse Timár. Dódi a cântat! L-am auzit cântând. Ce frumos ştie să cânte!

Noémi îşi duse mâna în dreptul inimii şi, cu o putere supraomenească îşi stăvili durerea gata să izbucnească.

„Da, cântă, cântă în cer, în corul îngerilor, între milioanele de serafimi, acolo l-ai auzit cântând!"

Spre seară Mihály o trimise din nou pe Noémi în cealaltă cameră:

— Du-te şi culcă-l pe Dódi. Sărută-l şi din partea mea.

Dar Noémi şi fără îndemnul lui, făcea mereu acest lucru.

— Ce-a spus Dódi? o întrebă el când Noémi reveni în cameră.

Neputând să-i răspundă, ea se aplecă şi-l sărută pe buze.

— Vasăzică asta a spus? întrebă Mihály, O, drăguțul de el! şi, primind sărutul, adormi.

Copilul îi trimitea o parte din somnul său.

A doua zi, îndată ce se lumină, Mihály începu să vorbească iarăşi de copil:

— Duceți-l pe micul Dódi la aer; nu-i face bine să stea tot timpul în casă. Duceți-l în grădină!

Or, tocmai pentru acest lucru se pregăteau Noémi şi Tereza. Încă nu se luminase de ziuă când Tereza terminase de săpat o groapă la rădăcina unei sălcii plângătoare.

— Du-te şi tu şi rămâi cu el! o îndemnă Mihály pe Noémi. Până atunci eu încerc s-aţipesc un pic. Mă simt mult mai

bine.

Noémi ieşi din camera bolnavului încuind uşa cu cheia; apoi duseră afară îngeraşul reîntors în rai, redându-l mamei sale veşnice – pământul.

Noémi nu vru să facă deasupra mormântului lui Dódi nici o moviliță. Se temea că Mihály va descoperi locul unde a fost îngropat copilul şi va sta mereu îndurerat acolo. Or, din cauza asta boala putea să-l întoarcă. Aşa că în loc să facă o moviliță de pământ, Noémi sădi un tăpşan de flori la rădăcina sălciei iar în mijlocul lui, un trandafir dintre cei pe care chiar Mihály îl altoise, un trandafir care făcea flori albe, de un alb imaculat, fără amestecul nici unei alte culori.

Apoi se întoarse la bolnav. Îndată ce o văzu, Mihály o întrebă:

— Unde l-ai lăsat pe Dódi?

— Afară în grădină.

— Cu ce l-ai îmbrăcat?

— Cu hăinuța aceea albă cu funde albastre.

— A, da. Îi stă bine cu ea. Şi... e bine învelit?

— Da, bine... (Cu un strat de trei picioare de pământ deasupra...)

— Dacă mergi iarăşi afară, te rog să-l aduci înăuntru.

Auzind aceste cuvinte, Noémi nu mai putu rămâne în cameră şi, ieşind în curte, se aruncă de gâtul Terezei, strângând-o din răsputeri. Totuşi nu plângea. Nu avea voie să plângă.

Apoi, îndurerată, plecă mai departe. Se duse la salcia aceea plângătoare, rupse de pe tulpina trandafirului alb un boboc pe jumătate înflorit şi se reîntoarse la Mihály. Tereza o urmă.

— Păi unde-i Dódi? o întrebă Mihály, nerăbdător.

Noémi îngenunche lângă patul lui şi îi întinse zâmbind cu dragoste nemărginită... bobocul acela de trandafir. Mihály luă trandafirul şi-l mirosi.

— Ciudat, tare ciudat – zise el. Trandafirul ăsta n-are nici un miros. Parcă ar fi înflorit pe un mormânt.

Noémi se ridică şi ieşi din casă.

— Ce-nseamnă asta? se întoarse Timár spre Tereza.

— Nu fi supărat pe dânsa îl domoli Tereza, cu glas liniştit, împăciuitor. Ai fost foarte bolnav şi în mare primejdie. Slavă Domnului că ai scăpat! Dar febra tifoidă e foarte contagioasă mai ales acum când e pe sfârşite. Eu am spus Noémiei să nu-ți aducă copilul până nu te însănătoşeşti pe deplin. Poate am greşit, dar nu i-am vrut decât binele.

Mihály strânse mâna Terezei:

— Foarte bine-ai făcut! Şi eu, am fost atât de prost! Auzi, să nu-mi treacă prin minte una ca asta! Ai avut o idee bună, zău aşa. Probabil că Dódi nici nu se află în odaia de alături.

— Nu, de bună seamă. I-am făcut un mic lăcaş în grădină.

Nu mințea de loc, sărmana!

— Tereza, eşti atât de bună! Du-te acum la copil şi trimite-o pe Noémi aici. N-o să-i mai cer să mi-l aducă pe Dódi. Biata Noémi! Dar imediat ce o să mă pot ridica din pat şi o să pot umbla, o să mă duceți la el, nu-i aşa?

— Da, Mihály.

Mihály se lăsa legănat de făgăduiala aceasta amăgitoare până când, în sfârşit, birui cu desăvârşire boala şi putu să se scoale din pat.

Dar şi după ce se sculă, era încă foarte slăbit; abia putea să păşească. Noémi îl ajută să se îmbrace. Mihály ieşi din cameră sprijinindu-se de umărul ei şi, ajuns afară, fu condus la banca aceea mică din fața casei unde se aşezară; Noémi se lipi de el strângându-i brațul şi sprijinindu-şi capul de umărul lui Mihály.

Era o frumoasă şi caldă după-amiază de vară. Lui Mihály i se păru că toate frunzele foşnesc şoptindu-i în ureche, că albinele, zumzăind, îi aduc veşti, că firişoarele de iarbă de sub picioarele lui spun ceva tainic; toate i se învălmăşeau în minte. Şi, deodată îl străfulgeră un gând. Uitându-se la Noémi, o dureroasă bănuială îl săgetă. Ce-ascunde oare chipul ei că pare atât de schimbat? Vru să afle:

— Noémi!

— Da, dragul meu.

— Noémi, te rog uită-te la mine!

Noémi se întoarse şi-l privi țintă.

— Unde-i micul Dódi?

Auzind întrebarea aceasta, biata Noémi nu mai putu să-şi stăpânească durerea şi, ridicându-şi spre cer chipul ei de martiră, întinse mâinile spre văzduh, şoptind îndurerată:

— E acolo… acolo!…

— A… murit! şopti Mihály.

Auzindu-l, Noémi se lipi de pieptul lui şi, fără să-şi mai poată stăvili lacrimile, începu să plângă cu hohote, fără istov.

Mihály o înlănțui cu brațele şi o lăsă să plângă. Ar fi fost un sacrilegiu dacă ar fi încercat s-o oprească, să n-o lase să-şi verse tot potopul de lacrimi.

El însă nu plângea.

Era adânc mişcat, cutremurat de măreția sufletească a sărmanei Noémi, prin care aceasta era cu mult deasupră-i.

Cum putuse oare să-şi stăvilească o durere atât de cumplită de dragul bărbatului pe care-l iubea? Cât de mare era dragostea ei?

După ce se ogoi din plâns, Noémi ridică ochii spre Timár zâmbind ca raza de soare ce străbate curcubeul.

— Şi-ai putut să-mi ascunzi asemenea lucru?

— M-am temut pentru viața ta.

— Şi n-ai îndrăznit să plângi ca nu cumva să-ți văd ochii roşii?

— Am aşteptat clipa în care mi-era îngăduit să plâng.

— Deci, când plecai de lângă patul meu, tu îngrijeai de copil, iar eu te certam!

— N-ai spus nimic rău, Mihály.

— Când i-ai dus sărutul meu, ştiai că-i sărutul de adio. Când mi-ai spus că-ți coşi o cămaşă, coseai de fapt hăinuța lui de mort! Şi-n timp ce ochii-ți zâmbeau, în inimă aveai înfipte cele şapte pumnale ale Maicii Domnului. Oh, Noémi, cât de mult te iubesc!

Dar ce altceva dorea biata de ea decât să se ştie iubită? Mihály o strânse la pieptul său.

Frunzele copacilor, firele de iarbă, albinele ce zburau în juru-i nu-i mai şopteau cuvinte de neînțeles; acum ştia de ce îi vâjâise capul.

După o tăcere lungă şi dureroasă vorbi din nou:

— Şi unde l-ați îngropat? Du-mă la el.

— Nu, azi nu – răspunse Noémi. E un drum prea lung pentru tine; o să mergem mâine.

Dar nici în ziua următoare, nici în a treia zi şi nici mai târziu Noémi nu-l duse pe Mihály să vadă unde era îngropat micul Dódi.

— Ai sta mereu-mereu lângă mormântul lui şi te-ai îmbolnăvi iarăşi. Tocmai de-asta nu am făcut nici o moviliţă şi nu i-am pus nici un semn la căpătâi, ca nu cumva să dai de mormântul copilului şi să fii trist.

Dar Timár continuă totuşi să fie trist.

De îndată ce prinse puteri şi putu să se plimbe singur prin insulă, începu să caute zi de zi mormântul copilului pe care Noémi şi Tereza se fereau să i-l arate. Într-o zi se întoarse în colibă cu chipul înseninat. În mână ţinea un boboc de trandafir alb pe jumătate deschis, un boboc de trandafir care nu avea miros.

— Acolo e? o întrebă pe Noémi.

Uimită, Noémi încuviinţă plecându-şi capul. Iată că nu izbutiseră să-i ascundă taina! Trandafirul alb le dăduse de gol. Văzuse pesemne că era de curând săditt.

Mihály se linişti pe dată, ca cineva care şi-a atins unicul ţel al vieţii sale. Cât era ziua de lungă stătea pe banca cea mică din faţa casei scurmând cu băţul pietricelele netede şi şoptea ca pentru sine: „Nu l-ai da chiar dacă ţi s-ar da în schimb tot pământul plin de diamante şi toţi îngerii din cer. Şi totuşi l-ai lovit peste mânuţă din cauza unei biete pipe de lut ars.”

Castelul din lemn de nuc terminat doar pe jumătate putea să aştepte. Flori mari de nard[14] crescuseră prin toate cele patru unghere ale construcţiei, dar lui Mihály nici nu-i dădea prin gând să-şi mai îndrepte vreodată paşii într-acolo.

Singura fiinţă în stare să reîntoarcă la viaţă sufletul său zdrobit, gata în orice clipă să se prăbuşească, era Noémi.

---

[14] Nume dat mai multor specii de plante erbacee originare din regiunea Himalaia.

Melancolie

Pe tulpina trandafirului alb înflorea boboc după boboc, iar Timár urmărea din zori până în noapte cum cresc şi se deschid. Şi de îndată ce se deschidea vreunul, îl rupea şi-l presa grijuliu în portofelul său, să se usuce acolo, aproape de inima lui.

Ce tristă îndeletnicire pentru Mihály!

Gingăşia cu care Noémi îl înconjura nu izbuti să-i vindece rana din suflet. Dimpotrivă, purtarea ei drăgăstoasă era apăsătoare.

Noémi ar fi putut să-l consoleze şi asta ar fi costat-o doar un singur cuvânt. Dar pudoarea o împiedica să rostească acel cuvânt, iar lui Mihály nu-i dădea în gând s-o întrebe. Simptomul caracteristic melancoliei constă în aceea că omul vede doar trecutul, şi numai trecutul.

Într-o zi, Noémi îi spuse lui Timár:

— Dragul meu, poate că ar fi mai bine pentru tine dacă ai pleca de aici.

— Încotro?

— În lume. Aici te întristează totul. Du-te să-ți mai uiți gândurile. Chiar azi o să-ți strâng lucrurile necesare pentru drum; iar precupeții de fructe te vor trece dincolo.

Mihály nu răspunse. Dădu doar din cap a încuviințare.

Boala istovitoare prin care trecuse îi pusese nervii la grea încercare, iar situația în care se găsea şi lovitura pe care o primise exercita asupra nervilor săi o influență atât de nefastă încât şi el îşi dădea seama că rămânând acolo ori înnebuneşte, ori se sinucide.

Sinuciderea?

Poate că nici nu există mijloc mai simplu pentru a ieşi dintr-o situație deznădăjduită. Soarta nemiloasă, năpăstuirea, desperarea, zbuciumul sufletesc, prigoana celor din jur, nedreptatea, deziluziile, speranțele spulberate, durerile inimii, suferințele trupeşti, chinurile sufleteşti, amintirea pierderilor îndurate şi a chipurilor morților dragi ce

revin pe aripile aducerii-aminte – toate acestea nu sunt decât un coşmar; o simplă apăsare pe trăgaciul pistolului şi te-ai trezit din vis. Cine rămâne în urmă n-are decât să continue visul!

În ultima seară, după cină, Mihály, Noémi şi Tereza se aşezară în faţa colibei; stăteau toţi trei pe banca cea mică şi Mihály nu putea să scape de gândul că până nu demult aici stătuseră patru?

Globul lunii pline se juca de-a v-aţi-ascunselea printre norii de argint.

Noémi luase mâna lui Timár în palmele sale şi-o ţinea strâns.

— Ce este oare luna? întrebă fata.

Mâna ce se odihnea în mâinile lui Noémi se crispa, zgârcindu-se. Mihály răspunse în gând: „E steaua mea blestemată! Ah, de n-aş fi văzut niciodată semiluna aceea roşie!”

Tereza se întoarse spre Noémi:

— E un glob de pământ stins şi răcit, care nu are nici pomi, nici flori, nici fiinţe, nici aer, unde nu se aude nici un sunet şi unde totul e fără culoare.

— Vasăzică, nu-i nimic? murmură Noémi. Păi, cum se poate ca o stea atât de mare să fie fără viaţă? Nu locuieşte nimeni acolo?

— Asta nu se ştie, răspunse Tereza. Când eram în pension, am privit-o de multe ori prin lunetă şi am văzut că-i toată numai scobituri; se zice că-s cratere de vulcani care s-au stins. Nu există lunete atât de mari prin care să se poată vedea dacă sunt şi vietăţi acolo, dar oamenii de ştiinţă ştiu că în lună nu se află nici apă, nici aer; or, fără aceste elemente, vieţuitoarele nu pot trăi şi deci nici omul n-ar putea locui acolo.

— Şi dacă totuşi o fi ceva în lună? întrebă Noémi.

— La ce te gândeşti?

— O să spun îndată. Mai demult, pe când eram singură, mă urmărea adesea un gând ciudat; mai cu seamă când stăteam pe malul Dunării şi priveam în apă. Parcă apa mă tot îndemna: „Ce bine-o fi acolo jos. În ce linişte te-ai putea

odihni!” Ei, nu te speria Mihály! Asta s-a întâmplat demult, cu mult „mai înainte”. Şi încă de pe vremea aceea m-am întrebat: „Ei bine, trupul tău se va odihni acolo, în fundul Dunării; dar sufletul tău unde va zbura? Că doar undeva trebuie să zboare!” Şi uite aşa, m-am gândit că sufletul care părăseşte vrând sau nevrând trupul acela de lut nu poate să se ducă în altă parte decât în lună. Acum sunt şi mai încredințată că-i aşa. Dacă în lună nu se află nici pomi, nici flori, nici aer, nici apă, nici sunete, nici culori, înseamnă că totul e anume făcut pentru cei cărora li s-a urât cu întruparea pământească şi găsesc acolo o lume unde nu este nimic, unde nu-i supără nimic, şi unde nu au nici bucurii.

Ca la un semn Tereza şi Mihály se ridicară deodată înspăimântați; Noémi nu înțelegea de ce erau atât de speriați de cuvintele ei; ea nu ştia că tatăl ei fusese un sinucigaş şi că omul a cărei mână o ținea în mâinile sale era şi el în pragul sinuciderii.

Mihály spuse că era cam răcoare, aşa că intrară în casă.

De-acum mai avea de îndurat încă un coşmar din cauza lunii. Pe unul îl moştenise de la Timéa, pe al doilea de la Noémi.

Cumplită pedeapsă pentru cineva să vadă mereu pe cer un semn luminos care noapte de noapte îi aduce aminte de primul său păcat, de prima greşeală săvârşită în viață – greşeală care dezlănțuise atâtea nenorociri!

A doua zi Mihály părăsi insula.

Trecu pe lângă casa de nuc rămasă neterminată fără a-i arunca măcar o privire.

— Să vii iar la primăvară – îi şopti Noémi, cu gingăşie.

Sărmana, i se părea firesc ca Mihály să nu fie al ei decât o jumătate de an!

(Dar atunci al cui e? Iată o întrebare pe care nu şi-o punea niciodată.)

Călătoria lungă până la Komárom îl vlăgui şi mai mult pe Mihály.

Timéa se îngrozi de-a binelea când îl văzu. Aproape să nu-l recunoască. Până şi Athalie se sperie. Avea motive.

— Ai fost bolnav? întrebă Timéa lipindu-se de pieptul

soțului ei.

— Da, foarte bolnav.

— În timpul călătoriei?

— Da! răspunse Timár şi întrebările acestea i se părură un fel de interogatoriu. Trebuia să fie atent la fiecare răspuns.

— Ai zăcut mult?

— Câteva săptămâni.

— Dumnezeule! Şi s-a găsit cineva care să te îngrijească acolo, printre străini?

Timár fu gata să spună: „O, desigur! M-a îngrijit un înger!" îşi reveni însă pe dată şi răspunse cu totul altceva:

— Pentru bani, găseşti orice.

Chiar de-ar fi vrut, Timéa tot n-ar fi izbutit să arate dacă vorbele lui o întristaseră, iar Mihály nu avea nici un motiv să se mire că fața ei apatică nu tresărise deloc. Doar şi altădată Timéa fusese la fel. Sărutul rece al revederii nu îi apropie de loc.

Athalie îi şopti:

— Pentru Dumnezeu, domnule! Aveți grijă de viața dumneavoastră!

Timár simți compătimirea ei batjocoritoare. Trebuia să trăiască pentru ca Timéa să sufere; dacă soția rămânea văduvă atunci nimic nu mai stătea în calea fericirii ei. Ceea ce pentru Athalie ar fi însemnat iadul.

Dezgustul lui Timár pentru viață spori aşadar şi mai mult înțelegând că Athalie, demonul casei care-i ura atât de mult pe amândoi, ajunsese să roage cerul să-i dea viață cât mai îndelungată pentru ca suferințele amândurora să fie cât mai lungi!

Oricine putea să vadă că Timár se schimbase mult din primăvară şi până în toamnă. Mihály fusese un om viguros, plin de viață, cu privirea veselă; acum însă era parcă o umbră tăcută.

Prima zi după sosirea acasă şi-o petrecu în birou. Dar după masă, secretarul său găsi registrul principal deschis la pagina unde fusese deschis de dimineață. Deci nici nu-şi aruncase ochii prin el.

Aflând de sosirea lui, agenții dădură fuga cu teancuri de

scrisori; Mihály răspundea mereu: „E bine” şi iscălea tot ce i se punea în față: pe unele le semna acolo unde nu trebuia, pe altele le semna de două ori. În cele din urmă îi dădu afară pe toți motivând că vrea să se culce, dar toată lumea îl auzi plimbându-se prin cameră ceasuri de-a rândul.

Când se întâlni cu doamnele la masă privirea îi era atât de mohorâtă încât nimeni nu îndrăzni să scoată un cuvânt. Mâncară într-o tăcere de moarte. Mihály abia gustă câte ceva, iar vin nu bău de loc. O oră mai târziu îl întrebă pe valet dacă nu sosise ora prânzului. Uitase că masa fusese servită, că era după-amiază şi că vasele se şi spălaseră.

Odată cu căderea nopții se simți atât de ostenit încât abia îşi mai putea ține ochii deschişi; când se aşeza jos, adormea pe dată; iar când se dezbrăca şi se culca în pat, îi pierea somnul.

„Ah! cât de rece e patul ăsta!”

Totul era atât de rece aici – acasă! Fiecare mobilă, fiecare tablou, până şi vechile fresce de pe plafon parcă-i spuneau „Ce cauți aici? Aici nu eşti în casa ta. Străinule!”

Când servitoarea veni să-l poftească la masă, îl găsi în pat. Aflând acest lucru, Timéa se grăbi să intre în camera lui pentru a-l întreba dacă nu cumva i-e rău.

— N-am nimic – răspunse Mihály – sunt doar obosit de drum.

— Să chem doctorul!

— Nu-i nevoie. Nu sunt bolnav.

Timéa îi ură noapte bună şi plecă fără ca măcar să-i pună mâna pe frunte. Mihály încercă s-adoarmă, dar nu izbuti; auzea cel mai mic zgomot din casă. Îi auzea pe toți ai casei şoptind şi furişându-se cu grijă prin fața uşii sale de teamă ca nu cumva să-l trezească.

Iar el se întreba: oare unde ar putea să fugă un om pentru a scăpa de el însuşi? În împărăția visurilor. Ce bine ar fi dacă omul ar putea intra acolo tot atât de uşor ca în împărăția morții. Dar în lumea visurilor nu se poate intra cu forța.

Opiul? Ăsta-i un leac bun. Sinuciderea prin visare.

Mihály urmări cum se strecura întunericul încetul cu încetul în camera lui, cum umbrele serii învăluiau în ceață

toate lucrurile şi noaptea se lăsa din ce în ce mai neagră; în sfârşit, întunericul deveni un fel de pâclă cleioasă şi nemişcată, ieşită parcă din adâncurile pământului. Parcă era orb. Se lăsase o beznă cum numai în vis poți întâlni. Mihály îşi dădea seama că adormise şi că negura ce i se aşternuse peste ochi era o negură de vis.

Era conştient că visează. Ştia că stă culcat aici în patul său, în locuința sa din Komárom; că lângă pat se află noptiera, sfeşnicul cel vechi de bronz – un sfeşnic chinezesc cu abajur de porțelan pictat – că deasupra patului, pe perete, e un ceas mare ce bate orele cu dangăte profunde; că perdelele de mătase sunt lăsate până la pământ. Patul masiv, de modă veche, avea un fel de sertar care se putea trage afară, formând un al doilea pat. Era o adevărată operă de artă – asemenea pat mai poți vedea azi prin casele bătrâneşti; în el poate dormi o familie întreagă.

Timár ştia că nu încuiase uşa şi că oricine putea să intre la el. Dacă acum, de pildă, s-ar furişa cineva să-l omoare? Dar oare ce deosebire este între somn şi moarte?

Iată ce voia să afle în somn.

Deodată însă visă că uşa se deschide încetişor şi cineva intră înăuntru. Paşi de femeie. Perdelele patului foşnesc abia auzit; o umbră se apleacă asupră-i. E chipul unei femei.

„Tu eşti Noémi? întrebă Mihály în vis şi se sperie. Ce cauți tu aici? Dacă te vede cineva?”

E întuneric şi Mihály nu vede nimic; aude că cineva se aşază pe marginea patului şi-i ascultă respirația. Aşa i-o asculta nopți de-a rândul şi Noémi acolo în micuța colibă.

„Ai venit să mă îngrijeşti şi aici? Ce frumos din partea ta, Noémi! Când se luminează de ziuă să pleci, să nu te găsească aici răsăritul soarelui.”

Ceasul mare începe să bată; dangătul lui profund, ca de clopot, vesteşte o oră târzie din noapte. Umbra de pe marginea patului se ridică să oprească pendula ca nu cumva să-l trezească pe cel care doarme; dar pentru a opri pendula ea trebuie să se aplece peste pat, aşa că Mihály îi aude bătăile inimii.

„Cât de încet îi bate inima acum!” – spuse el în vis.

Apoi i se pare că o mână caută pe noptiera lui chibriturile.

„Nu cumva vrei să aprinzi lampa? Ai face un gest nechibzuit! Dacă trece cineva pe coridor poate să se uite pe geam şi te vede aici."

Iasca de platină deveni incandescentă ca un firicel de foc şi lampa de noapte fu aprinsă. În camera lui se vedea silueta unei femei.

Mihály nu poate să-i vadă faţa, dar ştie că nu poate fi decât Noémi. Cine altcineva ar putea fi lângă el?

Silueta aceea întoarce cu grijă abajurul pentru ca lumina să nu-i cadă drept în faţă.

„O! Ce vrei să faci, Noémi? Vrei din nou să veghezi toată noaptea? Dar tu când te mai odihneşti?"

Ca şi când ar vrea să-i răspundă la întrebare, silueta îngenunchează lângă el şi trage lada patului. Mihály se simte copleşit de plăcere dar şi de spaimă.

„Cum? Vrei să te culci aici, lângă patul meu? Ah! Cât te iubesc! Ah! Şi ce frică mi-e!"

Şi-apoi umbra aceea îşi face patul în lada trasă în afară şi se culcă acolo. Plăcerea şi teama continuă să lupte în sufletul omului care visează.

Ar vrea să se aplece spre dânsa s-o îmbrăţişeze, s-o sărute, ar vrea să-i strige: „Pleacă, te poate vedea cineva!" Dar mâinile, picioarele şi limba îi sunt ca de plumb.

Apoi adoarme şi ea.

Somnul lui Mihály devine şi mai adânc. Vedeniile din vis aleargă în trecut, în viitor, în lumea imposibilului şi apoi revin la femeia care doarme alături. Visează de câteva ori că s-a trezit şi că fantoma aceea se află tot acolo.

Începe să se crape de ziuă şi razele soarelui bat în geamuri. În odaie se revarsă o lumină din ce în ce mai vie.

„Trezeşte-te, trezeşte-te! şopteşte în vis Mihály. E timpul să pleci. Să nu te găsească zorile aici. Pleacă, lasă-mă!"

Se luptă cu visul.

„Nu-i adevărat că eşti aici! E doar un vis!"

Şi zbătându-se, rupe cătuşele somnului şi se trezeşte de-a binelea.

S-a luminat într-adevăr şi razele soarelui se strecoară prin

perdele; lucirea lămpii mai pâlpâie încă ascunsă de abajurul acela colorat; în lada patului stă culcată o femeie care doarme odihnindu-şi faţa pe braţ.

— Noémi! ţipă Timár.

Auzind strigătul, femeia se deşteaptă şi priveşte în sus. E Timéa...

— Doreşti ceva? îl întrebă ea ridicându-se grăbită din culcuşul ei.

Se trezise, nu pentru că înţelesese pe cine strigase soţul ei, ci din pricina ţipătului.

Mihály nu se dezmeticise încă pe deplin. Privi uimit această nemaipomenită transpunere: Noémi devenise Timéa.

— Timéa! îngână el ameţit de somn.

— Aici sunt! spuse ea, punându-şi mâna pe marginea patului.

— Cum se poate? întrebă Mihály speriat, trăgându-şi pătura până sub bărbie, înfricoşat parcă de chipul acela ce se ridicase să-l privească.

Timéa îi răspunse însă cu un calm desăvârşit:

— M-am temut să te las singur, mi-a fost frică să nu ţi se întâmple ceva peste noapte; am vrut să fiu aici, aproape de dumneata.

Glasul şi privirea Timéii trădau o gingăşie sinceră care nu poate fi simulată. Femeia posedă instinctiv spiritul de sacrificiu. Mihály îşi veni în fire. Spaima îl părăsise. Acum se simţea copleşit de un sentiment dureros: acela al vinovăţiei sale.

Această biată femeie se culcase aici, lângă patul său; ea, văduva unui om care trăieşte! Niciodată n-a împărtăşit vreo bucurie cu dânsul; iar acum, când soţul ei suferă, ea vine să împartă cu el suferinţa.

Şi-apoi urmează eterna minciună. N-are voie să se lase ademenit de gingăşia ei; trebuie s-o respingă.

Mihály o privi forţându-se să nu-şi trădeze zbuciumul:

— Timéa, te rog să nu mai faci una ca asta! Nu te mai apropia de patul meu. Am suferit de o boală molipsitoare; în timpul călătoriei m-a doborât ciuma orientală. Mi-e teamă să nu te molipseşti. Pleacă te rog. Vreau să rămân singur atât

ziua cât şi noaptea. Sunt complet vindecat, dar socot că trebuie să mă feresc de cei care țin la mine. De aceea te rog foarte mult să nu mai faci ce-ai făcut, să nu mai faci!

Timéa oftă adânc, îşi plecă privirile, se ridică din pat şi apoi părăsi odaia. Nici măcar nu se dezbrăcase: dormise îmbrăcată, acolo, la picioarele soțului ei.

Îndată ce o văzu ieşind din încăpere, Mihály se sculă şi el şi se îmbrăcă. Sufletul îi era răscolit. Cu cât continua viața sa dublă, cu atât simțea mai cumplit povara dublelor sale obligații, pline de contradicții. Se simțea răspunzător pentru soarta a două ființe care se sacrificau pentru el. Adusese nefericirea amândurora, zdrobindu-şi şi el inima. Unde să găsească un refugiu?

Dacă măcar una din cele două femei ar fi fost altfel, s-o poată urî, disprețui sau plăti cu aur! Dar şi una şi cealaltă se întreceau în noblețe sufletească, iar viața lor era ca o cumplită acuzație din pricina căreia Timár se simțea cu totul dezarmat.

Cum să-i spună Timéii ce înseamnă pentru el Noémi? Şi cum să-i vorbească. Noémiei despre Timéa? Ce-ar fi dacă le-ar putea împărți comorile sale?

Sau dacă Timéii i-ar da comorile, iar celeilalte inima?

Dar dacă nu poate nici una nici alta?

De ce nu află că una din ele îi este necredincioasă şi demnă de dispreț pentru a o putea alunga? De ce amândouă au atâta noblețe şi frumusețe sufletească?

Zăcutul acasă îl îmbolnăvi de-a binelea.

Cât era ziua de lungă nu ieşea din cameră şi nu vorbea cu nimeni; zi şi noapte lâncezea fără să facă nimic.

Oare nimeni nu putea afla ce durere îl roade?

Dacă cineva încerca să afle cauza tristeții sale, el răspundea că-i urmarea bolii de care suferise.

În cele din urmă Timéa chemă doctorii.

Medicii hotărâră că Timár trebuie să plece undeva la mare pentru ca valurile să-i redea ceea ce îi smulsese uscatul.

Dar Mihály se împotrivi zicând că nu-i place să vadă oameni.

Atunci fu sfătuit să plece la o stațiune balneară cu

climatul mai aspru, de pildă la Tatrafüred, la Elöpatak sau la Balatonfüred, unde sezonul de vară se sfârşise şi vizitatorii plecaseră, aşa că acolo putea să fie într-o deplină singurătate. Principalul era să facă băi reci.

Auzind acest sfat, Timár îşi aminti că avea un mic conac de vară într-una din văile de lângă insula Balaton; îl cumpărase cu câțiva ani în urmă, atunci când i se concesionase pescuitul pe lacul Balaton, dar fusese pe-acolo doar de vreo două-trei ori. Hotărî deci să-şi petreacă lunile de toamnă târzie la acel conac.

Doctorii încuviințară alegerea. Malul dinspre Veszprém-Zala al lacului Balaton este o adevărată regiune Tempe, o înşiruire de grădini ce par fără sfârşit, lungă de paisprezece mile, cu sate înfloritoare ce se țin lanț, cu vile boiereşti presărate peste tot locul, iar lacul e de o frumusețe rară: climatul e ca şi în Italia, oamenii primitori, iar izvoarele au puteri tămăduitoare; într-un asemenea loc un melancolic convalescent poate să-şi petreacă de minune toamna. Nu de alta dar în lunile de toamnă, în afară de câțiva profesori astmatici şi de popi bolnavi de stomac nu mai erau alți vizitatori care să poată tulbura dorul de singurătate al unui om mohorât. În loc să dai de vizitatori, ochiul se bucură de măreția naturii; lângă Balaton, toamna pare o a doua primăvară.

Aşadar, îl trimiseră pe Mihály la Balaton.

Numai că doctorii uitaseră să se intereseze şi deci nu ştiau că, spre sfârşitul verii, împrejurimile Balatonului fuseseră lovite de grindină.

Şi, ce-i drept, nu există privelişte mai sfâşietoare decât aceea pe care ți-o oferă o regiune pustiită de o atare năpastă.

Viile, altădată pline de freamătul vesel al culegătorilor, erau părăginite; cârceii noi se înnodau cu fel de fel de plante agățătoare ce alcătuiau în jurul cramelor închise adevărate desişuri urât mirositoare. Cel de al doilea frunziş al pomilor fructiferi – de culoare roşie, arămie sau ruginie – îşi lua rămas bun fără să mai aştepte primăvara viitoare. Pe ogoare, în locul spicelor doborâte se iviseră buruieni greu de stârpit; mărăcinişuri, brusturi, ciulini şi clocotici creşteau pe locurile

unde hălăduiseră spicele de aur, şi nimeni nu venea să le taie. Totul era tăcut şi trist; drumeagurile fuseseră năpădite de păpădie pentru că nimeni nu le mai străbătea.

Pe o asemenea vreme veni Mihály la conacul său de lângă Balaton.

Conacul era o clădire veche. Probabil că vreun grof îl construise: dintr-un simplu capriciu, plăcându-i pesemne frumoasa privelişte, având fără-ndoială şi bani destui pentru a-şi satisface toate poftele. Clădirea cu ziduri masive fusese înălțată pe o mică ridicătură de pământ; avea o verandă ce dădea spre Balaton, iar sub scară creşteau smochini mari şi mure turceşti; jur-împrejurul verandei se aflau statui de sfinți.

Primii moştenitori ai grofului vânduseră pe un preț de nimic acest conac solitar care avea valoare doar în ochii unui om care nitam-nisam se scrânteşte atât de bine la minte încât are curaj să locuiască întrînsul.

Jur-împrejurul conacului, la depărtare de un sfert de ceas, nu se găsea nici urmă de locuință omenească.

Dar până şi locuințele ce se zăreau în depărtare erau pustii.

În acel an pivnița şi crama erau sortite să stea închise deoarece viile fuseseră pustiite de rod, iar clădirile cele mari din Balatonfüred îşi trăseseră obloanele la ferestre; plecase şi ultimul vizitator; nu se mai zărea nici un vas pe lac; colonada din jurul izvorului de ape minerale nu mai era vizitată de nimeni, iar pe alei frunzele de paltin foşneau sub picioarele trecătorilor – nimeni nu le mai mătura.

În regiune nu se mai aflau nici oameni, nici berze; doar mărețul Balaton când se înfuria murmura cuvinte pline de taină, pe care însă nu le înțelegea nimeni.

Iar în mijlocul lacului se ridica un deal pleşuv pe care era clădit un schit cu două turle, locuit de şapte călugări. Deasupra şi dedesubt cripte cu oase crăieşti.

În aceste locuri veni Timár să se vindece.

Mihály fu însoțit la conacul de lângă Balaton de un servitor dar, după câteva zile, îl trimise acasă şi pe acesta spunând că poate fi bine înlocuit de pivnicerul care îngrijea de casă.

Acesta era însă bătrân şi surd pe deasupra.

Puțin freamăt stârnit de oameni se mai auzea totuşi prin împrejurimile băii din apropiere. Sanatoriul cel mare – de altfel unicul în locurile acelea – mai era încă locuit de familia proprietarului şi de câțiva funcționari permanenți; la capelă, în fiecare dimineață se trăgeau clopotele pentru slujbă. Dar într-o seară, în timp ce proprietarul sanatoriului făcea un chef straşnic fiind ziua onomastică a fiicei sale, flăcările de la bucătărie unde se gătea, nu glumă! – zbucniră pe coş aşa că sanatoriul luă foc; pălălaia cuprinse apoi băile, locuințele funcționarilor şi capela, care arseră din temelii. Până în primăvară totul era sortit să rămână pustiu deoarece oamenii părăsiseră ruinele încă fumegânde

După întâmplarea asta, prin vasta vale din jurul conacului nu se mai auzea nici un glas omenesc, nici dangăt de clopot, ci doar murmurul fermecat al necuprinsului lac.

Timár stătea zile întregi pe mal ascultând glasul tainic al apelor; uneori, în zilele fără pic de vânt, lacul începea să murmure, culoarea i se schimba devenind verde ca smaraldul până departe în zare, iar pe valurile-i verzi, posomorâte, nu se mai vedea nici o barcă cu vele, nici un vaporaş, ponton sau luntre; lacul părea o mare moartă.

Lacul are două puteri minunate: întăreşte trupul şi întristează sufletul. Răsuflarea ți se înviorează şi capeți o poftă de mâncare grozavă; dar, pe de altă parte, sufletul ți-e cuprins de melancolie şi tristețe care te predispun la visare.

Lanțul pitoresc de dealuri care înconjoară lacul mai este încă încoronat de ruinele cetăților din epoca eroică a trecutului nu prea îndepărtat: în grădinile cetăților Szigliget şi Csobane înfloresc salviile şi levănțica sădite de femeile familiilor de mult dispărute; zidurile se surpă însă an de an şi doar ici-colo câte un turn semeț se mai încumetă să-şi măsoare puterile înfruntând furtuna. Chiar şi clădirile locuite încă se grăbesc parcă să intre în împărăția trecutului. Până şi malul deluros de la Tihány a început să se năruie în partea dinspre răsărit; bătrânii îşi amintesc că schitul putea fi ocolit cu căruțele; mai târziu, pe lângă zidul acestuia a rămas doar o cărare; azi schitul se află chiar pe marginea prăpastiei, iar

grohotişul curge mereu de sub această masivă ctitorie a regelui Andrei[15]. Sus, pe creasta dealului, au fost cândva două ochiuri de mare, dar au dispărut, iar, lângă drum, o biserică pustie stă gata-gata să se prăvălească; acolo unde a fost satul, acum e păşune. Uriaşul lac plăteşte pentru pietrele ce cad întrînsul cu fosile de melci antediluviene; aruncă pe maluri scoici mari cât o copită de capră; şi tot ce se află în adâncurile sale este atât de străin, atât de diferit de locuitorii altor ape încât lacul acesta pare într-adevăr un fiu rătăcit al mării care odinioară şi-a întins stăpânirea până aici, un fiu care şi-acum păstrează cu sfinţenie amintirea mamei sale plecată undeva departe. Peştii, melcii, şerpii, ba chiar şi unii raci care populează lacul sunt de culoare albă; vieţuitoarele Balatonului nu le întâlneşti în alte ape; mâlul său e plin de ace de cristal a căror atingere arde şi vindecă; buretele ce creşte în lac îţi provoacă usturimi, dar apa lacului e dulce şi se poate bea, Cunosc mulţi oameni care sunt cu adevărat îndrăgostiţi de Balaton.

Şi Timár era unul dintre ei.

Înota ore întregi spintecând valurile ce se legănau alene, umbla câte o jumătate de zi în sus şi în jos pe malurile lacului, iar când cobora seara, abia se îndura să plece la conac.

Nu încerca să se distreze nici vânând, nici pescuind. O dată îşi luase arma, dar o uitase agăţată într-un copac; altă dată, un şalău prins în cârligul undiţei sale îi luase undiţa cu băţ cu tot. Nici nu băga de seamă la cele ce se petreceau în jurul său. Sufletul şi ochii scrutau depărtările.

Toamna cea lungă începea să se apropie de sfârşit; în timpul nopţii se răcea de-a binelea aşa că scăldatul trebuia să dureze mai puţin. Numai că şi nopţile lungi cu cerul înstelat, cu stele căzătoare scăldate în lumina lunii îşi au farmecul lor melancolic.

Timár îşi adusese un telescop uriaş şi, după miezul nopţii, privea minunăţiile bolţii cereşti: planetele cu sateliţii şi inelele lor, planetele care în timpul iernii se acopereau cu pete albe

---

[15] *Andrei* al II-lea, rege al Ungariei (1205–1235).

iar vara cu lumini roşiatice; privea mai ales spre marea enigmă a cerului: luna veşnic neschimbată care prin telescop pare un glob de lavă incandescentă, cu creste de munți răzleți, cu cratere, cu câmpii strălucitoare alternând cu umbre îngemănate de negură.

O lume întreagă unde nu există nimic. O lume populată doar de sufletele celor care şi-au lepădat cu de-a sila învelişul de lut pentru a deveni libere.

Sufletele zboară acolo, în neant.

Acolo nimic nu le supără, nu mai simt nimic, nu pot să facă nimic, acolo nu-i nici durere, nici bucurie, nici câştig, nici pierdere; nu există nici zgomot, nici aer, nici apă, nici boare de vânt, nici furtuni, flori sau ființe, nici zbucium, nici dragoste, nici înfiorarea inimii, nici viață, nici moarte; acolo domneşte neantul, neantul şi... poate aducerea aminte?!

Acest lucru ar fi mai înspăimântător decât chinurile iadului: să trăieşti în lună, suflet fără trup pierdut în neant şi totuşi să-ți aminteşti de pământ unde există iarba cea verde, unde sângele-i roşu, unde bubuie trăsnetul şi unde-i dragoste, viață şi moarte.

Oare cum spusese Noémi?

Şi parcă un gând tainic îl îndemna mereu pe Mihály să plece totuşi acolo printre locuitorii neantului, pentru că viața lui nefericită nu se putea curma altfel.

Şi-a făcut-o cu mâna lui. Are două vieți care se bat cap în cap. Două femei – şi nu poate părăsi, nu poate alunga din inima lui pe nici una. Abia acum, când se află la egală depărtare de amândouă, când e cu desăvârşire singur, simte uriaşa, înspăimântătoarea povară a vieții sale.

Căci pe Timéa o adoră!

Iar Noémi, e însăşi viața lui.

Suferă alături de prima şi se bucură lângă cealaltă.

Timéa e o adevărată sfântă, Noémi – o femeie adevărată.

Iar el îşi recapitulează viața: unde a greşit?

Când si-a însuşit comorile Timéii?

Sau când a luat-o de soție? Sau când, pradă deznădejdii, a părăsit-o cu sufletul sfâşiat şi a întâlnit-o pe Noémi, găsindu-şi astfel fericirea?

Nu simțea povara primei învinuiri.

Timéa devenise stăpâna întregii averi pe care Timár o salvase din fundul Dunării. Avea o portiță de scăpare şi la cea de a doua învinuire.

Se căsătorise cu Timéa din dragoste, iar Timéa se măritase cu el nesilită de nimeni; primise propunerea lui strângându-i mâna cu căldură. Mihály venise s-o ceară ca un bărbat ce merita pe drept cuvânt o femeie ca ea. Nu putea să ştie că Timéa e îndrăgostită de altcineva. Nu putea şti că iubirea ei era atât de mare încât nu mai voia să ştie de nimeni.

Dar de a treia învinuire nu putea să scape.

În clipa în care ai aflat că femeia nu te iubeşte din cauza unui alt om care stă între voi, n-ar fi trebuit să fugi ca un laş ci, dimpotrivă, să te duci la omul acela şi să-i spui: „Prietene din tinerețe, tovarăş de necazuri, unul din noi doi este de prisos în lumea asta; îmi eşti drag, lasă-mă să te îmbrățişez, dar acum vino cu mine undeva pe o insulă frumoasă şi care-i pustie la ceasul ăsta şi-acolo să ne țintim cu pistoalele până când unul din noi doi va cădea!”

Aşa ar fi trebuit să faci.

Atunci femeia şi-ar fi dat seama că eşti într-adevăr bărbat.

Celălalt a devenit idolul ei pentru că pare curajos: de ce nu i te-ai înfățişat şi tu la fel? O sabie ascuțită în mâinile tale ar fi folosit mult mai mult decât tot aurul şi toate diamantele. De obicei, dragostea femeii nu se cerşeşte, ci se cucereşte.

La drept vorbind, puteai să te străduieşti să meriți, să cucereşti şi, dacă era nevoie, să iei cu forța această dragoste. Puteai fi despot, să fii întocmai ca un sultan în fața unei supuse pe care a cumpărat-o, să fi putut s-o bați până la sânge cu biciul, până se făcea blândă ca un mieluşel iar azi ai fi stăpânul ei şi ea ar fi a ta, femeia ta. Ori, tu ai făcut-o victima ta şi-acum dânsa e ca o fantomă care mai trăieşte încă, şi care în fiecare zi iese din mormânt să te acuze.

Iar tu, tu nu poți să te desparți de dânsa!

Măcar de-ai avea atâta curaj ca acum, în ceasul al doisprezecelea, să te înfățişezi şi să-i spui: Timéa, eu sunt demonul care ți-a adus nenorocire; să rupem deci legământul făcut de biserică!”

Dar tu te temi. Te temi să n-o auzi răspunzându-ți: „Eu nu mă despart de dumneata. Nu sufăr. Am jurat să-ți rămân credincioasă. Nu-mi iau jurământul înapoi.”

Nopțile de toamnă erau din ce în ce mai lungi, iar zilele se scurtau şi Balatonul începuse încet-încet să se răcească. Lui Timár însă îi plăcea cu atât mai vârtos să se scalde. Înotătorul nu simte frigul. Trupul lui Mihály îşi redobândea elasticitatea şi vigoarea de altădată: urmele bolii dispăruseră iar nervii şi muşchii i se oțetiseră. Şi totuşi era mai bolnav ca oricând.

Se ştie că ipohondria este vindecabilă; dacă durerea trupească dispare, se vindecă şi sufletul. Dar când melancolia pune stăpânire pe sufletul unui bărbat cu trupul sănătos şi călit, ea devine o boală mortală.

Ipohondrul îşi pune un palton călduros, se înfofoleşte din cap până-n picioare, chituieşte geamurile să nu-l tragă curentul, măsoară alimentele cu gramul mâncând doar atât cât îl sfătuieşte medicul, stă ca un pietroi pe capul doctorilor, iar pe ascuns ia tot felul de leacuri băbeşti, citeşte cărți de medicină, îşi încălzeşte camera privind mereu termometrul, îşi numără bătăile inimii cu ceasul în mână, tremură de frica morții. Melancolicul, dimpotrivă, îşi dezgoleşte pieptul în fața furtunii şi o înfruntă cu capul gol, doarme cu geamurile larg deschise şi nu încearcă să-şi prelungească viața.

Nopțile de toamnă erau mereu senine şi cu cerul spuzit de stele. Timár stătea nopți întregi în fața geamului deschis din odaia sa şi, cu telescopul, poposea în fiecare ciob de stea pierdut în cosmos. De îndată ce luna asfințea, el se aşeza în fața telescopului. Ura luna aşa cum urăşti o regiune cunoscută şi răscunoscută unde ai ajuns să te certi cu fiecare localnic, aşa cum un fost candidat la deputăție urăşte circumscripția electorală în care n-a fost ales din mii şi mii de motive, dar care ştie că până la urmă tot acolo va trebui să-şi ducă veacul.

În timp ce scruta bolta cerească, avu un noroc neînchipuit, fiind martorul unui fenomen ceresc descris de cărțile astronomilor ca fenomen unic; reapăruse una din cometele ce revin la anumite perioade.

Timár îşi spuse: „Asta-i steaua mea. E o stea solitară întocmai ca şi sufletul meu; zborul ei e tot atât de lipsit de scop ca şi al meu, iar existența sa e tot atât de iluzorie şi lipsită de sens ca şi existența mea.”

Apoi, nopți de-a rândul, Timár nu conteni să urmărească evoluția misterioasei apariții.

În aceeaşi direcție cu cometa înainta şi Jupiter cu cei patru sateliți ai săi; drumurile lor trebuia să se întretaie în curând. Îndată ce cometa ajunse în dreptul uriaşei planete, coada ei luminoasă începu să se desfacă în două: Jupiter îşi exercita asupra ei întreaga sa forță de atracție. Uriaşa stea îndrăznea să fure o bucată din steluța aceea de foc de la stăpânul ei, Soarele.

Şi toate astea se petreceau în văzul pământenilor.

În noaptea următoare, coada luminoasă a cometei apăru despicată în două; fiecare parte pornea în altă direcție. Deodată, cel mai mare şi mai depărtat dintre sateliții lui Jupiter se repezi spre cometă.

„Ce se va întâmpla cu steaua mea?” se întrebă Timár.

În cea de a treia noapte sâmburele de lumină ce alcătuia capul cometei începu să pălească şi să se desfacă. Satelitul lui Jupiter trecea foarte aproape de dânsa. În a patra noapte, cometa fu ruptă în două, aşa că acum avea două cozi distincte şi două capete luminoase; iar cele două comete nounăscute începură goana lor fără țel şi fără odihnă, lunecând pe două parabole diferite ce formau un unghi ascuțit. Deci „asta” se întâmplă şi pe cer?!

Timár urmări prin telescop cometa aceea miraculoasă până ce se pierdu în depărtări de nepătruns.

Această apariție îl impresionă nespus de mult.

Acum încheiase toate socotelile cu lumea pământească.

O sinucidere poate avea sute de motive, dar cel mai persistent, cel mai de neînvins, este acel care provine din contemplarea îndelungată a cerului. Fiți cu ochii în patru la cei care, fără scopuri ştiințifice, uită să-şi mai dezlipească ochii de pe cer şi îşi vâră nasul în tainele naturii; în timpul nopții, ascundeți din preajma lor orice obiect tăios sau armă de foc şi cotrobăiți cutele veşmintelor lor să nu cumva să

dosească otravă întrînsele.

Da, Timár era hotărât să se sinucidă. Gândul acesta nu vine dintr-odată în mintea oamenilor cu tărie de caracter, ci se coace încet-încet. Cu ani de zile înainte ei ştiu că se vor sinucide şi, cu multă viclenie, se pregătesc să-şi ducă la îndeplinire hotărârea.

Gândul se copsese în mintea lui Timár.

Aşadar, porni sistematic la îndeplinirea lui.

Îndată ce în regiunea Balatonului vremea se strică, el se întoarse la Komárom. Toţi cunoscuţii care-l întâlneau se minunau cât de mult îşi revenise şi-i admirau culoarea obrajilor.

Iar Timár se prefăcea, arătându-se vesel.

Numai ochii Timéii desluşiră pe faţa sa acea adâncă hotărâre ascunsă, numai Timéa îl întrebă îngrijorată; „Ce ai, dragul meu?”

După boala aceea grea, soţia lui fu plină de gingăşie cu dânsul. Numai că această gingăşie îl îndemna parcă să-şi facă şi mai repede seama.

Orice sinucidere e o nebunie şi în orice nebunie există indicii care o trădează. Mulţi nebuni îşi dau seama de starea lor; sinucigaşul, de asemenea. De aceea caută să-şi ascundă taina de ochii celorlalţi. Or, tocmai prin asta se trădează. Sinucigaşul e decis să spună numai lucruri înţelepte pentru ca nimeni, să nu-i bănuiască nebunia, dar vorbele înţelepte pe care le rosteşte sunt nepotrivite în timp şi spaţiu aşa că trezesc bănuieli. Se arată peste măsură de bine dispus, petrece şi glumeşte, dar veselia lui e atât de îngrijorătoare şi atât de neobişnuită, încât cine îl vede îşi spune înfiorat: „Ăsta presimte că sfârşitul i-e aproape”.

Timár aranja astfel lucrurile ca „întâmplarea” să nu aibă loc acasă.

Îşi făcu testamentul.

Lăsă întreaga avere Timéii şi săracilor. Cu o gingăşie şi previziune deosebită, institui un fond special care avea drept scop ca, după moartea lui, dacă Timéa s-ar mărita şi urmaşii ei ar sărăci, aceştia să aibă asigurată o rentă anuală de o mie de forinţi din fundaţia lăsată de el.

Apoi îşi făcu planul: imediat ce vremea va fi favorabilă, va porni la drum zicând că pleacă în Egipt, dar de fapt va pleca spre Insula nimănui.

Acolo voia să se sinucidă.

Iar dacă o va convinge şi pe Noémi să moară odată cu el, atunci vor muri împreună.

O! fără îndoială că Noémi se va învoi!

Căci ce-ar mai putea face în lumea asta fără el?

Ce preț ar mai avea pentru ea toată lumea asta?

Mai bine amândoi, acolo, lângă Dódi.

Timár îşi petrecu iarna când la Komárom, când la Györ, când la Viena, dar peste tot lumea îl enerva.

Cea mai mare nenorocire pentru un melancolic e gândul că oricine îl priveşte îşi spune: „Uită-te la ăsta! E bolnav de melancolie!" După felul cum îl privesc sau îi vorbesc cunoscuții i se pare că aceştia bănuie schimbarea petrecută în el, îi aude şuşotind în spatele său, simte că îşi fac tot felul de semne misterioase atunci când el apare undeva; i se pare că femeile se înfioară văzându-l, că bărbații se silesc să-şi păstreze calmul; uneori se întâmplă că din cauza neatenției să facă sau să spună lucruri caraghioase – care dovedesc fără îndoială dezechilibrul său sufletesc – şi grozav se supără că nimeni nu face haz de ele. Cum, le e frică să şi râdă?

De el însă nu trebuie să se teamă nimeni. Încă nu-i atât de nebun să sară de la locul său şi să zvârle cu boia în ochii celor aflați la masă, cu toate că, din când în când, e năpădit de gânduri atât de ciudate încât, atunci când, de pildă, domnul Fabula János îl vizitează şi, ca vicecurator ecleziastic începe să debiteze lucruri pline de seriozitate, stând țeapăn ca şi cum ar fi înghițit un par, Timár e cuprins de o furnicătură stranie şi abia-abia poate să se stăpânească: îi vine să-şi proptească amândouă mâinile pe umerii vicecuratorului şi să sară apoi peste capul acestuia.

Timár avea ceva straniu în priviri, ceva care-ți provoacă fiori de gheață prin tot trupul.

Athalie întâlni şi ea această privire.

Deseori, stând în fața ei la masă, ochii lui Timár se lipeau flămânzi de chipul şi trupul Athaliei. Privirea melancolicilor

ştie atât de bine să exprime dorința provocată de farmecele unei femei!

Ce-i drept, Athalie avea o frumusețe cu totul aparte. Avea într-adevăr un gât şi un piept de Ariadnă. Ochii lui Mihály nu se puteau dezlipi de gâtul ei frumos, alb ca zăpada, aşa încât Athalie începu să se neliniştească de omagiul mut adus farmecelor sale.

„Da – gândea Mihály – dacă o singură dată ai putea să fii în mâinile mele, tu gât frumos şi alb ca zăpada, tu piept minunat, neted şi catifelat... pentru ca strângând pumnii mei de oțel să-ți ferec respirația în gâtlej!"

Aceasta era dorința lui în timp ce privea trupul minunat de bacantă al Athaliei.

Doar Timéa nu se temea de el.

Timéa nu se înfricoşa niciodată, şi-apoi n-avea nici un motiv să se teamă de el.

În cele din urmă Timár se plictisi să mai aştepte primăvara care întârzia să sosească. De ce trebuie ca omul care vrea să doarmă sub rădăcina florilor să aştepte ca acestea să-şi deschidă corolele?

În ziua plecării dădu o masă de pomină.

Invită lume multă, chiar şi oameni despre care abia dacă auzise vreodată. Toată casa se umplu de musafiri. Înainte de începerea petrecerii, îi spuse lui Fabula János:

— Frate întru Domnul! Să fii mereu în preajma mea şi dacă, spre dimineață, o să fiu criță şi n-o să-mi mai dau seama de nimic, porunceşte să fiu urcat în trăsura mea, să fiu culcat pe bancă şi-apoi dați bici cailor!

Aşa, fără cunoştință voia să dispară din casa lui, din oraşul său natal. Până la ziuă, câțiva musafiri căzură care pe unde se nimeri. Însuşi domnul Fabula János sforăia binişor, stând într-un fotoliu, cu capul dat pe spate; doar Timár, el singur, rămăsese treaz.

Când bea vin, melancolicul e întocmai ca Mithridate[16] când bea otravă. Nu poate obține efectul dorit.

---

[16] Regele Pontului (123–63 î.e.n.) se obişnuise încă din copilărie cu otrăvurile, astfel că devenise imun (n.t.).

Timár fu nevoit să se ducă el însuşi să-şi caute trăsura pentru a pleca la drum.

În capul său visul şi realitatea se-nvălmăşeau, era pradă închipuirii şi ameţit de-a binelea: năpădit de amintiri şi de halucinaţii.

I se părea că stă în faţa patului unei sfinte cu chipul alb, o sfântă care doarme. Ba parcă a şi sărutat buzele acestei statui albe; statuia nu s-a mişcat însă.

Poate că toate acestea nu erau decât plăsmuiri ale ameţelii sau ale închipuirii sale înfierbântate.

Prima plăsmuire e înlocuită de alta: parcă din dosul unei uşi ce dă într-un coridor întunecos îl pândeşte un chip frumos de femeie, cu părul ondulat, o făptură voluptuoasă, cu ochii nespus de strălucitori; printre buzele sale roşii, dinţii albi ca un şirag de perle strălucesc într-un fel ciudat atunci când ridică lumânarea deasupra capului şi-l întreabă văzându-l: „Încotro porniţi, domnule?”

Drept răspuns, pare-se a şoptit la urechea acelei zâne încântătoare:

— Plec pentru a face din Timéa o femeie fericită...

Auzindu-l, chipul acela de zână a luat parcă înfăţişarea Meduzei[17], iar şuviţele creţe de păr, ah! parcă s-au preschimbat în şerpi!

Poate că şi asta era tot o halucinaţie!

Timár se dezmetici abia spre prânz când vizitiul schimbă caii. Se aflau departe, departe de Komárom.

Hotărârea sa rămăsese neschimbată.

Se făcuse noapte de-a binelea când sosi la Dunărea de jos unde, în coliba pescărească, îl aştepta barca de contrabandist comandată cu mult înainte. Trecu pe insulă, cu toate că era încă întuneric.

Îl încerca un gând.

Dacă între timp Noémi murise?!

De ce n-ar fi fost cu putinţă? O, ce povară i s-ar fi luat de pe suflet! Povara de a o convinge să facă pasul acela

---

[17] Monstru mitologic. Cel care îl privea era prefăcut în stană de piatră (n.t.).

împreună!

Când un om îndrăgeşte o idee fixă, apoi cere soartei să nu-şi vâre nasul; totul trebuie să se întâmple potrivit acestei idei.

Lângă trandafirul alb, sădit de mult, se afla desigur un alt trandafir care în primăvară va face flori roşii; acest trandafir este al Noémiei. Şi acum, un al treilea trandafir va fi sădit lângă cele două: un trandafir cu flori galbene, florile omului de aur.

Cu această imagine în minte, Timár sări pe malul insulei. Era încă noapte şi răsărise luna.

Casa neterminată, lugubră ca un cavou îl întâmpină năpădită de bălării, cu uşile şi ferestrele acoperite cu rogojini pentru ca zăpada şi ploaia să nu pătrundă înăuntru.

Mihály grăbi spre coliba aceea mică. Almira sări înaintea lui, îi linse mâna, dar nu lătră, ci doar îl apucă de colţul mantalei şi-l conduse până în dreptul ferestrei.

Razele lunii pătrundeau prin ferestruia micii colibe. Mihály privi înăuntru; odaia era învăpăiată de lumina lunii.

Putu să-şi dea seama că în cameră se afla numai un pat. Celălalt lipsea. Iar în patul acela dormea Tereza.

Totul se potrivea presupunerilor sale: fără îndoială că Noémi se odihnea sub trandafiri. Era mai bine aşa.

Bătu încetişor în geam:

— Eu sunt, Tereza!

Auzindu-l, femeia veni în pridvor.

— Dormi singură, Tereza? o întrebă Timár.

— Singură.

— Noémi s-a dus sus, la Dódi?

— Nu, Dódi a coborât la Noémi.

Timár privi mirat spre Tereza. Atunci, femeia îl luă de mână şi, cu o seriozitate prefăcută, îi conduse în spatele casei, acolo unde se afla fereastra celeilalte camere care de asemenea era luminată: înăuntru pâlpâia o candelă. Timár privi pe geam şi, pe patul alb, o zări pe Noémi care dormea strângând la pieptul ei căpşorul unui îngeraş cu părul de aur.

— Cine-i acolo? întrebă Timár, înăbuşindu-şi strigătul, aşa încât se auzi doar o şoaptă şuierată.

— Păi nu vezi? E Noémi cu micuțul Dódi. Dódi a vrut să vie îndărăt la noi. A spus că-i mai bine aici decât în rai. I-a spus lui Dumnezeu: „Tu, oricum, ai destui îngeri; dă-mi drumul să mă întorc la cei care au avut doar unul singur”. Şi Dumnezeu l-a lăsat să vie înapoi.

— Cum aşa?

— Hm, hm! Păi... vechea poveste. O biată contrabandistă a murit tot ca şi cealaltă, iar copilul ei a rămas orfan şi l-am primit la noi. Te supără?

Timár tremura din cap până în picioare de parcă ar fi fost cuprins de febră.

— Să nu-i trezeşti până nu se face ziuă! îl sfătui Tereza. Nu-i bine să se întrerupă somnul copilului; viața unui copilaş are multe taine. O să ai răbdare, nu-i aşa?

Păi ce-ar mai fi putut spune Mihály?! Zvârli căciula din cap, îşi scoase mantaua şi haina rămânând în cămaşă şi îşi suflecă mânecile. Tereza crezu că înnebunise. O, nu! nu înnebunise! Se năpusti spre casa de lemn de nuc, sfâşie rogojinile care astupau uşile şi ferestrele, se repezi la masa de tâmplărie, strânse între menghini o scândură ce-i trebuia pentru uşa neterminată, ridică rindeaua şi începu să lucreze.

Se crăpa de ziuă. Noémi tocmai visa că în casa cea nouă cineva dă la rindea, că rindeaua hârşâie muşcând din scândura de lemn tare, iar când cel care lucra se odihnea, în vis îi răzbătea cântecul:

„E mai de preț coliba iubitei
Decât a Budei mândră cetate...”

Dar când deschise ochii, zgomotul rindelei şi cântecul nu conteniră.

Tereza

Timár reuşise să fure întreaga lume.

Furase Timéii milioanele tatălui ei, apoi pe bărbatul drag şi, în sfârşit, furase credința ei de soție.

Furase Noémiei dragostea, gingăşia ei feminină, o furase până la urmă cu totul.

Furase încrederea Terezei, ultima fărâmă de încredere a celei care ura lumea, îi furase Insula nimănui pentru a i-o da iarăşi înapoi şi prin asta îi furase recunoştința.

Îi furase lui Krisztyán Tódor toată lumea veche, exilându-l printr-un vicleşug tocmai în cealaltă parte a globului.

Îi furase Athaliei tatăl, mama, casa, logodnicul şi fericirea ei pământească.

Îi furase lui Kacsuka speranța de a fi fericit.

Furase respectul cu care îl înconjura întreaga, lume ce-l cunoştea; lacrimile săracilor, sărutările de mâini ale orfanilor, ordinul pentru merite din partea regelui, toate, toate erau bunuri furate. Furase contrabandiştilor încrederea deoarece îi păstrau cu credință taina; îi furase deci şi pe hoți!

Îl furase chiar şi pe Dumnezeu, răpindu-i un îngeraş din cer.

Sufletul său nu-i mai aparținea, îl zălogise lunii, dar şi pe aceasta o furase nedându-i ceea ce îi făgăduise. Înşelase însăşi luna!

Otrava care trebuia să-l ducă în steaua neantului fusese pregătită; ah, şi ce se mai bucurau şi ce mai rânjeau diavolii! Cum îşi mai întinseseră ghearele să-l înhațe pe omul care urma să cadă! Îi păcălise însă şi pe ăştia; nu se omorâse!... Înşelase până şi pe diavoli.

Furase un colț de rai din lume şi-apoi din pomul oprit al acestui paradis furase fructele în clipa în care îngerul păzitor stătea întors cu spatele. Şi în acest rai tainic îi păcălise pe toți cei ce ascultau de legile omeneşti: popi, regi, judecători, comandanți de oşti, perceptori, polițişti. Pe toți îi furase.

Şi totul îi reuşise.

Dar oare până când o să țină norocul acesta?

Izbutise să înşele întreaga lume. Numai pe el însuşi nu reuşise să se înşele. Chipul acesta ce radia de zâmbet avea sufletul măcinat de tristețe.

Ştia prea bine cum trebuia să i se zică!... Pe de altă parte ar fi dorit să fie ceea ce părea. Or, asta era cu neputință.

Bogăția nemărginită, respectul tuturor... fericirea în dragoste... măcar dacă un singur lucru din toate acestea ar fi fost câştigat în mod cinstit! Trăsăturile fundamentale ale caracterului său, ale sufletului său erau sinceritatea, cinstea, dragostea de oameni, corectitudinea, spiritul de sacrificiu. Ispite neînchipuit de mari îl târâseră însă zvârlindu-l într-un curent ce alerga exact în sens contrar; şi acum apărea ca un om pe care toată lumea îl iubea, îl stima şi-l respecta, un om pe care doar el singur îl ura şi-l acuza.

Şi, ca un făcut, după boala de care zăcuse, se bucura de o sănătate de fier încât nimic nu-i mai făcea rău. În loc să îmbătrânească, parcă întinerise. Cât ținu vara, făcu muncă manuală. Casa aceea de nuc pe care cu un an mai înainte o durase ca dulgher, în anul acesta, ca tâmplar, o înzestră pe de-a-ntregul; urmă la rând strungarul, apoi sculptorul; înşelă până şi muzele furându-le talent şi imaginație. Era o desfătare să vezi casa cea mică de lemn înfrumusețându-se sub dalta sa şi devenind încetul cu încetul o adevărata capodoperă. În Timár zăcea un veritabil artist.

Fiecare din stâlpii care susțineau pridvorul căsuței avea altă înfățişare: unul din ei reprezenta doi şerpi încolăciți – capetele lor alcătuiau capitelul stâlpului; altul – un trunchi de palmier pe care se răsucea o liană, al treilea părea făcut din mlădițe de viță încolăcite cu şopârle şi veverițe ce se jucau printre ele, iar cel de al patrulea părea alcătuit dintr-un snop de trestii ce se ridicau în sus, zbucnind printre frunzele lor.

Dar şi pereții interiori aveau sculpturi minunate şi mozaicuri multicolore; mesele şi scaunele făcute cu multă artă din carpen alb ca zăpada, dulapul şi policioara pentru ceas lucrate dintr-un lemn spongios de rădăcină, toate împestrițau plăcut fondul brun ai lemnului de nuc. Patul cu polog şi cu tăbliile încrustate trădau mult gust artistic. Până şi clanțele uşilor şi cremoanele ferestrelor dovedeau idei originale; jaluzelele dispăreau în perete, puteau să fie împinse care lateral, care în sus şi se puteau închide şi

deschide cu ajutorul unor mânere de lemn meşteşugit lucrate, adeverind ceea ce spusese Timár cu mult înainte: că în casa aceea n-o să fie nici un cui pe care să nu-l fi făcut el însuşi; ce-i drept, în toată construcția nu folosise nici o bucățică de fier. Voise să o construiască doar cu propriile sale forțe şi cu ceea ce îi punea la dispoziție insula. Dar când ajunse la geamuri, se poticni; cu ce să înlocuiască sticla? La început fixă în giurgiuvele plase împotriva țânțarilor, dar în cazul acesta, casa putea fi folosită doar vara, iar dacă nu se închideau jaluzelele, ploaia intra ca la ea acasă; făcuse apoi nişte ochiuri de geam din băşică de bou, la fel ca eschimoşii, numai că astfel de ferestre nu se potriveau deloc cu fastul construcției. În sfârşit porni să caute altceva şi căută până când, pe unul din pereții stâncii descoperi un strat de argintul pisicii[18] numit şi „sticla Mariei". Dezlipi cu multă grijă stratul de pe stâncă; desfăcu minereul fin şi străveziu în straturi subțiri şi-apoi din pătrățele subțiri şi fine constitui un fel de grilaj în ale cărui ochiuri fixă sticla dată de Dumnezeu. Făcuse fără îndoială o muncă de sclav. Dar omul acesta puternic şi bogat avu destulă răbdare să-şi piardă vremea şi cu asemenea treabă.

Câtă bucurie simți când, în sfârşit, casa fu gata şi putu să-i aducă pe cei dragi întrînsa. „Priviți, toate astea sunt făurite de mâinile mele; un asemenea dar nici regele nu poate dărui reginei!"

Dódi (cel de al doilea) avea patru ani când Timár isprăvi casa. „Casa lui Dódi."

După asta, o altă muncă îl aştepta pe Mihály. Să învețe copilul să citească. Dódi era un băiat plin de viață. Un copil sănătos, deştept, vesel. Timár făgăduise că-l va învăța el însuşi de toate. Să citească, să scrie, să înoate, să facă gimnastică; apoi să ştie rosturile grădinăritului, să mânuiască rindeaua şi dalta. Un om care ştie să fasoneze lemnul găseşte oricând şi oriunde de lucru pentru a-şi câştiga pâinea. Dódi trebuia să învețe de toate.

Timár se obişnuise cu gândul că totul va merge aşa la

[18] Mică.

nesfârşit, că toate erau la locul lor, că o va duce aşa până la capătul vieţii.

Iată însă că într-o zi soarta îi spuse: „Opreşte-te!” De fapt, nu soarta, ci Tereza rostise acest cuvânt.

Trecuseră opt ani din clipa în care Timár pusese pentru prima oară piciorul pe mica insulă. Pe atunci Noémi şi Timéa erau nişte copile; acum Noémi avea douăzeci şi doi de ani iar Timéa douăzeci şi unu; Athalie mergea pe al douăzeci şi cincilea an; Tereza trecuse de patruzeci şi cinci; însuşi Timár avea patruzeci şi doi, iar micul Dódi intra în al cincilea an.

Unul dintre ei urma să plece: iar cea căreia i se împlinise sorocul era Tereza: ce-i drept, ea îndurase într-un scurt timp cât îndură cineva trăind o viaţă îndelungată.

Într-o după amiază de vară, în timp ce Noémi se plimba cu copilul prin insulă, Tereza îi spuse lui Timár:

— Mihály, aş vrea să-ţi mărturisesc ceva. Toamna asta o să mă ia cu dânsa. Ştiu că voi muri. S-au împlinit douăzeci de ani de când sufăr de boala care o să-mi curme zilele: sunt bolnavă de inimă. Nu-ţi spun vorbe goale. Boala de care sufăr e grea şi nu iartă. Mi-am ascuns mereu suferinţa şi nu m-am plâns niciodată. Am tratat-o cu răbdare şi mi-aţi ogoit-o şi voi cu dragostea voastră şi cu bucuriile pe care mi le-aţi dăruit. Dacă n-aţi fi fost voi, demult aş fi zăcut în pământ. Prea mult n-o s-o mai duc însă. Se împlineşte un an de când nu mai am somn. Cât e noaptea de lungă nu dau ochii în gene şi mă scol aşa cum m-am culcat. Cred că după asta va urma un somn lung, adânc, adânc de tot. Un somn binemeritat, în timpul zilei mi-ascult bătăile inimii. Bate grăbită de trei-patru ori – ca şi când ar speria-o cineva – apoi se opreşte pentru câtva timp; după aceea zvâcneşte iarăşi o dată, de două ori, parcă ar aştepta ceva, apoi începe să se grăbească şi din nou se potoleşte. Asta înseamnă că sfârşitul e aproape. De multe ori ameţesc atât de tare încât doar voinţa şi dârzenia mă mai ţin să nu mă prăbuşesc. Or asta înseamnă că sfârşitul e aproape, c-o să vie în vara asta. Dar nu-mi pare rău şi sunt mulţumită. Nimic nu mă nelinişteşte. Noémi are pe cine să iubească în locul meu. Nu te întreb nimic, Mihály. Nu aştept de la tine nici o făgăduială. Cuvântul spus zboară pe aripile

vântului; cuvântul simțit e trainic. Tu simți ce eşti pentru Noémi şi ce este ea pentru tine. Atunci, ce m-ar putea neliniști? Pot să mor liniştită fără a stingheri cu rugăciunea mea pe cel atotputernic. Ce i-aş putea cere, mi-a şi dat. Nu-i aşa, Mihály?

Mihály lăsă capul în jos. Gândul acesta îi tulbura fără încetare somnul. Văzuse că sănătatea Terezei se şubrezeşte. Privindu-i trăsăturile chipului, băgase de seamă că se luptă cu o boală care nu iartă, care loveşte omul chiar acolo unde trupul e mai aproape de suflet – în inimă – şi se gândise cu groază ce se va întâmpla cu Noémi atunci când Tereza va muri. Putea oare – aşa cum obişnuia la sosirea iernii – s-o lase singură cu copilaşul în pustietatea de-acolo? Cine îi va apăra, cine îi va încuraja? Mihály se străduise mereu să alunge acest gând. Acum însă nu mai putea să-l ocolească.

Tereza spuse adevărul. Chiar în după amiaza zilei aceleia sosi pe insulă o cunoscută precupeață să cumpere fructe; în timp ce număra coşurile pline cu caise, Tereza leşină şi se prăbuşi pe neaşteptate.

Săriră şi o readuseră în simțiri. A treia zi precupeața veni iarăşi pe insulă, Tereza vru să-i dea zor cu lucrul şi leşină din nou. Cumpărătoarea se sperie de-a binelea.

Peste câteva zile veni din nou să cumpere fructe. De data asta Mihály şi Noémi n-o lăsară pe Tereza să iasă din casă, ci dădură ei înşişi fructele.

Precupeața nu scăpă prilejul să spună că, din moment ce biata femeie era atât de bolnavă se cuvenea desigur să se spovedească.

Mihály era cufundat în gânduri; îl frământa ceea ce îi spusese Tereza.

Se gândea nu numai la faptul că femeia aceea era mama Noémiei – şi deci singurul ei sprijin în timp ce el era plecat – ci îşi dădea seama că femeia aceea avea o tărie sufletească neobişnuită, că soarta o alesese parcă anume – ca şi pe Iov – să-şi încerce asupră-şi toată mulțimea de chinuri, înțelegea însă că tăria sufletească a Terezei nu se frânsese sub atâtea crunte lovituri, că nu-şi pierduse cumpătul şi nu se umilise; îndurase totul fără să crâcnească şi muncise din greu.

Viața pe care o dusese şi liniştea cu care-şi aştepta sfârşitul dovedeau că înfăptuise multe dar şi îndurase nespus de mult.

Timár ajunse la concluzia că soarta îl adusese în preajma ei tocmai pentru ca prin el s-o despăgubească de tot ce îndurase; pentru ca la rândul său să-şi găsească şi el pe această mică insulă iertarea pentru atâtea şi atâtea greşeli, frământări şi păcate care, dincolo, de lumea largă, stăteau îngropate sub piramidele atât de strălucitoare ale minciunilor; pentru ca tot ce era virtute, dreptate, toate faptele bune, pe care le săvârşise vreodată să-şi găsească răsplata pe acest petic de pământ.

Pe măsură ce Tereza îndura boala fără să crâcnească şi se topea văzând cu ochii, tot mai puternic se făcea auzit în sufletul lui Mihály glasul acela care-i spunea că după moartea Terezei îl aşteaptă o ciudată moştenire; să ducă la bun sfârşit tot ce începuse dânsa iar pe de altă parte, să aibă tăria ei sufletească.

Noémi nu-şi dădea încă seama de ce boală necruțătoare suferă mama sa. Credea că leşinurile Terezei sunt din cauza căldurii zilelor de vară. Tereza o asigurase că asemenea întâmplări sunt obişnuite la femeile care au trecut de vârsta tinereții şi păşesc spre bătrâneţe,

În tot acest timp Timár era din cale-afară de atent cu Tereza. Nu-i dădea voie să mai lucreze, veghea să nu-i fie tulburat somnul, potolea copilul dacă acesta flecărea tocmai când Tereza încerca să aţipească şi nu izbutea.

Astfel trecu vara. Se părea că zilele călduroase aduseseră o oarecare îmbunătățire şi în starea bolnavei, dar totul era doar aparență. Cum sosi toamna, crizele de leşinuri reapărură iar precupeața ofta mereu şi zicea că, fără îndoială, venise timpul ca bolnava să se spovedească şi să-şi ia ultima împărtăşanie.

Într-o zi pe când toți patru stăteau la masă în odaia din față, lătratul Almirei vesti că se apropie cineva. Tereza privi pe fereastră şi imediat se întoarse speriată spre Mihály:

— Fugi în odaia de alături ca nu cumva să te vadă aici omul care vine!

Timár privi pe geam şi socoti şi el că nu era ceasul să dea ochii cu omul acela care se apropia, deoarece musafirul nepoftit era însuşi domnul protopop Sandorovics, decorat cu ordinul pentru merite; or acesta ar îi recunoscut numaidecât în persoana sa pe domnul Levetinczy şi totodată ar fi descoperit o mulțime de lucruri deosebit de interesante.

— Dați masa la o parte şi lăsați-mă singură! spuse Tereza zorindu-i pe Noémi şi pe Dódi; şi, ca şi cum pe neaşteptate şi-ar fi recăpătat puterile, Tereza puse mâna mai zdravăn decât toți pentru a împinge masa în cealaltă odaie; aşa că, în clipa când răsunară în uşă ciocăniturile reverendisimului domn, Tereza se afla singură în cameră. Îşi trăsese patul de-a curmezişul uşii ce dădea în odaia cealaltă şi se aşezase pe marginea lui. În felul acesta intrarea era baricadată.

Cu timpul barba ilustrului protopop se mai lungise şi se împestrițase de-a binelea cu fire gri-alburii, dar obrajii îi erau tot rumeni, iar statura tot de Samson.

Cantorul şi paracliserul care îl însoțiseră până acolo rămăseseră afară pe cerdac şi începuseră o convorbire amicală cu câinele acela mare; venerabilul domn intră deci singur în casă, ridicându-şi mâna de parcă ar fi vrut să dea cuiva prilejul să i-o sărute. Tereza scăpă acest prilej, fapt care nu căzu tocmai bine musafirului.

— Ei, s-ar părea că nu mă cunoşti, femeie păcătoasă?!

— Te cunosc, bunul meu domn; iar că-s păcătoasă, ştiu prea bine. Ce vânt te-a adus încoace?

— Ce vânt m-a adus încoace, hoaşcă bătrână şi gureşă? Întrebi ce vânt m-a adus aici? Mă mai întrebi, femeie blestemată de Dumnezeu? Păi nu mă cunoşti?

— Ți-am spus doară că te cunosc! Eşti preotul acela care a refuzat să-mi îngroape bărbatul.

— Da, pentru că a murit ca un păcătos, fără să se fi spovedit şi să se fi pocăit. Din cauza asta, soarta l-a pedepsit ca după moarte să fie îngropat ca un câine. Iar dacă vrei să nu fii şi tu îngropată la fel, ei bine, căieşte-te de păcate şi spovedeşte-te cât mai ai vreme. Azi-mâine o să mori. Nişte femei milostive mi-au dat de veste că eşti pe ducă şi au stăruit să vin aici să te dezleg de păcate; lor trebuie să le

mulțumeşti.

— Fii bun şi vorbeşte încet, domnule, căci în odaia de alături se află fata mea; nu o mâhni spunând c-o să mor.

— Fata ta, nu? Şi-n afară de ea, un bărbat şi un copii?

— Chiar aşa!

— Şi-acest bărbat este soțul fiicei tale?

— Întocmai!

— Cine i-a cununat?

— Cel care i-a cununat pe Adam şi pe Eva: Dumnezeu!

— Eşti nebună, femeie?! Aşa ceva s-a întâmplat doar o singură dată pe pământ. Pe vremea aia nu erau însă nici preoți şi nici altare. Acum asemenea lucruri nu se mai fac atât de uşor. Există o lege.

— Ştiu. E legea care m-a izgonit aici, pe insula asta pustie. Aici însă legea aceasta n-are putere.

— Vasăzică eşti păgână?

— Trăiesc în pace şi în pace o să mor.

— Vasăzică aşa ai învățat-o pe singura-ți fată? Să trăiască în infamie?

— Ce-i aia infamie?

— Ce-i aia infamie? E disprețul tuturor oamenilor cinstiți.

— Şi crezi că din cauza disprețului lor o să îi fie mai rece sau mai cald?

— Făptură de lut fără suflet! Cum, tu suferi doar din pricina durerilor trupului? La mântuirea sufletului nu te gândeşti de loc? Eu vin să-ți arăt calea spre împărăția cerurilor, iar tu, cu bună ştiință vrei să ajungi în iad? Crezi în înviere? Crezi că există rai?

— Nu cred. Şi nici nu doresc aşa ceva. Nu vreau să trăiesc din nou. Vreau să dorm liniştită la umbra unui copac, O să mă prefac în țărână, iar rădăcinile copacului vor lua țărâna aceasta şi din ea vor creşte frunze; altă viață nici nu-mi doresc Vreau să trăiesc în seva unui pom pe care eu l-am săd it. Nu pot să cred într-un Dumnezeu atât de neîndurător care vrea ca făpturile sale să sufere şi dincolo de moarte. Dumnezeul meu e îndurător; după moarte el dă binemeritata odihnă şi ierbii, şi pomilor şi omului.

— Dar nu unei îndărătnice înrăite ca tine! O să ajungi în

focul gheenei, în ghearele ascuțite ale diavolilor.

— Arată-mi unde scrie în *Sfânta Scriptură* că Dumnezeu a făcut iadul şi diavolii, şi-atunci am să cred.

— Oh! Femeie! Batjocoreşti pe Dumnezeu? Puşche pe limbă-ți! Cum, şi existența diavolului vrei s-o tăgăduieşti?

— Chiar aşa! Dumnezeu n-a făcut nicicând pe diavol. Doar voi l-ați plăsmuit, voi care vreți să ne speriați cu el. Dar şi pe Diavol l-ați plăsmuit greşit. Cu două coarne şi cu copita despicată! Păi asemenea animal se hrăneşte cu iarbă; niciodată nu se dă la om.

— Iartă-ne, Doamne şi nu ne duce în ispită! Din clipă în clipă o să se deschidă pământul sub noi şi-o va înghiți pe blestemata asta ca pe Datham şi Abiram. Vasăzică în asemenea credință l-ai crescut şi pe copil?

— Copilul e învățat de cel care-l socoteşte fiul său.

— Şi cine-i acest om?

— Cel căruia copilul îi spune „tată”.

— Şi cum îl cheamă pe acel om?

— Mihály.

— Mihály şi mai cum?

— Nu l-am întrebat niciodată.

— Nu l-ai întrebat cum îl cheamă? Atunci ce ştii despre el?

— Ştiu, că-i om cinstit şi că o iubeşte pe Noémi.

— Dar ce-i el? Domn? Țăran? Meşteşugar? Corăbier? Ori contrabandist?

— E un om sărac, tocmai ce trebuie unei fete sărace.

— Şi-apoi? Doar eu trebuie să ştiu tot, căci asta mă priveşte direct. De ce religie ține? E papistaş, e calvin, e luteran, socinian, unit, neunit sau evreu?

— La asta nu m-am gândit niciodată.

— Ții posturile?

— Mai demult, n-am mâncat carne, vreo doi ani încheiați – asta pentru că n-am avut.

— Dar pe copil cine l-a botezat?

— Dumnezeu... atunci când a dat o ploaie cu găleata şi copilul a stat în mijlocul curcubeului.

— Ah! păgânilor!

— Păgâni!? răspunse Tereza cu amărăciune. De ce păgâni?

Doar nu suntem nici idolatri şi nici nu-l renegăm pe Dumnezeu. Aici, pe insulă, nu găseşti chip cioplit nici măcar imprimat pe bani – acei bani cărora pretutindeni li se închină oamenii. Nu-i aşa că şi tu te închini vulturului cu două capete dacă-i bătut în argint sau în aur? Nu-i aşa că toţi oamenii cred că banul e „Dumnezeu”? Iar dacă banii se duc pe gârlă, „nu mai e Dumnezeu”?

— Vrăjitoare fără frică de cel atotputernic, mai ai încă îndrăzneala să glumeşti cu asemenea lucruri sfinte?

— Nu glumesc deloc. Asupra mea s-au abătut cele mai crunte lovituri din partea lui Dumnezeu şi fericirea mea nespus de mare s-a prefăcut într-o cumplită nenorocire. În aceeaşi zi am devenit şi văduvă, şi cerşetoare. Nu l-am tăgăduit însă pe Dumnezeu, nu mi-am luat viaţa pe care mi-a dăruit-o el. Am venit în pustietatea asta unde am căutat pe Dumnezeu cel adevărat şi l-am găsit. Dumnezeul meu nu cere rugăciuni pompoase, psalmi, jertfe, biserici cu turle înalte şi clopote; cere doar o inimă care să înţeleagă rânduielile sale. În timpul pocăinţei mele n-am numărat mătănii, ci am muncit. Am rămas fără nimic pe lumea asta pentru că aşa mi-au hărăzit oamenii şi cu toate astea nu mi-am luat viaţa, ci aici, din pământul nimănui, am făcut o câmpie înfloritoare. Oamenii m-au înşelat, m-au jefuit, m-au batjocorit, justiţia m-a năpăstuit; cei pe care-i socoteam prieteni credincioşi m-au furat, preoţii m-au luat în râs; cu toate astea eu n-am urât oamenii: mi-am dus veacul aici, în calea străinilor şi a fugarilor, iar cine poposeşte în casa mea e îngrijit, hrănit, vindecat; dorm şi iarna şi vara cu uşile nezăvorâte; nu mă tem de tâlhari. O, domnule, nu sunt nici pe departe păgână!

— Vai, câte deşertăciuni poate să-ţi turuie gura, femeie limbută! Nu despre astea te-am întrebat, ci am vrut să aflu cine-i omul acela care locuieşte aici în coliba ta şi dacă-i om de dreaptă credinţă sau eretic şi pentru care motiv copilul n-a fost botezat? Cine te crede că nu ştii numele acelui om?

— Da. Fie! Nu vreau să mint. Ştiu cum se numeşte, mai mult însă nu ştiu nimic. Dar nici ceea ce ştiu n-o să dau în vileag. Poate că şi viaţa lui are taine ca şi a mea. Eu i-am

povestit tot ce am îndurat; n-am încercat însă niciodată să pătrund tainele vieții lui. Poate că are motive temeinice să le țină ascunse. L-am văzut însă că-i un om cinstit, cu inimă bună şi n-am niciun temei să fiu bănuitoare față de dânsul. Oamenii, chiar bunii prieteni – oameni de viță nobilă şi domni sus puşi – mi-au luat totul, lăsându-mi doar un biet copilaş care scâncea. Eu însă mi-am crescut copila şi când această copilă a devenit singura mea comoară, scumpă ca lumina ochilor mei, ei bine, am lăsat să-mi fie luată de un om despre care nu ştiu nimic mai mult decât că o iubeşte şi că este iubit. Asta nu înseamnă oare că am o credință fără margini?

— Nu mai trăncăni vrute şi nevrute despre credința ta! Pe vremuri, pentru o credință ca asta, vrăjitoarele erau arse pe rug, zvârlite pradă flăcărilor în toată lumea creştină.

— Mare noroc că sunt stăpâna acestei insule grație unui firman al sultanului!

— Un firman dat de sultan, spui? strigă mirat protopopul. Şi cine, mă rog, ți l-a adus aici, în locurile astea?

— Omul al cărui nume n-o să-l afli niciodată!

— Ba o să-l aflu imediat şi încă fără multă pierdere de vreme. O să chem înăuntru pe cantor şi pe paracliser, o să-i pun să dea la o parte patul cu tine cu tot şi o să intru pe uşa aia care nici încuietoare n-are.

Din camera de alături, Timár auzea fiece cuvânt. Sângele îl vâjâia în urechi la gândul că protopopul se va ivi în fața sa şi va spune: „Ah! Vasăzică dumneavoastră sunteți, domnule consilier regal Timár Mihály de Levetinczy!?”

Protopopul deschisese uşa de afară şi-i chemase înăuntru pe cei doi slujitori, nişte flăcăi zdraveni.

Văzându-se la strâmtoare, Tereza strânse la piept covorul colorat de bumbac țesut cu modele turceşti care-i servea drept cuvertură de pat.

— Domnul meu! se adresă ea protopopului, cu o voce blajină – dă-mi voie să-ți mai spun un cuvânt pentru a te convinge cât de puternică este credința mea în Dumnezeu şi că nu sunt păgână. Iată: acest covor de bumbac cu care mă învelesc e tocmai din Brussa. L-a adus de curând un

palicar[19] călător care a trecut pe aici şi mi l-a dăruit. Credința mea în Dumnezeu este atât de mare încât, iată, noaptea mă învelesc cu acest covor deşi, e ştiut lucru că de patru săptămâni la Brussa bântuie ciuma. Are oare vreunul dintre voi o credință atât de puternică? Cine îndrăzneşte să se atingă de acest pat?

La această întrebare nu se mai găsi cine să răspundă. Aflând că acel covor de bumbac provenea din Brussa unde ciuma făcea ravagii, cei trei oameni cu frica lui Dumnezeu se buluciră la uşă, lăsând pradă iadului şi diavolilor insula aceea pustie cu locuitorii ei care puteau să piară în voie. Insula aceea blestemată adăugase încă ceva la reaua ei faimă, aşa că trebuia ocolită de oamenii care n-aveau de gând să moară.

Tereza dădu drumul familiei sale ascunse în camera de alături. Timár îi sărută mâna spunându-i: „Mamă!" Tereza îi răspunse în şoaptă: „Fiule" şi îl privi adânc în ochi. Privirea ei spunea: „Să-ți aduci aminte de tot ce-ai auzit în ceasul acesta!"

— Şi-acum să ne pregătim pentru călătorie!

Tereza vorbea despre moartea ei apropiată ca despre o călătorie.

— O să plec în frumoasa lună a lui Brumărel, într-una din zilele călduroase din „vara babelor". Atunci pleacă şi gâzele să-şi doarmă somnul de iarnă, iar pomii şi ei, tot atunci, îşi scutură frunzele.

Îşi alese rochia în care să fie îngropată şi giulgiul în care să fie învelită. N-avea nevoie de coşciug, Să-i fie mai aproape țărâna-mumă.

Rugă pe Timár şi Noémi s-o ducă sprijinind-o de braț până acolo unde se întindea câmpul neted şi frumos şi-acolo îşi alese locul unde să fie îngropată.

— Aici în mijlocul câmpului! îi spuse ea lui Timár şi, luându-i sapa din mână, făcu ea însăşi un răzor însemnând locul mormântului. Casa lui Dódi ai făcut-o; acum fă-mi şi casa mea. Dar să nu ridici vreo moviliță deasupra şi să nu-mi

[19] Voluntar grec în răscoala din 1821.

puneți cruce la cap; nici pom şi nici tufă să nu sădiți pe mormântul meu. Să acoperiți locul cu un nou covor de iarbă. Să semene cu restul câmpului. Asta mi-i dorința. Nu vreau ca atunci când cineva are vreo bucurie să se împiedice de mormântul meu şi să se întristeze.

Timár se apucă să sape casa Terezei.

Iar Tereza nu-l întreba nici acum: „Bine, la urma urmei, cine eşti tu? Peste câteva zile o să mă despart de lumea asta şi încă nu ştiu în grija cui o las pe Noémi!?”

Şi într-o seară ea adormi pentru totdeauna.

O înmormântară precum dorise: într-un giulgiu frumos şi alb, pe un pat făcut din frunze înmiresmate de nuc.

Pe urmă acoperiră locul cu iarbă verde şi îl neteziră să arate ca mai-nainte.

Când, a doua zi dimineața, Timár şi Noémi păşiră pe câmp ținându-l de mână pe micul Dódi, pe toată întinderea aceea netedă nu se vedea nici un semn. Firele păianjenilor de toamnă acoperiseră totul cu un giulgiu de argint. Iar pe giulgiul acela de argint rouă sclipea ca miliarde şi miliarde de diamante în razele soarelui.

Totuşi, în mijlocul câmpului verde-argintiu găsiră mormântul.

Almira le-o luase înainte şi, ajungând într-un anumit loc, se culcase cu capul pe pământ. Acolo era mormântul.

Timár îşi dădu seama că de-acum înainte acest mormânt îl despărțea şi pe el de lume. Şi el va trebui să se pregătească de drum.

Ori „aici”, ori „acolo”!

ATHALIE

Sabia ruptă

Timár rămase pe insulă până ce bruma smălță verdele câmpiei, până ce căzură frunzele copacilor şi toți sturzii şi toate privighetorile îşi părăsiră cuiburile.

Şi-atunci se hotărî să se reîntoarcă în lume, în lumea cea adevărată.

Şi s-o lase pe Noémi singură, acolo, pe Insula nimănui. Singură cu un copilaş.

„O să mă întorc însă chiar în iarna asta". Cu aceste cuvinte se despărți de dânsa.

Noémi habar n-avea ce înseamnă cuvântul „iarnă" în casa aceea unde locuia Mihály. În jurul insulei apele Dunării înghețau foarte rar; de obicei iarna era blândă ca orice iarnă sudică – pe frigul cel mai mare abia erau două grade – aşa că iedera şi dafinul înverzeau cât ținea iarna, sub cerul liber.

În timpul călătoriei, Mihály avu parte de o vreme aspră. În susul Dunării începuse să ningă, aşa că îi trebui o săptămână încheiată pentru a răzbate până la Komárom pe drumurile viscolite, Acolo fu nevoit să piardă iarăşi o zi la Uj-Szöny, Pe Dunăre pluteau sloiuri şi nu se putea trece dincolo.

Mda, altădată cuteza să străbată Dunărea revărsată singur-singurel, într-o lotcă cât o coajă de nucă. Atunci însă pe mal îl aştepta Noémi. Acum însă se grăbea spre Timéa.

Da, şi spre ea „se grăbea". De îndată ce ghețurile de pe Dunăre încremeniră, el fu primul care trecu dincolo pe jos. Da, şi spre Timéa se grăbea. Se grăbea ca să divorțeze.

Da, hotărât lucru. Trebuia să divorțeze. Noémi nu mai

poate să rămână singură pe insula aceea pustie. Trebuia să se facă dreptate pentru credința şi dragostea ei şi blestemat ar fi cel care ar lăsa-o pradă pustietății şi spaimei după ce i-a răpit trupul şi sufletul.

Şi-apoi, las' să fie şi Timéa fericită!

Gândul că Timéa va fi fericită îl necăjea totuşi foarte mult. Dacă ar putea măcar s-o urască, să-i găsească o vină pentru a şi-o putea smulge din suflet, ca pe o ființă demnă de dispreț pe care poți s-o uiți cu uşurință!

Fusese nevoit să-şi lase trăsura la Uj-Szöny deoarece căruțele n-aveau voie să treacă pe gheață; ajunse aşadar acasă mergând pe jos.

Când trecu pragul casei i se păru că Timéa se speriase văzându-l. Îi întinsese mâna, dar parcă mâna ei tremurase. Ba îi tremurase şi vocea când îi răspunsese la salut. Apoi îşi ferise obrazul ei alb, ca nu cumva Mihály să-l sărute.

Timár se îndreptă grăbit spre camera lui pentru a-şi schimba îmbrăcămintea de drum. Ah! Măcar dacă Timéa ar avea vreun motiv să fie speriată văzându-l că vine acasă! Mihály descoperi şi un alt semn care-i dădu de gândit: fața Athaliei. În ochii femeii aceleia strălucea un foc diabolic: focul răzbunării. Ah! Măcar de-ar şti ceva Athalie!

La prânz se întâlni iarăşi cu cele două femei. Stăteau tăcuți față în față. Trei priviri iscoditoare. După ce sfârşiră masa, Timéa spuse doar atât:

— De data asta ai lipsit mai mult ca niciodată...

Timár nu vru să-i răspundă: „Curând o să mă despart pentru totdeauna de tine!", ci doar gândi lucrul acesta.

Hotărâse ca înainte de toate să-şi întrebe avocatul cum ar putea să intenteze proces de divorț soției sale. Nu avea însă nici un motiv.

Rămânea doar „nepotrivirea de caracter".

Numai că în cazul acesta are nevoie de consimțământul ambelor părți: fie că motivul era adevărat, fie că nu.

Dar oare soția lui îşi va da consimțământul? Totul depindea de dânsa.

Timár îşi pierdu toată după amiaza întorcând lucrurile pe o față şi pe alta. Porunci servitorilor să nu dea nici-o ştire

despre sosirea lui pentru că în ziua aceea nu voia să vadă pe nimeni.

Totuşi spre seară, cineva ciocăni la uşa lui.

Înciudat, privi într-acolo şi puse chiar mâna pe clanță pentru a-l da afară pe nepoftit, oricine ar fi fost el; dar se dădu înapoi înmărmurit: în fața lui stătea Athalie.

Avea aceeaşi fulgerare răutăcioasă în privire şi acelaşi zâmbet ironic şi triumfător pe buze.

Mihály se retrase înfiorat de privirea ei hipnotică.

— Ce doreşti, Athalie? o întrebă el, încurcat.

— Hm... domnule Levetinczy. Ce credeți că vreau?

— Asta n-am de unde să ştiu.

— Eu însă ştiu ceea ce doriți dumneavoastră.

— Eu?

— Nu vreți să aflați nimic de la mine?

— Ce anume! şopti înfrigurat Mihály, închizând uşa şi privind-o fix.

— Ce anume ați vrea să aflați de la mine, domnule Levetinczy, spuse mereu zâmbind frumoasa femeie – e greu de ghicit. Câți ani sunt de când mă aflu în casa dumneavoastră?

— În casa mea?

— Ei, da. De când această casă este a dumneavoastră. Sunt şase ani de atunci. În fiecare an v-am văzut întorcându-vă acasă. În fiecare an am văzut o altă expresie pe chipul dumneavoastră. În primul an, gelozia chinuitoare, apoi voioşia uşuratică urmată de un calm prefăcut; ba, într-un an, aveați o preocupare prostească de filistin! Toate acestea au fost obiectul meu de studiu. Acum un an am crezut că jocul cel trist s-a sfârşit. Şi asta m-a speriat. Aveați o căutătură mohorâtă ca şi când ziua-noaptea ați fi privit în adâncul propriului dumneavoastră mormânt. Or dumneavoastră ştiți prea bine că în lumea asta nu-i nimeni care să se roage mai sincer decât mine pentru viața dumneavoastră!

Auzind aceste cuvinte, Mihály îşi încreți fruntea şi Athalie ştiu poate să citească în cutele formate pe fruntea lui.

— Da! reluă ea, cu patimă. Dacă în lumea asta există o

ființă care vă iubeşte, ei bine, cred că nici ființa aceea nu-i în stare să dorească mai mult decât mine să aveți o viață îndelungată. Acum văd iarăşi pe fața dumneavoastră expresia pe care ați avut-o în primul an. Asta-i cea adevărată. Ați vrea nu-i aşa, să aflați de la mine ceva despre Timéa?

— Ştii ceva! întrebă şi mai aprins Timár, proptindu-se cu spatele de uşă ca şi când ar fi vrut s-o țină prizonieră pe Athalie.

Aceasta râse ironic.

Ştia că Mihály era adevăratul prizonier, prizonierul ei!

— Mult. Totul – îi răspunse.

— Totul?

— Da. Destul ca să fim osândiți toți trei: şi eu, şi ea şi dumneavoastră!

Sângele începu să fiarbă în vinele lui Mihály.

— Şi ai putea să-mi spui totul?

— Doar pentru asta am venit aici. Vă rog însă să mă ascultați liniştit, pe cât de liniştită voi fi şi eu istorisindu-vă nişte lucruri la care e de ajuns să mă gândesc ca să-mi pierd mințile, dacă nu cumva să mă şi ucidă.

— Te rog. Doar un singur cuvânt înainte de a începe: Timéa este necredincioasă?

— Da.

— Ah!

— Repet încă o dată: da. Vă veți convinge singur că spun adevărul.

Timár simțea în sufletul lui un sentiment nobil care protesta împotriva acelei bănuieli:

— Dar, domnişoară, gândeşte-te bine la ceea ce îmi vei spune.

— Vă voi arăta fapte şi numai fapte, iar dacă la sfârşit veți dori să şi vedeți, vă veți putea convinge cu propriii dumneavoastră ochi: după aceea veți putea imputa propriilor dumneavoastră simțuri că ponegresc chipul acela sfânt, bun de pus la icoană.

— Ascult, dar nu cred.

— Ei bine, voi vorbi totuşi. În cele din urmă chipul acela sfânt a coborât totuşi pe pământ, părăsind rama icoanei

pentru a asculta un zvon ce circulă prin oraş şi anume că, din pricina ei, chipeşul maior s-a bătut în duel cu un ofițer străin, rănindu-l grav, ba mai mult, frângându-şi sabia în capul potrivnicului său. Chipul acela de sfânt a plecat urechea la aceste zvonuri. Madam Zófi în persoană s-a grăbit s-o vestească şi ochii icoanei au lăcrămat ascultând-o. Ei, aş? Doar dumneavoastră sunteți un eretic şi ereticii nu cred în chipuri de sfinte înlăcrimate. Din păcate însă adevărul e adevăr şi chiar a doua zi madam Zófi i-a spus totul chipeşului maior. Coanei Zófi îi plac bârfelile, linguşirea şi intriga, ba crede de cuviință că-i o distracție minunată să împreune inimile celor care se iubesc în taină, să aducă nelinişte în casele tihnite, să ducă unuia o bucurie din pricina căreia altcineva va fi trist; să-şi vâre nasul în tainele altora şi-apoi să-i chinuiască cu confidențele ei. Madam Zófi e mama mea.

După ce spuse cuvintele: „mama mea", Athalie îşi şterse buzele de parcă ar fi gustat ceva amar.

— Urmarea acestor lacrimi atât de grăitoare a fost că madam Zófi a adus chipului sfânt o cutie şi o scrisoare din partea maiorului.

— Ce se afla în cutie?

— Poate că ce se afla în cutie nu-i atât de interesant de ştiut pe cât de interesant ar fi, de pildă, cuprinsul scrisorii. În cutie se găsea jumătatea acelei săbii frânte şi mânerul ei: sabia cu care a duelat maiorul. O amintire.

— Bine – spuse Mihály, străduindu-se să-şi păstreze calmul. Nu văd nimic rău în gestul acesta.

— Nimic. Dar scrisoarea?

— Ai citit-o dumneata?

— Eu nu. Dar ştiu ce scria întrînsa.

— Cum de-ai aflat?

— Am aflat pentru că chipul acela sfânt a scris o scrisoare de răspuns şi tot madam Zófi a dus-o.

— Scrisoarea aceea putea conține un refuz.

— Numai că n-a fost un refuz. Mie mama Zófi îmi spune tot ce se întâmplă fiindcă ştie prea bine că tot ce-mi destăinuie îmi pricinuieşte chinuri infernale. Şi-apoi pentru

mine ea nu-i servitoare, ci doar mamă. Datoria ei este s-o slujească pe doamna cea sfântă iar mie, altă servitoare, să-mi spună toate relele pe care le săvârşeşte stăpâna. În odaia servitoarelor nu mai există mame şi fiice, ci doar slujnice, slujnice invidioase una pe cealaltă, slujnice care-şi trădează stăpâna. Nu cumva vă simțiți ruşinat, domnul meu, şuşotind aici cu o servitoare?

— Continuă, te rog!

— Ei bine, voi continua, căci istorioara nu s-a sfârşit încă. Epistola de răspuns n-a fost nici parfumată, nici pe hârtie roz, ci a fost scrisă aici, pe biroul dumneavoastră, sigilată cu pecetea dumneavoastră şi, desigur, ar fi putut să conțină un refuz care să-l învețe minte o dată pentru totdeauna pe domnul acela. Numai că n-a fost aşa.

— Cine poate să ştie adevărul?

— Madam Zófi şi eu, iar dumneavoastră veți fi în curând al treilea. Asta, pentru că ați sosit azi pe neaşteptate... Ei, dar cum s-a nimerit să picați într-un moment atât de neprielnic? Jur-împrejur toate brațele Dunării se pregătesc să înghețe; sloiurile alunecă unele peste altele; nici o ființă vie nu cutează să răzbată de pe un mal pe celălalt, Oricine ar putea crede că într-o împrejurare ca asta oraşul este atât de bine izolat încât nici un soț, oricât de neliniştit ar fi, n-ar putea să pătrundă aici odată ce a rămas afară. Cum ați izbutit să traversați tocmai azi?

— Nu mă chinui, Athalie!

— Oare n-ați băgat de seamă spaima ce s-a întipărit pe chipul sfintei atunci când ați venit? N-ați simțit cum a tremurat mâna ei în mâna dumneavoastră? Ați picat într-un moment tare neprielnic. Aşa că mama Zófi s-a dus iarăşi la chipeşul maior cu un scurt mesaj: „Azi nu se poate!”

Auzind aceste cuvinte, mânia şi spaima schimonosiră fața lui Timár. Apoi, descurajat, se lăsă să cadă într-un fotoliu şi spuse:

— Nu te cred.

— Nici nu vă cer asta – se semeți Athalie. Vă dau însă un sfat prost şi anume să vă încredeți numai în propriii dumneavoastră ochi. Azi n-o să se poată pentru că abia ați

sosit. Dar ceea ce nu se poate azi, s-ar putea mâine dacă... ați pleca. În fiecare iarnă aveți obiceiul să vă duceți la Balaton când lacul îngheață şi începe pescuitul sub gheață. E un sport interesant. Mâine, de pildă, ați putea spune: „Cât mai ține frigul ăsta, dau o fugă până la Füred să văd cum merge pescuitul şalăului". După aceea vă zăvorâți în casa din strada Rác şi aşteptați acolo liniştit până în clipa când cineva va bate în geam şi vă va spune: „Acum se poate!" Atunci vă întoarceți aici.

— Să fac una ca asta? se îngrozi Timár.

Athalie îl privi disprețuitoare.

— Credeam că sunteți bărbat. Că atunci când cineva vă spune: „Uite, azi va veni aici celălalt bărbat, omul pe care îl iubeşte soția ta, omul din cauza căruia pentru tine ea-i un sloi de gheață şi față de care eşti înjosit", atunci veți pune mâna pe prima armă ce ați găsit-o şi fără să mai întrebați: „Cine-i omul acela îl veți ucide pe loc, chiar de v-ar fi frate!" M-am înşelat însă. Cuvintele mele v-au îngrozit. Iertați-mă dacă am greşit. N-o să mai fac. Vă rog să nu mă trădați doamnei. N-o s-o mai ponegresc niciodată față de dumneavoastră. N-o să mai vorbesc decât de bine despre dânsa. Am mințit şi-acum. Nimic nu-i adevărat din ce-am spus. Dânsa vă este credincioasă.

Athalie rostise cuvintele atât de rugător, iar chipul ei era atât de slugarnic încât Timár fu cuprins de îndoieli, ba fu cât pe-aci să creadă că tot ce auzise fusese doar o născocire; dar abia apucă să-şi trădeze gândul prin privirea sa mirată că, deodată, Athalie râse batjocoritor şi-i zvârli drept în față:

— Sunteți un laş!

Apoi dădu să iasă din cameră.

Dar Mihály o ajunse şi-o prinse de mână.

— Rămâi! O să-ți ascult sfatul şi o să fac aşa cum mă povățuieşti.

— Atunci ascultați-mă – spuse Athalie lipindu-se atât de mult de dânsul încât sânii ei îi atingeau pieptul, iar buzele-i erau atât de aproape de fața lui, încât Mihály îi simțea respirația fierbinte; cine i-ar fi privit de departe, ar fi crezut că sunt doi îndrăgostiți care-şi şoptesc cuvinte de iubire.

Dar Athalie şoptea cu totul altceva lui Timár:

— Când domnul Brazovics a construit această casă, camera aceea în care doarme Timéa era cameră de oaspeți. Cine erau de obicei oaspeții domnului Brazovics? Tovarăşi de afaceri, clienți şi negustori veniți să facă vreun târg precum şi feluriți producători. În peretele dinspre scară al camerei se află o ascunzătoare; peretele scării în spirală este rotunjit iar peretele interior face un unghi. În această ascunzătoare se poate ajunge prin coridor. Acolo se află un dulap cu nişte vase sparte. Acest dulap este foarte rar deschis. Dar chiar dacă-l deschizi nu-ți dă prin minte să încerci rând pe rând toate şuruburile fixate dedesubtul rafturilor. Şurubul din mijlocul celui de al treilea raft se poate scoate. Dar chiar dacă-l scoate cineva tot nu află nimic. E un simplu cui şi nimic mai mult. Acela însă care posedă o cheie de o anumită formă ce se vâră în locul cuiului n-are decât să apese pe capătul cheii şi de îndată va sări din ea o pană; apoi, răsucind o singură dată cheia, dulapul poate fi dat la o parte fără zgomot. De-acolo se ajunge la ascunzătoarea aceea în care lumina şi aerul pătrund printr-un tub ce iese prin acoperiş. Această cavitate a peretelui duce până la camera în care azi e budoarul Timéii, cameră în care altădată erau primiți oaspeții domnului Brazovics. Coridorul ascuns se sfârşeşte cu o uşă acoperită pe dinăuntru cu un tablou din mozaic de sidef. Tabloul îl înfățişează pe sfântul Gheorghe şi balaurul. Parcă-i o icoană de jurământ aşezată pe perete. Dumneavoastră ați vrut de multe ori să-ndepărtați acel tablou de-acolo, dar Timéa nu v-a lăsat şi astfel el a rămas la locul lui. O bucățică a acestui tablou de mozaic poate fi dată la o parte şi-atunci, prin golul ivit, se poate vedea şi auzi tot ce se petrece şi ce se vorbeşte în cameră.

— La ce-i folosea tatălui dumitale ascunzătoarea asta?

— Cred că în legătură cu afacerile sale. Dânsul avea mult de lucru cu clienții, cu concurenții, cu persoane oficiale. Avea o bucătărie bună şi vinuri bune. Aşa că, după ce oaspeții se ameţeau şi îşi dezlegau limba, îi lăsa singuri, venea tiptil aici şi, stând la pândă, asculta tot ce vorbeau invitații între ei. Astfel, într-un mod cât se poate de simplu şi totodată foarte

sigur, putea să afle întotdeauna ceea ce hotărau producătorii cu privire la ultimul preț şi care era oferta cea mai ridicată pe care o făceau la rândul lor concurenții, ce plănuiau comisionarii guvernului pentru alimentația publică sau comandanții fortăreței; pe omul băut îl ia gura pe dinainte şi ei n-aveau de unde şti că cel interesat se află la un pas de ei şi le-ascultă secretele, în felul acesta domnul Brazovics a ajuns să cunoască multe lucruri trebuincioase afacerilor sale şi a ştiut să folosească ce-a aflat. O dată s-a cam înmuiat şi el făcând onorurile mesei şi atunci m-a trimis pe mine în ascunzătoare să ascult, aşa că de-atunci cunosc această taină. Cheia ascunzătorii se află şi-acum la mine. Iată, priviți-o! Atunci când s-a sechestrat în mod oficial toată averea domnului Brazovics şi s-au sigilat camerele, aş fi putut, dacă aş fi vrut, să sustrag multe lucruri din odăi folosind ascunzătoarea aceasta. Dar am fost prea mândră pentru a mă înjosi ajungând să fur.

— Vasăzică din ascunzătoarea aceea se poate ajunge şi în cameră?

— Tabloul sfântului Gheorghe are balamale şi se poate deschide spre camera Timéii ca şi canaturile unei uşi.

— În felul acesta dumneata poți intra oricând în budoarul Timéii? întrebă Mihály cu o voce care trăda groaza.

Athalie zâmbi mândră.

— Niciodată n-am avut de ce să intru la ea pe ascuns. Timéa doarme cu uşile deschise şi dumneavoastră ştiți prea bine că am voie să trec prin camera ei. Şi-afară de asta doarme adânc.

— Dă-mi cheia.

Athalie scoase din buzunar cheia secretă ce se termina cu un şurub şi din care pana sărea numai după ce apăsai capătul. Apoi îi explică lui Timár cum să umble cu ea.

Ceva îl îndemna pe Timár – poate îngerul său păzitor – să arunce cheia în adâncurile fântânii din curte. Nu-l ascultă însă; fu atent la tot ce-i şoptea Athalie la ureche:

— Dacă mâine veți pleca de acasă şi vă veți întoarce după ce o să auziți semnalul şi-apoi o să vă vârâți în ascunzătoare, ei bine, veți afla tot ceea ce doriți să aflați. Veți veni?

— Voi fi aici.

— De obicei purtați armă asupra dumneavoastră? Un pistol sau un stilet? Nu de alta, dar nu puteți şti ce se va întâmpla. Tabloul sfântului Gheorghe se deschide prin răsucirea spre dreapta a unui mâner rotund. Şi când se deschide, acoperă patul Timéii. Înțelegeți ce vreau să spun?

Femeia strânse pătimaş mâna lui Mihály şi-l privi drept în ochi cu o căutătură sinistră, apoi mai spuse câteva cuvinte; dar cuvintele acestea nu le puteai înțelege, deoarece doar buzele i se mişcau, în timp ce dinții îi clănțăneau şi ochii i se roteau înfricoşător; erau cuvinte fără glas. Oare ce-o fi spus?

Timár stătea cu ochii pironiți în pământ, buimăcit, ca un somnambul; deodată îşi înălță capul să mai întrebe ceva; dar în fața lui nu se mai afla nimeni. Doar cheia pe care-o ținea în mâna făcută pumn dovedea că nu visase.

*

Aşteptând ziua următoare şi-apoi înserarea, Timár fu pradă unor chinuri îngrozitoare, ca niciodată în viața lui.

Făcu aşa cum îl sfătuise Athalie. Rămase acasă până la prânz; după masă spuse că va pleca la Balaton pentru a controla cum se desfăşoară pescuitul care-i era concesionat. Trecuse pe jos şi fără bagaje peste Dunărea înghețată, aşa că în acelaşi fel putea să se şi întoarcă. Trăsura îl aştepta pe celălalt mal fiindcă nu putuseră încă s-o aducă pe gheață; aşteptau mai întâi să se deschidă drumul.

Timár nu vru să stea de vorbă cu agenții săi iar în registrele de afaceri nici nu-şi aruncă privirea. Scoase la întâmplare din casa de bani o grămadă de bancnote, le vârî în portofel şi se furişă afară din casă. În capul scărilor, îi aținu calea poştaşul. Îi aducea o scrisoare pentru care trebuia să semneze. Dar nu se întoarse în birou. Purta totdeauna în buzunar un toc special a cărui coadă era şi rezervor pentru cerneală; scoase deci tocul, puse recipisa pe spatele poştaşului şi iscăli.

Apoi întoarse scrisoarea pe o parte şi pe alta: venea tocmai de peste ocean, trimisă de un agent din Rio de Janeiro. Nu fu

însă curios s-o deschidă, ci o băgă în buzunar. De-acum ce-l mai interesa comerțul mondial cu făină!?

În casa de pe strada Rác se afla o cameră special rezervată pentru dânsul; de îndată ce se lăsa frigul camera era mereu încălzită. Intrarea se făcea printr-un coridor separat care se încuia; între camera lui şi celelalte încăperi folosite de funcționari erau mai multe odăi goale.

Fără să fie văzut de nimeni, Timár ajunse în camera de la stradă, se aşează la geam şi începu să aştepte.

Crivățul ce sufla pe străzi desena pe geamuri tot felul de flori de gheață ciudate; din cauza lor nu se vedea nici dinăuntru în afară şi nici de-afară înăuntru.

Va avea deci ceea ce îi trebuia: dovada că Timéa nu-i este credincioasă. De mult dorea acest lucru, de mult voia să-şi liniştească sufletul şi să-i poată spune femeii: „Şi eu şi tu ne-am călcat legământul de credință, aşa că nu ne mai datorăm nimic!" S-o poată desconsidera şi urî, să-i fie silă de femeia aceea pe care până acum fusese obligat s-o respecte, respectul iobagului dat stăpânului său. Acum va putea s-o dea jos de pe tronul de pe care femeia poate coborî doar o singură dată Şi-apoi, dacă din motive atât de întemeiate se despărțea de dânsa, ei bine, va putea s-o ridice pe Noémi, va putea să-i dea rangul ce i se cuvenea: s-o ia de soție, să-i aducă fericirea pe care fără-ndoială e-o merită.

Şi totuşi, ce cumplit îl chinuia gândul că ea nu-i este credincioasă.

Când se gândea la prima întâlnire fără martori între Timéa şi acel bărbat străin, tot sângele i se urca la cap şi-i otrăvea cugetul. Îl chinuia o sete diavolească născută din dorința de răzbunare, din ruşine şi invidie.

Ruşinea şi adulterul sunt greu de îndurat, fie şi din interes.

Acum începea să-şi dea seama ce comoară de neprețuit era Timéa. A renunța de bună voie la această comoară restituindu-o ei înşişi, ei bine, lucrul acesta era dispus s-o facă. Dar să îngăduie să-i fie furată, asta îl umplea de revoltă!

Ce va face? Iată întrebarea care-l chinuia.

Dacă veninul Athaliei i-ar fi pătruns în inimă, n-ar fi

pregetat să ia un stilet, să iasă mişeleşte din spatele icoanei tocmai în clipa celui mai arzător sărut şi să ucidă femeia adulteră în braţele ibovnicului ei.

Athalie voia sângele Timéii. Dar răzbunarea bărbatului jignit cere altceva. Îi trebuie sânge de bărbat şi nu lovind pe la spate, ci în luptă dreaptă, faţă în faţă. Fiecare cu spada în mână şi-apoi… pe viaţă şi pe moarte!

Numai că atunci când se trezeşte logica bărbatului cu sânge rece – logica omului care chibzuieşte calm – ea spune cu totul altceva: „De ce trebuie vărsare de sânge? Tu nu vrei răzbunare, ci scandai. Ieşi aşadar din ascunzătoare, adună slugile şi goneşte-o din casă pe femeia necredincioasă cu ibovnicul ei. Aşa face bărbatul înţelept. Tu nu eşti militar să-ţi speli dezonoarea în sânge. Har Domnului! Pentru asta sunt judecători, există justiţie!”

Cu toate astea nu se putu abţine să nu scoată pe masă stiletul şi pistolul aşa cum îl sfătuise Athalie. Cine ar putea şti cum se vor desfăşura lucrurile? O ameţeală de-o clipă va hotărî în cele din urmă cine va triumfa: asasinul setos de răzbunare, soţul mândru, sau înţeleptul negustor care trece cu sânge rece ruşinosul scandal la rubrica *soll*[20], ştiind că la rubrica *haben*[21] va putea înregistra un profit corespunzător!

Între timp se înserase.

Felinarele se înmulţiră fărămiţând întunericul străzilor. Domnul de Levetinczy întreţinea din propria-i pungă iluminatul pe strada sa. Umbrele trecătorilor se desenau o clipă-două pe geamurile îngheţate apoi dispăreau.

Deodată o umbră se opri în faţa ferestrei şi se auzi o ciocănitură uşoară în geam.

Timár avu impresia că florile de gheaţă se uscaseră şi scoaseră un clinchet aidoma copacilor din pădurea zânelor care spuneau: „Nu te duce!”

Stătu pe gânduri. Ciocănitura se repetă. „Vin” – şopti el spre geam şi, luându-şi pistolul şi stiletul, se strecură afară din casă.

---

[20] Debit (germ.).

[21] Credit (germ.).

N-avea mult de mers până la casa cealaltă, la casa plină de lumină şi bogăție în care se afla frumoasa femeie cu chipul alb.

Nu întâlni pe nimeni în drum. Strada era pustie.

Doar uneori zărea o umbră care alerga înaintea lui, când dispărând, când reapărând din semiîntuneric, pentru ca în cele din urmă ajungând la colțul străzii să se strecoare în casă.

Timár se ținu după umbra aceea.

În drumul său găsi toate uşile deschise. O mână binevoitoare îi deschisese poarta, grila scărilor, ba până şi uşa acoperită cu covor a dulapului zidit în perete, aşa încât putu să intre fără să facă cel mai mic zgomot. Găsi şurubul mobil sub raft, vârî cheia în locul lui; uşa misterioasă se deschise înainte-i şi se închise în urmă-i. Timár se afla în ascunzătoare. Spion în propria-i casă. Vasăzică şi spion!

Mai era oare vreo josnicie pe care să n-o fi făcut?...

Şi toate astea, pentru că „omul sărac e un neisprăvit, pe când bogatul e plin de glorie". Iată gloria lui!

Ce bine că acolo unde se afla era o beznă de nepătruns!

Tiptil şi tremurând de emoție, Timár înainta de-a lungul peretelui până ajunse într-un loc unde se zărea o dungă de lumină ce răzbătea de undeva. Acolo se afla icoana sfântului Gheorghe. Lumina unei lămpi licărea printre bucățelele de sidef ale mozaicului.

Găsi bucățica ce se putea da la o parte; în locul ei rămase o lamă subțire de sticlă.

Privi în cameră.

Lampa cu abajurul de sticlă mată se odihnea pe masă. Timéa se plimba de colo până colo.

Era îmbrăcată într-o rochie albă, brodată, ce cădea în valuri, iar palmele îi atârnau îngreunate în poală.

Uşa dinspre coridor se deschise şi madam Zófi intră. Şopti ceva Timéii. Dar Timár auzi şi această şoaptă. Unul din ungherele ascunzătorii era ca „urechea de piatră a lui Dionysios[22]": prindea orice zgomot.

---

[22] Tiran al Syracuzei; îşi făcuse un dispozitiv ingenios cu ajutorul căruia

— Poate veni? întrebase madam Zófi.

— Îl aştept – răspunse Timéa.

Apoi madam Zófi plecă. Rămânând singură, Timéa trase un sertar al dulapului şi scoase de acolo o cutie. Îndreptându-se cu ea spre lampă, se opri cu faţa spre Timár astfel că toată lumina îi scălda faţa: omul care stătea ascuns putea să vadă şi cea mai mică tresărire de pe chipul ei.

Timéa deschise cutia. Ce era înăuntru? Un mâner de sabie cu lama ruptă.

În prima clipă femeia se scutură înfiorată şi sprâncenele-i contractate exprimară oroare. Apoi, încet, încet, faţa i se lumină redevenind iarăşi ca o icoană; arcadele sprâncenelor subţiri formau parcă o neagră aureolă în jurul frunţii. Şi-apoi o dulce gingăşie se aşternu pe trăsăturile chipului ei melancolic; înălţă cutia ducând sabia atât de aproape de buze, încât Timár îşi simţi inima zvâcnind de spaimă: „Acuşi-acuşi o sărută!”

Până şi sabia devenise un rival!

Cu cât privea mai mult sabia aceea frântă, cu atât mai puternic străluceau ochii Timéii; şi, deodată, prinse atâta curaj, încât îndrăzni să apuce mânerul săbiei, să scoată sabia ruptă din cutie şi, ca un bărbat, s-o încerce în aer, parând, împungând... O! de unde să ştie că aici, la doi paşi de ea se află cineva care trece prin chinurile morţii la fiecare împunsătură.

Dar iată că se auzi o bătaie în uşă; speriată, Timéa aşeză sabia în cutie şi-apoi, nehotărâtă, şopti tremurând: „Intră!” Mai întâi însă îşi trase mânecile rochiei până la încheieturile mâinilor, netezind volănaşele lungi ce alunecaseră în sus.

Intră chiar el: maiorul.

Era un bărbat bine făcut, cu faţa frumoasă şi trăsături fine.

Timéa nu-i ieşi în întâmpinare, ci rămase în faţa lămpii. Privirile lui Timár erau aţintite asupră-i.

Drace! Ce-i fu dat să vadă?

---

putea să asculte ce vorbeau duşmanii despre el. A murit asasinat, fiind urât de popor (n.t.).

De îndată ce maiorul păşi în cameră, faţa Timéii se împurpură ca niciodată. Da, statuia de alabastru ştia să strălucească asemenea aurorii: chipul icoanei sfinte tresărise şi albul acela nepătat împrumutase culoarea roşie a trandafirilor.

Chipul acela alb găsise deci omul la vederea căruia se îmbujora! Mai era nevoie şi de-o altă dovadă, mai era nevoie şi de cuvinte?

Timár se abţinu cu greu să nu sfarme cu piciorul tabloul sfânt, ca şi cum balaurul ar fi călcat peste sfântul Gheorghe, să se năpustească între cei doi mai înainte ca buzele Timéii să poată rosti ceea ce exprima chipul ei.

Dar nu! Poate că tot ce-ai văzut n-a fost decât o părere. Priveşte-i încă o dată. Faţa Timéii e iarăşi albă, albă ca totdeauna.

Cu demnitate, rece, face semn maiorului să ia loc pe un scaun. Ea se aşează pe canapea şi privirea-i severă impune un respect desăvârşit.

Ţinând într-o mână chipiul cu galoane aurite iar în cealaltă sabia cu ciucuri auriţi, maiorul stă ţeapăn de parcă s-ar afla în faţa generalului!.

Se priviră mult timp fără să spună nimic. Amândoi se luptau cu sentimente copleşitoare. Timéa fu cea care rupse tăcerea:

— Domnul meu! Mi-aţi trimis o scrisoare ciudată însoţită de un cadou şi mai ciudat. Cadoul este o sabie frântă.

Spunând acestea, Timéa deschise capacul cutiei şi scoase scrisoarea dinăuntru:

— Scrisoarea dumneavoastră are următorul conţinut: *„Doamnă! Azi m-am bătut în duel cu un om şi, dacă nu l-am ucis, aceasta se datoreşte numai faptului că mi s-a frânt spada. Împrejurările acestui duel sunt cu atât mai misterioase, cu cât ele vă privesc direct pe dumneavoastră şi, îndeosebi, pe soţul dumneavoastră. Acordaţi-mi o întrevedere de câteva clipe pentru a vă putea destăinui totul – tot ce trebuie neapărat să ştiţi."* În scrisoarea aceasta, cuvintele „pe soţul dumneavoastră" sunt subliniate de două ori. Acesta-i motivul, domnul meu, care m-a determinat să vă dau prilejul

să-mi vorbiți. Spuneți-mi: ce legătură există între duelul dumneavoastră şi persoana domnului de Levetinczy? Vă voi asculta cât timp veți vorbi despre domnul de Levetinczy; îndată ce veți trece la alt subiect, voi pleca.

Maiorul se înclină cu o seriozitate îngândurată:

— Atunci încep, doamnă, prin a vă spune că de câteva zile pe-aci prin oraş umblă un necunoscut care poartă uniformă de ofițer de marină şi care, datorită drepturilor ce i le conferă uniforma, poate să intre în localurile frecventate de ofițeri. Se pare că a fost un om de lume, un *causeur* spiritual. Cine-i acest om? Nu-l cunosc îndeaproape căci n-am obiceiul să iscodesc oamenii. Dar, oare nu l-ați remarcat şi dumneavoastră, doamna mea, pe omul acesta? L-ați putut vedea de câteva ori la teatru, îmbrăcat într-o uniformă verde cu revere roşii, aurite.

— L-am văzut.

— Şi nu vă mai amintiți dacă l-ați mai văzut vreodată în altă parte?

— Nu l-am văzut prea bine.

— Adevărat, dumneavoastră nu priviți niciodată fața unui bărbat străin.

— Mai departe, domnul meu. Şi să nu mai vorbim despre mine.

— De câteva săptămâni acest bărbat participă la petrecerile noastre. Se pare că avea bani destui. Spunea tuturor care-i motivul şederii lui aici. Îl aştepta pe domnul Levetinczy. Era, cică, trimis la dânsul pentru a aranja direct şi personal o afacere foarte importantă. Cu timpul treaba aceasta a început să devină plictisitoare. În fiecare zi omul acela se interesa de domnul Levetinczy şi, în afară de asta, încerca să fie cât mai misterios posibil până când, într-o bună zi, toți am început să bănuim că avem de-a face cu un aventurier. Într-o seară l-am luat din scurt. Trebuia să aflăm ce fel de treburi învârtea omul acela care profita de societatea noastră. Aşadar, l-am luat la întrebări. A început din nou cu povestea arhicunoscută cum că ar avea nişte afaceri cu domnul Levetinczy. De ce nu se ducea la administratorul domnului Levetinczy pentru a le rezolva? Fiindcă, zicea el,

erau treburi foarte gingaşe, afaceri care nu se puteau rezolva decât personal. Auzind acest răspuns, m-am hotărât să procedez fără milă cu omul meu. „Ascultă – i-am spus – eu nu cred şi toţi care suntem aici de faţă ne îndoim, şi pe bună dreptate, că domnul Levetinczy ar avea cu dumneata probleme personale, sau cum le zici dumneata, gingaşe. Nu ştim cine eşti dumneata, dar ştim eu siguranţă că domnul Levetinczy e un om cinstit, un om de caracter, bogat, cu un bun renume, inteligent şi cu un rang social înalt, recunoscut de toţi. Mai mult decât atât, e un soţ care duce o viaţă ireproşabilă, iar ca cetăţean este credincios cârmuirii; aşadar, un om care n-are nici un motiv să întreţină legături ascunse cu cineva care-i aşa cum pari a fi dumneata."

În timp ce maiorul rostea ultimele cuvinte Timéa se ridicase încet-încet de pe canapea; făcu încă câţiva paşi, se opri în faţa maiorului şi-i întinse mâna:

— Vă mulţumesc.

Şi Timár văzu iarăşi pe faţa ei albă aprinzându-se roşeaţa aceea neobişnuită care acum n-o mai părăsi. Timéa se înflăcăra la gândul că bărbatul acela pe care îl adora lua apărarea celuilalt bărbat care-i era soţ legitim, dar care stătea ca o barieră între inimile lor.

Maiorul continuă să vorbească dar, pentru a nu impieta faţa Timéii cu privirea sa, căută în cameră un obiect, un punct fix, spre care să-şi aţintească ochii, aşa cum obişnuiesc cei care-s cufundaţi în povestirea unor fapte dramatice. Acest punct fix se-ntâmplă să fie tocmai capul balaurului din icoana sfântului Gheorghe. Ochiul balaurului era chiar deschizătura prin care Timár spiona cele ce se petreceau în cameră, astfel că acesta avea impresia că fiecare cuvânt al maiorului îi era adresat direct lui. Numai că în locul unde se afla el era întuneric beznă şi nimeni nu putea să-l vadă.

— Atunci însă chipul acelui om s-a schimbat total aşa cum se întâmplă cu cineva care-a călcat din nebăgare de seamă un câine ce-şi târâie coada. „Ce?" a urlat el, în auzul tuturor – dumneavoastră credeţi despre Levetinczy că-i bogat, că are o faimă ireproşabilă, o minte excepţională, că-i un soţ fericit,

că-i un cetățean onorabil? Ei bine, a treia zi după ce o să-l găsesc, vă voi demonstra că omul ăsta, Levetinczy ăsta, o să fugă de aici, o să fugă din casa lui, de lângă frumoasa lui nevastă, o să fugă din țara lui, o să fugă din Europa şi n-o să mai auziți niciodată de el!”

Fără să-şi dea seama, Timéa îşi rătăci mâna pe mânerul săbiei frânte.

— În loc de orice răspuns, eu i-am tras o palmă.

Timár îşi trase repede capul de lângă deschizătura prin care spiona: avu impresia că el fusese pălmuit.

— Imediat mi-am dat seama că omul acela regretă cele spuse şi că ar fi vrut să dispară pentru a scăpa de urmările palmei primite; dar nu l-am lăsat să fugă. M-am postat în fața lui: „Dumneata eşti militar, ai sabie la şold şi ştii ce urmează după un asemenea afront. Sus, în restaurant, e sala cea mare de dans; aprindem lumânările şi-apoi fiecare alegem câte doi martori şi lichidăm tărăşenia.” Nu i-am dat nici o clipă de răgaz. Duelul a început. Omul se bătea ca un pirat ba, de câteva ori, a vrut să-mi apuce sabia cu mâna stângă aşa că, înfuriindu-mă, l-am plesnit drept în creştet cu atâta putere încât s-a prăbuşit. Spre norocul lui, în clipa izbiturii sabia mi s-a întors pe lat şi s-a rupt în două. În ziua următoare am aflat de la medicul nostru că omul părăsise oraşul; aşadar rana nu putea să fie prea gravă.

Timéa ridică iarăşi sabia ruptă şi-i privi lama; o puse din nou pe masă şi, tăcută, îi întinse maiorului mâna. Maiorul i-o strânse uşor, prinzând-o cu amândouă mâinile şi o ridică la buze; abia se putea observa că sărută mâna aceea albă. Timéa nu şi-o retrase.

— Mulțumesc! şopti încet maiorul.

Probabil că Timár nu auzi acest cuvânt de-acolo din ascunzătoarea sa, dar până şi ochii maiorului umeziți de lacrimi, rosteau acest „mulțumesc!”

Apoi urmară clipe lungi de tăcere; Timéa se aşează iarăşi pe canapea şi-şi luă capul în palme. Maiorul reîncepu:

— Eu însă, doamna mea, nu v-am cerut această întâlnire pentru a mă lăuda cu o faptă eroică care nu are darul să vă facă plăcere, şi care pentru mine nu a fost decât o datorie de

prieten; nici să cer recompensa pe care dumneavoastră ați binevoit să mi-o oferiți întinzându-mi mâna. A fost mult prea mare această recompensă pentru mine. Deci nu din această pricină am căutat să vă vorbesc – obținând îngăduința într-un mod atât de neobişnuit: trimițându-vă această sabie ruptă, gest care pare aproape caraghios – ci pentru o chestiune foarte importantă. Doamnă! Ar fi oare posibil ca în tot ce pălăvrăgea omul acela să fie şi o fărâmă de adevăr?

Ca electrizată, Timéa se înfioră auzind aceste cuvinte. Acelaşi şoc, îl străbătu şi pe Timár; astfel încât auzind întrebarea toți nervii i se încordară.

— La ce vă gândiți, domnul meu? întrebă Timéa revoltată.

— Am întrebat şi aş vrea să primesc un răspuns de la dumneavoastră, doamnă! continuă maiorul, ridicându-se de pe scaun. Dacă omul acela a mințit atunci înseamnă că toate-s minciună; dacă însă în vorbele lui există doar un grăunte de adevăr, atunci totul poate să fie adevărat. Iată de ce am venit la dumneavoastră. Să vă întreb, sincer, drept, deschis, oare e posibil ca din toată acea calomnie măcar un singur cuvânt să fie adevărat? Nu v-am spus tot ceea ce omul acela i-a aruncat lui Levetinczy, toate epitetele cu putință care pot să jignească un bărbat. În toate bârfelile astea se află vreun dram de adevăr? Este oare cu putință ca viața lui Timár să ia o asemenea întorsătură încât să calce pe urmele proprietarului de altădată al acestei case nenorocite care şi-a luat viața? Dacă-i posibil una ca asta, atunci nimic nu mă poate împiedica să vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, să fugiți cât mai degrabă de sub acoperişul acestei case care se năruie. Doamnă! Eu nu pot sta liniştit văzându-vă cum mergeți spre pieire, nu pot privi cu sânge rece cum cineva vă târăşte în vârtej!

Pieptul Timéii fremăta ascultând cuvintele înflăcărate ale maiorului. Nerăbdător, Timár aşteptă să vadă rezultatul luptei din sufletul femeii. Timéa însă se învinse pe sine. Îşi strânse toată puterea sufletească şi răspunse calm:

— N-aveți nici o grijă, domnul meu! Vă pot garanta că omul acela, oricine ar fi el, a mințit şi că toate calomniile sale n-au nici un temei. Cunosc foarte bine situația averii

domnului de Levetinczy deoarece în absența lui eu însămi conduc afacerile şi sunt informată despre tot. Averea sa e-n perfectă ordine; câtimea pe care o riscă, chiar dacă s-ar pierde în totalitate în vreo catastrofă, ei bine, n-ar dărâma nici măcar un stâlp al casei sale. Şi vă mai pot spune, cu cugetul împăcat, că în toată averea domnului de Levetinczy nu se află nici un bănuț care să fie câştigat prin necinste, că n-a luat niciodată averea nimănui ca să-i fie frică de blestemul cuiva sau să fie nevoit să-şi ascundă față de Dumnezeu sau de oameni vreo parte a avuției sale. Domnul de Levetinczy e un om bogat, dar un om care nu are nici un motiv să roşească din pricina bogăției sale.

Ah! ce-i mai ardeau obrajii lui Timár, acolo, în întuneric.

Maiorul răsuflă uşurat:

— M-ați convins, doamnă. Aşa m-am gândit şi eu.

Fiecare cuvânt al acelui aventurier era o calomnie şi prin aceste calomnii îl acuza pe Timár în calitate de om de afaceri. Dar el a rostit şi cuvinte care puneau la îndoială credința soțului dumneavoastră. Îngăduiți-mi o întrebare: sunteți fericită?

Timéa îl privi cu o durere nemărginită şi-n privirea ei se citea răspunsul: „Îmi priveşti chipul şi totuşi mă mai întrebi?”

— Vă înconjoară confortul, strălucirea şi bogăția – continuă pe un ton mai însuflețit maiorul – dar dacă-i adevărat ceea ce n-am căutat să aflu niciodată de la nimeni – vă dau cuvântul meu de onoare – dar am auzit fără să vreau cuvinte la auzul cărora am răspuns: „Minți!” şi din care pricină am pedepsit pe cel ce le-a rostit, deci dacă ar fi adevărat că dumneavoastră suferiți, că nu sunteți fericită, atunci nu m-aş considera bărbat dacă n-aş avea curajul să vă spun: „Doamnă, pe lumea aceasta mai există un om care suferă şi care-i la fel de nefericit ca şi dumneavoastră; zvârliți această nenorocită avere şi curmați suferința a doi oameni, o suferință din cauza căreia îl veți blestema şi pe lumea cealaltă în fața Domnului pe omul care o pricinuieşte. Divorțați de el!”

Timéa îşi duse mâinile la piept şi, ca un martir care

păşeşte spre eşafod, ridică privirea îndurerată spre ceruri.

Toată durerea ascunsă în inima ei fusese răscolită în clipa aceea.

Văzând-o în starea aceea, Timár îşi lovi deznădăjduit fruntea cu pumnii şi-şi întoarse faţa de la deschizătura prin care putea spiona.

Timp de câteva clipe nu mai văzu şi nu mai auzi nimic. Dar după ce curiozitatea chinuitoare îl readuse în fâşia de lumină ce străfulgera întunericul şi privi din nou, în cameră nu mai văzu nici o martiră: faţa Timéii era iarăşi liniştită.

— Domnul meu – începu ea, cu o voce domoală şi blândă întorcându-se spre maior – faptul că am ascultat cuvintele dumneavoastră e o dovadă că vă cred un om de onoare. Lăsaţi-mi credinţa aceasta şi nu mai puneţi niciodată o întrebare ca aceea de adineauri. Întrebaţi pe oricine dacă am avut vreodată măcar un cuvânt sau o lacrimă de nemulţumire. Împotriva cui? Împotriva soţului meu care e cel mai bun, cel mai nobil om din lume? El m-a salvat de la moarte pe mine, o străină, o copilă; de trei ori a coborât în adâncul apelor, în faţa morţii, pentru a mă salva. Când eram o biată copilă naivă, batjocorită de toată lumea, el m-a apărat; din cauza mea a venit zilnic în casa duşmanului său de moarte; era îngrijorat din pricina mea, mă apăra. Când am ajuns o cerşetoare, o slujnică fără nici o avere, mi-a dăruit averea, mi-a cerut mâna şi m-a făcut stăpână în casa lui. Iar când mi-a întins mâna n-a glumit, nu s-a jucat cu mine.

Spunând acestea, Timéa se îndreptă grăbită spre un dulap zidit în perete şi deschise uşa cu violenţă:

— Priviţi aici, domnul meu! se adresă ca maiorului. desfăşurând trena brodată a unei rochii agăţate în dulap. Cunoaşteţi această rochie? E rochia pe care am brodat-o eu. Aţi văzut-o zi de zi în lungile săptămâni pe care le-am petrecut lucrându-i broderia; fiecare cusătură este un vis îngropat, o tristă amintire. M-au minţit că rochia aceasta va fi rochia mea de mireasă. Dar când am terminat-o mi s-a spus: „Ei, acum dezbrac-o: e hărăzită unei alte mirese!” Ah! domnul meu, această lovitură mi-a rănit de moarte inima. Cu rana aceasta de nevindecat în suflet, mă chinui de ani de zile.

Şi-acum să mă despart de omul acela nobil care n-a venit la mine cu gândul să linguşească şi să ademenească, ci a aşteptat până ce un altul mi-a sfâşiat inima şi m-a călcat în picioare lăsându-mă pe jumătate moartă: şi-atunci a venit să mă ridice, să mă înalțe strângându-mă la pieptul său; să mă despart de omul care de-atunci n-a făcut altceva decât, printr-o supraomenească şi îngerească răbdare, să încerce a-mi alina durerea de moarte, să împartă cu mine suferința mea? Să mă despart de omul acela care nu are pe nimeni în afară de mine, de omul pentru care eu reprezint întreaga lume, singura ființă care-l leagă de viață, singurul chip la vederea căruia obrazul lui întristat se înseninează? Să mă despart de omul acela pe care-l respectă şi îl iubeşte toată lumea? Cum aş putea spune că-l urăsc? Eu care sunt datoare să-i mulțumesc pentru tot ceea ce am, eu care n-am adus ca zestre decât o inimă bolnavă care nu mai poate iubi?

Auzind cuvintele pătimaşe ale femeii, maiorul îşi acoperi fața cu mâinile. Dar bărbatul de acolo, din spatele icoanei sfântului Gheorghe? Nu trăia oare agonia balaurului ce-şi simte gâtlejul străpuns de sulița arhanghelului?

Nu-i fu dat însă să simtă numai sulița înfiptă în gâtlej, ci şi smulgându-i-se din rană vârful înfipt.

— Dar, domnul meu – continuă Timéa cu farmecul de netăgăduit al demnității feminine întipărit pe fața-i imaculată – chiar dacă totul ar fi altfel decât aşa cum crede lumea despre Timár, chiar dacă ar fi un om decăzut sau ar deveni cerşetor, eu nu l-aş părăsi nici atunci. Şi mai ales atunci! Chiar dacă numele lui ar fi tăvălit în noroi, eu nu l-aş lepăda, ci aş împărți cu el nenorocirea aşa cum am ştiut să împart strălucirea. Chiar dacă l-ar disprețui o lume întreagă, eu îi datorez recunoştință veşnică. Dacă va fi pribeag, voi fi tovarăşul lui de pribegie. Dacă ar deveni tâlhar de codru, aş rămâne lângă el. Iar dacă ar vrea să-şi curme zilele, n-aş pregeta să mor alături de ei.

(Ce-i asta? Balaurul din tabloul acela plânge?!)

Timéa socoti că mai are ceva de spus:

— În sfârşit, domnul meu, dacă aş afla lucrul acela care pentru orice femeie este cea mai crudă, cea mai amară

jignire, dacă aş afla că soţul meu nu-mi este credincios, că iubeşte pe altcineva, aş spune: „Dumnezeu să binecuvânteze pe femeia care i-a dăruit fericirea de care eu l-am lipsit!” şi tot nu m-aş despărți de el. Nu m-aş despărți chiar dacă el însuşi ar dori acest lucru, nu m-aş despărți niciodată pentru că eu ştiu ce datorez jurământului meu de credință, ştiu ce datorez conştiinței mele.

Maiorul plângea şi el în hohote.

Timéa se opri să-şi recapete calmul. Apoi, cu o voce stinsă şi blândă, i se adresă iarăşi:

— Şi, acum părăsiți-mă pentru totdeauna. Lovitura de pumnal pe care ați înfipt-o în inima mea cu mulți ani în urmă, a fost compensată prin această lovitură de sabie; iată de ce voi păstra ca amintire această sabie ruptă. Ori de câte ori voi privi-o, mă voi gândi că aveți un suflet nobil şi, cu ajutorul acestei amintiri, mă voi vindeca. Şi pentru că în anii aceştia lungi n-ați căutat să-mi vorbiți, să fiți în preajma mea, ați ispăşit faptul că odată, demult, mi-ați vorbit şi ați fost în preajmă-mi.

(În spatele icoanei sfântului Gheorghe se auzi un zgomot ca şi când cineva ar fi plecat de-acolo.)

În clipa în care o zbughi prin uşa ascunsă în dulap. Timár se ciocni de o siluetă întunecată. Umbră în beznă? Fantomă? Sau vreun duh al răului?

— Ce-ați auzit? Ce-ați văzut?

Era Athalie.

Timár dădu la o parte silueta întunecată ce stătea pironită în fața lui şi, prinzând-o cu o mână de umăr, o țintui de zid şoptindu-i drept în ureche:

— Fii blestemată! Blestemată fie casa asta! Şi blestemată fie țărâna celui care-o zidit-o!

Şi se repezi ca un nebun pe scări în jos.

Uşa Timéii se deschise şi din încăpere se revărsă o lumină palidă. În această lumină apăru silueta omului care pleca. Timéa sună. Se auzi îndată o voce ascuțită şi madam Zófi se ivi înjurând: „Cine dracu a stins felinarul de pe scară?” Apoi, luând o lumânare, lumină calea maiorului şi îl conduse pe scări. Athalie se lipi de uşa cămăruței ascunse. Iar după ce

plecară cu toţii şi totul se cufundă iarăşi în întuneric, ea rămase mult timp acolo, bolborosind cuvinte fără grai: buzele i se mişcau, dinţii îi scrâşneau, ochii i se roteau înfricoşător şi pumnii strânşi ameninţau.

Cine poate şti ce voia să spună?

Prima înfrângere

Să fugă? Dar unde? Asta-i întrebarea.

Orologiile din turnurile oraşului bat ceasurile zece; barierele sunt lăsate în faţa podului de pontoane pe care treci în insulă peste braţul mai îngust al Dunării, iar din insulă gheaţa este singurul pod de trecere peste braţul mai lat. Acum însă nu se poate ajunge acolo fără a trezi toţi vameşii de la pod şi pe cei câţiva poliţişti de pe mal, iar aceştia au poruncă straşnică din partea şefului poliţiei ca între opt seara şi şapte dimineaţa să nu îngăduie nimănui trecerea peste gheaţă, chiar dacă ar fi însuşi papa de la Roma.

Se prea poate însă că ceea ce n-ar fi izbutit să obţină toate bulele marelui pontif, să fi reuşit câteva bancnote cu ochiuri roşii scoase din buzunarul domnului Levetinczy dar, a doua zi, tot oraşul ar fi aflat că omul de aur, singur şi cu o grabă neobişnuită, fugise din oraş în toiul nopţii trecând peste gheaţa plină de primejdii. Ar fi dat apă la moară clevetirilor din cauza cărora avusese loc duelul acela. Toată lumea ar spune: „Poftim! A fugit în America!” Iar Timéa ar afla toate astea.

Timéa!

Ah! cât de greu e să scape de numele acesta care îl urmăreşte pretutindeni!

N-are încotro, trebuie să se reîntoarcă în casa din strada Rác şi să aştepte acolo până se va lumina. Va fi o noapte cumplită!

Fără zgomot, ca un hoţ, deschise uşile care duceau spre

camera sa. Ceilalți locatari dormeau la această oră.

Ajunse în odaie, dar nu aprinse lumina. Se trânti pe canapea. Numai că în întuneric fantomele chinuitoare îl găseau mai lesne.

O, cum roşise chipul acela de alabastru!

Aşadar totuşi, sub învelişul acela de gheață mocneşte viață şi doar razele soarelui îi lipsesc.

Pentru dânsa căsnicia e o iarnă veşnică, o eternă iarnă polară. Şi din această nenorocită țară a gheţurilor nu există scăpare: Timéa îi este credincioasă.

Până şi rivalul său îi este prieten credincios care nu pregetă să-şi rupă sabia în creştetul celui ce îndrăzneşte să calomnieze pe bărbatul femeii adorate.

Da, chiar şi în faţa lui trebuie să-şi plece capul. Trebuie să se înjosească atâta, încât pe acest om pe care-l urăşte ştiindu-l un rival norocos, pe care-l desconsideră ştiindu-l un terchea-berchea, un coate-goale ce ciuguleşte din firimiturile afacerilor privind aprovizionarea armatei, da, şi pe acest om trebuie să-l privească de-acum ca pe unul care îi este superior. Superior lui! Şi fără ca acest om să se fi înălțat cât de cât în ochii lumii!

Iar Timéa îl iubeşte pe omul acela şi sunt nefericiți şi el, şi ea. Iar nefericirea amândurora are o singură cauză: că el, Timár, e un „om de aur”.

E divinizat tocmai de cei care nu-l iubesc.

Nimănui nu-i trece prin gând să-l înşele, să-l fure, să-l defăimeze, să rupă o fărâmă din diamantul cinstei sale ci, dimpotrivă, îl păzesc ca pe lumina ochilor.

Dar dacă cineva le-ar spune: „Toate acestea nu-s adevărate?!”

Ah, cu câtă patimă l-a lăudat soția lui!

„Din slujnică m-a făcut stăpână.”

„Nu-i adevărat, tu erai stăpâna şi el sluga. Datorită averii tale a ajuns domn şi averea ta ți-a dăruit-o!”

„N-are pe nimeni în afară de mine! Eu sunt singura ființă la vederea căreia obrazul lui întristat se înseninează.” „Nu-i adevărat. El a găsit dragostea şi fericirea în colțul acela ascuns de lume, unde te înşeală, îşi calcă jurământul şi

puțin îi pasă de credința ta!”

„Eu să-l disprețuiesc pe acela pe care toată lumea îl respectă!”

Dar de ce-l respectă toată lumea? Pentru că nimeni nu ştie cine este!

Dacă ar şti, dacă s-ar descoperi ce se ascunde în sufletul său, ar mai spune oare soția lui: „Chiar dacă ar fi târât în noroi, i-aş purta totuşi numele aşa cum l-am purtat când era plin de strălucire?”

Ar spune.

Timéa nu se va despărți de el niciodată.

Ar spune: „Dacă m-ai făcut nefericită, acum suferă împreună cu mine!” Asta-i cruzimea îngerilor.

Dar dacă cineva i-ar dezvălui taina Insulei nimănui? Povestea Noémiei?

Ar spune: „Dumnezeu s-o binecuvânteze pe aceea care i-a dat fericirea de care eu l-am lipsit”.

Aşa e Timéa.

Dar Noémi?

Ce face oare pe insula aceea pustie şi nelocuită de unde nu poate pleca din cauza generozității Timéii? Ce-o fi gândind oare acolo în pustietatea aceea, pe vremea asta de iarnă mohorâtă, stând singură cu un copilaş în poală? Nu-i nimeni care să-i spună măcar un cuvânt de îmbărbătare; ce frică trebuie să-i fie de tâlhari, de fantome şi de sălbăticiuni în singurătatea aceea! Cum i se strânge inima gândindu-se la iubitul ei de departe, încercând să ghicească pe unde umblă el!

Ah! dacă ar şti!

Ah! dacă ar şti şi una şi cealaltă cât de blestemat, cât de vinovat e cel care a adus nefericirea amândurora! Dacă s-ar găsi cineva să le spună?

Dacă!...

Cine ar putea fi străinul care s-a lăudat că va face acest lucru, omul care din această cauză a fost pălmuit şi lovit cu sabia în creştet de maior? Un ofițer de marină străin? Cine poate fi acest duşman înverşunat? Nimeni nu are habar, deoarece, după ce a fost rănit, omul a dispărut din oraş.

Un gând tainic îi şopteşte că n-ar fi rău să fugă de omul acela.

Să fugă! Într-adevăr, această dorință o are din instinct. Nu se simte niciodată mai rău decât atunci când e nevoit să stea pe loc. Îndată ce părăseşte Insula nimănui nu mai poate prinde rădăcini nicăieri. În timpul călătoriilor, când se opreşte pe undeva să prânzească, n-are răbdare să aştepte la han până mănâncă şi caii, ci o ia la picior de-a lungul şoselei. Parcă îl goneşte cineva din urmă.

Ce-ar fi s-o ia pe Noémi şi pe Dódi, să se îmbarce pe un transatlantic şi să facă înconjurul lumii? Să călătorească împreună departe, departe, bătând drumurile necunoscute ale continentelor?

Dar Timéa?

Pentru dânsul numele ei este tot una cu naufragiul.

În oceane există un curent cald care porneşte de la ecuator spre pol, iar din regiunile polare, aisbergurile coboară până la ecuator. Timár se gândea că a săvârşit o nebunie făcând din sufletul său un asemenea ocean.

Nu putea să adoarmă. Ceasul arăta miezul nopții. Până la ivirea zorilor mai sunt încă şapte ore lungi. Încă şapte ore de gânduri fără capăt!

În cele din urmă se hotărî totuşi să aprindă o lumânare.

Pentru durerea de inimă există un leac ce-i domoleşte zvâcnetul. Preocupările prozaice sunt uneori mai eficace decât opiul sau degețelul[23]. Cine are mult de lucru n-are răgaz să mai simtă durerile inimii. Comercianții se sinucid rareori din cauza unor decepții amoroase. Grija afacerilor are efectul unei binecuvântate băi de picioare care activează sângele silindu-l să părăsească organele mai nobile.

Timár luă scrisorile ce se găseau pe biroul său, strânse teanc sub un balaur de bronz. Agentul său principal avea obiceiul să pună acolo toate scrisorile pe care el trebuia să le vadă sau care cereau o rezolvare din partea lui. Unele se plimbaseră prin Baja, Levetinc, Viena, Triest căutându-l pe

---

[23] *Digitalis purpurea* – plantă otrăvitoare din care se extrag tonice cardiace (n.t.).

destinatar prin toate reşedinţele sale temporare pentru ca, în sfârşit, să revină obosite de atât umblet la domiciliul principal, din Komárom, dovedind fără îndoială că timp de o jumătate de an Timár nu dăduse pe la nici una din sucursalele sale. Dacă n-ar fi fost înconjurat de oameni cinstiți, putea să fie amarnic înşelat şi furat de toți. Pe câteva scrisori Timéa însemnase ceea ce hotărâse în lipsa lui şi ce urma să se facă mai departe.

Iarăşi Timéa!

Mihály deschise scrisoare după scrisoare şi se adânci în citirea lor. Toate conţineau veşti îmbucurătoare. Timár îşi aduse aminte de Polycrates[24] care, pentru că nu pierdea niciodată nimic, ajunsese în cele din urmă să-i fie frică de marele său noroc.

Averea lui Timár era într-o continuă creştere. O parte stătea stocată şi începea să fie nefolosită. Binefacerile nu pot epuiza toate câştigurile neaşteptate. Orice afacere îi reuşea. Orice afacere pornită în numele lui se transforma în aur.

Până şi o simplă bucată de hârtie devenea o hârtie de valoare din clipa în care firma lui îşi punea antetul pe dânsa.

Ce sta oare la baza tuturor acestor succese fără precedent?

Un secret despre care nimeni nu ştie nimic; nimeni în afară de Timár însuşi!

Cine a văzut comorile lui Ali Ciorbadji revărsându-se în cabina aceea întunecoasă?

Doar el şi... luna. Aceasta era însă un complice desăvârşit. A văzut ea altele şi mai şi...

Dar hypomoclionul[25] rânduielilor lumii este ca păcatul săvârşit să nu se afle niciodată. În acest caz rezultatul poate însemna strălucire, mărire şi cinste.

E cu neputinţă!

Mihály, cu firea lui sensibilă şi cu judecata-i sănătoasă, simţea că acest noroc nemaipomenit al cărui miez era atât de

---

[24] Tiran din insula Samos (557–522 î.e.n.) atât de norocos, încât a stârnit invidia zeilor. Ca să-i împace, şi-a aruncat inelul în mare, dar pescarii l-au găsit în stomacul unui peşte (n.t.).

[25] Punctul de sprijin al unei pârghii (gr.). (n.t.).

putred, trebuia ca mai devreme sau mai târziu să se prefacă în cenuşă – asta fără doar şi poate. Şi ar fi fost nespus de bucuros să vadă nimicindu-se jumătate din averea sa: ar fi dat chiar tot, numai să poată şti că socotelile sale cu soarta sunt încheiate. Simțea însă că ispăşea tocmai pentru că toată bogăția sa, toată puterea, faima şi iluzoria sa fericire familială erau doar o crudă ironie a sorții. Se afla îngropat sub toate acestea şi nu se mai putea înălța la fericirea unei vieți adevărate, al cărei scop era Noémi şi Dódi. Abia după ce îi murise primul copilaş, înțelesese cu adevărat ce mult însemna un copil pentru dânsul. Acum când se născuse cel de al doilea, înțelesese şi mai bine. Dar Timár nu poate fi al lor. El zace îngropat sub un morman de aur şi nu poate să iasă de-acolo; treaz fiind, îşi aminteşte ceea ce a visat în coşmarul acela pe vremea când zăcea pe insulă bolnav de febră tifoidă: se vede îngropat de viu într-un mormânt plin cu aur având drept căpătâi o placă de marmură pe care sunt scrise toate faptele lui bune, iar deasupra acesteia – o statuie de alabastru sortită să stea acolo în veci: Timéa. O cerşetoare cu un copilaş în brațe se-apropie să culeagă flori de lămâiță de pe mormânt. E Noémi. Cel îngropat de viu se zbate dar nu poate să strige: „Noémi, dă-mi mâna şi scoate-mă din mormântul acesta de aur!…”

Timár continuă să citească scrisorile. Printre acestea, iată una trimisă de agentul său din Brazilia. Întreprinderea maghiară pentru exportul făinii – idee la care Timár ținea foarte mult – se dezvolta minunat. Până şi această afacere contribuise la ridicarea şi la îmbogățirea lui.

Şi, deodată, îşi aminti că în clipa când coborâse treptele, poştaşul îi dăduse o scrisoare ce venea de peste ocean. O vârâse în buzunar; cu totul alte gânduri clocoteau atunci în mintea lui. O căută în buzunar. Acelaşi agent comercial din Brazilia îi scria şi această scrisoare ce sosea în urma veştilor îmbucurătoare cuprinse în cealaltă. Conținutul epistolei era următorul:

„Domnule!
După ce v-am expediat ultima mea scrisoare, o gravă

nenorocire s-a abătut asupra firmei noastre. Protejatul dumneavoastră, Krisztyán Tódor, ne-a înşelat cât se poate de mârşav, pricinuindu-ne pierderi însemnate. Nu suntem vinovaţi. Ani de-a rândul s-a arătat a fi un om atât de cinstit, de inteligent şi sârguincios, încât ne-a inspirat cea mai mare încredere. Avea salariu şi tantieme atât de mari, încât nu numai că a trăit în largul său, dar a făcut şi economii investindu-şi banii la noi, să-i producă dobândă. Dar omul acesta e cel mai mare escroc şi cel mai primejdios şarlatan care poate să existe pe lume. În timp ce depunea la noi mici sume pentru a lăsa impresia că face economii, a furat fără pic de ruşine firma noastră, a sustras mandate poştale, a falsificat facturi, a măsluit un număr de polițe profitând de faptul că era investit de dumneavoastră cu procură, aşa încât paguba pricinuită de el se ridică la zece milioane de reis[26]*."*

Timár scăpă scrisoarea din mână.

Zece milioane de reis! Aproximativ 100 de mii de forinți! Iată inelul pe care Polycrates l-a zvârlit în mare!

Continuă să citească:

„Dar pentru noi, mult mai dureroasă decât paguba materială este fără îndoială escrocheria comisă de el: făina trimisă de dumneavoastră în ultimii ani a amestecat-o cu făină de Luisiana – o făină mult mai uşoară – urmărind prin asta să mărească deverul, aşa că, prin această şărlătănie yankee a stricat pentru ani de zile creditul de care se bucura făina maghiară; i-a adus prejudicii atât de mari încât nu ştim dacă vom mai reface vreodată acest credit."

„Asta-i deci prima înfrângere!" gândi Timár. Şi cea mai gingaşă pentru acest om de afaceri. Primise lovitura tocmai acolo unde socotea că era de neînfrânt! Cu ceea ce se mândrea într-adevăr. Întreprindere pentru care primise titlul de consilier regal!

Începea să se năruie edificiul acela splendid construit de Timéa.

Iarăşi Timéa!

---

[26] Monedă braziliană (n.t.).

Timár se grăbi să continue citirea scrisorii:

„Krisztyán Tódor a fost târât pe acest drum de femeile uşuratice pe care le-a cunoscut aici. Pentru un străin venit în climatul nostru, asta-i cea mai periculoasă ispită. A fost, desigur arestat de îndată, dar din banii furați nu s-a găsit nimic asupra lui; o parte i-a risipit prin cazinouri sau au încăput pe mâna creolelor ce mişună pe aici; n-ar fi de mirare să fi ascuns o parte din bani, nădăjduind că, după ce va fi eliberat; o să intre în stăpânirea lor; dar poate să aştepte mult şi bine; tribunalul de aici l-a condamnat definitiv la cincisprezece ani de galere."

Timár nu a mai putut continua să citească; aruncă scrisoarea pe birou, apoi se sculă şi începu să se plimbe în sus şi în jos prin cameră.

„Cincisprezece ani de galeră! Cincisprezece ani să stai legat cu un lanț de banca galerei şi în acest amar de vreme să nu vezi altceva decât cerul şi apa! Fără nici o nădejde, fără nici o mângâiere, să înduri cincisprezece ani soarele arzător, să înjuri marea veşnic agitată şi să blestemi cruda, eterna omenire! Când i se va da drumul va fi un om bătrân! De ce trebuia să se întâmple toate astea? Pentru ca domnul Timár Mihály de Levetinczy să nu fie tulburat de nimeni acolo, pe Insula nimănui, unde gusta din cupa fericirii neîngăduite. Pentru ca nimeni să nu-i poată dezvălui Timéii numele Noémiei, iar Noémiei pe cel al Timéii.

Când l-ai trimis pe Tódor în Brazilia nu te aşteptai să se întâmple una ca asta? Ba! Mizai pe faptul că ispitele ce-i vor ieşi în cale vor face din el un criminal. Nu l-ai ucis atunci, aşa cum un bărbat adevărat îşi ucide în duel rivalul care stă în calea dragostei sale; te-ai prefăcut că-i porți o grijă părintească şi l-ai trimis peste mări şi țări! Cincisprezece ani de zile vei vedea mereu înaintea ochilor agonia lui. Căci îl vei vedea mereu, cu ochii minții, cum brăzdează mările pământului."

Camera nu fusese încălzită pentru noapte; se făcuse frig şi pe geamuri apăruseră flori de gheață; cu toate acestea, umblând încoace şi încolo prin mica încăpere, Timár nu pridideа să-şi şteargă sudoarea ce-i îmbrobonea fruntea.

Aşadar, pe cine voia să-l ajute, îl nefericea. Mâna lui era blestemată! Cândva se amăgise măgulindu-şi amorul propriu la gândul că era destul să întindă mâna cuiva, ca să-l facă fericit; că-l ajuta şi pe cel mai decăzut să se îndrepte şi să ajungă om cinstit.

Şi-acum iată cea mai înspăimântătoare dezmințire.

Blestem şi suferință se alege de tot ce ating degetele sale!

Femeia pe care a adorat-o e nefericită, iar durerea aceasta e împărtăşită de prietenul său, de omul căruia i-a furat-o într-un mod atât de perfid.

La rândul ei, cealaltă femeie, a cărei dragoste a furat-o şi căreia acum nu-i poate găsi un loc în rândul lumii, are inima zdrobită şi suferă cumplit.

Iar omul acela va auzi timp de cincisprezece ani zăngănitul cătuşelor sale!

O, ce noapte plină de groază! Oare nu se mai face odată ziuă?

Timár începe să se simtă în camera aceea ca într-o temniță, ca într-un cavou.

Scrisoarea mai avea însă şi un post-scriptum.

Timár se întoarse la masă să citească mesajul până la capăt. În post-scriptumul datat cu o zi mai târziu scria:

Chiar acum am primit o scrisoare din Port-au-Prince prin care sunt informat că trei condamnați de pe galera unde îşi ispăşea pedeapsa puşcăriaşul nostru au evadat, luând cu dânşii şi o barcă. Autoritățile îi urmăresc. Tare mă tem că şi omul nostru se află printre ei.

La citirea acestor rânduri, o frică de nedescris îl cuprinse pe Timár. Până acum transpirase; acum tremura; răcori în loc de călduri.

Privi înfricoşat în juru-i. De ce i-e teamă? Se află singur în cameră şi totuşi se simte înfricoşat ca un copil căruia i s-a împuiat capul cu poveşti cu bandiți.

Nu mai are linişte nici aici în odaie.

Îşi scoase pistoalele din buzunarul şubei şi le cercetă dacă erau încărcate. Încercă de asemenea stiletul ascuns în

baston să vadă dacă lama ieşea eu uşurinţă.

Trebuie să fugă!

Mai e până la ziuă: straja a strigat abia ora unu după miezul nopţii. E cu neputinţă să aştepte aici ivirea zorilor,

Doar se poate trece pe malul dinspre Szöny şi fără pod: în susul insulei, Dunărea e înghețată în întregime. Şi-i o nimica toată pentru cineva pe care noaptea întunecoasă şi podul de gheaţă necunoscut îl înspăimântă mai puţin decât această lumânare ce abia pâlpâie şi această scrisoare ce-i tulbură sufletul!

Ține scrisoarea deasupra flăcării şi o lasă să ardă.

După aceea stinge lumânarea pentru ca nici scrisoarea, nici flacăra lumânării să nu-l mai înspăimânte.

Iese apoi din cameră pe dibuite. Dar abia închide poarta că deodată îl străfulgeră un gând; nu cumva din cauza scrisorii pe care a aruncat-o jos a luat foc ceva? Se reîntoarce. Scântei strălucitoare aleargă ca nişte gânduri de groază şerpuind care încotro pe hârtia ce se preface în scrum. Aşteaptă până ce dispare şi ultima luminiţă şi întunericul devine de nepătruns. Şi-atunci porneşte prin beznă. În timp ce trece prin vestibul şi prin coridor, groaza aceea de nedescris îl întâmpină pretutindeni, îl înconjoară, îl urmăreşte. Ridică mâna stângă în dreptul capului în timp ce cu dreapta strânge stiletul... Deşi nimeni nu-i iese în cale şi nimeni nu se furişează pe urmele lui.

Abia când se vede în stradă respiră uşurat şi îşi recapătă sângele rece.

Între timp a nins. Zăpada scârţâie sub paşii săi care grăbesc de-a lungul străzii Rác spre malul Dunării, acolo unde se află debarcaderul morii.

Gheaţa

Dunărea era înghețată până departe, spre Pozsony[27], astfel că se putea traversa pe oriunde. Pentru a trece de la Komárom la Uj-Szöny, trebuia să se meargă mult în susul apei, dincolo de pintenul insulei, deoarece acolo se găseau nişte bancuri de nisip unde, în timpul verii se spăla aur; sloiurile îngrămădite aici formau o barieră greu de trecut.

Timár îşi făcu planul să traverseze când va zări dealul de la Monostor în vârful căruia se afla vila lui; aşadar se îndreptă glonț într-acolo.

Dar iată că se ivi un musafir nepoftit care-i încurcă socotelile: ceața. Timár se aşteptase să fie o noapte înstelată, însă înainte de a ajunge pe malul Dunării se lăsă ceața. Mai întâi se lăsă ca o abureală subțiratică şi străvezie dar, îndată ce Timár păşi pe gheață şi începu să-şi dibuie drumul, pâcla deveni atât de groasă încât abia putea să vadă la doi-trei paşi.

Dacă ar fi stat să asculte măcar o clipă glasul rațiunii, Timár s-ar fi întors numaidecât şi ar fi căutat să regăsească malul pe care-l părăsise; dar el încheiase de mult socotelile cu acest glas; ştia doar atât: că trebuie cu orice chip să ajungă pe malul celălalt.

Chiar dacă nu s-ar fi lăsat ceață, noaptea era întunecoasă; iar Dunărea, de îndată ce trecea de insulă, se lățea mult şi era nespus de greu s-o traverseze pe gheață. Sloiurile încălecate unele peste altele formau nenumărate bariere de-a lungul şi de-a latul; uneori ele luau forme capricioase alcătuind lanțuri de munți înalți de câțiva stânjeni ce se ridicau din masa de gheață zgrunțuroasă.

Tot ocolind barierele, Timár îşi dădu seama că se rătăcise. Mergea de mai bine de o oră; ceasul său de buzunar arăta trei fără un sfert; trebuia de mult să fi ajuns pe celălalt mal! Probabil că pierduse direcția.

Se opri să asculte. Tăcerea nopții învăluia totul. Probabil că în loc să se apropie de satul aflat pe celălalt mal, se îndepărtase şi mai mult. Nu se auzea nici măcar lătratul

---

[27] Bratislava (n.t.).

câinilor.

Gândindu-se că în loc să traverseze Dunărea mersese în lungul ei, se hotărî să-şi schimbe direcţia. Doar Dunărea nu era nicăieri mai lată de două mii de paşi; mergând mereu în aceeaşi direcţie, trebuia să ajungă neapărat pe un mal.

Numai că, învăluit de întunericul nopţii şi de ceaţă, omul nu poate şti dacă păstrează direcţia. O barieră de gheaţă care trebuie ocolită îl sileşte vrând-nevrând să şi-o schimbe, să meargă în zigzag, să se întoarcă din nou pe-acolo pe unde a mai trecut o dată; uneori, când nimereşte drumul cel bun şi trebuie să mai facă doar câţiva paşi pentru a ajunge la mal, se răzgândeşte aşa, din senin, se abate din drum şi se afundă din nou în labirintul vrăjit al gheţii.

Trecuse de ora cinci; se împlineau patru ceasuri de când umbla fără-ncetare pe Dunărea îngheţată. Timár se simţea vlăguit. Noaptea trecută nu dormise şi cât fusese ziua de lungă nu mâncase nimic; în schimb avusese parte de chinuri îngrozitoare.

Se opri din nou să asculte. Din clipă în clipă trebuia să audă clopotele pentru utrenie. Dangătul lor va răzbate fie tălăzuind dinspre oraş, fie dinspre sat,

Ciudată ironie a sorţii! Glasul cucernic al clopotelor, care se adresează numai credincioşilor, uneori este dorit de eretic sau păgân, iar acum, iată un fugar certat cu Dumnezeu care abia aşteaptă să-l audă.

Nu trecu mult şi Timár auzi ceea ce aştepta. Băteau clopotele din Komárom. Dangătul lor venea exact din spatele lui. Prin urmare, cel mai bun lucru era să se întoarcă puţin spre dreapta şi să se-aştearnă din nou la drum; în felul acesta avea în faţă malul dinspre Szöny.

Dar, de data asta, clopotele îl păcăliră. Îl trimiseră şi mai departe de-a lungul Dunării. Curând se poticni dând peste o porţiune de gheaţă presărată cu sloiuri bulucite claie peste grămadă, unele înălţându-se oblic, altele drept; fu nevoit să înainteze printre ele căzând, căţărându-se, alunecând, ba pe alocurea târându-se pe patru labe; cu toate acestea, malul nu se zărea nicăieri. Nu îndrăzni să strige. Singurul zgomot pe care-l auzi fu croncănitul ciorilor care zburau pe deasupra

lui fără să le poată vedea. Unica nădejde ce-i mai rămăsese era să aştepte ivirea zorilor şi să afle, uitându-se la soare, în ce parte se află răsăritul. Aflând acest lucru, ca marinar putea să-şi dea seama încotro curge Dunărea.

Dacă ar fi dat de vreo copcă, ar fi văzut încotro curge Dunărea şi-atunci ar fi ştiut în ce direcție să meargă. Dar crusta de gheață era pretutindeni la fel de groasă şi era peste poate s-o spargă fără a avea un topor la îndemână.

Zorile începură să mijească şi încet-încet se lumină de ziuă, dar din pricina ceții lăptoase soarele nu se putea zări încă.

De mers însă trebuia să meargă; popasul pe gheață e plin de primejdii.

Trecuse de ora nouă şi el tot nu găsise malul.

Iată însă că pentru câteva clipe ceața se subție şi Timár zări discul luminos al soarelui ca o față albă. palidă şi mată; o umbră a adevăratului soare.

Văzduhul părea împestrițat cu nenumărate ace strălucitoare ce sclipeau şi se vălmăşeau formând o pâclă tulbure ce-ți lua ochii. Putea deci să se orienteze. Dar n-avu noroc: soarele se ridicase sus şi deci poziția lui nu mai indica răsăritul.

În schimb îi arătă altceva.

Privind în jur, în semi-obscuritatea ceții scânteietoare, lui Timár i se păru că undeva, departe, în dreapta, ceața aproape străvezie lasă să se vadă conturul unui acoperiş de casă.

Unde-i casă, acolo-i şi pământ. Porni deci într-acolo.

Dar luminozitatea aceea ținu doar câteva clipe; un nou val de ceață alburie se lăsă peste întinsurile de gheață şi Timár începu din nou să orbecăiască.

Acum însă avu grijă să nu-şi mai greşească ținta. Porni drept într-acolo. Şi într-adevăr, de data aceasta nu mai greşi; nu peste mult timp, acoperişul casei se ivi iarăşi de după perdeaua deasă de negură. Se găsea la o depărtare de cel mult treizeci de paşi. În sfârşit ajunse aproape de ea.

Când fu însă la zece paşi îşi dădu seama că-n fața lui se afla o moară.

Sloiurile o smulseseră din adăpostul ei de iarnă sau o

surprinseseră încă neancorată şi o târâseră la vale, până aici. Avea carena retezată în două de muchiile tăioase ale gheţurilor – retezată mai frumos decât ar fi putut s-o facă cel mai iscusit dulgher – roata îi era ţăndări iar locaşul morii înţepenit într-un adăpost de gheaţă ale cărui margini o înconjurau ca nişte parapete.

Timár se opri uluit în faţa acestei arătări. Totul i se încâlci în minte aşa cum li se întâmplă celor care încep să creadă în năluciri.

Îşi aminti pe neaşteptate de moara scufundată în vârtejul de la Perigrada.

Ceea ce i se arătă ochilor nu-i oare fantoma morii aceleia care, acum când viaţa lui se apropie de sfârşit, vine să-l sperie şi poate chiar să-l înhaţe?

Să-l înhaţe, să-l înghită o casă sortită pieirii, o moară ciopârţită şi încleştată de sloiuri?

Un instinct chinuitor îl îndemna pe Timár să intre în moară. Zăvorul uşii fusese rupt – probabil din cauza zdruncinăturilor pricinuite de gheaţă – aşa că uşa stătea larg deschisă. Intră. Mecanismele morii erau nevătămate, de aceea Timár aştepta parcă s-apară stafia unui morar care să răstoarne grâul în gârlici.

Pe acoperiş, pe grinzi şi pe prichiciuri, ciorile stăteau ciopor. Văzându-l că se apropie, câteva îşi luară zborul, dar imediat altele se aşezară în locul lor. Celelalte nici nu-l băgară în seamă.

Timár era mort de oboseală. Mersese mai mult de opt ore pe gheaţă fără să se odihnească şi puterile îl sleiseră din pricina obstacolelor întâlnite în cale; era lihnit de foame, cu nervii răscoliţi, iar frigul îi amorţise degetele mâinilor şi picioarelor.

Se aşeză obosit pe una din grinzi.

Ochii i se închiseră numaidecât.

Şi îndată ce închise ochii se văzu pe prova corăbiei „Sfânta Barbara”, cu ţapina în mână iar lângă el – fata cu chipul alb. „Pleacă de aici!” îi strigă el. Vasul goneşte la vale spre cascadă şi în faţă se înalţă o barieră de spumă. „Du-te în cabină!” Dar fata nu se mişcă. Şi-n clipa următoare, vasul se

scufundă în valuri.

Timár căzu pe duşumea şi se trezi. Abia atunci îşi dădu seama în ce primejdie se afla.

Dacă adormea acolo, îngheța cu siguranță. Era, fără îndoială, cea mai lesnicioasă cale de sinucidere. Timár mai avea însă de rostuit ceva pe lumea aceasta. Încă nu-i bătuse ceasul.

Ce ar spune oare oamenii dacă, a doua zi, l-ar găsi pe Timár Mihály de Levetinczy înghețat într-o moară împresurată de ghețuri? Cum ajunsese acolo? Ah, ce taină ar rămâne în urmă-i!

Nu, nu voia să moară de-o moarte atât de stupidă!

Ieşi afară din moară.

Ceața era atât de deasă încât nu vedea nimic. Parcă se înnoptase din nou. Până şi suspinul care ar fi vrut să se înalțe spre cer ar fi fost înghițit de vălătucii de negură grei şi pâcloşi, nelăsându-l să răzbată către înălțimi. Nici țipenie de om, nici o vietate; omul aflat într-un asemenea loc pare înmormântat în nori.

Dar oare prin apropiere nu se află nici o vietate care să-i vie în ajutor?

Ba da.

Când fusese smulsă de sloiuri, moara era înțesată de şoareci; aceştia aşteptaseră până ce ghețurile se opriseră şi-apoi, părăsind moara, dibuiseră drumul spre uscat. Liniuțe lungi – urmele paşilor lor minusculi – se mai vedeau încă pe stratul subțire de zăpadă.

Timár zări aceste urme. Şi iată că cel mai mic dintre mamifere îl călăuzi spre mal pe înțeleptul şi puternicul om!

După o jumătate de ceas ajunse la țărm puțin mai sus de Uj-Szöny. Aici găsi drumul de țară, apoi hanul unde-şi lăsase trăsura. Negură înaintea sa, negură în urmă-i; nimeni nu văzu de unde se ivise.

Sosit la han, înfulecă un castron întreg cu piftie din picioare de vacă, care fusese pregătită pentru căruțaşi, bău o cană cu vin şi-apoi dădu poruncă să se înhame caii, se culcă în trăsură şi dormi toată ziua visând că merge într-una pe gheață; iar când trăsura se zdruncina prea tare, tresărea din

somn speriat că gheața se rupsese şi că se cufunda în adâncuri.

Deoarece plecase târziu din Szöny, ajunse la conacul său din Füred abia în noaptea următoare. Ceața îl însoți tot drumul şi din cauza ei nu putea zări nici lacul Balaton.

În cursul aceleiaşi nopți chemă pescarii; aceştia îl înştiințară că tocmai se pregăteau ca în dimineața următoare să înceapă pescuitul sub gheață. Timár spuse pivnicerului cât vin şi cât rachiu de tescovină să pregătească pentru pescari.

Bătrânul Galambos, starostele pescarilor, îi dădea asigurări că vor avea o pradă deosebit de bogată. Timár se interesă de semnele pe care îşi întemeia presupunerile.

Primul semn bun era că lacul înghețase mai devreme decât altădată şi cu puțin înainte de bătaia peştelui, când peştii se adună cu duiumul în golf. Dar semnul cel mai bun era că sosise domnul Levetinczy în persoană. Doar de, norocul era tovarăşul său nedespărțit!

„Norocul mi-e tovarăş!...” repetă Timár în gând, oftând amarnic.

— Aş putea să pun rămăşag – urmă Galambos – că mâine o să-l prindem chiar pe regele şalăilor.

— Cine mai e şi ăsta?

— Ehe, un şalău bătrân; îl cunoaşte fiecare pescar de pe Balaton; un şalău care a vizitat toate năvoadele, dar nimeni n-a izbutit să-l înhațe fiindcă, de-ndată ce-şi dă seama că e în primejdie, începe să-şi sape cu coada o groapă pe fundul nisipos al lacului şi se ascunde întrînsa, strecurându-se pe sub plasă. E un bandit nemaipomenit de şmecher, se dă şi un premiu ăluia care o să-i vie de hac, pentru că nemernicul ăsta singur-singurel ucide atâția peştişori cât trei pescari laolaltă. O dihanie mare cât toate zilele. Când înoată mai la suprafața apei, mai-mai să crezi că-i morun. Eu zic că mâine îl prindem şi pe măria-sa.

Timár nu-l contrazise. Trimise oamenii la casele lor şi se culcă şi el.

Abia acum simți cât de vlăguit era.

Dormi mult, cufundat într-un somn adânc, sănătos, fără

vise. Când se trezi era pe deplin refăcut.

Zbuciumul său sufletesc parcă îmbătrânise şi el cu un an de zile. I se părea că trecuse nespus de mult de alaltăieri şi până azi.

Nu se luminase încă de ziuă; surprins, privi florile de gheață de pe geamul în care bătea lumina lunii. Vasăzică se înseninase.

Se sculă repede şi, aşa cum avea obiceiul, se spălă pe tot corpul cu apă rece ca gheața, apoi se îmbrăcă şi ieşi grăbit să vadă Balatonul.

Balatonul înghețat oferă o privelişte încântătoare mai ales în primele zile.

Acest uriaş lac nu îngheață ca fluviile; pe suprafața lui nu se aglomerează fel de fel de sloiuri sau bucăți de gheață; lacul încremeneşte pe neaşteptate într-un moment când suprafața apei e liniştită şi limpede ca cristalul, iar în zori poți zări oglinda sclipitoare a apei pe întinderea nesfârşită a lacului.

Când razele lunii cad pieziş pe ea, oglinda pare de argint. N-are nici o fisură: pare turnată dintr-o bucată.

Doar urmele carelor ce trec din satele îngrămădite pe amândouă malurile se încrucişează ca nişte linii geometrice desenate pe-o uriaşă întindere de sticlă. Schitul cu două turle de pe promontoriul de la Tihány se vede cu turlele în jos, dar tot aşa de limpede ca în realitate.

Lui Timár îi plăcea să contemple îndelung această privelişte de basm.

Pescarii ce se apropiau îl treziră însă din visare; aduceau năvoadele, răngile, sculele de spart gheața, spunând că la răsăritul soarelui trebuie să-nceapă pescuitul.

Adunându-se toți, se aşezară în cerc şi starostele începu un cântec pios: *„Doamne, cine e vrednic să intre în sfântul tău lăcaş?”* Pescarii îi țină isonul. Timár se îndepărtă de dânşii; el nu putea să se roage lui Dumnezeu. Şi cum ar fi putut el să se roage de acela care ştia tot şi pe care nu l-ar fi putut păcăli cu o rugă?

Dar cântecul pescarilor răzbătea cale de două mile peste gheața netedă; iar de pe maluri ecoul îngâna şi el psalmi.

Timár înaintă mult spre mijlocul lacului pe oglinda de

gheață.

Se crăpă de ziuă; luna pălise şi tot văzduhul era trandafiriu; uriaşa oglindă de gheață îşi schimbă şi ea ca prin farmec culoarea, încât părea despărțită în două: o parte se colorase în violet şi arămiu, pe când cealaltă – cea dinspre răsărit, învecinată zorilor purpurii – continua să rămână albastră.

Farmecul acestui fenomen sporea pe măsură ce văzduhul se lumina; stacojiul şi auriul cerului se răsfrângeau dublându-se în limpezimea oglinzii; iar când, din ceața liliachie-brună a zării se înălță globul învăpăiat al soarelui, înconjurat de o pâclă strălucitoare de culoarea focului şi cătă în jos spre întinderea de gheață sclipitoare, se putea zări o privelişte atât de fermecătoare cum nu-ți poate oferi nici o mare din lume, nici o oglindă mişcătoare a valurilor; ai impresia că doi sori adevărați răsar în acelaşi timp pe două ceruri adevărate.

Şi de îndată ce se eliberează de ceața aceea cafenie, soarele începe să-şi risipească razele.

Iscusitul pescar Galambos îi strigă lui Timár, care se afla mai departe:

— Ei, acu-acu o s-auzim ceva! Să nu vă speriați! Hei hop!

„Să mă sperii?" se întrebă Timár în gând şi, neîncrezător, ridică din umeri.

Ce putea să-l mai sperie pe lumea asta? Răspunsul veni curând.

Îndată ce soarele îşi îndreptă primele raze spre oglinda Balatonului încremenit, gheața începe să scoată sunete ciudate; parcă mii şi mii de strune metalice ar plesni pe harpa unei zâne. E un fenomen ce aminteşte de pietrele cântătoare din care sunt ciopliți coloşii lui Memnon[28], numai că sunetele gheții parcă nu mai contenesc. Sunetele misterioase devin din ce în ce mai puternice – zânele de-acolo de jos, din fundul apelor, lovesc cu străşnicie strunele harpelor – apoi deodată încep să răsune pocnituri ascuțite,

[28] Statui în Egiptul antic care la răsăritul soarelui emiteau sunete melodioase (n.t.).

din ce în ce mai puternice, ajungând să aibe tăria unor împuşcături; şi la fiecare pocnet, la fiecare trosnitură, pe întinderea gheții lucioase şi netede ca sticla se ivesc sumedenii de crăpături sclipitoare: nesfârşita întindere de gheață trosneşte în lung şi-n lat, mereu-mereu, pentru ca până la urmă să se transforme într-un uriaş mozaic alcătuit din aglomerări de miliarde de cuburi, pentagoane şi prisme cu suprafețe sclipitoare ca nişte oglinzi.

Acesta-i fenomenul care dă naştere acelor sunete.

Dacă le auzi pentru prima oară, fără-ndoială că-ți simți inima zvâcnind.

Toată întinderea aceea uriaşă de gheață murmură, sună şi răsună sub picioarele tale. Tunetele se vălmăşesc cu susur de chitară. Câte o plesnitură aduce a bubuit de tun şi hăuitul ei răsună până hăt-departe, la câteva poşte.

Şi în vremea asta pescarii îşi întind liniştit năvoadele pe spinarea gheții care tună, iar în depărtare vezi căruțe cu fân trase de câte patru boi trecând alene peste lac. Oamenii şi animalele au izbutit să se obişnuiască cu gâlceava zgomotoasă a gheții care nu conteneşte până la apusul soarelui.

Starea sufletească a lui Mihály fu adânc înrâurită de acest fenomen necunoscut. El bănuise şi îndrăgise întotdeauna ceea ce s-ar putea numi „marea viață" a naturii. Având o fire sensibilă, Timár credea că tot ceea ce există sub soare – vântul, furtuna, fulgerul, însuşi pământul, luna şi stelele – e animat de-o conştiință proprie. Dacă ar putea cineva să înțeleagă ce vrea să spună acum gheața de sub picioarele noastre!

Deodată răsună un bubuit atât de năprasnic de parcă o sută de tunuri ar fi tras în aceeaşi clipă sau de parcă ar fi făcut explozie o mină. Toată întinderea de gheață se clătină şi se zgudui. Efectul acestui tunet fu înspăimântător: între malul dinspre Füred şi până la Tihányè platforma de gheață crăpase de-a curmezişul pe o lungime de trei mii de paşi, iar de-a lungul crăpăturii începu să se caşte o deschizătură lată de un stânjen.

— Crapă gheața! Crapă gheața! strigară pescarii şi

părăsindu-şi năvoadele, începură s-alerge într-acolo.

Timár se afla abia la doi stânjeni de spărtură. Văzuse când se produsese. Forța aceea neînchipuit de puternică ce izbutise să despice în două blocul de gheață îi zgâlțâise genunchii. Rămăsese încremenit, amețit de măreția fenomenului.

Pescarii îl treziră din uluire. Îi explicară că oamenii de prin partea locului numesc aceste spărturi *rianas* – cuvânt necunoscut în altă parte; că spărtura constituie o mare primejdie pentru călătorul care traversează lacul deoarece nu poate fi zărită de departe şi nici nu îngheață vreodată, fiindcă între cei doi pereți apa se află într-o continuă mişcare; pentru a atrage luarea-aminte a călătorilor asupra primejdiei, în locurile unde cărările trec peste spărtură, primul lucru pe care îl fac pescarii inimoşi este să bată stâlpi chiar pe marginile primejdioase ale *rianas*-ului, iar de stâlpi să lege cruciş şomoioage de paie pentru ca drumeții să zărească la timp pericolul.

— Dar primejdia e şi mai mare – îi explică starostele lui Timár – când vântul suflă cu putere şi gheața despicată se închide din nou. Totul se petrece cu aceleaşi bubuituri şi pârâituri. Şi de multe ori puterea vântului e atât de mare încât marginile gheții crăpate se încalecă şi-atunci sub gheața ridicată se cască un gol. Iar dacă cineva nu bagă de seamă şi trece cu căruța pe-acolo, apoi Dumnezeu să se îndure de bietul om; gheața ce stă ridicată deasupra apei se crapă sub el.

Se apropia vremea prânzului când începură să pescuiască.

Pescuitul sub gheața Balatonului e o îndeletnicire foarte frumoasă.

Mai întâi că în golful acela – unde, după cum ştiu pescarii din moşi-strămoşi, în aceste zile peştii se adună cu duiumul – se taie la o distanță de cincizeci de stânjeni două copci largi de doi stânjeni şi-apoi, din găuri mai mici, cu diametrul de două picioare, se formează un pătrat, astfel încât cele două copci mari să se găsească în unghiurile opuse ale pătratului.

Fiecare bloc de gheață ridicat din aceste găuri pătrate se aşază pe una din muchii, chiar lângă buza copcii de unde a

fost scos, pentru ca drumeții să ia seama şi să se ferească de primejdie.

Când soarele îşi aruncă lumina asupra acestor cuburi risipite pe uriaşa oglindă de gheață, ai impresia că mii de diamante gigantice strălucesc cât vezi cu ochii.

Năvodul lung şi zdravăn este purtat de pescari până la copca cea mare dinspre interiorul lacului şi marginile sale desfăşurate se leagă de doi pari lungi. Fiecare din cei doi pari are o lungime de doi stânjeni şi jumătate. Un pescar începe să împingă sub gheață unul din pari împreună cu plasa legată de el, iar un altul aşteaptă să-l vadă ivindu-se la copca mai mică; când capătul parului soseşte acolo, îl împinge mai departe spre cea de-a treia copcă, unde îl aşteaptă al treilea pescar; un drum asemănător este parcurs pe latura opusă a năvodului, până ce amândoi parii – şi deci şi capetele năvodului – se întâlnesc la cea de-a doua copcă mare, cea dinspre mal.

În felul acesta năvodul – care are pe partea de jos greutăți de plumb ce îl trag spre fundul lacului, iar partea de sus plutitori care-l țin ridicat la buza gheții – devine o temniță fără scăpare pentru toate vietățile ce se găsesc în acest patrulater.

Şi, de obicei, într-o zi ca asta mişună o mulțime de peşti pe-acolo. Şalăul şi somnul îşi părăsesc lăcaşurile lor din mâlul de pe fundul apei şi se ridică la copcile tăiate pentru a se aproviziona cu aer; e o adevărată sărbătoare de familie pentru peşti: perioada magică a dragostei la vietățile cu sânge rece; bolta ca de cremene a gheții îi desparte întrutotul de lumea de afară, dar nu şi de locuitorii acestei lumi, de oameni.

Acum însă gheața înseamnă pierzanie pentru ei.

Când îşi dau seama că năvodul îi strânge laolaltă, nu mai au cum să fugă. Să sară din această temniță nu mai pot, pentru că gheața nu le dă voie. Şalăul, ajuns la strâmtoare nu mai poate folosi şiretlicul său obişnuit de a se vârî în mâl cu coada-i musculoasă pentru a se strecura pe sub marginea năvodului, deoarece peştii care se zbat fără încetare îl târăsc după ei.

Iar sus, pe gheață, douăzeci de pescari apucă zdravăn de odgonul năvodului şi încep să-l tragă încet-încet afară din apă.

Efortul încordat pe care-l depun arată cât de uriaşă e greutatea pe care o are năvodul plin. Poate să cântărească mai multe sute de chintale.

Încetul cu încetul gura copcii celei mari prinde viață. Mulțimea de peşti înghesuiți şi neliniştiți se îndreaptă spre această singură deschizătură care îi duce la moarte sigură.

Guri şi capete de toate formele încep să se ridice din apă, aripioare transparente, cozi, spinări albastre-verzui sau argintii se înalță lovindu-se unele de altele şi, printre ele, din când în când, se holbează rechinul Balatonului, somnul care cântăreşte aproape o sută de kilograme, cu uriaşul său bot larg deschis, cu mustățile groase ca o coadă de şobolan, repezindu-se cu capul în jos spre fundul năvodului căutându-şi vreo portiță de scăpare.

Folosind un prostovol, trei pescari împreună cu bătrânul lor staroste încep să arunce pe gheață mulțimea aceea de peşti aduşi spre gura copcii; zvârliți afară, mic şi mare încep să se zvârcolească dănțuind unul pe spinarea celuilalt. De-acolo nu mai au unde să fugă deoarece între timp toate găurile fuseseră astupate cu cuburile de gheață potrivite anume.

Începe o sarabandă drăcească. Crapii, cu gurile căscate, fac salturi de câte o jumătate de stânjen, sărind încoace şi încolo; ştiucile, desperate, se târăsc ca nişte şerpi lunecând prin grămada forfotindă a caracudelor şi a bibanilor. Câte un somn cât toate zilele e apucat de urechi şi aruncat pe gheață unde peştele acesta diform îşi culcă leneş capul lucios şi, cu lovituri puternice de coadă, mătură din juru-i pe ceilalți tovarăşi de prizonierat.

În jurul patrulaterului şi chiar mai departe, platforma de gheață e plină de peşti. Ciortanii aleargă pe gheață ca nişte şoareci. Nu-i urmăreşte nimeni; unde ar putea evada? Peştii mai mari, greoi, formează un adevărat zid de ambele părți ale copcii.

— Am zis eu că azi o să avem o pradă straşnică! mormăi

bătrânul pescar. Unde pune boierul piciorul, acolo e şi norocul. Grozav ar fi să-l prindem şi pe regele şalăilor!

— Dacă nu cumva o fi înăuntru – spune unul din pescarii cei tineri care stă la marginea copcii, mai aproape de apă şi trage de năvod. O dihanie cât toate zilele smuceşte de plasă atât de puternic de parcă ar vrea să-mi smulgă braţele din loc.

— Uite-l colo! strigă celălalt pescar care tocmai scoate prostovolul cu peşte.

Şi deodată un cap uriaş, cât al unui crocodil argintiu, se zăreşte înălţându-se din apă; e alb-argintiu în întregime şi-n gura-i căscată se văd două rânduri de dinţi ascuţiţi ca dinţii unui caiman[29], precum şi patru colţi încovoiaţi, puţin îndoiţi – ca la tigru. E un cap ce impune admiraţie şi respect. Un asemenea uriaş poate, pe drept cuvânt fi numit rege în acest lac unde nici un alt peşte nu s-ar încumeta să se lupte cu el; nici măcar unul din specia lui.

— Uite-l colo – strigară trei glasuri deodată, numai că în clipa următoare uriaşul peşte se scufundă din nou în apă. Abia acum începea pentru pescari adevărata bătălie.

Ca şi când regele prins în capcană ar fi dat poruncă gărzii sale rămase acolo, jos, ca printr-un atac decisiv, să străpungă imediat năvodul, toţi peştii începură să se zbată ca nişte diavoli desperaţi. Trupele de *voltigeurs*[30] formate din somni, ştiuci şi crapi se aruncau cu capul în plasa întinsă; era nevoie ca goliaţii ce apăreau la suprafaţă să fie loviţi în cap cu răngile până ce, zdrobiţi şi ameţiţi, îşi dădeau duhul. Peştii se înverşunară şi cu tot sângele lor rece dădură dovada unei hotărâri eroice: toţi până la unul se uniră împotriva duşmanului care se socotea stăpân pe situaţie şi angajară cu el o bătălie în toată legea. Bătălia se soldă, ca de obicei, cu înfrângerea lor. Loviţi în cap, somnii se târau pe gheaţă; năvodul revărsa la suprafaţă frumoşii şalăi alb-argintii. Dar regele şalăilor nu voia să apară.

— Iar a scăpat! mormăi înciudat starostele.

---

[29] Specie de crocodil din America Centrală (n.t.).

[30] Infanterie uşoară, trupe de elită (fr). (n.t.).

— E încă în plasă – strigă cu dinții încleştați cel care trăgea odgonul. Simt după cum smuceşte; numai de n-ar străpunge năvodul!

Numărul mare al peştilor care, zbătându-se, se răspândeau până departe, arăta încă de pe acum că prada era deosebit de bogată: abia puteai păşi de teamă să nu aluneci din cauza peştilor.

— Aoleo! Acuşi-acuşi se rupe năvodul! strigă speriat pescarul cel tânăr. Simt cum pârâie.

Numai mijlocul năvodului mai era încă sub gheață.

— Trageți de el! răcni starostele şi, la îndemnul lui, flăcăii începură să tragă din răsputeri.

Peştii care se găseau în plasă se rostogoliră o dată cu năvodul. Între ei se afla şi regele şalăilor. Era un splendid exemplar al speciei sale. Avea mai bine de patruzeci de funți; un peşte ce se prinde o dată la douăzeci de ani. Într-adevăr, străpunsese năvodul cu capul său puternic, dar aripioarele i se agățaseră în ochiurile plasei şi din cauza asta nu izbutise să scape. Când îl traseră din apă, regele şalăilor îl lovi atât de zdravăn pe unul dintre pescari, încât bietul om se întinse pe gheață cât era de lung; aceasta fu însă ultima faptă eroică a uriaşului. În clipa următoare îşi dădu duhul. Şalău viu nimeni n-a ținut încă în mână. Se zice că de îndată ce-i scos din apă, îi crapă băşica şi moare.

Pescuirea regelui şalăilor pricinui tuturor o bucurie mai mare decât toată prada aceea bogată. De multă vreme îi purtau sâmbetele. Acest răutăcios mâncător de peşti era o veche cunoştință a tuturor pescarilor. Avea urâtul obicei că-i plăcea să se hrănească numai cu semenii lui. Doar de aceea era regele şalăilor! Ca dovadă, şi-acum, când îl spintecară, găsiră în pântecul lui doi şalăi frumoşi care fuseseră înghițiți cu puțin mai înainte. Pe spinare avea un strat gros de grăsime aurie, aşa cum are un purcel, şi carnea albă ca pânza înălbită.

— Apoi, boierule, eu zic să trimitem măritei doamne acest peşte rar! spuse starostele. Îl vârâm într-o ladă cu gheață. O să trebuiască ditamai căruța! Dacă-i scrieți şi vreo epistolă, apoi rogu-vă scrieți în ea că ăsta a fost regele şalăilor. Să se

ştie că cine se înfruptă din el, se-nfruptă din carne regească.

Mihály lăudă propunerea aceasta şi dădu să înţeleagă că răsplata nu va întârzia.

Abia terminară cu pescuitul, că ziua cea scurtă de iarnă se sfârşi; se sfârşi pe cer, dar nu şi pe gheaţă. Pe gheaţă abia acum începea viaţa.

Din toate satele vecine – Siófok, Szántód, Zamárdi, Füred, Arács, Csopak – începută să sosească grupuri de oameni ce purtau coşuri, desagi şi ploşti; în desagi aduceau friptură de purcel, în ploşti vin, iar coşurile erau pentru transportul peştelui. Nici n-apucară pescarii să sorteze prada, că se şi văzură înconjuraţi de o grămadă de oameni.

După ce ultima rază de soare se stinse, oamenii îşi făcură făclii din stuf. Apărură focuri pe gheaţă şi vânzarea peştelui începu: ciortanii, ştiucile, somnii, caraşii se vindeau săracilor, deoarece cinstea de a merge la Viena şi la Budapesta o aveau numai şalăii care se bucurau de o preţuire aleasă; ceilalţi peşti erau vânduţi aici la Balaton pe un preţ de nimic. Cu toate acestea se câştigau bani frumoşi. Şi cum să nu se câştige când într-o zi ca asta se pescuiseră trei sute de chintale! Timár ăsta-i într-adevăr copilul norocului!

Peştele care nu se transporta imediat era încărcat în coşuri şi dus la magazii, iar de-acolo, cu căruţele, la târgul din Veszprém.

Timár îşi puse în gând ca-n seara aceea să facă un chef de pomină cu toţi cei adunaţi acolo. Porunci aşadar să se aducă pe gheaţă un poloboc de zece vedre, să i se dea cep şi-apoi îl rugă pe staroste să pregătească o ciorbă de peşte cum numai el ştia s-o facă.

Într-o uriaşă căldare de o vadră se taie mărunt peştele anume ales – nu trebuie să fie nici gras, nici cu oscioare multe; ciorba nu conţine decât sânge de peşte, câţiva pumni de boia şi ceapă roşie. Şi toate acestea amestecate într-un fel anume, meşteşug la care nu se pricepe oricine ci numai acel care are experienţă şi iscusinţă.

Din această minunăţie chiar şi domnul Timár mâncă o porţie neînchipuit de mare.

Şi-apoi, acolo unde-i vin bun şi se pregăteşte o ciorbă de peşte, cum ar putea să lipsească ţiganul?

Cât ai bate din palme, apărură nişte balaoacheşi care, aşezând ţambalul pe capacul unui coş, începură cântecul preferat al boierului:

„Aoleo, coarda plesneşte!
Crezi că domnul n-o plăteşte?”

Şi de, unde sunt ţigani, neveste frumoase şi flăcăi focoşi, cum ar putea să lipsească jocul? Nici una nici două, se încinse pe gheaţă o petrecere de să-i meargă vestea peste şapte sate. Perechi-perechi începură dansul sfântului David chiuind pe lângă rugurile de stuf. Timár se pomeni luat pe sus de o nevestică drăguţă care-l târî în joc şi începu să-l învârte de mama focului.

Timár jucă.

În noaptea aceea frumoasă de iarnă, focurile bucuriei luminau până departe oglinda de gheaţă. Cheful încins pe oglinda Balatonului ţinu până aproape de miezul nopţii.

Atunci terminară şi pescarii cu căratul peştelui în magazii.

Apoi, încetul cu încetul, oamenii se risipiră spre casele lor, chiuind mereu şi mulţumind darnicului domn Levetinczy care le dăduse prilejul să petreacă.

După plecarea lor, Timár nu se culcă până ce regele şalăilor nu fu împachetat de Galambos într-o ladă de scânduri plină cu fân şi cu gheaţă şi până ce lada nu fu bătută în cuie. O urcară apoi în trăsura cu care venise Timár spunând vizitiului să stea gata pregătit, deoarece din clipă în clipă trebuia să plece spre casă, spre Komárom; că doar cu o ladă în care se află peşte, trebuie, desigur, să te grăbeşti.

Între timp. Timár se apucă să scrie o scrisoare soţiei sale; compuse o epistolă gingaşă, presărată ici-colo cu glume. Timéa era numită „soţia mea cea dragă”. Descrise amănunţit priveliştea de neuitat pe care i-o oferise gheaţa Balatonului şi murmurul ei uluitor, când răsărise soarele; ascunse faptul că gheaţa se despicase foarte aproape de el; povesti cum decursese pescuitul în ziua aceea, fără să scape nici un

amănunt şi sfârşi cu descrierea petrecerii care avuse loc în seara zilei, arătând cât de bine se distrase şi că „fusese dat gata”. Scrise de asemenea că fusese luat la joc de o țărăncuță plină de nuri.

Astfel de epistole vesele sunt scrise de obicei de oameni care au de gând să se sinucidă. După ce o termină, coborî s-o dea vizitiului. Starostele pescarilor se afla tot acolo.

— Ei, dar, du-te şi dumneata acasă, Galambos – îl îndemnă Mihály. Trebuie să fii mort de oboseală.

— Nu plec până nu mai întețesc o dată focurile pe gheață – spuse bătrânul, aprinzându-şi pipa – pentru că acum, din cauza mirosului de peşte, ’poi toate vulpile aciuiate prin tufişuri, ba chiar şi lupii or să se grăbească să vină încoace, să înconjoare copca cea mare şi să înceapă a pescui pe contul lor, pândind şi înhățând peştele care se ridică să ia aer; nu mi-e de alta, dar ne sperie toată prada.

— Nu mai înteți nici un foc! îi spuse Mihály. O să am eu grijă, de asta, că şi-aşa în timpul nopții mă trezesc deseori. Când mă trezesc, ies pe balcon şi descarc puşca; auzind împuşcăturile, pescarii noştri cu patru picioare o să-şi ia repede tălpăşița.

Liniştit în privința asta, starostele îşi luă rămas bun şi porni agale către casă.

Pivnicerul surd – singura ființă care se mai afla în conac în afară de Timár – dormea tun. După ce că era surd, găsise de cuviință să guste atât de zdravăn din vinul acela tare, încât putea fi sigur că nimic în lume n-o să-i tulbure odihna nocturnă.

Timár se duse sus în camera sa şi înteți focul din cămin.

Nu-i era somn de loc.

Sufletul lui tulburat nu avea nevoie de odihnă trândavă.

Altfel de odihnă căuta el.

Tot odihnă e şi-atunci când omul se aşază pe balcon lăsând uşa larg deschisă şi începe să privească tăcut lumina palidă a nopții de iarnă.

Luna nu răsărise încă; doar stelele clipeau obosite şi ochiul luminos al fiecăreia se reflecta în oglinda netedă a gheții ca nişte nestemate zvârlite pe o imensă placă de oțel

sau ca boabele de lumină ale lumânărilor ce se aprind la cimitir de ziua morților. Sus se vedea Saturn, Vega, Lebăda, Coroana, Arctur, Fecioara cu spice şi Berenice, soția cea credincioasă.

Omul priveşte spre stele şi nu se mai gândeşte la nimic. Vede, dar nu simte. Nici frigul, nici bătăile inimii, nici ce se petrece în juru-i sau în sufletul său. Priveşte şi atât. Şi-n felul acesta se odihneşte.

Fantoma

Stele străluceau pe cer, stele licăreau în oglinda gheții şi nici o adiere de vânt nu tulbura liniştea. Deodată, o voce ce venea din spatele său îl salută:

— Bună seara, domnul meu!

Vocea şi salutul acesta neaşteptat îl trezesc din îngândurarea aceea moleşitoare; din balcon se întoarce în camera sa, acolo unde a lăsat lampa arzând şi focul aprins în cămin. Lampa şi focul continuă să lumineze încăperea. În fața uşii ce dă spre scara învăluită în lumina lămpii şi a focului, se zăreşte o siluetă la a cărei vedere Timár înmărmureşte.

Nu recunoaşte umbra apărută în fața lui…

…Şi totuşi ştie cine-i.

E groaznica fantomă de care fugise peste gheața Dunării în noaptea aceea geroasă cufundată în ceața de nepătruns.

E omul în uniformă de marinar. Uniforma e cam uzată din cauza intemperiilor iernii. Tivul de aur al gulerului e gata-gata să se desprindă de parcă n-ar fi cusut cu aprobarea vreunui guvern cinstit, ci doar pentru a ieşi pe scena unui teatru. Verdele postavului se decolorase pe umeri şi câțiva nasturi de la haină lipseau. Iar pe mâneca dreaptă, o ruptură cam mărişoară fusese cusută cu ață albă.

Nici pantofii marinăreşti nu păreau într-o stare mai bună.

La vârfuri cusăturile se desfăcuseră şi lăsau să se vadă degetele goale; unul din degete fusese legat cu o cârpă.

Această îmbrăcăminte zdrenţuită se potrivea de minune cu stăpânul ei.

Omul avea o faţă bronzată de soare, barba neîngrijită – în locul mustăţii rase, doar nişte tuleie ţepoase şi aspre – iar un batic de mătase neagră îi încingea fruntea de-a curmezişul, acoperindu-i unul din ochi.

Acesta era individul care-i spusese lui Timár: „Bună seara, domnul meu!”

— Cine eşti? – întrebă aspru Mihály.

— Ei, ei, tăticule drag, e posibil oare să nu mă mai recunoşti? spuse cu o amabilitate ironică străinul.

— Krisztyán! şopti Timár.

— Chiar el! El, Tódorelul dumneavoastră drag. Unicul Krisztyán Tódor. Micul şi dragul dumneavoastră copil adoptiv. Ce frumos din partea dumneavoastră că m-aţi recunoscut!

— Ce vrei?

— Mai întâi aş vrea – începu vagabondul – să pun mâna pe puşca aceasta cu două ţevi. Nu de alta, dar nu cumva să vă aduceţi aminte de cuvintele mele de la ultima noastră întâlnire: „Dacă mai apar încă o dată în faţa dumneavoastră, să mă împuşcaţi pe loc!” Pentru că... vedeţi... între timp mi-am cam schimbat părerea.

Spunând acestea, noul venit ridică puşca lui Timár care stătea rezemată într-un colţ şi... trăgând amândouă cocoaşele, se trânti într-un fotoliu ce se afla în faţa căminului, ţinând arma pe genunchi, gata să tragă.

— Iac-aşa! Acum putem vorbi în tihnă. Sunt groaznic de obosit, că vin de departe. Echipajul m-a lăsat în drum şi a trebuit să merg pe jos o bucăţică bună.

— Şi ce cauţi aici? îl întrebă Timár.

— Mai întâi, un rând de haine bune; vedeţi doar că cele pe care le am poartă prea evident urmele timpului nefavorabil.

Timár se duse spre un dulap, scoase de-acolo şuba lui de astrahan şi alte lucruri trebuincioase şi, fără să spună un cuvânt, le aşeză între ei, pe duşumea, făcându-i semn să le

ia.

Ținând puşca într-o mână şi degetul mereu pe trăgaci, vagabondul începu să ridice cu cealaltă mână fiecare obiect de îmbrăcăminte şi, cu schimonosiri critice, le examină rând pe rând:

— Mda, bine, numai că din acest palton mai lipseşte ceva. Cam ce credeți? De obicei, ce are paltonul în buzunar? Portmoneul, nu-i aşa?

Fără a spune un cuvânt, Timár scoase din sertar portmoneul ce se afla acolo şi-l aruncă lui Tódor.

Haimanaua îl prinse cu o mână, îl deschise ajutându-se cu dinții şi-apoi numără banii ce se aflau întrînsul: hârtii de câte o mie şi de câte o sută de forinți.

— Hm, şi asta-i ceva! spuse el, vârând portmoneul în buzunarul şubei. Pot să mai cer şi niscaiva albituri? Astea de pe mine le port cam de două săptămâni şi mi se pare că nu mai sunt destul de elegante.

Timár scoase din dulap nişte lenjerie.

— Ei, acum sunt bine aprovizionat, aşa că pot să m-apuc şi să mă dichisesc – spuse el, cu o prefăcătorie cinică. Mai înainte însă e nevoie, cred, să vă dau câteva explicații despre anumite lucruri pe care o să le vedeți când o să mă dezbrac, nu de alta dar vreau ca totul să fie limpede pentru domnia-voastră! Iaca na! de ce dracu ne spunem mereu „domnia-voastră" când vorba ceea, suntem prieteni atât de vechi şi atât de buni? Hai să ne tutuim.

Fără nici un cuvânt, Timár se aşează la masă.

— Ei, dragă amice – începu vagabondul, potrivindu-şi baticul legat pe frunte – cred că îți aminteşti, nu-i aşa, că acum câțiva ani m-ai expediat în Brazilia? Aşa e? Ei, ce moale eram pe vremea aia, moale ca un burete! Te-am socotit tatăl meu adoptiv şi ți-am făgăduit că din clipa aceea o să mă fac om de treabă. Tu însă m-ai trimis în Brazilia nu pentru ca acolo să devin, cum s-ar zice, om cinstit, ci pentru a nu-ți mai sta în cale pe partea astălaltă a globului. Foarte înțelept ți-ai făcut socoteala gândindu-te că un asemenea individ stricat – în care nu mai era nici un dram de bun simț – de îndată ce va ajunge acolo, în continentul ăla de unde a fost

adus în Europa „veninul femeiesc” şi a fost inoculat pieilor albe – o să-l ia dracu, fără-ndoială. Sau crapă, sau ajunge pungaş, sau îl înghit valurile mării, sau îi face careva de petrecanie: oricum, el va fi scos din circulație.

Copleşit, Timár îşi ascunsese obrazul în palme, neputând să-l privească în față şi să-l contrazică.

Triumfător, cu o ironie muşcătoare, aventurierul urmă:

— Ei, cum, nu-i adevărat că mi-ai încredințat banii tăi ăia mulți? Ce erau pentru tine? Gunoi! Contai c-o să ciupesc din ei, c-o să mă prinzi şi-o să mă bagi la zdup. Şi exact cum ai vrut, s-a şi întâmplat. De câteva ori era cât pe-aci să-ți fac pe plac şi să crăp răpus de bolile acelea frumoase care în Indii se pot culege chiar şi din copaci; cu toate astea am ieşit biruitor... spre marea ta bucurie. Într-o zi însă m-am aşternut pe treabă folosind toată iscusința mea pentru a face față serviciului şi... am furat din casa firmei tale zece milioane de reis. He-he-he! Zece milioane de reis! Tâlharii ăia de spanioli vorbesc în jumătăți de creițari pentru ca suma să pară nemaipomenit de mare. În realitate toată această sumă abia dacă face vreo sută de mii de forinți. Ehe, când ai şti ce ochi frumoşi au femeile de acolo, nu ți-ar pare aşa de mult! Alea nu vor să poarte decât perle veritabile. Şi stau de minune la gâtul lor! Dar cu asta s-a terminat de mult. Acum suntem acasă la noi şi trebuie să ne mulțumim cu ceea ce avem. Dacă n-avem ananas, îs buni şi cartofii.

Aventurierul începu să-şi dezlege de-a binelea limba:

— Numai că imbecilul tău de agent de dincolo, spaniolul ăla, a privit lucrurile din alt punct de vedere şi m-a dat pe mâna justiției, m-a târât în fața unor judecători imbecili şi netrebnicii ăia m-au condamnat pentru această greşeală a tinereții la cincisprezece ani de galere. Spune şi tu: nu-i curată barbarie una ca asta?

Timár tremura.

— M-au luat, m-au dezbrăcat de hainele mele frumoase de cavaler şi, ca nu cumva să mă rătăcesc de ei, mi-au săpat pe umăr, cu fierul roşu, semnul spânzurătorii.

Spunând acestea, fugarul îşi scoase haina de marinar şi, sfâşiindu-şi cămaşa murdară în dreptul umărului stâng, îi

arătă lui Timár cicatricea de un roşu aprins de pe omoplat, însoțind gestul cu un râs amar.

— Vezi, m-au însemnat pentru tine, de parcă aş fi un viţel sau un mânz din cireada ta, să nu mă pierd de tine. Eu însă şi fără semnul ăsta tot n-o să fug de lângă tine, fii fără grijă!

Cu o curiozitate chinuitoare Timár privi cicatricea de pe umărul nenorocitului, neputându-şi dezlipi ochii de la el.

— Ei, dar şi asta a trecut. M-au dus apoi legat de gât pe o galeră, ferecându-mă de banca acesteia cu o cătuşă grea de zece funți. Priveşte puțintel şi semnul ăsta.

Spunând acestea zvârli din picioare bocancii rupți şi-i arătă lui Timár rosătura sângerândă ce degenerase într-o rană ulceroasă,

— Şi pe-asta o port tot ca o amintire de la tine spuse provocător puşcăriaşul fugar.

Timár privea încremenit piciorul ros de cătuşe.

— Închipuieşte-ți însă, dragă amice, cât de cumsecade e soarta! Ce minunate sunt căile providenței! Cum îl călăuzesc ele pe un sărman şi suferind nenorocit astfel încât, pe neaşteptate, să nimerească tocmai în sânul bucuriei şi al fericirii! De banca aceea de care fusesem ferecat cu atâta gingăşie se afla ferecat şi un preacinstit bătrân cu barba țepoasă. Ăsta urma să fie tovarăşul meu de pat timp de cincisprezece ani. Eh, dar se cuvine ca omul să privească bine şi drept în ochi mireasa cu care a fost logodit pentru atâta amar de vreme. Mă uit mai bine la el şi-i spun în spaniolă:

— Senor! Mi se pare că noi ne-am mai văzut pe undeva.

— Păi puteai să mă vezi, orbire-ai! mi-a răspuns bătrânul.

Atunci m-am adresat pe turceşte:

— *Efendi!* Nu cumva pe vremuri ai umblat şi prin Turcia!

— Am fost şi pe-acolo. Şi ce vrei să zici cu asta?

Atunci l-am întrebat pe ungureşte:

— Mai demult nu te numeai cumva Krisztyán?

Bătrânul s-a uitat la mine îngrozit şi mi-a răspuns:

— Ba da!

— Atunci eu sunt băiatul tău, Tódor! Micul şi dulcele tău Tódorel, singurul tău urmaş!

He-he-he! Închipuieşte-ţi, amice! Îmi regăsesc tatăl, pe tatăl meu pierdut în negura timpului, îl regăsesc tocmai de partea cealaltă a pământului, pe o bancă de galeră! Providența călăuzeşte, aşadar, doi oameni de mult despărțiți – tatăl şi fiul – pe nişte căi minunate, unul spre celălalt, să-şi cadă în brațele larg deschise. He-he-he! Dar dă-mi, rogu-te, o cană cu vin şi ceva de mâncare că mi-e sete şi foame şi trebuie să-ți spun încă multe istorioare care te vor amuza grozav.

Timár îi îndeplini dorința, dându-i şuncă, pâine şi vin.

Musafirul se aşează la masă, puse puşca între genunchi şi începu să mănânce. Înfulecă repede ca un câine hămesit şi-apoi bău zdravăn plescăind din buze aşa cum plescăie oamenii lacomi când le prieşte duşca dată pe gât. Apoi începu să vorbească cu gura plină:

— Eh, şi după ce ne-am bucurat grozav de această revedere, iubitul meu tată m-a întrebat, lovindu-mă gingaş, cu pumnul drept în creştetul capului:

— Mă, derbedeule, cum de-ai ajuns aici?

Mie, firește, respectul filial nu-mi îngăduia să-i adresez o întrebare asemănătoare celui care pricinuise venirea mea pe lume. I-am răspuns că cheltuisem vreo zece milioane de reis din banii unui domn Timár.

— Dar ăla de unde a furat atâția bani? a fost obiecțiunea bătrânului meu.

— Ăla nu fură bani – i-am zis – căci dumnealui e un domn foarte venerabil care are moşii întinse, e negustor, moşier, are o flotă întreagă!

În această privință părerea bătrânului a rămas neschimbată.

— Asta-i totuna! Cine are bani înseamnă că a furat. Cine are bani mulți a furat mult; dacă n-a furat el însuşi, înseamnă că a furat pentru el tatăl sau bunicul său. Furtul are exact o sută treizeci de variante dintre care doar douăzeci şi trei sunt de natură să te ducă pe banca galerei.

Văzând că nu pot să-l conving pe babacu-meu, m-am dat bătut şi nu l-am contrazis. Iată însă că a început el să mă întrebe.

— Dar cum dracu l-ai cunoscut pe acest Timár?

M-am apucat să-i înşir faptele:

— L-am cunoscut pe acest domn pe vremea când nu era decât un biet căpitan de vas ce-şi curăța singur cartofii pentru ciorbă în bucătăria vasului. Asta s-a întâmplat odată când, din porunca poliției turceşti trebuia să dau de urma unui paşă care fugise în Ungaria taman pe vasul lui Timár.

Auzind acestea, babacu-meu şi-a încrețit pielea capului. He-he-he! Avea o piele atât de mobilă încât era tare nostim să-l priveşti când şi-o mişca în toate părțile; când îşi încreța pielea, țepii părului tăiat scurt se ridicau drept în sus, ca la maimuță.

— Cum se numea paşa ăla? s-a răstit la mine bătrânul.

— Ali Ciorbadji.

— Ali Ciorbadji?! a urlat el înspăimântător, lovindu-mă cât putu cu pumnul peste genunchi.

Credeam că din cauza răspunsului meu o să sară în mare nu alta. He-he-he! N-ar fi putut din pricina fiarelor cu care era ferecat.

— Nu cumva l-ai cunoscut şi tu?

Bătrânul a dat furios din cap, apoi şi-a încrețit pielea capului spre frunte şi mi-a răspuns:

— Spune-mi mai departe: ce s-a întâmplat cu Ali Ciorbadji?

I-am povestit tot:

— L-am regăsit pe insula de lângă Ogradina; atunci trecând înaintea corăbiei, i-am tăiat calea şi l-am aşteptat la Panciova, gata să-l înhățăm; corabia a sosit însă fără paşă. Pe drum, paşa a murit subit şi, pentru că pe mal nu li s-a dat voie nicăieri să-l îngroape, până la urmă l-au azvârlit în apă. Toate astea au fost dovedite de Timár cu acte în regulă.

— Şi pe vremea aceea Timár era un om sărac? mă întrebă bătrânul.

— Ca şi mine!

— Iar acum zici că are milioane?

— Din care am avut cinstea să cheltuiesc şi eu zece milioane de reis.

— Ei vezi, tâmpitule, că ți-am spus adevărul? I-a furat

averea. Cui? Lui Ali Ciorbadji. L-a asasinat pe paşă în timpul călătoriei şi a pus mâna pe avere.

— Auzind astea, am înghețat. Am pălit întocmai ca tine acum, dragă amice.

„Ia te uită! Mie nu mi-ar fi trăsnit niciodată prin cap o asemenea chestie!" mi-am zis.

— Hei, ascultă-mă – a mormăit bătrânul şi, zicând asta, şi-a plecat capul pe genunchi; parcă-l văd şi-acuma cum s-a chiorât la mine cu ochii lui de râs. Acum o să-ți povestesc şi eu ceva. L-am cunoscut pe Ali Ciorbadji. L-am cunoscut chiar foarte bine. Fireşte, şi el era tot un tâlhar, ca orice om care are bani foarte mulți. Era hoțul numărul 122 şi 123. Astea-s numerele de ordine pentru guvernatori şi vistiernici. În grija lui se aflau averile unui alt tâlhar. Ale aceluia cu numărul 133 – adică sultanul. Într-o zi am aflat că hoțul cu numărul 132 – marele vizir – voia să-i facă de petrecanie vistiernicului pentru a pune mâna pe ceea ce vistiernicul furase de ici şi de colo. Eu făceam parte, ca şi tine, din poliția secretă turcă. Eram doar numărul 10, speculant decăzut şi vagabond. Ei bine, mi-a venit o idee grozavă. Dacă aş putea să avansez dintr-odată la numărul 50! M-am dus la paşă şi i-am destăinuit secretul: cum că numele lui se află trecut pe o listă unde sunt scrişi şi alți bogătaşi pe care miniştrii vor să-i spânzure ca pe nişte complotişti şi-apoi să le înhațe frumos-frumuşel banii. „Ce-mi dai să te scap împreună cu tot ce ai?" Ali Ciorbadji mi-a răspuns c-o să-mi dea un sfert din toată averea lui în clipa când ajungem la loc sigur. „Mde, i-am spus, tare aş vrea să ştiu ce-nseamnă cuvântul «toată»? Nu de alta, dar eu nu mă tocmesc cu ochii legați. Sunt, vorba aia, tată de familie, am şi eu un flăcău căruia vreau să-i asigur viitorul."

— He-he-he! Bătrânul mi-a spus toate astea atât de serios că nici acum nu mă pot abține să nu râd.

— „Ai un flăcău? l-a întrebat paşa pe taică-meu. Ei bine: dacă scap, o să-i dau de nevastă pe singura mea fiică şi-atunci toată averea mea o să rămână în familie. Chiar azi să-l trimiți la mine pe feciorul tău să-l cunosc şi eu."

(Ei drace! dacă aş fi ştiut atunci că fata aceea minunată,

cu chipul alb şi frumos, cu sprâncenele îmbinate mi-era hărăzită taman mie! Ai mai auzit o chestie ca asta, amice?! Pentru o asemenea chestie trebuie însă să mai trag câteva înghiţituri, să-mi uit durerea. Îmi dai voie, nu-i aşa, să golesc acest pahar în cinstea doamnei – cea mai frumoasă dintre femei?)

Banditul îşi bău politicos vinul din pahar, ridicându-se în picioare.

Apoi se aşeză din nou în fotoliu şi începu să-şi sugă dinţii plescăind, ca unul care se îndestulase cu de-ale gurii.

— Mda, tatăl meu, ce mai tura-vura, s-a prins să facă acest târg.

— Ne-am înţeles aşadar – mi-a spus bătrânul să punem cele mai de preţ comori ale lui Ali Ciorbadji într-un sac de piele pe care să-l iau cu mine, să mă urc pe un vas englezesc şi-apoi, ca un om care nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase, să ajung cu el fără nici o piedică tocmai în Malta, iar acolo să-l aştept pe Ali Ciorbadji care, împreună cu fiică-sa – dar fără nici un bagaj – trebuia să părăsească Istanbulul ca şi cum ar fi pornit într-o plimbare de plăcere cu trăsura pentru ca, în cele din urmă, s-ajungă pe drumuri lăturalnice în golful Pireu şi de-acolo să fugă la Malta pe vreo corabie de-a hydrioţilor. Paşa mi-a acordat cea mai mare încredere. M-a lăsat să intru singur-singurel în visterie – spre a nu bate la ochi dacă se ducea acolo chiar el în persoană – şi m-a lăsat să aleg tot ce credeam eu că-i mai de preţ şi să pun totul într-un săculeţ. Şi-acum aş putea să înşir comorile pe care le-am ales cu mâna mea: camee scumpe, coliere de perle veritabile, inele şi cercei, o cutiuţă din agat plină cu diamante solitare!

— Nu puteai s-ascunzi măcar una pentru tine? l-am întrebat pe bătrân.

— Boule! s-a răstit el. De ce să fi furat un diamant, să fiu hoţul numărul 18, când puteam să fur totul?

— Aha! Ai fost băiat deştept, bătrâne!

— Am fost pe dracu! Am fost un bou. Trebuia să fac aşa cum zici tu. Să fi vârât în buzunar o singură piatră preţioasă, acel clenodium care-mi plăcea mai mult decât toate, sau

portretul nevestei lui Ciorbadji, încadrat cu două rânduri de briliante...

...Chipul lui Timár se crispă auzind aceste cuvinte. Secretul neştiut de nimeni ajunsese totuşi cunoscut de un om. Iar din partea acelui om nu se putea aştepta la îndurare...

— Tatăl meu şi-a urmat povestirea:

— Am umplut sacul de piele şi l-am dus paşei fără să dau nimănui de bănuit. Ali Ciorbadji a mai adăugat câteva fişicuri în care erau ludovici de aur. Apoi, cu ajutorul unui lacăt meşteşugit, a zăvorât totul, iar cele patru colţuri ale sacului le-a sigilat cu peceți de plumb. Pe urmă m-a trimis să găsesc o litieră, cu ajutorul căreia să mă pot face nevăzut ducând săculeţul de piele. N-a trecut un sfert de ceas că m-am şi întors. Paşa mi-a încredințat săculeţul zăvorât cu lacătul acela din oţel englezesc şi pecetluit cu cele patru peceți de plumb, iar eu l-am ascuns sub pelerină şi, pe portița din fundul grădinii, m-am furişat până la litieră. În timp ce fugeam, pipăiam sacul simțind foarte bine că înăuntru se găseau cerceii, colierele, cutiuța de agat şi fişicurile cu ludovici. Peste un ceas mă aflam pe vasul englezesc; ancora a fost ridicată şi am părăsit golful Cornul de Aur.

— Şi nu te-ai gândit să mă iei cu tine la Malta – l-am mustrat eu, cu dezamăgire filială, pe babacu-meu. Căci, cine ar fi luat-o de nevastă pe frumoasa fată a paşei?

— Fugi d-aci, zăpăcitule! a strigat bătrânul; ce nevoie aveam eu de tine sau de paşă cu frumoasa lui fată?! Nici prin gând nu-mi trecea să v-aştept pe vreunul din voi la Malta; dimpotrivă, cu mărunțişul pe care-l primisem de la paşă ca bani de drum, am plecat tocmai în America, luând cu mine şi săculeţul de piele. Închipuieşte-ți însă ce s-a întâmplat! Blestematul! Când, în sfârşit, am ajuns într-un loc sigur unde nici dracul nu mai putea să-mi dea de urmă, mi-am scos briceagul şi am sfârtecat pântecul săculeţului de piele. Ce crezi că s-a revărsat din el,? Nasturi de aramă, potcoave de fier ruginite! În locul cutiuței aceleia de agat plină cu diamante se afla o călimară de lut, iar fişicurile cu ludovicii de aur erau nişte fişicuri cu bănuți de aramă ca bănuții cu

care caporalii plătesc solda săptămânală a soldaților. Tâlharul acela ticălos mă furase şi pe mine. Aşa ceva nu prevăzusem în cele 133 de rubrici ale clasificării mele.

Bătrânul era furios şi gata-gata să plângă.

— Să mă las înşelat în halul ăsta de un turc! În timp ce eu alergam după litieră, tâlharul umpluse alt sac – aidoma cu celălalt – cu fel de fel de gunoaie şi cu gunoaiele astea mă făcuse să plec în largul mării. Iar el, între timp, a fugit cu comorile cele adevărate în altă parte, aşa că s-a folosit pe gratis de secretul aflat de la mine. Iată însă că dreptatea nu-i numai pe pământ, ci şi pe apă: banditul ăla mare şi-a găsit naşul – un bandit şi mai mare decât el care i-a făcut de petrecanie şi l-a jefuit în timpul călătoriei!

— Şi acest om extraordinar, jefuitorul de mâna întâi al tâlharului de mâna întâi care era fugărit de tâlharul principal şi care jefuise şi un tâlhar mai mititel, eşti tu, „omul de aur", Timár Mihály de Levetinczy, iubitul meu amic! spuse fugarul, ridicându-se şi închinându-se în bătaie de joc.

Timár nu-l contrazise.

— Şi-acum să vorbim pe alt ton – urmă Krisztyán Tódor. Rămâi însă tot la trei paşi depărtare şi nu uita nici o clipă că țeava puştii mele e îndreptată spre tine.

Timár privi cu sânge rece spre cele două țevi. Chiar el încărcase puşca.

— Descoperirea pe care am făcut-o mi-a tăiat cât ai zice peşte pofta de a mai sta la galeră – continuă aventurierul. Nici mort nu puteam să mă împac cu gândul ăsta: ce drept are marele tâlhar să-l ferece în lanțuri de banca galerei pe tâlharul cel mic? Mda, gândeam, dacă nestematele paşei le-ar fi ciordit nu Timár Mihály, ci tatăl meu, e limpede că acum aş fi un bogat gentilom, fiind unicul *majoresco*[31], şi nici un câine nu m-ar lătra întrebând cum au câştigat strămoşii mei averea aia imensă! Întocmai ca strămoşii actualilor baroni şi conți, *raubritterii*[32]! Când colo, eu trebuie să crăp aici înconjurat de putoarea apei de mare. Şi toate astea de ce?

---

31 Moştenitor (lat.).

32 Cavaler jefuitor în evul mediu (germ.).

Pentru că domnul Timár Mihály mi-a suflat de sub nas nu numai comorile alea care mi-erau hărăzite, ci şi fata pe care tot eu trebuia s-o iau de nevastă; făptura aia mică, sălbatică şi cârnă care creştea pentru mine pe o insulă pustie. Deci şi pe-asta trebuia să mi-o înhațe Timár care avea nevoie de o ibovnică. Păi cred şi eu: cum să fie fericit lângă femeia pe al cărei tată îl omorâse? Aşa că în afară de ea îi trebuia şi o ibovnică. Iar pentru ca asta să nu dăuneze cumva reputației lui de aur – căci toată lumea îl socoate model de virtute – nu şi-a ales o prietenă din corpul de balet al operei, nici una dintre frumusețile circului – aşa cum ar prefera un om cu gusturi rafinate ca mine, de exemplu – ci şi-a ales o fată săracă, una care habar n-are ce se petrece pe lumea asta, care aproape niciodată nu vede oameni, o fată despre care nu s-ar putea afla vreodată că-şi dăruieşte grațiile domnului Timár. Ptiu, domnule Timár! Şi pentru asta ai vrut să mă fereci cincisprezece ani de banca galerei?

Lovitură după lovitură se abătea asupra capului plecat al celui care asculta. La drept vorbind, luate unul câte unul, punctele acuzării nu erau adevărate: Timár „nu-l omorâse" pe tatăl Timéii, nu „furase" comorile acestuia, nu o „sedusese" pe Noémi, nu „îl legase în lanțuri" pe Tódor... Şi totuşi, luată în întregul ei, acuzarea părea de neînlăturat!

Nu jucase cinstit. Şi-acum, din această cauză era amestecat în toate păcatele.

Fugarul continuă:

— Pe când stăteam în golful Bara-do-Rio-do-Grande-do-Sul, pe galeră au izbucnit frigurile galbene şi tata s-a îmbolnăvit. Se afla în agonie la doi paşi de mine, pe o bancă; nu l-au dus de acolo. Una ca asta nu se obişnuieşte. Robul de galeră trebuie să moară acolo unde-i ferecat. O atare chestie nu mi-a convenit deloc. Frigurile îl zgâlțâiau de mama focului şi bătrânul înjura mereu, iar pe deasupra îi mai clănțăneau şi dinții. Babacu-meu era de-a dreptul nesuferit din pricina înjurăturilor sale: înjura mereu pe sfânta Maria – şi mereu pe ungureşte. De ce dracu nu înjura în limba spaniolă, că ar fi sunat mai frumos şi l-ar fi înțeles şi ceilalți tovarăşi?! Şi de ce o înjura pe Madona?! Asta zău că nu

puteam răbda; doar de, sunt şi sfinţi bărbaţi şi încă destui! Putea să-i înjure pe ăia. Să jignească însă o doamnă! Şi cine? Un bărbat care a avut parte de o educaţie aleasă! Asta nu-i o purtare demnă de un gentilom. Din cauza asta m-am supărat de-a binelea pe bătrân. Nu fiindcă-mi venea greu să-l văd cum trăgea să moară de friguri galbene acolo, la doi paşi de mine – aşa că putea să mă molipsească şi, oricum, a crăpa de friguri nu-i tocmai modul cel mai plăcut de a te duce dracului – ci din pricina înjurăturilor sale de-a dreptul urâte, aşa că m-am hotărât să dispar de lângă el. Şi cu toate că pe amândoi ne ţineau legături atât de strânse – legături de familie, nici vorbă – aveam de gând să le rup. Am avut noroc să izbutesc, înţelegându-mă cu alţi trei tovarăşi de-ai mei. Trebuia doar s-aşteptăm ca bătrânul să intre în agonia care prevesteşte moartea fiindcă mă ameninţa că în clipa când încerc s-o şterg de lângă el va striga pe paznici. Într-o noapte ne-am pilit lanţurile, iar pe paznicul care băgase de seamă că vrem să evadăm l-am aruncat în apă mai înainte de a putea să scoată vreun piuit; am dezlegat apoi o bărcuţă şi am pornit-o în larg. Valurile erau tare înalte şi, când am ajuns în apropierea malului, ne-au dat barca peste cap. Unul dintre tovarăşii mei nu ştia să înoate aşa că s-a înecat repede; celălalt ştia, dar nu atât de bine ca rechinul care se luase după el. I-am auzit doar strigătul de moarte în clipa când „îngerul mărilor” l-a împins în sus cu o muşcătură, scoţându-l din apă până la brâu. Eu am izbutit să înot până la mal. Amândoi: tu, ca un bun calvinist, eu, ca un bun musulman, credem în predestinaţie. Nu aveam alt gând decât să mă întorc în Europa. Voiam să te văd. De-acum înainte tu-mi eşti singurul meu tată; pe celălalt l-or fi mâncat de mult rechinii şi, cel puţin, s-a asigurat că n-o să ajungă în iad, pentru că din pântecul acestei dihănii nici dracul n-o să-l poată scoate. Cum de am ajuns să port aceste straie marinăreşti şi apoi tot felul de paşapoarte, bani de drum, adică tot ce-mi era necesar să traversez oceanul? Ei bine, despre astea o să-ţi povestesc altă dată, la un pahar de vin, când o s-avem răgaz; mai întâi însă să aranjăm afacerile. Nu de alta, dar află că noi doi avem o socoteală.

Aventurierul îşi pipăi baticul de mătase legat peste ochiul stâng. Rana aceea care se cicatriza greu era probabil o amintire tare neplăcută pentru dânsul. Din cauza ei nu era indicat să umble prea mult pe gerul acela.

— Aşadar am venit de-a dreptul la Komárom, acolo unde ştiam că-ți ai sediul oficial, pentru a-ți face o vizită. Agenții tăi mi-au spus că încă n-ai sosit din „străinătate". Prin ce punct al globului umblai, asta nu putea să-mi spună nimeni. Bine, aştept până soseşte acasă. Şi pentru a nu-mi pierde vremea degeaba, am început să merg pe la cafenele unde am făcut cunoştință cu nişte ofițeri; datorită uniformei mele, aceştia mi-au oferit de îndată prietenia lor; pe urmă m-am dus şi la teatru. Acolo am dat cu ochii de acea doamnă splendidă şi încântătoare, cu chipul alb ca alabastrul, cu privirea suferindă şi melancolică; ghiceşti cumva despre cine vorbesc? Alături de dânsa se afla totdeauna o altă frumoasă doamnă. Ah, ce ochi frumoşi şi plini de fulgere are! Un adevărat corsar în fustă. Ah, ce-aş mai vrea să fiu membrul unei bande de piraţi a cărei căpetenie ar fi ea şi zău că nu mi-ar păsa deloc dacă ne-ar fereca laolaltă vreo cinci ani, de o bancă de galeră. Ei, dar la dracu cu sentimentalismul! Să revenim la afacerile noastre. Am purces aşadar să „sondez terenul". Într-o zi am făcut ce-am făcut şi am stat în lojă lângă îngeraşul cu ochi de drac. I-am făcut curte şi zău c-o primea cu plăcere. Am rugat-o să-mi dea voie să-i fac o vizită; atunci a adus vorba de stăpâna ei, spunând că totul depinde de dânsa. Am început atunci s-o preaslăvesc pe preacinstita madonă şi m-am grăbit să-i spun că, în Turcia, am avut norocul să-i cunosc familia şi că doamna seamănă leit cu maică-sa.

— Cum? m-a întrebat domnişoara aceea frumoasă, dumneavoastră ați cunoscut-o pe mama doamnei? Păi dânsa a murit pe când era foarte tânără.

— Nu i-am văzut decât portretul – i-am răspuns – la tăticul ei cu care eram în bune relații. Portretul înfățişa o femeie cu chipul aproape tot atât de palid, cu trăsături melancolice şi era încadrat cu două rânduri de briliante care ar prețui vreo două sute de mii de forinți.

— Ah! Vasăzică şi dumneavoastră aţi văzut bijuteria aceea minunată? m-a întrebat domnişoara cea frumoasă. Mi-a arătat-o şi mie stăpâna atunci când a primit-o cadou de la domnul Levetinczy…

Timár îşi încleştă pumnii cuprins de o furie neputincioasă.

— Aha! Vasăzică am ajuns acasă! continuă aventurierul, întorcându-se şi zâmbind cu cruzime spre omul pe care îl chinuia. Aşadar, i-ai dat cadou fiicei lui Ali Ciorbadji taman bijuteria furată de la tatăl ei!… E clar deci că şi celelalte bijuterii au ajuns în mâinile tale din moment ce erau în acelaşi săculeţ. Asta înseamnă că nu poţi nega nimic. Deci acum avem acelaşi rang şi, dacă ne face plăcere, o să ne spunem şi „dumneavoastră”; în nici un caz însă nu trebuie să ne jenăm să vorbim potrivit rangului nostru!

Timár stătea ca paralizat în faţa acelui om în mâinile căruia îl dăduse soarta. Nu era neapărat nevoie ca Tódor să ţină arma îndreptată spre el: Timár nu avea putere nici măcar să se ridice de pe scaun.

— Numai că tu, amice, te-ai lăsat cam mult aşteptat şi începusem să fiu neliniştit din cauza ta. Şi-apoi banii de cheltuială se isprăviseră. Mandatele pe care le aşteptam de la mătuşa mea cea bogată, de la amiralitate, de la administratorul moşiilor mele, de la bancherii mei – mandate pe care, chipurile, le căutam în fiecare zi la poştă – nu voiau să sosească din motive lesne de înţeles. Şi-afară de asta, peste tot unde mergeam auzeam cum te proslăvea lumea. Comerciant genial, talent uriaş, binefăcător al săracilor – iată titlurile pe care ţi le atribuiau. Apoi ţi se dusese vestea cum că în viaţa ta de-familie eşti model de virtute. Carevasăzică eşti un model de bărbat, eşti omul pe care, după moarte, o să-l ardă femeile şi din cenuşa lui o să dea câte un pic fiecărui soţ… He-he-he!

Timár îşi feri faţa de lumină.

— Poate că am început să te plictisesc? Stai, că acuşi trec şi la afacerile noastre. Într-o zi, fiind foarte prost dispus din cauză că întârziai să-ţi faci apariţia şi aflându-mă în cazinoul ofiţerilor – unde cineva adusese vorba despre tine – mi-am luat îngăduinţa să spun şi eu modesta mea părere cu privire

la posibilitatea ca într-un singur om să sălăşluiască atâtea şi atâtea virtuți. Din care pricină, un mojic mi-a dat o palmă. Recunosc, în ce mă priveşte, că nu mă aşteptam la una ca asta. De fapt aşa-mi trebuie: de ce mi-a umblat clanța? După aia mi-a părut rău din suflet că spusesem despre tine un cuvințel nerespectuos şi voiam ca lecția primită s-o țin minte în vecii-vecilor, adică să nu te mai defăimez altă dată. Toate ar fi fost bune dacă am fi rămas la palma primită; întâmplări de-astea nu obişnuiesc să mi le notez. Dar mojicul ăla m-a obligat, colac peste pupăză, să mă bat cu el în duel, pentru că te calomniasem, lovisem în bunul tău renume. După cum am aflat, acest cavaler aiurit era taman adoratorul madonei cu chip alb încă de pe vremea când dânsa era abia un copil, iar acum, poftim! voia să se bată pentru reputația soțului madonei. Ăsta-i un noroc atât de rar, încât numai ție, omule de aur, ți se poate întâmpla. Şi cel care cade victimă norocului tău sunt tot eu. Pentru acest noroc tot eu am plătit prețul cuvenit făcându-mi-se o tăietură din creştet până la sprânceană. Poftim, priveşte-o.

Aventurierul îşi scoase de pe frunte baticul de mătase neagră şi de sub el îşi făcu apariția o rană lungă, prinsă cu un plasture murdar. În jurul plasturelui se zărea o roşeață întinsă, semn că rana mai era încă inflamată. Timár îl privi îngrozit. Krisztyán Tódor lăsă din nou baticul peste ochi şi, cu un umor cinic, reluă:

— Asta-i amintirea numărul trei pe care o port pe pielea mea în numele prieteniei tale. Ei, dar şi-aşa e bine. Cu atât mai vârtos, am ce scrie la rubrica *haben* pentru mine. După afacerea asta, vezi bine că nu mai puteam rămâne la Komárom. Întâmplarea stârnise vâlvă şi lesne aş fi putut să cad pradă întrebărilor penibile – cu toate că, din partea cinstiților noştri judecători, în țara asta un tâlhar poate să se ascundă în vecii vecilor: mărturie vie suntem chiar noi doi.

Aventurierul părea mândru de această comparație.

— Ce-i drept, şi-aşa voiam s-o şterg din Komárom pentru că mă plictisisem să tot aştept venirea ta acasă. Stai, mi-am zis, îmi dă mie în cap unde se află! Eu ştiu ce fel de „străinătate” e aia unde pune la punct treburile țării! Ea nu

se află pe nici un continent cunoscut, ci pe Insula nimănui. Ia să mă reped după el până acolo.

Auzind aceste cuvinte, Timár strigă cu violență:

— Ai fost pe insulă?

Tremura de furie şi de spaimă.

— Nu te ridica, amice! îl linişti aventurierul. Arma e încărcată şi, dacă te mişti, s-ar putea să se descarce şi-n acest caz n-o să fiu eu vinovatul. De altfel poți fi liniştit. Faptul că m-am dus acolo a fost tot spre norocul meu şi nu spre al tău. Oh! mereu sunt cel care plătesc biletul de bal în locul tău. Asta vine de la sine. Tu dansezi, iar eu plătesc. Tu te culci în patul meu, iar eu sunt zvârlit afară în loc să ți se facă ție cinstea asta. De ce m-am dus pe insula nimănui? Păi de-aia, să te găsesc acolo! Tu însă plecaseşi. N-am găsit-o decât pe Noémi, pe Noémi cu un țânc. Ei, ei, amice Mihály, cine te-ar fi crezut în stare de o asemenea fățărnicie? Dar, pst! Să nu spunem nimănui ceea ce ştim. Îl cheamă Dódişor, nu-i aşa? E un copil drăgălaş şi deştept. Ce frică-i era de mine că aveam un ochi legat precum mă vezi! Ce-i drept, şi Noémi s-a speriat grozav de mine. Eram singuri-singurei, doar noi doi pe toată insula. Ce rău mi-a părut când am aflat că buna mamă Tereza a murit. Era o ființă bună şi tare cumsecade. Fără îndoială, dacă s-ar fi aflat şi ea pe-acolo, aş fi fost primit şi eu mai altfel. Închipuieşte-ți însă că Noémi aia nici nu m-a lăsat să mă aşez pe scaun. Zicea că şi ea se teme de mine şi că lui Dódi i-e şi mai teamă; că doar ei doi sunt în tot cătunul. „Păi tocmai de-asta am venit eu, să fie cineva care să vă apere, să fie un bărbat în casă.” Printre altele, fie vorba între noi, ce i-ai dat să bea fetei ăleia de s-a făcut atât de frumoasă? Ce-i drept, e o făptură atât de frumoasă că ți se scurg ochii după dânsa. N-am scăpat ocazia să-i spun de îndată acest lucru. Ei bine, s-a grăbit, să facă tot felul de strâmbături. Atunci am vrut să glumesc. Am întrebat-o dacă se cuvine ca față de logodnicul ei să facă nişte ochi de muma pădurii! Dar ea, nici una nici două m-a făcut vagabond şi m-a poftit să-mi iau tălpăşița. I-am răspuns că o să plec, dar în cazul ăsta o s-o iau şi pe ea cu mine şi nu ştiu cum s-a făcut c-am prins-o de mijloc.

Ochii lui Timár aruncau văpăi.

— Stai rogu-te liniştit, amice; n-a fost spre necazul tău, ci al meu; atunci, fata asta mi-a cârpit o palmă atât de zdravănă pe bietul meu obrăjor, încât a întrecut-o de două ori pe-aia dată de maior, dar, pentru adevărul istoric, trebuie să declar că mi-a dat-o pe celălalt obraz, nu pe ăla lovit de maior; deci, simetria a fost restabilită.

Chipul lui Timár nu putu să ascundă un licăr de bucurie.

— *Ago gratis*[33]*!* Şi de asta am avut parte. M-am supărat însă grozav. Să mă bat cu femeile, nu-mi stă în caracter. E îndeobşte cunoscut că sunt un admirator fără margini al sexului slab. Doream însă răzbunare şi satisfacție. „Ei, o să-ți arăt eu că totuşi o să vii cu mine în cazul că nu-mi dai voie să rămân aici; o să vii după acesta." Zicând aşa, l-am luat pe micuțul Dódi de mână şi l-am tras după mine.

— Blestematule! strigă Timár.

— No-no-no! amice! Nu mă întrerupe! Acuşi, acuşi îți vine rândul şi ție şi-atunci poți vorbi şi încă mult de tot; mai întâi însă ascultă până la capăt ceea ce spun eu. Am greşit zicându-ți că erau doar ei doi acolo, deoarece erau trei; blestematul ăla de dulău, Almira, era şi el acolo, culcat sub pat şi în tot acest timp se prefăcuse că nu mă vede. Dar când copilul a început să urle, câinele ăla parşiv a sărit pe neaşteptate de sub pat fără să-l fi poftit cineva şi s-a năpustit la mine. Însă nici eu nu-l pierdusem din vedere pe respectabilul domn şi, scoțând repede revolverul din buzunar am lichidat-o pe măria sa câinească.

— Ucigaşule! horcăi Timár.

— Ehei, amice! Dacă numai sângele câinelui ăsta ar împovăra sufletul meu! Netrebnicul de dulău n-a vrut să moară imediat. Nici n-a luat în seamă glontele primit. S-a repezit şi mai furios la mine, m-a muşcat de braț, m-a trântit la pământ şi după asta m-a ținut atât de strâns, încât nici nu mă puteam mişca sub el. În zadar am încercat să ajung la celălalt pistol; mă ținea cu colții ca un tigru. Până la urmă am început s-o rog pe Noémi să mă scape. Noémiei i s-a făcut

---

[33] Mulțumesc (lat.).

milă de mine şi s-a îndurat să-mi dea drumul de sub dulău. Ăla însă mă strângea şi mai înverşunat de braţ cu colţii săi. În cele din urmă, Noémi mi-a spus: „Roagă-te de copil, că pe el îl ascultă câinele." Am început atunci să mă rog de Dódi. Copilaşul a dovedit că are inimă bună pentru că i s-a făcut milă de mine, s-a apropiat şi a îmbrăţişat gâtul Almirei. Câinele a slăbit strânsoarea şi s-a lăsat sărutat de copil.

Ochii lui Timár se umpluseră de lacrimi.

— Aşadar, şi-acolo am fost batjocorit! spuse Krisztyán Tódor suflecându-şi mâneca însângerată şi murdară a cămăşii. Uite ici, pe braţul meu, se văd urmele colţilor acelui dulău. Cei patru colţi aşa cum s-au înfipt în carne, ajungând până la os. Asta-i amintirea număru' patru de la tine. După cum se vede, pielea mea e un adevărat album viu plin cu răni primite din cauza ta; semnul de pe umăr, rănile lanţurilor, tăietura de sabie şi muşcătura de câine, toate, dar toate sunt însemnări pe corpul meu care amintesc prietenia ta. Spune-acum ce să fac cu tine ca să fim chit?

Când puşcăriaşul evadat îl întrebă pe Timár: „Spune-acum ce să fac cu tine?"... se dezbrăcase de tot aşa că stătea gol-goluţ şi Timár trebuia să privească acele groaznice răni cu care fusese însemnat din cap până-n picioare. Rănile acelea le purta din cauza lui.

...Dar şi sufletul său stătea la fel de gol înaintea-i, plin şi el de răni hidoase pe care tot mâna lui le pricinuise.

Aşadar omul acesta ştia foarte bine că Timár n-a făcut decât să se joace cu el când l-a recomandat cu atâta mărinimie în Brazilia; că Timár a contat pe instinctele lui josnice când i-a dat împuternicire să mânuiască banii săi; că a urmărit să scape de el. Acest om ştie cum s-a îmbogăţit Timár şi e invidios din această cauză. Acest om ştie că Timár a înşelat-o pe Noémi, că a înşelat-o pe Timéa, că le-a furat pe amândouă; şi-acum omul acesta e gelos şi furios din pricina amândurora. Cele mai josnice instincte îi rod sufletul ca nişte plăgi veninoase. Şi-acum Timár se află în mâinile acestui om, la cheremul lui. N-are nici măcar puterea să se apere fizic, să-şi apere trupul. Braţele şi picioarele îi sunt paralizate parcă de o slăbiciune ca aceea pe care o simte omul când e

fugărit în somn. Înfățișarea acestui individ plin de răni l-a dezarmat pur şi simplu.

Acest lucru îl ştie prea bine aventurierul. De aceea renunță la măsurile sale de apărare. Se ridică, reazemă puşca de cămin şi i se adresează lui Timár, vorbindu-i peste umăr cu spatele întors spre el:

— Ei, şi-acum să-mi văd de toaletă. Până termin, tu gândeşte-te ce poți răspunde la întrebarea mea: ce să fac cu tine?

Îmbrăcămintea purtată până atunci o aruncă bucată cu bucată în focul din cămin – unde se aprinse de îndată, aruncând flăcări pe coş şi-apoi îşi îmbrăcă liniştit hainele date de Timár. Văzând ceasul lui Timár pe policioara căminului, îl puse în buzunarul vestei şi-şi încheie tacticos nasturii cămăşii. Îşi găsi răgazul să-şi perie şi barba stând îndelung în fața oglinzii. Iar când isprăvi, înălță capul mulțumit că noua lui înfățișare semăna cu a unui gentilom.

Apoi, depărtându-şi picioarele şi încrucişându-şi brațele pe piept, se postă în fața căminului:

— Ei, prietene, camarade, ce zici?

Timár îl întrebă:

— Ce doriți dumneavoastră?

— Aha, deci ai prins glas! Ar fi ciudat, nu-i aşa, dacă aş spune: „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte! Du-te şi tu acolo, arde-ți şi tu spatele cu semnul spânzurătorii, ferecă-te de banca galerei, lasă-te fugărit peste țări, ape şi oraşe, de rechini, indieni, jaguari, şerpi cu clopoței şi polițişti, apoi fă să fii crestat la cap cu sabia de adoratorul soției tale, luptând în duel; pe urmă lasă să te muşte de braț dulăul ibovnicei tale; şi după asta să împărțim restul!" Ei, vezi, eu nu-s atât de crud. N-o să-ți mai pomenesc de rănile mele; osul de câine se vindecă repede! Vreau să fiu mai milostiv cu tine. Hai să ne tocmim.

— Bani? întrebă Timár.

— Şi bani; despre asta o să vorbim însă mai târziu. Mai întâi să vorbim despre ceva care te interesează şi pe tine şi pe mine. Pentru mine e indicat să dispar câtva timp din lumea cunoscută; asta, pentru că acum nu mai sunt urmărit fiindcă

ți-am cheltuit banii. Ceea ce nu mi se iartă este evadarea de pe galeră şi paznicul zvârlit în apă. De aceea, banii tăi nu-mi pot aduce fericirea până nu fac ceva să dispară de pe spate semnul pe care-l am, iar de pe picioare – rănile cătuşelor. Pentru ca semnul să dispară, o să-l tratez cu ierburi, iar ca să se vindece rănile mă vor ajuta apele minerale. Nu mă tem c-o să pui zbirii pe urmele mele. Ai mai multă minte. Dimpotrivă, sunt sigur că ai fi bucuros să mă ascunzi, să mă ții la secret dacă aş fi căutat; iar dacă m-ar găsi la tine, ai spune că-s ruda ta cea mai apropiată. Te cunosc. Eşti un om de aur. Nu prea mă încred însă în tovarăşul de breaslă. Cu toată prietenia noastră, s-ar putea întâmpla totuşi ca într-o bună zi, uite aşa, din întâmplare, cineva să mă altoiască la mir sau, pe drumul mare, să-mi găurească pielea niscaiva vagabonzi inimoşi, ori, cu vreun pahar de vin prietenesc, să fiu trimis acolo unde s-a dus Ali Ciorbadji. Nu, dragă amice, acum n-aş mai avea curajul să te rog să mai umpli odată această cană chiar dacă mai întâi ai bea tu din ea. Voi fi deosebit de grijuliu cu persoana mea.

— Aşadar, ce vă trebuie dumneavoastră?

— „Dumneavoastră", nu-i aşa? Tot nu vrei să ne tutuim? Aha, nu-ți convine tagma! Ce-mi trebuie? Să întrebăm mai întâi ce-i trebuie venerabilului domn! Deci venerabilului domn îi trebuie, nu-i aşa, să păstrez tăcere, să nu divulg secretele pe care le cunosc, aşa e? Pentru asta ați fi în stare să-mi asigurați o rentă de o sută de mii de franci francezi în bonuri de tezaur?

Timár nu se gândi mult pentru a da răspunsul.

— Da.

Aventurierul râse.

— Numai că mie nu-mi trebuie un sacrificiu atât de mare, onorate domn! Am spus, pare-mi-se că deocamdată banii nu mă ajută. Un om „însemnat", ca mine, cu obiceiurile proaste pe care le am, poate fi prins oriunde şi-atunci la ce mi-ar folosi *apanage*[34]-ul de o sută de mii de franci? Mie, cum spuneam, îmi trebuie linişte şi un loc unde să mă ascund –

---

[34] Apanaj, drept (fr.).

pentru multă vreme – iar acolo unde voi fi să duc o viață tihnită şi fără griji. Ei, ce zici, nu-i aşa că cer o nimica toată?

— Terminați şi spuneți: ce vreți?

— Ei bine, termin. Observ că stimatul domn a devenit nerăbdător. Poate ar fi timpul să ne ducem la culcare?

Spunând acestea, aventurierul luă din nou puşca şi, aşezându-se pe scaun, o ținu cu amândouă mâinile gata să tragă în orice clipă.

— Ei bine, nu cer stimatului domn o rentă de o sută de mii de franci, dar cer stimatului domn Insula nimănui.

Parcă trăsnetul căzuse pe capul lui Timár. Cuvintele acestea îi destrămară ca prin farmec moleşeala provocată de starea lui sufletească.

— Ce vreți să faceți cu ea?

— În primul rând, să am un adăpost, unde nici un copoi cu miros fin al niciunui stat să nu-mi poată adulmeca urma. Fireşte că, atâta timp cât o să stau pe acea insulă – şi e de dorit atât pentru mine cât şi pentru înălțimea voastră ca acest timp să fie cât mai îndelungat – o să mă aprovizionați cu tot ce îmi pofteşte inima, cu tot ce-i scump şi bun.

Pretențiile acestea dezgustătoare începură să-l înfurie pe Timár.

— Nu mai încercați să faceți pe delicatul cu mine. Cereți-mi o sumă oricât de mare. Luați-o şi plecați încotro veți vedea cu ochii. Folosiți-o după bunul plac. Dar insula asta n-o dau. E o cerere absurdă.

— Nu e o cerere absurdă, milostive domn! Vedeți, insula aia are un aer tare bun care ar prii de minune sănătății mele şubrezite în America de sud. Ştiu de la regretata şi draga mamă Tereza că pe-acolo cresc ierburi ce vindecă orice rană. În *Botanica* lui Diószegi[35] am citit că sunt ierburi care tămăduiesc şi carnea ce fierbe în oală! Apoi, după multele emoții pe care le-am avut, simt nevoia să duc o viață liniştită, să contemplu natura. După viața de sibarit pe care am dus-o,

---

[35] *Diószegi Samuel* (1760–1830), preot şi botanist maghiar, autorul primului tratat de botanică (1807), scris împreună cu poetul Fazekas Mihály.

aş vrea să gust din plăcerile rustice ale epocii de aur. Daţi-mi, excelenţă, Insula nimănui. Excelenţă! *Serenisime!*

Ce batjocoritor implora aventurierul stând cu arma încărcată în mână.

— Eşti nebun! spuse Timár enervat de ironiile lui şi, împingând scaunul cât colo, se întoarse cu spatele spre Krisztyán Tódor.

— Ah! Nu-mi întoarceţi spatele! *Senor! Eccelenza, Mylord, Durchlauchtigster Herr, Pan Velkomojnie, Mynheer, Monseigneur, Gospodine, Effendi!* În ce limbă preferaţi să daţi ascultare jalbei unui sărman pribeag?

Ironiile acestea dezgustătoare nu erau în avantajul agresorului. Micşorau înrâurirea ce o avusese asupra lui Timár. Acesta începea să se dezmeticească din amorţeala care-l cuprinsese. Îşi dădu seama că are de-a face cu un om înspăimântat care, într-adevăr, se teme pentru pielea lui. Îi spuse supărat:

— Terminaţi odată! N-am timp să-mi pierd vremea cu dumneavoastră! Spuneţi ce sumă vreţi şi o veţi căpăta. Dacă vă trebuie o insulă, cumpăraţi-vă una în arhipelagul grec sau în Marea Chinei. Dacă vă e frică de urmăritori, duceţi-vă la Roma, la Neapole sau în Sicilia, daţi-vă drept marchiz, fiţi în relaţii bune cu Camorra[36] şi n-o să vă facă nimeni nici un rău. Bani vă dau. Insula, nu.

— Aşa? Vasăzică excelenţa sa mă ia de sus? Amicul intrat la apă începe să-şi revină din prima spaimă şi dă din mâini să iasă la mal. Stai un pic să te mai dau o dată la fund. Ţi-ai zis, pesemne, cam aşa: „Păi n-ai decât să te cari, zdrenţărosule; caută pe cine vrei şi spune-i ceea ce ştii despre mine. Ca o primă glumă, te vor fila, te vor băga la zdup şi-o să te uite acolo în cuşca aia de câini; în felul ăsta o să-ţi închidă gura că n-o să mai vorbeşti niciodată cu nimeni. Şi alte lucruri obişnuite ţi se pot întâmpia. Cine va fi vinovat, dacă, pe drum, o să-ţi tragă cineva un glonte în spate tocmai când te plimbi aşa, într-o doară? Dacă Dunărea o să-ţi

---

[36] Societate secretă din Neapole care-l susţinea pe Garibaldi. Mai târziu, devenind reacţionară, a decăzut ajungând o bandă de tâlhari (n.t.).

arunce hoitul pe mal, cine va cerceta dacă singur sau împins de altcineva ai sărit în apă? Şi, în cel mai rău caz, cine o să fie nebun să creadă povestea ta, mă fugarule, dacă eu, omul de aur, cu obrazul sus şi senin o să spun: «Nu-i adevărat». Am bani mulți. Dacă martorii, dacă acuzatorii sunt atât de nebuni încât nu se lasă cumpărați, păi judecătorii şi instanța vor fi mai cu scaun la cap. Aurul îl ridici chiar dacă-l găseşti în noroi." Văd că aşa gândeşti. Probabil însă că nu ştii cu cine ai de-a face. La urma urmelor trebuie să-ți intre în cap că eşti legat de mâini şi de picioare, că eşti întins şi stai neputincios în fața mea la fel ca avarul care, legat fedeleş de un bandit, se încăpățânează să rabde să i se vâre țepuşa sub unghii, să i se smulgă barba fir cu fir, să i se picure ceară fierbinte pe piele, dar până la urmă arată totuşi unde-şi ține comorile. Şi eu am să fac la fel cu tine. Dacă n-o să mai poți răbda, strigă: „Destul!"

Timár asculta cuvintele puşcăriaşului cu curiozitatea omului chinuit.

— Până acum n-am spus nimănui nici un cuvânt despre tot ceea ce am aflat în privința ta. Îți dau cuvântul meu de onoare. În afară de cuvintele alea care mi-au scăpat atunci la Komárom, n-am suflat nici o vorbă despre tine, iar bârfa aia s-a risipit ca un fum, că n-avea nici un temei în fața ălora de acolo. Dar tot ce ştiu despre tine am aşternut pe hârtie şi scrisorile se află aici în buzunarul meu, gata să plece la patru adrese diferite, fiind redactate în patru feluri. Un denunț e adresat guvernului turc dezvăluindu-i tot ce a luat cu el Ali Ciorbadji fugind din Istanbul; iar averea, aparținând unui conspirator, trebuie să fie confiscată şi redată vistieriei sultanului, ba poate că taman de-acolo a şi fost luată; arăt apoi unde se găsesc şi cum au ajuns în mâinile tale acele comori pe care le-am înşirat rând pe rând aşa cum mi le-a descris taică-meu. În cea de a doua scrisoare te denunț guvernului din Viena arătând că l-ai ucis pe Ali Ciorbadji şi i-ai jefuit comorile acestuia. Nu uita că omul îmbogățit peste noapte are întotdeauna mulți duşmani. A treia scrisoare e adresată doamnei de Levetinczy, la Komárom. I-am scris şi dânsei ca să ştie ce ai făcut cu taică-său, cum ai ajuns să pui

mâna pe portretul mamei ei încadrat cu diamante şi cum ai obţinut şi celelalte bijuterii pe care i le-ai dăruit. Dar, mde! pentru dânsa am scris şi altceva, ceva mai mult. Şi anume unde îţi petreci vremea atunci când lipseşti de acasă. Tainicele plăceri oferite de Insula nimănui... Dragostea ta pentru cealaltă femeie... Cum îi înşeli buna-credinţă... I-am scris despre Noémi şi despre Dódi. Ei, să-ţi mai bag şi alte „ţepuşe sub unghii”?

Timár gâfâia şi inima i se zbătea neliniştită.

— Ei bine, pentru că nu vorbeşti, o să continuăm noi! spuse cu cruzime aventurierul. Cea de a patra scrisoare este adresată Noémiei. În această scrisoare am aşternut negru pe alb tot ceea ce dânsa nu ştie încă despre tine: că aici în lumea mare ai o soţie, că eşti un mare domn. Că ai necinstit-o şi că niciodată nu vei putea să fii al ei, că o sacrifici numai şi numai pentru plăcerile tale şi că eşti un răufăcător. Nici acum nu ceri îndurare? Atunci hai să luăm ceară fierbinte. Nu sunt atât de nebun încât să port aceste scrisori în buzunar pentru ca după ce vreun *bravo*[37] de-al tău m-ar altoi la mir pe întuneric să mi le ia şi să ţi le aducă. De îndată ce răspunzi că nu te învoieşti, o să spun: „La revedere, mă bucur că v-am văzut, am onoarea să vă salut!” şi te las aici cu tot respectul. Dar plecând de-aici, merg drept acolo, uite! Vezi cele două turle? Acolo-i Tihány. Acolo stau nişte călugări cinstiţi. E un schit. O să depun la loc sigur şi legal scrisorile şi-l rog pe stareţ ca, în cazul că peste o săptămână n-o să vin după ele, să le trimită la destinaţie. Prin urmare degeaba mi-ai face de petrecanie: scrisorile tot vor ajunge la destinaţie şi atunci n-o să mai ai linişte în ţara asta. Acasă n-o să poţi merge; să zicem că soţia ta te-ar ierta că i-ai ucis tatăl, dar nu te-ar ierta pentru Noémi. Tribunalul va începe cercetările şi-o să fii nevoit să te înfăţişezi pentru a arăta originea misterioasei tale îmbogăţiri. O să-ţi intenteze proces şi guvernul turc, şi guvernul austriac. Lumea va vedea cine eşti. Aşa cum până azi ai fost „omul de aur”, de-acum înainte o să fii „omul de noroi”. Şi n-o să te poţi refugia nici pe Insula

[37] Spadasin, ucigaş (it).

nimănui căci acolo Noémi o să-ți închidă uşa în nas. Femeia aceasta e mândră şi, cât ai clipi, dragostea ei se preface în ură. Nu, nu! N-o să-ți rămână altceva de făcut decât să dispari din lumea cunoscută, întocmai ca şi mine; la fel ca mine să te temi de paşii care se apropie de uşa ta! Ei bine, să plec sau să rămân?

— Rămâi! gemu chinuit Timár.

— Aha! O laşi mai moale! spuse puşcăriaşul. Atunci să ne aşezăm din nou. Şi s-o luăm de la capăt. Vasăzică, în primul rând, o să-mi dai Insula nimănui.

Timár găsi un argument firav pe care vru să-l folosească pentru a se apăra:

— Dar Insula nimănui nu-i a mea, ci a Noémiei!

— Foarte adevărat! Pretenția mea e totuşi întemeiată. Insula e a Noémiei, iar Noémi e a ta!

— Ce vrei! întrebă Timár, privindu-l sălbatic.

— Ei, ei, nu te holba aşa! Ai uitat că eşti legat? S-o luăm încet şi pe rând. Lucrurile o să se aranjeze astfel: tu o să scrii o scrisoare Noémiei, iar scrisoarea o voi duce chiar eu. Între timp, probabil că scârba aia de dihanie neagră o fi crăpat şi o să mă pot mişca liniştit pe insulă. În scrisoare îți iei frumos rămas bun de la dânsa: îi spui că n-o poți lua de nevastă deoarece încă de mult o legătură familială de nedesfăcut te ține legat; că nevasta ta este frumoasa Timéa de care fără-ndoială că Noémi o să-şi aducă aminte. Îi scrii însă că te-ai îngrijit cinstit de soarta ei, aducând de departe, din altă lume, pe logodnicul ei de odinioară care-i un om foarte cumsecade, tare drăguț şi chipeş şi care-i gata s-o ia de nevastă şi-acum, închizând ochii asupra celor întâmplate. Că şi de-acum înainte o să-i aprovizionezi cu toate bunătățile şi că le dai binecuvântarea ta dorindu-le să fie fericiți.

— Ce? O vrei şi pe Noémi?

— Ei drăcie! Nu cumva te-ai gândit că vreau să mă fac Robinson pe insula ta prăpădită?! Am nevoie de cineva care să-mi îndulcească viața în pustietatea aia. Pe unde am umblat m-am săturat până în gât de femei cu ochi negri şi cu păr negru: acum, văzând părul auriu al Noémiei şi ochii ei albaştri, sunt nebun de-a binelea după ea. Apoi mi-a ars o

palmă şi m-a alungat; trebuie deci să mă răzbun. Există oare o răzbunare mai nobilă decât să întorci palma printr-un sărut? Vreau să fiu stăpânul zânei ăsteia îndărătnice! Aşa mi s-a năzărit şi asta mi-i dorința în clipa de față. Şi-apoi tu cu ce drept refuzi să mi-o dai? Nu sunt eu logodnicul Noémiei, cel care pot s-o fac nevasta mea după lege şi să-i redau cinstea, din moment ce tu nu poți niciodată s-o iei de soție şi nu-i aduci decât nefericire?

Ah, omul acesta picura ceara fierbinte drept în inima lui Timár!

— Cere-mi toată averea! îl rugă el cu lacrimi în ochi pe aventurier.

— Să lăsăm chestia cu averea pentru mai târziu. Mai are timp să vie la rând. Acum însă, întâi şi-ntâi, o vreau pe Noémi. Nimic altceva decât pe ea. Şi nu pe Noémi a ta, ci pe Noémi a mea o vreau.

Timár îşi frângea mâinile pradă unui chin de nedescris.

— Ei, aşadar, scrii scrisoarea aceea Noémiei, sau plec la Tihány cu cele patru scrisori!

Durerea îl făcu pe Timár să murmure:

— Ah! micuțul Dódi!...

Fugarul râse cu o ironie nepăsătoare:

— O să-i fiu tată; o să-i fiu un tată foarte bun!...

...Cât ai clipi, Timár țâşni de pe scaun şi cu un salt de jaguar se aruncă asupra aventurierului mai înainte ca acesta să se poată folosi de armă, îi prinse amândouă mâinile, îl smuci o dată înainte, apoi îl împinse de-andăratelea făcându-i vânt atât de tare încât omul zbură prin uşa deschisă în anticameră unde rămase câteva clipe lungit; se ridică însă şi, clătinându-se încă din cauza saltului periculos pe care-l făcuse, se împiedică de prima treaptă apoi, horcăind şi înjurând, se rostogoli din treaptă în treaptă până la piciorul scării.

Jos era întuneric şi noaptea liniştită, de nepătruns. În afară de ei doi un singur om se mai afla în conacul de iarnă – pivnicerul cel surd – dar acesta dormea amețit de băutură.

Ce spune luna? Ce spune gheaţa?

Timár ar fi putut să-l omoare pe omul acela, îl avusese în mână, iar în muşchi simțise puteri pe care Ie au uneori nebunii. L-ar fi putut sugruma sau i-ar fi putut zdrobi capul cu patul puştii dacă voia să risipească un plumb prea prețios pentru un astfel de om. Dar Timár nu-i criminal. Nu-l ucide pe ucigaşul său ca să-şi apere pielea. Timár Mihály a ajuns acum să fie cu adevărat „om de aur", acum când totul se duce pe gârlă, când averea şi cinstea i se risipesc în vânt.

Lasă să-i scape omul acela care-l poate nimici, care e hotărât sa-l nimicească. L-ar putea omorî şi acum. Doar mai are o armă încărcată în camera de dormit şi, prin geam, l-ar putea împuşca în momentul când iese pe poartă sau când trece prin curtea cea mare a conacului. Cine l-ar trage la răspundere pentru uciderea unui vagabond a unui condamnat la galeră evadat? Ba poate că ar primi şi-un premiu din partea guvernului brazilian.

Dar Timár nu-l omoară pe omul acela. Îşi spune: „Omul acesta are dreptate! Destinul trebuie să se împlinească Timár nu e un răufăcător care-şi acoperă un păcat cu altul, ci un om de caracter. Un om gata să-şi ispăşească vina.

Iese în balconul conacului şi, încrucişându-şi brațele pe piept, priveşte liniştit la omul acela care iese pe uşa conacului şi se îndreaptă spre poartă.

Luna abia a răsărit de după malul dinspre Somogy şi luminează zidurile conacului. De aceea silueta întunecată ce se află sus, pe balcon, e o țintă foarte bună pentru cel care vrea să tragă.

Krisztyán Tódor trece pe sub balcon şi îşi ridică fața spre dânsul. Din cauza căzăturii, cicatricea de pe frunte i s-a deschis şi fața îi e plină de sânge.

Nu cumva Timár s-a postat înadins acolo ca individul acela furios să se răzbune trăgând în el?

Omul se opreşte însă în fața sa şi începe să spună cuvinte

fără glas. Întocmai ca Athalie! Ce bine s-ar potrivi cei doi! Vorbeşte prin gesturi. Şchiopătează din cauza căzăturii. Cu mâna stângă loveşte de câteva ori puşca aflată în dreapta, dă din cap, îşi agită pumnul spre Timár şi, cu degetul arătător, îl ameninţă. Acest discurs mut spune: „Nu aşa o să te omor! O altă moarte ți-am hărăzit. Aşteaptă!”

Timár priveşte spre omul acela care iese din curtea conacului său. Îl petrece cu privirea de-a lungul drumului înzăpezit până la oglinda de gheață a uriaşului lac. Îl urmăreşte până ce omul devine doar un punct negru ce înaintează pe platforma argintie a gheții, în direcția piscului cel înalt pe care se zăresc cele două turle.

Nici nu-şi dă seama de uraganul ce se apropie dinspre munții Zalei.

Acest vânt ciudat izbucneşte în regiunea Balatonului chiar când văzduhul e foarte liniştit; se porneşte fără nici un semn prevestitor; în clipa în care pescarii aud copacii foşnind în depărtare nu mai apucă să se reîntoarcă pe malul dinspre Zala; vântul ridică valuri şi bărcile sunt târâte în largul Balatonului şi aruncate pe malul celălalt. Şi uneori după o jumătate de ceas, furtuna s-a şi potolit; mireasa vântului a avut chef să se zbenguiască doar un pic. După asta, totul este din nou învăluit în linişte.

Viforul ce gonea dinspre munți mâna din urmă un nor de zăpadă. Din el se repezeau cristale de nea ascuțite ca nişte ace. Norul nu era prea mare, aşa că acoperea doar jumătate din priveliştea aceea grandioasă, învăluind în beznă doar Tihányul cu peninsula sa stâncoasă şi cu biserica-i posomorâtă, în timp ce malul argilos dinspre răsărit strălucea încă în bătaia razelor lunii.

Urlând înspăimântător, vifornița trece peste trunchiurile uriaşe ale bătrânilor copaci din valea Aracs. Moriştile vechiului castel de vară scârțâie ca şi când nişte stafii condamnate să rătăcească mereu ar plânge din pricina cine ştie căror păcate pământeşti, iar când vântul puternic se repede peste gheața Balatonului, peste blocurile de gheață puse pe muchie, se aud sunete melodioase venite parcă din altă lume. aşa încât ți se pare că vezi aievea fantomele ce

plâng fugărindu-se şi ţipând în zbor. Din când în când se aude un urlet furios. E oare urletul fantomei care le fugăreşte pe celelalte?

În mijlocul acestei înspăimântătoare muzici nocturne, lui Timár i se pare că de departe răzbate un urlet cumplit care se aude chiar şi prin vâjâitul vântului. Doar buzele omeneşti sunt în stare să scoată un urlet ca acesta: strigăt de deznădejde, glas care imploră ajutor, glas ce blestemă pe Dumnezeu răscolind bezna nopţilor, urlet care-i face să tresară din somn pe cei ce dorm, strigăt în stare să zguduie şi stelele. Peste câteva clipe are impresia că strigătul răzbate din nou, dar mult mai scurt, mai încet şi-apoi nu se mai aude decât şuieratul viforniţei.

Curând se stinge şi acesta. Uraganul a dat doar o fugă peste Balaton. A fugărit doar norul acela singuratic. Copacii văii din Aracs nu mai vâjâie şi şuieratul vântului ce-aleargă de-a lungul platformei şi blocurilor de gheaţă se pierde în depărtare într-o armonie sinistră. Cerul se înseninează şi totul se linişteşte.

Totul s-a liniştit şi-n inima lui Timár.

Sfârşitul e aproape. Nu mai are încotro să se ducă. Nici înainte, nici înapoi.

A fugit cât a putut fugi; acum însă se află chiar pe marginea prăpastiei, o prăpastie fără fund.

Ca într-un vis îşi revede fulgerător întreaga viaţă, ştiind că a sosit vremea să se trezească din acest vis.

Cea dintâi dorinţă, dorinţa de a ajunge la fata aceea neasemuit de frumoasă şi bogată, a fost începutul nenorocirii lui. Toată ascensiunea lui clădită pe această dorinţă seamănă cu taina Sfinxului care odată aflată, Sfinxul poate să piară...

Cum ar putea să mai trăiască după ce va fi dat de gol în faţa lumii, în faţa Timéii şi în faţa Noémiei?

Cum să mai trăiască prăbuşit de la înălţimea respectului cetăţenilor şi a graţiei împăratului, câştigate în ţara lui cât şi în străinătate?

Şi-apoi cum s-o mai vadă încă o dată pe femeia aceea care, purtând în suflet o durere atât de sfântă, îl ridicase în slăvi în faţa rivalului său; cum să mai dea ochii cu ea din clipa în

care s-ar afla că nu merita nici pe departe respectul şi încrederea pe care le-a avut față de el? Că toată viața lui a fost o minciună?

Şi cum să se mai înfățişeze Noémiei, când ea ar şti că e căsătorit cu Timéa? Cum să-l mai ia vreodată în brațe pe Dódi?

Nu, nicăieri în lume nu mai există vreun colțişor unde ar putea să se ascundă! Întocmai cum a spus omul acela: la fel ca el trebuie să fugă din lumea cunoscută şi să-şi tăinuiască numele; şi întocmai ca el să se ascundă şi să pribegească din oraş în oraş! Să dea ocol pământului.

Dar Timár cunoaşte şi un alt loc. Luna. Planeta aceea înghețată. Cum zicea Noémi? Că acolo se duc să locuiască cei care şi-au lepădat cu voia lor trupul de lut, cei cărora nu le mai trebuie nimic. Se duc acolo unde-i neantul! Iar dacă omul acela se va duce pe Insula nimănui şi va împinge la desperare cu insistențele lui necurmate pe femeia aceea rămasă singură, atunci fără-ndoială că şi Noémi îl va urma acolo, pe planeta aceea înghețată.

Timár se împăcase atât de mult cu acest gând încât fu în stare să-şi îndrepte luneta spre luna ce cobora spre asfințit, arătând ba puncte, ba găvane luminoase şi să-şi aleagă drept mormânt unul din nenumăraţii munți lunari: „Acolo o să stau şi-acolo o voi aştepta pe Noémi!”

Se întoarse apoi în camera unde cu puțin înainte stătuse de vorbă cu aventurierul.

Căminul mai păstra rămăşițe din veşmintele arse ale omului aceluia, iar desenul de pe stofă se mai putea vedea chiar şi în cenuşă. Timár puse câțiva butuci pe foc pentru a face să dispară orice urmă. Îşi luă apoi pelerina pe umeri şi ieşi din casă îndreptându-se spre Balaton.

Semiluna lumina uriaşa oglindă de gheață. Soarele de gheață lumina câmpia de gheață.

— Vin, vin! spuse Timár. Nu peste mult timp o să aflu ce vrei să spui. Dacă m-ai chemat, iată-mă!

Mergea drept spre spărtura aceea mare.

O zări cu uşurință deşi era încă departe. Semnele puse de pescarii cumsecade – parii cu şomoioage de paie – avertizau

încă de departe pe orice om cu gânduri bune să ocolească locul acela. Dar Timár căuta tocmai locul acela.

Când ajunse lângă unul din parii vestitori de primejdie, se opri locului şi, scoţându-şi pălăria, îşi înălţă ochii spre cer.

Trecuseră mulţi ani de când nu se mai rugase. În clipa aceea îşi aduse aminte de fiinţa atotputernică ce roteşte stelele şi dă viaţă omizilor; de acela ce a creat o făptură care îl înfruntă: omul.

Îşi aminti că e momentul să-şi înalţe ruga spre cel de sus.

„Putere veşnică! De tine fug şi la tine voi ajunge în chiar ceasul acesta. Nu mă tângui în faţa ta. Tu mi-ai arătat calea, dar eu am călcat pe alt drum; tu mi-ai arătat vrerea ta, dar eu am vrut altceva; şi-acum iată ca am ajuns aici. Trec în cealaltă lume supunându-mă orbeşte voinţei tale. Sufletul meu va fi nepăsător şi va şti să rabde acolo. Ispăşesc pentru că am adus durere tuturor celor care m-au iubit şi pe care i-am iubit. I-ai sub ocrotirea ta, dreptate veşnică! Eu sunt păcătosul, eu trebuie să pier, eu trebuie să fiu pedepsit. Nimeni nu-i cauza suferinţelor mele; doar eu, eu însumi. Dreptate veşnică, tu care mi-ai călăuzit paşii aici, fi dreaptă şi cu dânsele. Apără şi mângâie firavele tale făpturi, pe cele două femei şi copilaşul. Pe mine dă-mă însă pe mâna îngerilor tăi răzbunători.”

Îngenunchează.

Valurile mişcătoare ale Balatonului şuşotesc între marginile spărturii. De multe ori, chiar când suprafaţa sa e acoperită de gheaţă, lacul se trezeşte şi, aidoma mării, vâjâie şi aruncă talazuri printre spărturi.

Timár se apleacă vrând să sărute apa aşa cum sărută un fiu pe maică-sa, atunci când porneşte la drum lung, aşa cum un sinucigaş sărută ţeava puştii înainte de a-şi zbura creierii. Dar iată că în clipa în care se apleacă spre valuri, un cap de om se iveşte din spumă.

Un cap de om cu faţa în sus...

Pe frunte, peste ochiul drept are legat un batic negru, iar celălalt ochi, însângerat, stă larg deschis cătând fix; apa intră şi iese din gura-i căscată.

Fantoma se scufundă însă.

Peste două minute, valurile se înalță iarăşi şi chipul acela înspăimântător se ridică din nou la suprafața apei, holbându-şi spre Timár ochiul deschis şi însângerat. Capul acela mai apare încă o dată la marginea copcii, apoi dispare pentru totdeauna sub gheață pentru ca, în sfârşit, o mână de mort cu degetele crispate să se mai ivească o dată de sub apă.

Pe jumătate înnebunit, Timár se ridică brusc, rămânând cu privirea țintă spre vedenia aceea de coşmar.

I se pare că omul acela îl cheamă la dânsul.

Între marginile spărturii, valurile vâjâie de parcă au prins viață.

Şi iarăşi se aude din depărtare sunetul acela de orgă, sunetul atât de sinistru pe care viforniţa nocturnă ce trece vijelioasă pe deasupra copacilor îl trimite s-o anunțe că vine; în furtuna năprasnică ce se frânge printre blocurile de gheață o! cum țipă, cum plâng duhurile acelea nevăzute, cum urlă unele dintre ele...

Corul fantomelor se aude din ce în ce mai puternic. Şi iarăşi răsună peste toată întinderea de gheață acordurile acelea supranaturale, de parcă acolo, sub apă, ar vibra strunele a mii de harpe, dar, treptat-treptat aceste sunete la început armonioase se transformă într-un huiet asurzitor; mai departe ai zice că pe sub apă aleargă fulgere iscând în valurile sonore o melodie vrăjită, ameţitoare; sub gheață răsună un tunet maiestuos ca de orgă şi, deodată, cu un bubuit asurzitor de parcă s-ar auzi un strigăt dumnezeiesc, întreg universul acela de gheață se uneşte zguduindu-se; sub presiunea nemaipomenită a aerului marginile spărturii s-au unit.

Tremurând din tot corpul, Timár se prăbuşeşte cu fața în jos pe oglinda de gheață ce se mai clatină încă.

Cine vine?

Chiciura prefăcuse Insula nimănui într-o pădure de argint. Ceața ce stăruise multă vreme aninase flori de zăpadă de crengile copacilor; urmaseră apoi zile însorite când chiciura se transformase în gheață. Acum fiece crenguță e prinsă într-un înveliş de cristal ca şi când toți pomii din livadă ar fi de sticlă; din cauza ciucurilor de gheață, ramurile lor stau aplecate ca şi cele ale sălciilor plângătoare, iar atunci când vântul se zbenguie prin pădurea de cristal, crengile ce se lovesc unele de altele scot clinchete ca pomii de sticlă din grădinile zânelor.

Pe covorul gros al ierbii acoperite de brumă se vede o singură cărare ce se opreşte la pragul colibei. Cărarea duce spre locul unde se odihneşte Tereza. Ea arată drumul pe care-l face în fiecare zi Noémi însoțită de micul Dódi.

Doar ei doi se mai duc acolo. Cel de al treilea, câinele stă în colibă, bolnav de moarte. Glonțul a pătruns într-un organ vital şi-acum biata Almira trebuie să piară din această cauză.

E seară. Noémi aprinde opaițul, scoate roata de tors şi începe să toarcă. Micul Dódi se aşază lângă ea şi apropiind un pai de marginea roții se joacă de parcă roata ar fi un titirez. Almira stă întinsă într-un colț şi geme ca un om.

— Mamă – spune pe neaşteptate copilul – apleacă-ți capul că vreau să-ți şoptesc ceva să n-audă Almira.

— Dódi mic, ea nu înțelege graiul nostru.

— O, sunt sigur că înțelege, înțelege tot! Spune-mi doar atât: Almira o să moară?

— Da, sigur că da, micuțul meu drag.

— Bine, dar după ce o să moară Almira, cine o să ne mai păzească?

— Dumnezeu.

— E puternic Dumnezeu?

— Mai puternic decât toți.

— Mai tare şi decât tata?

— E cel care-i dă puteri şi tatii.

— Şi omului ăla rău, cu ochiul legat? De ce i-a dat Dumnezeu putere şi lui? Mi-e frică de omul ăla. Dacă vine iară? Omul ăla vrea să mă ia cu el.

— Nu-ți fie frică! Nu-l las eu să te ia.
— Şi dacă ne omoară pe-amândoi?
— Atunci amândoi o să ajungem în rai.
— Şi Almira?
— Ea nu.
— Păi de ce?
— Fiindcă Almira e animal.
— Dar ciocârlia mea cea mititică?
— Nici ea.
— O, nu mai spune aşa! Doar ea ştie să zboare spre cer mai bine decât noi.
— Da, dar raiul e sus, mult mai sus decât poate ea să zboare.
— Păi cum acolo nu sunt nici animale, nici păsărele? Atunci rămân mai bine aicea jos, cu tăticul meu şi cu ciocârliile mele.
— Rămâi, inimioara mea, rămâi.
— Aşa-i că dacă tata ar fi aici, l-ar bate pe omul ăla rău?
— Omul ăla rău ar fugi când l-ar vedea.
— Dar când vine tata?
— În iarna asta.
— De unde ştii?
— Aşa a spus el.
— Şi tata spune totdeauna adevărul? Tata nu minte niciodată?
— Nu, copilul meu, tot ce spune el este adevărat.
— Păi iarna a venit de mult.
— Şi el o să vină curând.
— Oh! măcar de n-ar muri Almira până atunci!
Copilul se ridică de pe laviţa aceea mică şi se îndreptă spre câinele care geme:
— Almira dragă, să nu mori, să nu ne laşi singuri aici. În rai n-o să poţi veni cu noi; nu poţi să fii cu noi decât aici. Rămâi aici. La vară o să-ţi fac o casă frumoasă din lemn de nuc aşa cum ne-a făcut nouă tăticu. Din toate bunătăţile pe care o să le primesc, o să-ţi dau şi ţie jumătate. Pune capul aici în poala mea şi uită-te frumos la mine. Nu-ţi fie frică: n-o să-l mai las să intre pe omul ăla rău care te-a împuşcat.

Dacă-l aud că vine, leg clanța uşii cu o sfoară; dacă bagă mâna să dezlege sfoara, îi tai mâna cu toporişca mea cea mică. O să te apăr eu, Almira!

Inteligentul, animal îşi ridică ochii săi frumoşi spre copil şi, cu coada, lovi încet pământul. Apoi oftă adânc ca şi când ar fi înțeles totul.

Noémi lăsă torsul şi, prinzându-şi capul în palme, privi în lumina opaițului. Când plecase omul acela înfricoşător îi strigase furios din dreptul geamului:

— O să vin iarăşi pe-aici şi-atunci o să-ți spun eu cine-i omul pe care-l iubeşti!

Însuşi faptul că avea de gând să revină era o amenințare destul de serioasă; dar ce însemnau oare cuvintele lui: „O să-ți spun eu cine-i omul pe care-l iubeşti”?

Bine, dar cine ar putea să fie Mihály? Cine altcineva decât ceea ce pare? Ce-ar putea să spună despre dânsul fantoma aceea înfricoşătoare care venise tocmai de la celălalt capăt al pământului? Ah! ce bine ar fi fost dacă Mihály ar fi ascultat cuvintele Noémiei:

„Aş fi mai liniştită dacă între noi şi el ar fi doar trei picioare de pământ!”

Noémi nu e fricoasă. Crescută în sălbăticia insulei, ea s-a obişnuit să se încreadă în puterile sale. N-a dus o viață tihnită care să-i fi slăbit nervii. Lui Holofern[38] şi lui Sisernei nu le-ar fi stricat să ştie cât de primejdios e fierul în mâna unei femei.

Lupoaica ştie să-şi apere vizuina din desiş împotriva câinelui. Are pentru asta şi gheare, şi colți,

După întâlnirea aceea înspăimântătoare, Noémi poartă mereu sub broboadă un cuțit de care se servea Mihály, iar cuțitul e bine ascuțit. În timpul nopții şi-a făcut obiceiul să baricadeze intrarea cu un drug gros pus de-a curmezişul uşii, iar drugul e legat cu o funie de stâlpul acesteia.

Cum o vrea soarta! Dacă cel aşteptat va sosi primul, atunci ea va fi o femeie fericită, cu sufletul neîntinat; dacă celălalt va

---

[38] Una din căpeteniile lui Nabucodonosor, ucis de Juditha, care a vrut în acest fel să-şi salveze oraşul asediat de vrăjmaşi. (n.t.).

sosi mai întâi, va fi o ucigaşă, un suflet hărăzit iadului!

— Almira, de ce gemi atât de tare?

Bietul animal în agonie îşi ridică cu greu capul din poala copilului şi, întinzându-şi gâtul, începe să adulmece; schelălăie neliniştit, scâncind şi scurmând pământul cu ghearele, dar singurele sunete ce le mai poate scoate sunt doar nişte horcăituri înăbuşite; prevestesc oare bucurie sau nenorocire?

Animalul simte apropierea cuiva.

Cine vine?

Omul bun sau cel rău? Omul care le aduce viața sau ucigaşul?

În tăcerea nopții, paşii celui care calcă pe iarba brumărită se aud tot mai desluşit.

Cine vine?

Almira horcăie chinuitor; dă să se ridice în picioare dar cade din nou; vrea să latre, dar nu izbuteşte. Noémi sare de pe laviță, duce mâna dreaptă sub broboadă şi strânge zdravăn mânerul cuțitului.

Cine vine?

Toți trei ascultă în tăcere: Noémi, Dódi şi câinele.

Paşii se apropie cu repeziciune. Şi toți trei îi recunosc după zgomotul paşilor.

— Tata! strigă Dódi, râzând.

Noémi taie cu cuțitul ascuțit frânghia care ține uşa, iar Almira, sprijinindu-se pe două picioare, îşi înalță capul şi încă o dată mai răsuna lătratul ei de bun sosit. În clipa următoare, toți trei se îmbrățişează: Mihály, Noémi şi Dódi.

Almira se târăşte până la picioarele stăpânului său drag, îşi mai ridică o dată capul spre dânsul, îi linge mâna, apoi se prăbuşeşte şi moare.

— Să nu ne mai părăseşti niciodată! şopteşte rugător Noémi.

— Să nu ne mai laşi singuri niciodată! îl imploră micuțul Dódi.

Mihály îi strânge pe amândoi la pieptul său şi lacrimile lui cad pe fețele lor dragi:

— Niciodată, niciodată, niciodată!...

Cadavrul

În anul acela, abia cele din urmă zile ale lunii martie izbutiră să vină de hac iernii celei aspre. Vântul călduț ce bătea dinspre miazăzi înmuie gheața de pe lacul Balaton şi-apoi un vânt puternic ce sufla dinspre miazănoapte o sparse şi o împinse spre malul de la Somogy.

Printre sloiurile de gheață ce se topeau, pescarii dădură peste un cadavru.

Deşi acesta se afla într-o stare de totală descompunere, aşa încât trăsăturile feței nu mai puteau fi recunoscute, totuşi identitatea celui mort se putea stabili cu certitudine. Erau rămăşițele pământeşti ale lui Timár Mihály de Levetinczy care, din ziua când avusese loc pescuitul acela de pomină pe Balaton – când fusese prins şi regele şalăilor – dispăruse subit, şi a cărui reîntoarcere fusese mult aşteptată la Komárom.

Că era vorba de Timár şi nu de altcineva, se mai putea vedea şi după îmbrăcăminte: după şuba sa de astrahan, butonii şi monogramele brodate pe cămaşă. Ceasul lui Timár se mai afla în buzunarul vestei; pe unul din capace era gravat numele lui. Dar ceea ce dovedea în modul cel mai evident identitatea cadavrului, era portmoneul găsit în buzunarul dinăuntru al hainei; în portmoneu găsiră un teanc de bancnote de o sută şi de o mie de forinți pe care se mai desluşeau încă efigiile, iar pe căptuşeala portmoneului se vedeau brodate cu mici perle cuvintele: credință, speranță, dragoste. Era broderia lucrată de mâna Timéii.

Într-un buzunar lateral se mai găsiră şi patru scrisori legate cu o panglică, dar apa spălase orice urmă de cerneală de pe ele. Doar de, stăteau sub apă de patru luni încheiate.

Cam în acelaşi timp pescarii găsiră în golful de la Füred puşca cu două țevi a domnului Levetinczy. Puşca se agățase

de năvodul lor.

Acest lucru lămuri pe deplin ceea ce se întâmplase.

Bătrânul Galambos îşi aminti deodată totul cu deosebită claritate.

Îşi aminti că domnul Timár îl trimisese la culcare spunându-i că dacă vulpile şi lupii se vor ivi din tufişuri în timpul nopții şi se vor duce spre copcă, atunci măritul domn va ieşi pe balcon şi va trage în aceste jivine.

Şi ca prin farmec, începură şi alții să-şi amintească foarte bine că în noaptea aceea pe Balaton se stârnise o viforniță care nu ținuse mult; fără îndoială că viforniţa aceea pricinuise accidentul nobilului domn; zăpada îl lovise probabil drept în față şi din această cauză nu băgase de seamă spărtura, aşa că nenorocitul se prăbuşise în gol.

Bătrânul Galambos, care de obicei nu prea avea somn, îşi aminti că taman când viscolul era în toi, el auzise nişte strigăte înfiorătoare, nişte strigăte de moarte ce izbucniseră de două ori la scurt timp unul după altul.

Să piară atât de stupid un om atât de cumsecade şi cu asemenea faimă!

De îndată ce primi vestea cu privire la descoperirea făcută, Timéa porni imediat spre Siofok şi fu de față la îndeplinirea formalităților legale. Zărind hainele soțului ei, leşină de două ori şi abia putură s-o readucă în simțiri. Cu toate acestea rămase acolo. Se afla acolo când rămăşițele îmbucătățite ale soțului ei fură aşezate în sicriul de cositor; se interesă în mod deosebit de verigheta lui Timár, dar nimeni nu i-o putu da: degetele mortului lipseau cu desăvârşire.

Timéa duse rămăşițele dragi la Komárom să le înmormânteze în cavoul pompos al familiei şi, deoarece soțul ei era protestant, comunitatea îi dădu toate onorurile funerare ce i se cuveneau. Toate cele patru eparhii trimiseră delegați care să le reprezinte; predica fu ținută de superintendentul regiunii transdunărene, iar discursul de rămas bun îl ținu pastorul din Komárom, în biserica îmbrăcată cu postav negru şi împodobită cu steme. Corul seminarului din Papa cânta cântece de îngropăciune. Pe sicriul acoperit cu catifea neagră, numele şi anul morții erau

bătute în cuie de argint. Membrii consiliului municipal şi consilierii judeţeni ridicară sicriul pentru a-l urca pe carul mortuar. Deasupra sicriului se afla sabia de nobil şi cununa de lauri, crucea ordinului maghiar „Sfântul Ştefan”, a ordinului italian „Sfântul Mauriciu” şi a ordinului brazilian „Annunziata”. Ciucurii de argint ai giulgiului erau purtaţi de subprefecţi, iar făcliile cu steme de către domni respectabili care mergeau pe lângă carul mortuar; în faţa sicriului era înşirat tot tineretul şcolar, preoţii şi teologii, breslele cu steagurile lor, miliţia maghiară şi germană în uniforme şi cu arme, ţinând pasul după bubuitul înăbuşit al tobelor acoperite; în urma sicriului se înşirau toate doamnele din oraş îmbrăcate în negru, iar în mijlocul lor văduva îndoliată, cu chipul ei alb şi cu ochii supţi de plâns; urmau apoi celebrităţi din ţară şi de la Viena, şefii armatei, ba chiar şi Maiestatea sa trimisese un reprezentant care să urmeze cortegiul funebru al distinsului dispărut. Şi-apoi, nesfârşitele rânduri ale mulţimii. Coloana traversă oraşul în glasurile jalnice ale clopotelor. Şi fiecare dangăt de clopot, fiecare pâlc de oameni spunea parcă acelaşi lucru: că în clipele acelea se făceau funeraliile unui om atât de mare cum poate că n-o să se mai nască altul în Komárom – binefăcătorul tuturor, gloria naţiunii, un bărbat model de virtute conjugală, fondatorul atâtor mari instituţii.

„Omul de aur” coboară în pământ.

De-a lungul oraşului, până la cimitir, femei, bărbaţi şi copii îl însoţesc pe jos.

Şi Athalie se afla în mulţime.

Când sicriul e lăsat prin uşa deschisă a cavoului, cei mai apropiaţi prieteni, rudele şi cei care-l respectă coboară după omul pe care-l deplâng. Printre ei se află şi domnul Kacsuka. Pe scările strâmte, în înghesuială, e-atât de aproape şi de Timéa, şi de... Athalie!

Când cei care l-au condus pe Timár ies din cavou, Athalie se aruncă lângă uşa criptei strigând că vrea să fie şi ea înmormântată acolo. Din fericire, prin apropiere se află şi domnul Fabula János care o ridică de jos pe frumoasa domnişoară şi o scoate pe braţe la lumina zilei explicând

mulțimii mirate că domnişoara ținuse foarte mult la răposatul domn pe care-l socotea ca pe al doilea părinte.

Peste o jumătate de an e gata pomposul monument funerar cu soclu de granit, pe care stă sculptat cu litere aurite: *„Aici odihneşte preailustrul nobil şi neînfricat domn Levetinczy Timár Mihály, consilier regal, consilier juridic al mai multor județe, cavalerul ordinelor «Sfântului Ştefan», «Sfântul Mauriciu» şi «Annunziata», marele patriot, credincios întru Domnul, bărbat cu o viață morală exemplară, tatăl săracilor, ocrotitorul orfanilor, susținătorul şcolilor, stâlp al bisericii. Îl plâng toți cei care l-au cunoscut, pe veci nemângâiată, credincioasa-i soție Susana…”*

Pe soclul de granit se află o statuie de alabastru ce reprezintă o femeie care ține în mâini o urnă funerară. Toată lumea e de părere că femeia seamănă nemaipomenit de bine cu Timéa.

Şi-n fiecare zi Timéa merge la cimitir pentru a aşeza lângă piatra funerară o coroană de flori proaspete; şi ea, cu mâna ei, stropeşte florile care-şi revarsă mireasma lor atât de îmbălsămată peste grila soclului. Le udă cu stropi de apă proaspătă, le udă cu lacrimile ei fierbinți…

Krisztyán Tódor nu şi-ar fi închipuit niciodată că va avea parte de o cinste atât de mare după moartea sa.

Doamna Zófi

Frumoasa văduvă purta cu sfințenie doliul. Nu făcea nici o vizită şi nu primea pe nimeni. Pe stradă puteai s-o vezi îmbrăcată numai în negru şi un văl des îi acoperea fața.

Opinia publică din Komárom socotise de când şi până când trebuia să dureze doliul. În ce zi a murit domnul Timár de pe urma nenorocirii care l-a lovit? S-a împlinit un an. Ziua morții fusese în plină iarnă. A sosit apoi carnavalul. Şi totuşi

iată că Timéa nu leapădă doliul şi nu ia parte la baluri. Opinia publică fixă atunci alt termen. Fără-ndoială că dânsa socoteşte că anul de doliu începe din ziua înmormântării domnului Timár deoarece de-atunci a început cu adevărat văduvia ei.

Trecu însă şi ziua aceea, ba sosi şi primăvara, dar Timéa tot nu lepăda veşmintele de doliu şi nu primea pe nimeni.

Cetăţenii Komáromului începură să se nelinişteascâ: păi până când o să ţină asta? Erau necăjiţi de-a binelea mai ales pentru faptul că Timéa nu primea bărbaţi în vizită.

*

E dimineaţă. Doamna Zófi se plimbă în sus şi în jos cu un coş sub braţ, printre cei veniţi la târgul săptămânal, tocmindu-se cu precupeţele pentru nişte pui. Mai bine zis se preface că se tocmeşte pentru că nici gând n-are să cumpere ceva; umblând din precupeaţă în precupeaţă, face în aşa fel încât să se poată strecura neobservată în parcul „Anglia”, Apoi, din „Anglia”, ocrotită de gardul viu, face un mare ocol privind mereu în stânga şi-n dreapta de teamă să n-o vadă cineva; în cele din urmă se strecoară printr-o ieşire şi se furişează pe poarta unei case mici şi singuratice pe uşa căreia e desenat un vultur cu două capete.

În căsuţa aceasta locuieşte şi-acum domnul Kacsuka. E vechea lui locuinţă în care hălăduieşte încă de pe vremea când era locotenent şi pe care n-a părăsit-o nici în ziua de azi, când a ajuns maior; n-are nevoie de o casă mai mare. Poarta, uşa camerei mici şi chiar ferestrele sunt veşnic deschise. Mde, ofiţerii nu se tem de hoţi din două binecuvântate motive.

Doamna Zófi îl găseşte pe domnul Kacsuka singur, studiind nişte proiecte de fortificaţii.

— Bună dimineaţa, domnule maior. Şi vă cer iertare c-am fost atât de obraznică şi-am îndrăznit să intru. Am trecut însă din întâmplare pe aici şi am văzut că uşa şi ferestrele sunt deschise: „Aoleo, mi-am zis, te pomeneşti că intră vreun hoţ; să-i spun ordonanţei să încuie uşa”, dar uite c-am dat

peste domnul maior. Mulțam pentru amabilitate; o să stau puțin. Că şi-aşa au trecut o mie de ani de când n-am mai vorbit cu dumneavoastră. Ah, domnul maior e prea bun! Să mă aşez chiar aici, lângă dumneavoastră? O clipă, să pun coşul jos. N-am nimic în el decât nişte ouă; eu fac toate cumpărăturile, că altfel, dacă laşi pe seama slugilor, îți trag de la coşniță. Şi-apoi slujnicele din ziua de azi țin nasul pe sus! Niciuna nu mai vrea să care coşul după stăpâna ei. Nu le stă bine, cică. De-aia eu duc coşul şi tot eu fac cumpărăturile. Nu mi-e ruşine nici un pic. Cine mă cunoaşte ştie cine sunt! Aşa-i că nici dumneavoastră, domnule maior, nu mă condamnați pentru asemenea lucru? Păi cum să mă condamnați când ne cunoaştem de atâta vreme! Vă mai aduceți aminte de ziua aia când ați stat în bucătărie pe butoiaşul cu apă şi ați mâncat porumb fiert din caschetă? Când tocmai povesteam fetei ăleia prostuțe cum o să fie la botez? Ehei, dar nu despre botez vorbeam noi atunci când domnul maior – pe-atunci doar domnul locotenent – a picat aşa din senin, ci despre cu totul altceva. Hei, dacă ați şti ce spuneam! O, da' de-atunci au trecut taman o mie şi o sută de ani şi multe s-au întâmplat pe lumea asta! Of, că îngrozitoare moarte a avut domnul Levetinczy! Biata Timéa, de-atunci n-are linişte nici ziua, nici noaptea. Cred că femeia asta o s-o ia pe urmele bărbatului ei; şi-i păcat de ea, că-i o făptură tare bună. Nu primeşte nici un bărbat în vizită. De o sută de ori pe zi se aşază în fața portretului cel mare al domnului Levetinczy şi-l priveşte, şi iar îl priveşte; scoate apoi ultima lui scrisoare pe care dânsul a trimis-o odată cu peştele ăla mare şi începe s-o citească. Uneori mi-o citeşte şi mie. Şi-apoi mă întreabă: „Mamă Zófi nu ți se pare ciudat că scrisoarea asta e scrisă pe un ton atât de glumeț? Scrie că a şi dansat!" Vai, ce tânără şi frumoasă e biata femeie şi cât se mai frământă, Doamne-Doamne! Mi-e atât de milă de dânsa şi atât de mult aş dori să se hotărască odată să se mărite cu un bărbat bun şi cinstit. Vă rog să mă credeți: şi eu am un pic de interes aici. Vedeți, domnule maior, Athalie, fata mea, spune mereu că în clipa în care Timéa s-ar mărita cu omul la care se gândeşte ea, atunci n-ar mai sta nici o clipă în casa

aia ci s-ar mărita cu primul venit care ar cere-o de nevastă. Nu s-ar uita dacă e domn sau țăran, tânăr sau bătrân, chipeş sau ciupit de vărsat! S-ar mărita de îndată. Of şi nimeni nu doreşte mai mult decât mine lucrul ăsta! Nu la gândul că atunci aş pleca şi eu cu fata mea, ci pentru că aş rămâne cu Timéa. Chiar dacă vreodată Athalie ar ajunge bogată iar Timéa ar sărăci, eu tot cu Timéa aş rămâne. Asta fiindcă, vă rog să mă credeți, nu mai pot îndura să stau alături de fiică-mea. Ce-i drept, nu-i frumos ca o mamă să se plângă de propria ei fiică, dar eu ştiu unde şi în faţa cui pot să vorbesc. E drept că-i sunt mamă, că eu am adus-o pe lume. A fost un copil bun până în clipa când am scăpat-o din mână, când tată-său a început s-o răsfeţe şi când lumea i-a sucit capul. Acum însă, lângă ea mi-e viaţa amară de parcă ar fi iad, nu alta. Şi cum în afară de mine nu mai are pe nimeni pe lume ca să-şi verse necazul, mă chinuie cât e ziulica de mare. Oriunde mă prinde, mă ciupeşte, mă loveşte cu piciorul, aşa că din cauza ei abia îndrăznesc să ies din bucătărie. Oricât de frumos i-aş vorbi, se face că nu m-aude. La masă se uită în gura mea încât, văzând-o că se holbează aşa, scap fără să vreau mâncarea din furculiță. Toată ziulica trebuie să-i cos rochiile pe care le rupe dinadins ca să pară trenţăroasă. Iar noaptea nici nu mă lasă să aţipesc. Pune lumânarea aşa ca lumina să-mi bată drept în ochi şi citeşte până în zori. Şi măcar dacă ar tăia de la început foile cărții! Da' ți-ai găsit: taie foaie cu foaie, încât dacă aţipesc de o sută de ori, de o sută de ori mă trezesc din pricina fâşâitului hârtiei. Iar când o rog frumos, scoate limba la mine. De răul ei, într-o seară mi-am astupat urechile cu bumbac să pot dormi: s-a apucat şi, în loc să-şi puie hreanul răzuit la gât – îşi pregătise o compresă pentru durere de cap – mi l-a legat de talpa piciorului şi până să mă trezesc, toată talpa mi se băşicase. Dar i-a mai trăznit şi altceva prin cap. În timpul nopții îmi vâra câlți când într-un pantof, când în celălalt, aşa că până se însera şchiopătam de tot, ba era cât pe ce să-mi cadă şi unghia. Nu mi-am dat seama de ce şchiopătez când de un picior, când de celălalt, până în clipa când am aflat pricina. Ea a făcut haz. Apoi ştie prea bine că mi-e frică de

stafii; ei bine, seara îmbracă mătăuzul de praf şi coada măturii astfel încât să pară nişte năluci şi le agaţă în dosul uşii, că-i gata-gata să mă ia dracul când dau să intru. În faţa slugilor se poartă cu mine în asemenea hal că nu-i de mirare că ăia nu mă mai respectă de loc. Totdeauna ţine partea bucătăresei împotriva mea. Oof, câte trebuie să mai îndur! Dar şi mai tare mă amărăşte în zilele de sărbătoare când scot cartea de rugăciuni; atunci ea se aşază la masă în faţa mea, se sprijină în coate şi, în timp ce mă rog, începe: „Dracii, focul iadului, gheena, ciuma, dalacul, racul[39], incendii, omorurile, otrava, prăpădul, ruşinea, primejdia, blestemul, stafiile, toate să se abată asupra acestei case, amen!” Asta-i rugăciunea Athaliei pentru binefăcătorii ei. Hei, dar când e de faţă Timéa, devine blândă ca o mieluşică, e linguşitoare, iar când îi spune ceva, vorbeşte peltic şi umil. Domnule, mă ia groaza să mai dorm cu Athalie într-o odaie. Aş vrea să se împlinească ce spune şi să se mărite cu primul om care o cere-o de nevastă. Norocul ei încă n-a apus. Şi poate fi în persoana domnului Fabula János căruia, anul trecut, i-a murit soţia şi-i văduv. Ce-i drept, nu-i prea tânăr, dar e un bărbat vrednic, cu stare şi, de curând, a devenit vicecurator; are o avere de patruzeci de mii de forinţi aşa că poate să întreţină onorabil o femeie; toţi copiii sunt mari şi nici unul nu mai e acasă. Athalie ar trăi foarte bine cu el; are o casă atât de frumoasă pe strada Megyercsi! Şi-apoi opt luni pe an lipseşte de-acasă. Sunt sigură că Athalia s-ar mărita cu el chiar şi numai din răzbunare dacă Timéa s-ar mărita cu omul la care mă gândesc eu. Eu aş rămâne la Timéa. Dar, bineînţeles, nimic nu poate să iasă din toate astea dacă „ea” nu vrea să iasă din casă, iar „el” nu intră în casă; unul stă trist acolo, celălalt stă mohorât aici. Ei, dar eu n-am venit, Doamne-fereşte, să trăncănesc, că asta nu-mi stă în caracter. Totuşi nu pot să plec fără să vă spun ce-am aflat zilele astea. Ştiţi, în fiecare dimineaţă eu fac patul Timéii. Nu îngădui altcuiva, n-aş putea să las ca vreo servitoare să atingă pernele alea frumoase cu dantelă. Dar, într-o dimineaţă,

[39] Denumire populară a cancerului (n.t.).

când dau să ridic perna cea mai de dedesubt, ce credeți că văd sub ea? Un mâner de sabie cu lama ruptă. De bună-seamă că Timéa uitase să-l ia de-acolo. Pun mâna în foc că în fiecare noapte doarme cu sabia aia ruptă sub pernă. Când i-am spus Athaliei ce am aflat, m-a ciupit de braț că şi-acum se vede vânătaia şi mi-a spus c-o să mă omoare dacă povestesc cuiva lucrul ăsta. Cum să spun? Eu nu zic nimic. Zic doar atât: eh, oare ştie fostul proprietar al acelei săbii ce-ar trebui să facă acum?

Doamna Zófi rostise tot discursul acesta fără să răsufle măcar şi fără a îngădui să fie întreruptă de maior.

Domnul Kacsuka ascultă toate acestea şi-apoi îi răspunse:

— Mamă Zófi, fostul proprietar al acelei săbii ştie ce are de făcut! Dacă doamna Levetinczy ar fi divorțat şi ar fi rămas săracă, fără pic de avere pe lumea asta, proprietarul acelei săbii s-ar fi grăbit să-i ceară mâna. Acum însă doamna Levetinczy e o văduvă bogată care la moartea soțului ei a moştenit câteva milioane, iar fostul proprietar al acelei săbii e sărac şi deci nu poate să ceară mâna unei doamne atât de bogate.

— Ei, ei, ce mult s-a schimbat caracterul acestui domn! suspină doamna Zófi. Când a fost logodit cu Athalie nu voia să se cunune până când nu i se punea pe masă suta de mii de forinți.

— Hm! Oare nu chiar mama Athaliei spunea adineauri că dacă Timéa ar sărăci, iar Athalie ar ajunge bogată, ar rămâne tot cu Timéa? Şi a spus acest lucru cu toate că-i mama Athaliei!

— Ce-i drept, e drept. Sunt mama ei şi totuşi aşa am spus. Are dreptate domnul maior. Dacă însă fostul proprietar al săbiei nu ştie ce trebuie să facă, o să ştie actualul ei proprietar.

Şi, zicând acestea, doamna Zófi îşi ceru iertare de o mie de ori că-l plictisise atâta vreme şi încă de o mie de ori că nu mai putea sta deoarece trebuia să mai cumpere o mulțime de lucruri din piață.

Îşi luă aşadar coşul, se furişă pe poarta pe care era pictat vulturul cu două capete, dar nu mai cumpără nimic ci porni

glonț către casă.

Scrisoarea lui Dódi

Trecuse un an şi jumătate de când Mihály se afla acasă, pe Insula nimănui. Nu mai lipsise nici măcar o zi.

În tot acest timp avusese mult de lucru. Îl învățase pe Dódi să scrie. Era o muncă ce-i dădea deplină satisfacție. Când copilul neştiutor începu să scrie pe podea primele litere cu cretă şi când i se dictă: „Scrie C, apoi A, apoi L şi acum citeşte!" ce uimit păru văzând că din literele acelea ieşise cuvântul „cal", deşi nu desenase nici un cal! Şi ce fericire îl cuprinse când, după un an şi jumătate, putu să-i dea Noémiei o felicitare de ziua ei, o felicitare scrisă pe hârtie liniată şi cu litere înşirate frumos!

Era o operă mai măreață decât obeliscul Cleopatrei[40] cel plin de ieroglife.

Prima felicitare a lui Dódi mai tremura încă în mâna Noémiei şi-n ochii ei mai luceau lacrimi când îi spuse lui Mihály:

— Seamănă la scris cu tine.

— Unde ai văzut tu scrisul meu? o întrebă mirat Mihály.

— Mai întâi l-am văzut când îl învățai pe Dódi să scrie. Apoi în actul prin care ne-ai dat insula; ai uitat?

— Adevărat, dar e atât de mult de-atunci!

— Şi-acum tu nu mai scrii nimănui?

— Nimănui.

— Se împlineşte un an şi jumătate de când n-ai mai plecat. N-ai nimic de lucru dincolo, în lume?

— N-am şi nici n-o să mai am.

— Dar treburile pe care le-ai avut, ce s-a ales de ele?

---

[40] E vorba de un obelisc de 21 m datând de pe vremea Cleopatrei, regina Egiptului (69–30 î.e.n.).

— Vrei să ştii?

— Aş vrea să ştiu. Mă întristează gândul că un om atât de inteligent ca tine stă închis în insula asta numai pentru că eu şi Dódi te ţinem legat. Dacă nu pleci niciodată din insulă doar din cauza dragostei ce ne-o porţi, atunci dragostea ta mă îndurerează.

— Bine, Noémi. Am să-ţi spun cine am fost acolo în lume, ce am făcut şi de ce vreau să rămân mereu aici. O să afli tot. După ce o să culci copilul, vino în cerdac; o să-ţi spun tot. Poate că întâmplările pe care ţi le voi povesti te vor înfiora sau te vor uimi. Dar, la urma urmei, o să mă ierţi şi tu aşa cum m-a iertat şi Dumnezeu atunci când m-a trimis aici.

După cină, Noémi îl culcă pe Dódi şi-apoi ieşi şi se aşeză alături de Mihály pe banca de lemn de mesteacăn, trecându-şi braţul pe sub braţul lui.

Luna plină îşi strecura razele printre frunzele umbrarului, luminându-i; acum însă nu mai era astrul acela fantomatic, nici paradisul de gheaţă al sinucigaşilor, ci o bună cunoştinţă, un prieten.

Mihály îi povesti Noémiei tot ce i se întâmplase în lume. Moartea neaşteptată a călătorului misterios, scufundarea corăbiei, comorile găsite. Îi povesti ce om nespus de bogat, ce domn puternic devenise; despre vasele sale ce-i transportau comorile dintr-o parte în alta a lumii; câte corăbii avusese, câte case, cât de respectat fusese. Cum se căsătorise cu Timéa. Îi zugrăvi apoi suferinţele Timéii şi zbuciumul prin care trecuse el din pricina acestor suferinţe. O descrise pe Timéa ca pe o sfântă. Iar când, fără ocolişuri, îi povesti scena aceea – când din ascunzătoarea ce se afla în casă o pândise pe Timéa, felul în care dânsa îşi apărase soţul de calomnie şi cum îl apărase împotriva iubitului ei, împotriva propriei ei inimi – Noémi izbucni în plâns şi plânse nespus de mult pentru Timéa...

Apoi, când Mihály îi povesti cât suferise el însuşi fiind în aceeaşi situaţie îngrozitoare de care nu putea să scape – ferecat pe de o parte de poziţia pe care o avea în lume, de averea lui, de credinţa Timéii şi atras în altă parte de dragostea lui, de fericirea lui, de împlinirea visurilor sale –

cât de gingaş îl mângâie Noémi cu sărutările ei!

Şi, în sfârşit, când îi povesti despre noaptea aceea cumplită pe care o trăise odată cu venirea aventurierului în conacul său pustiu, când îi povesti că desperarea îl împinsese pe marginea prăpastiei, că ajunsese până acolo încât privea în valuri gata să se arunce dar că, în loc să-şi vadă chipul, văzuse pe cel al urmăritorului său înecat şi că mâna divină închisese deodată în faţa sa mormântul de gheaţă – o, cu câtă putere îl strânse Noémi la pieptul ei, vrând parcă să-l oprească să nu cadă în prăpastie!...

— Şi-acum ştii ce-am lăsat în lume şi ce-am găsit aici. Mă ierţi pentru suferinţele pe care ţi le-am pricinuit, pentru tot ce-am greşit faţă de tine?

Sărutările şi lacrimile Noémiei răspunseră în locul ei.

Povestirea durase mult şi noaptea scurtă de vară trecuse aşa că se crăpa de ziuă în clipa când Mihály sfârşi destăinuirile sale – întâmplările zbuciumatei sale vieţi.

Păcatele îi fuseseră iertate.

— Venind aici, mi-am plătit toate datoriile! spuse Mihály, Timéa a primit averea mea şi libertatea. Pe vagabondul care purta hainele mele şi care avea portmoneul meu l-or fi înmormântat în locul meu, iar Timéa a rămas văduvă. Iar ţie ţi-am adus sufletul meu şi tu l-ai primit. Acum fiecare a căpătat ce i se cuvenea.

Luându-l de braţ pe Mihály, Noémi îl îmbie să intre în odaie şi-l duse până la pătuţul în care dormea Dódi. Copilul se trezi din pricina sărutărilor, deschise ochii şi, îndată ce văzu că se luminase de ziuă îngenunche şi, împreunându-şi mâinile, îşi începu rugăciunea de dimineaţă:

— Binecuvântează, Doamne, pe bunul meu tată şi pe măicuţa mea cea bună!

...Acum totul ţi s-a iertat, Mihály!... Ca tu să fii fericit, un înger se roagă la mormântul tău iar alt înger se roagă la căpătâiul patului tău.

Noémi îl îmbrăcă pe micul Dódi şi privi lung, îngândurată, spre Mihály. Trebuia să treacă multă vreme pentru a putea înţelege însemnătatea celor auzite de la dânsul. Deşi femeile au mintea atât de ageră!

Într-o bună zi, Noémi îi spuse soțului ei:

— Mihály! Ai rămas totuşi dator cu ceva în lumea aceea.

— Cu ce? Şi cui?

— Ai rămas dator Timéii; e vorba de taina pe care ți-a dezvăluit-o cealaltă femeie.

— Ce taină?

— Că în camera ei se află o uşă secretă. Trebuia să-i spui acest lucru. Doar prin ascunzătoarea aceea poate să pătrundă oricine la dânsa atunci când doarme şi când e singură.

— Dar ascunzătoarea aia n-o cunoaşte nimeni în afară de Athalie!

— Şi asta nu-i de-ajuns?

— La ce te gândeşti?

— Mihály! Tu nu ne cunoşti pe noi, femeile. Tu nu ştii cine-i Athalie, dar eu ştiu. Am plâns-o pe Timéa pentru că a suferit, fiindcă nu te iubeşte, fiindcă eşti al meu; dar dacă ar avea față de tine aceleaşi sentimente pe care le are față de celălalt bărbat şi dacă tu m-ai părăsi din cauza ei – aşa cum bărbatul acela a părăsit-o pe cealaltă fată – ah! să mă ferească Domnul şi de gândul că aş putea s-o văd vreodată dormind în fața mea.

— Noémi, mă îngrozeşti!

— Aşa suntem noi. Nu ştiai? Grăbeşte-te să-i dai de veste Timéii şi să-i dezvălui taina. Vreau ca Timéa să fie fericită.

Mihály sărută fruntea Noémiei.

— Copilă dragă şi bună ce eşti! Eu nu pot să-i scriu pentru că mi-ar recunoaşte scrisul şi atunci ea n-ar mai putea fi văduva mea şi eu n-aş mai putea fi mortul cel înviat pentru tine, mântuitul acestui paradis al tău.

— O să-i scriu eu!

— Nu! Nu! Nu! Nici o scrisoare de-a ta nu va pleca spre dânsa. Am copleşit-o cu aur, cu diamante, dar nu îngădui să primească ceva din partea ta, nici măcar o literă. Nu dau din comorile mele. N-am adus nimic Noémiei din partea Timéii. Nu-i dau nimic nici din partea Noémiei. Nu-ți îngădui să-i scrii acelei femei.

— Bine – spuse Noémi, zâmbind. Mai ştiu însă o a treia

persoană care ar putea să-i scrie. Îi va scrie Dódi.

Timár începu să râdă auzind aceste cuvinte. Glumă, plăcere, şotie de copil, lăudăroşenie sublimă, gânduri serioase, gânduri adânci, toate erau cuprinse în aceste câteva cuvinte: „Micuțul Dódi va scrie Timéii să se ferească de primejdie!”

Micuțul Dódi!... Timéii!

Timár râse... şi lacrimile îi scăldau obrajii.

Noémi luă în serios cele spuse. Ea, cu mâna ei, scrise scrisoarea pe care Dódi trebuia s-o copieze, iar copilul înşiră frumos pe hârtia liniată cuvintele acelea grave, fără să facă nici o greşeală. Înțelesul lor nu-l pricepu însă.

Noémi îi dăduse să scrie cu o cerneală frumoasă, violetă, fiartă din frunze negre de nalbă, apoi puse o pecete de ceară albă şi, cum în casa lor nu se găsea nici un sigiliu cu blazon şi nici vreo monedă cu care să apese pe ceară, Dódi prinse o gâză mică verde-aurie şi o lipi în mijlocul pecetei: aceasta era blazonul.

Încredințară scrisoarea unui precupeț de fructe s-o pună la poştă.

Scrisoarea micuțului Dódi porni astfel spre Timéa.

Nepriceputo!

Timéa mai avea un nume: Susana. Pe primul îl primise de la mama ei care era grecoaică, pe cel de al doilea când fusese botezată. Pe acesta din urmă îl folosea la semnarea actelor oficiale şi îşi amintea de el când îşi sărbătorea ziua onomastică.

În oraşele noastre de provincie se ține cu sfințenie ziua onomastică. Rudele şi cunoscuții, fără să fie chemați anume – ba parcă socotind că-i de datoria lor – se îngrămădesc în casa sărbătoritului bun de cinste, unde pe toți îi aşteaptă masa pusă. Câteva case mai nobile au introdus însă obiceiul

de a trimite invitații tipărite pentru seratele organizate cu prilejul zilelor onomastice ale membrilor familiei respective. Asta – orice s-ar zice – e un pic de obicei aristocratic deoarece în felul acesta se face cunoscut celor care n-au avut cinstea să primească o atare invitație scrisă că pot să-şi păstreze pentru ei urările de bine.

Sfânta Susana cade de două ori pe an; Timéa îşi serba onomastica în iarnă deoarece iarna era şi soțul ei acasă. Invitațiile se trimiteau cu o săptămână înainte. Nimeni nu ținea cont de cealaltă onomastică. „Timéa" nu figurează nici în calendarul din Komárom, nici în calendarul național Trather-Károlyi, iar alte calendare nu apăruseră pe vremea şi prin regiunea aceea. Cel care ar fi vrut să afle în ce zi a anului cade „sfânta Timéa"; trebuia să caute mult şi bine.

Ea cădea tocmai în frumoasa lună mai. În această lună, domnul Mihály era de-obicei departe de casă.

Şi totuşi Timéa primea în fiecare an, în luna mai, de „sfânta Timéa", un frumos buchet de trandafiri albi. Cine îi trimitea? Nu ştia nimeni. Buchetul sosea prin poştă, pus într-o cutie.

La seratele ce aveau loc de sfânta Susana, pe vremea când trăia Timár, domnul Kacsuka primea şi el întotdeauna câte o invitație; maiorul răspundea lăsându-şi cartea de vizită la portar. Niciodată însă nu-şi făcuse apariția la seratele respective.

Anul acesta, serata obişnuită de ziua Susanei nu se ținu; Susana, credincioasă, purta doliu.

Dar în dimineața acelei frumoase zi de mai, când, de obicei Timéa primea buchetul de trandafiri albi, feciorul familiei Levetinczy, îndoliat din cap până-n picioare, duse un plic domnului Kacsuka; când maiorul deschise plicul, găsi înăuntru obişnuita invitație tipărită pe hârtie lucioasă dar, spre marea lui mirare, pe carton nu scria Levetinczy Susana, ci Levetinczy Timéa, iar invitația era pentru serata ce urma să aibă loc chiar în ziua aceea.

Domnul Kacsuka nu înțelese nimic. Ce idee îi venise Timéii! Toți cetățenii din Komárom ar fi consternați dacă în acest an s-ar serba în loc de evlavioasa Susana calvină,

vechea Timéa de origine greacă! Şi, mai mult decât atât, i-ar revolta faptul că primeau abia în dimineaţa zilei invitaţiile pentru petrecerea ce va avea loc în acea seară. Un asemenea gest este fără doar şi poate în flagrantă contradicţie cu orice cod al manierelor elegante!

Domnul Kacsuka ajunse la concluzia că de data asta trebuia să răspundă invitaţiei. Potrivi lucrurile în aşa fel încât să nu sosească primul; era invitat pentru ora opt şi jumătate; el aşteptă să se facă nouă şi jumătate şi abia atunci plecă de acasă.

Când ajunse în antreu, îi înmână feciorului sabia şi mantaua, apoi îl întrebă dacă sosiseră mulţi invitaţi. La această întrebare, feciorul răspunse că nu venise nimeni.

Maiorul se înspăimântă. Aşadar ceilalţi invitaţi se supăraseră şi se vorbiseră să nu vie.

Teama ce-l cuprinsese crescu şi mai mult când, intrând din antreu în salon, găsi toate luminile aprinse, toate camerele luminate întocmai ca atunci când se aşteaptă mulţi invitaţi.

Camerista cu care se întâlni faţă în faţă îl îndrumă spre prima încăpere, acolo unde se afla stăpâna casei.

— Cine e la dânsa?

— E singură. Azi, domnişoara Athalie însoţită de mama ei a plecat cu trăsura la gospodăria domnului Fabula care a organizat un picnic pescăresc.

Domnul Kacsuka nu mai înţelegea chiar nimic. Era seara zilei onomastice a Timéii şi nu numai că nu veniseră musafirii, dar până şi cei ai casei îşi părăsiseră stăpâna.

Mai avea însă de văzut şi alte lucruri ciudate.

Timéa îl aştepta în camera ei de primire. Dar, deşi totul părea pregătit pentru o serată veselă, deşi se afla înconjurată de un fast deosebit, era îmbrăcată şi de data asta tot în haine de doliu!

Purta doliu şi în acelaşi timp îşi serba onomastica?! Purta veşmânt cernit când candelabrele aurii şi sfeşnicele de argint învăpăiau încăperea?!

Da. Numai că faţa ei nu era tristă şi nu se potrivea de loc cu rochia de doliu. Pe chipul Timéii tremura un zâmbet cald

şi o uşoară roşeaţă. Îl întâmpină prietenoasă pe unicul ei musafir.

— Ah! Te-ai lăsat cam mult aşteptat – îi spuse ea, întinzându-i mâna.

Maiorul sărută cu nespusă adoraţie mâna ce i se întinsese:

— Dimpotrivă, mă tem că am sosit primul dintre toţi invitaţii.

— A, nu! Toţi cei pe care i-am invitat sunt aici.

— Unde? întrebă maiorul mirat.

— Aici, în sufragerie; s-au aşezat la masă şi te-aşteaptă doar pe dumneata.

Şi, luându-l de braţ pe bărbatul care nu-şi revenea din uimire, îl conduse spre uşa înaltă a sufrageriei pe care o deschise larg.

De data asta maiorul chiar că nu mai ştia ce să creadă. Sufrageria era şi ea luminată cu lumânări aşezate pe masă în nişte minunate sfeşnice de argint cu numeroase braţe, iar pe masa aceea lungă fuseseră orânduite unsprezece tacâmuri în dreptul a tot atâtea scaune rococo; la masă însă nu stătea nimeni. Nici un om. Dar, de îndată ce maiorul privi mai cu luare-aminte, înţelese totul şi, pe măsură ce înţelegea mai limpede ceea ce vedea, ochii i se umpleau de lacrimi.

Pe masa nespus de frumos aranjată în faţa a nouă tacâmuri stătea câte un buchet de trandafiri albi şi fiecare era acoperit cu câte un clopot de sticlă; ultimul buchet avea florile proaspete, culese de curând, pe când celelalte erau vestejite, palide, uscate.

— Iată-i de faţă pe toţi cei care de ziua Timéii au obiceiul să mă felicite an de an; pe ei i-am invitat în această zi. Sunt nouă. Vrei să fii al zecelea, alături de ei? În acest caz, toţi invitaţii mei vor fi laolaltă.

Mut de fericire, maiorul duse la buze mâna ei frumoasă. Apoi îşi acoperi ochii cu mâinile:

— Bieţii mei trandafiri!

Timéa îi îngădui să-i sărute iarăşi mâna; poate că i-ar fi îngăduit şi mai mult. Boneta de doliu o împiedică însă. Şi ea băgă de seamă acest lucru.

— Vrei să schimb această bonetă de doliu cu altceva?

— Din ziua aceea aş începe să trăiesc.

— Să zicem... odată cu ziua onomastică pe care o cunoaşte toată lumea.

— O, e atât de departe ziua aceea.

— Nu te speria. Şi-n vară e o sfântă Susana; o s-o sărbătorim pe asta.

— Şi până atunci e tare mult.

— Dar nu-i o veşnicie! N-ai învățat să aştepți! Vezi, eu am nevoie de timp îndelungat pentru a mă obişnui cu fericirea. Nu se poate totul deodată. Mai întâi trebuie să învăț cum să-mi făuresc speranța de fericire. Să încep să visez la fericire. Or, până atunci, ne putem vedea zi de zi; la început un minut, apoi două şi, în sfârşit, mereu, mereu. Aşa-i că va fi bine cum spun eu?

Maiorul nu putea să se opună atunci când era rugat atât de frumos.

— Ei, şi-acum serata a luat sfârşit – şopti Timéa. Nu-i aşa că eşti mulțumit? Musafirii ceilalți vor să meargă la culcare. E timpul să pleci şi dumneata. Mai aşteaptă însă puțin. Din ultima felicitare pe care mi-ai trimis-o, vreau să-ți înapoiez un cuvânt.

Şi spunând asta, rupse din buchetul de trandafiri proaspeți un boboc pe jumătate deschis, îi apropie uşor de buze şi-l prinse apoi la butoniera hainei omului pe care-l iubea. Dar, mai întâi, maiorul apropie şi el de buze bobocul de trandafir – şi, ca acest cuvânt să rimeze cu cel spus de Timéa, îl sărută şi el...

După ce plecă şi ajunse în stradă, maiorul se uită înapoi spre ferestrele casei Levetinczy: ferestrele erau cufundate în întuneric. Aşadar el fusese ultimul musafir...

Timéa învăța să se obişnuiască încet-încet cu fericirea ce o aştepta. Avea un profesor excelent. Din seara aceea, domnul Kacsuka venea zilnic în casă; numai că maiorul nu prea respecta regula cu privire la progresia aritmetică a minutelor: la început unul, apoi două, apoi trei.

Ziua nunții fusese fixată de sfânta Susana care se serbează în august.

Se părea că Athalie se împăcase cu soarta ei; primise inelul de logodnă din partea domnului Fabula. Doar nu se întâmpla pentru prima oară ca un văduv cumsecade să ia de nevastă o fată tânără şi frumoasă. Ba mai mult chiar: despre un astfel de om se ştie că poate să-şi ţină nevasta şi, oricum, mai degrabă ai curajul să te măriţi cu unul ca el decât cu un tânăr care n-a trecut prin şcoala vieţii.

Binecuvântată fie căsnicia lor!

Timéa îşi propusese să-i dea Athaliei ca dar de nuntă suma aceea pe care i-o oferise Mihály şi pe care Athalie o refuzase atunci.

Doamna Zófi era foarte mulţumită de felul cum se aranjaseră lucrurile. „Fiecare cu perechea lui." Se bucura pentru că toate erau opera ei. De aceea se străduia să strângă şi mai mult legăturile acolo unde era nevoie. În faţa Timéii îl lăudă pe maior, iar în faţa Athaliei îl bârfea.

Când Athalie primi inelul de logodnă trimis de domnul Fabula János – deşi acesta era un inel ca oricare altul – doamna Zófi declară că în viaţa ei nu văzuse unul mai frumos. Ba o şi mângâie pe Athalie:

— Ai mare noroc, draga mea fată. E mult mai bine aşa decât dacă te-ar fi luat celălalt care n-are altceva decât o sabie ruginită şi un compas aşişderea. Pun rămăşag că şi-acum mănâncă de la restaurant tot pe datorie. Pentru mine, domnul Fabula valorează mult mai mult decât celălalt şi ca bărbat. Când îşi răsuceşte mustaţa aia frumoasă şi lungă, şi când îşi îmbracă mantaua aia cu lanţ de argint!... Iacă, să-şi răsucească şi maiorul mustaţa dacă-i dă mâna! Dar vezi, ăla nici mustaţă n-are. Apoi eu nici n-aş putea să sărut un om care are o mutră atât de jupuită ca a lui, un om care n-are nici mustaţă şi nici prea tânăr nu e; ce crede, că nu se vede cum îşi petrece părul dintr-o parte în alta să-şi acopere luna aia din creştetul capului? Şi-apoi să vezi de cât respect se bucură domnul Fabula în oraş! Toţi îl salută pe stradă. Chiar şi preoţii îşi scot pălăria. E vicecurator! Domnul Levetinczy a fost prim-curator. Rangul lor e la fel cu cel de prefect şi subprefect. Domnul Levetinczy a fost „Nadasdy", iar domnul

Fabula „Kürthy”; ce-i drept, nu-i nobil, dar e „om de şaizeci”[41] şi ajunge să mişte degetul mic pentru a fi ales şambelan şi-atunci o să fii doamna şambelan! – Şi-o să ți se spună „coană mare”; cum mi se spune şi mie.

Pe vremea aceea, a avea şaizeci de voturi sau a fi şambelan erau funcții însemnate în Komárom; unul era membru al consiliului extern, iar celălalt – omul cu puteri depline asupra tuturor cailor şi boilor din oraş.

Athalie se lăsă alintată cu astfel de consolări stângace. Din clipa în care domnul Kacsuka începuse să le calce iarăşi pragul casei, Athalie izbutise să se stăpânească mult de tot şi se purta amabil chiar şi cu maică-sa. În fiecare seară îi făcea ceai şi-i punea mult rom – că aşa-i plăcea doamnei Zófi. Athalie îi pregătea ceaiul cu mâna ei. Se purta frumos şi cu servitorii, ba îi trata şi pe aceştia cu ceai, iar bărbaților – începând cu feciorul şi sfârşind cu vizitiul şi portarul – le turna atâta rom încât băutura se putea numi pe bună dreptate *punch*. Servitorii (doamna Zófi în primul rând) nu conteneau să laude bunătatea domnişoarei.

Madam Zófi ghici până şi pricina acestei neaşteptate amabilități. Când ai casei se poartă frumos, oamenii ca dânsa, care au apucături de slugă, caută mereu motivul acestei amabilități şi o răsplătesc cu tot felul de bănuieli. „Fata mea vrea să-mi intre în voie ca atunci când se mărită să mă duc la dânsa fiindcă nu se pricepe la gospodărie; nu ştie să facă nici măcar un rântaş. Iată de ce am devenit «mămică scumpă». Din cauza asta îmi face ceai în fiecare seară. Ehe, ştiu eu foarte bine ce zace în inima Athaliei mele!”

…În curând avea să ştie şi mai mult.

Față de Timéa şi față de maior Athalie împinse supunerea până la slugărnicie. Nici chipul şi nici comportarea ei nu trădau ceva din aspirațiile sale de odinioară. Deschidea uşa maiorului cu fața numai zâmbet, îl conducea prietenoasă în camera Timéii, lua parte la discuție, iar, dacă părăsea camera atunci, din încăperile vecine o puteai auzi fredonând veselă.

---

[41] Om care dispune oricând de 60 de voturi ale concetățenilor săi; seminobil. (n.t.).

Slugărnicia aceasta afectată şi-o însuşise cu măiestrie. Într-o zi Timéa o invită să cânte împreună la pian, dar Athalie îi răspunse ruşinată parcă de prezența maiorului că uitase cu desăvârşire să mai cânte; că singurul instrument la care mai cânta era *Hackbrett*-ul; adică nu instrumentul căruia noi îi zicem țambal, ci scândura pe care se taie carne pentru umplut cârnații. De când Athalie se schimbase atât de mult, nu mai cânta la pian decât atunci când n-o auzea nimeni.

Toată lumea era de părere că Athalie se pregăteşte să devină o soție demnă şi potrivită pentru domnul Fabula.

Numai pe domnul Kacsuka nu izbutise să-l înşele. Ochii lui vedeau până în adâncul întunecat al sufletului Athaliei. El ştia cu ce îi rămăsese dator. Şi ştia socotelile pe care Athalie le avea de încheiat cu Timéa.

Or, de regulă, soarta nu iartă datoriile.

Cum oare? Tu, frumoasă femeie cu chip alb, nu te gândeşti că înainte de apariția ta în casa aceasta, cealaltă fată era stăpână aici? Că era bogată, trăia în lux, era logodită, iubită de un bărbat şi invidiată de femei? Şi că toată nenorocirea ei a început din clipa în care apa te-a zvârlit pe malul acesta? A devenit o cerşetoare, i s-a zvârlit în obraz disprețul şi ruşinea, a fost părăsită de logodnicul ei şi a ajuns de râsul lumii?

Nu-i vina ta că s-a întâmplat astfel, dar dacă nu erai tu nu se întâmpla; tu ai adus cu tine nenorocul. Îl porți înscris pe chipul tău alb, pe sprâncenele tale negre şi îmbinate; se duce la fund şi corabia, şi casa în care pui piciorul. Nu eşti de vină; dar eşti piază rea. Piere şi cel care te persecută, piere şi cel care te salvează. Nu eşti de vină dacă eşti iubită atât de mult şi nu eşti de vină dacă eşti urâtă atât de mult; dar îți sunt hărăzite şi iubirea şi ura...

Şi mai îndrăzneşti să dormi sub acelaşi acoperiş cu Athalie! Sub „acest” acoperiş!

Nu ți se strânge inima când o vezi pe fata asta privindu-te în ochi şi zâmbind? Nu simți fiori de gheață în vinele tale când se apleacă să-ți sărute mâna? Când îți leagă şiretul, n-ai impresia că pe gleznă ți se încolăceşte un şarpe cu solzi reci? Iar când îți umple paharul, nu-ți dă prin gând să arunci o privire în fundul lui?

Nu, nu! Timéa nu e bănuitoare. Dar e atât de bună, şi-apoi se poartă cu Athalie de parcă ar fi propria ei soră! Îi hărăzise o zestre de o sută de mii de forinți. Iar Timéa îi spusese Athaliei acest lucru. Şi Mihály voise să-i dea tot atât. Ea vrea să pună temelia norocului Athaliei. Crede că poate să-i plătească pentru logodnicul pierdut! Şi de ce n-ar avea dreptul să creadă? Doar de, Timéa o auzise pe Athalie renunțând de bună voie la el! Când Timár îi oferise cei o sută de mii de forinți, ea îi răspunsese: „Nu-mi trebuie omul ăsta nici pe lumea aceasta şi nici pe lumea cealaltă!” Timéa nu ştia de noaptea aceea când Athalie îşi vizitase în taină logodnicul care o părăsise şi că fusese lăsată să plece singură, lipsită de iubire. Şi-apoi Timéa nu ştia că atunci când o femeie urăşte un bărbat, îl cedează alteia şi mai greu decât dacă îl iubeşte. Că ura femeii e doar dragoste amestecată cu otravă, dar tot dragoste rămâne.

Domnul Kacsuka îşi aminteşte însă foarte bine de întâlnirea din noaptea aceea şi din cauza asta se teme pentru Timéa; numai că nu îndrăzneşte să-i spună.

Doar o singură zi îi mai despărțea de ziua sfintei Susana care cădea în timpul verii. Treptat-treptat Timéa lepădase rând pe rând veşmintele de doliu; parcă îi venea greu să se despartă de ele aşa, deodată, şi ar fi dorit să se obişnuiască încetul cu încetul cu fericirea. Mai întâi îşi permisese să aibă volănaşe de dantelă albă la rochia neagră; apoi, culoarea cenuşie luă locul celei negre, iar mătasea lucioasă, stofei; după asta, pătrățele albe se amestecară pe fondul cenuşiu şi, în cele din urmă, mai rămăsese doar un singur semn de doliu după Timár Mihály de Levetinczy: boneta aceea de dantelă neagră.

De sfânta Susana, urma ca şi această unică rămăşiță să se mute în lada cu vechituri. Fusese adusă boneta cea nouă, foarte frumoasă, confecționată din dantelă scumpă de *Valenciennes*[42], care aştepta doar să fie încercată.

O nenorocită vanitate o sfătui pe Timéa să n-o încerce

---

[42] *Valenciennes* – localitate în nordul Franței, renumită pentru țesături şi dantele.

până la sosirea maiorului. Mde, pentru o tânără văduvă boneta albă de dantelă e ceea ce-i cununa de mireasă pentru o fată.

În ziua aceea maiorul se lăsă foarte mult aşteptat. Avea un motiv serios. Buchetul de trandafiri albi comandat la Viena sosise cu întârziere. Era al doilea buchet pe care îl trimitea în anul acesta de ziua onomastică a Timéii. Avea în sfârşit dreptul s-o felicite pe Timéa şi de sfânta Susana.

În ajunul zilei onomastice soseau cu duiumul tot felul de scrisori şi bilețele pe adresa Timéii. Avea o mulțime de cunoscuți, unii mai apropiați, alții mai depărtați; adoratori din oficiu şi adoratori de bună voie.

Timéa nu desface însă nici una din scrisorile primite aşa că acestea zac claie peste grămadă într-un coşuleț de argint ce se află pe masă. Printre aceste scrisori multe sunt scrise de copii. Timéa are o sută douăzeci şi patru de fini şi fine în oraş şi la țară. Scrisorile trimise de ei conțin naivele lor urări de bine. Altădată aceste urări naive o distrau, se delecta citindu-le. Acum însă toate gândurile îi sunt la omul care trebuie să sosească.

— Ia te uită ce scrisoare ciudată – spuse Athalie luând în mână una din misivele sosite.

În loc să aibă pecete cu blazon, scrisoarea aceea avea o pecete în care era prins un gândac auriu.

— Şi ce culoare deosebită are cerneala cu care e scrisă adresa! exclamă Timéa. Pune-o la un loc cu celelalte; o s-o citim mâine!

Deşi parcă un glas îi şoptea Timéii că ar fi bine să citească de îndată scrisoarea aceea!

Era scrisoarea micului Dódi,

Fu aruncată printre celelalte.

Dar iată că maiorul sosi şi, cât ai clipi, toate felicitările celor o sută douăzeci şi patru de fini fură date uitării.

Timéa îl întâmpină grăbită.

Acum nouă ani, poate chiar în aceeaşi cameră, logodnicul acesta fericit înmânase un buchet de trandafiri roşii ca para focului unei alte mirese.

Iar mireasa aceea este de față şi acum.

Şi poate în cameră se află şi oglinda aceea mare în care Athalie s-a privit încă o dată pentru a vedea dacă-i stă bine rochia de mireasă.

Timéa luă frumosul buchet de trandafiri albi oferit de maior, îl aşeză în minunata glastră de porțelan de Sévres şi-i şopti:

— Şi-acum îți voi da şi eu un dar, un dar ce nu va fi niciodată al dumitale ci al meu şi care totuşi va fi al dumitale.

Misteriosul dar apăru din cutia care-l ascunsese până atunci: era o nouă bonetă.

— Ah! Ce drăguță e! spuse maiorul luând-o în mâini şi privind-o.

— Vrei s-o încerc?

Cuvintele înghețară pe buzele maiorului. Privi spre Athalie.

Timéa se oprise în fața oglinzii şi, cu o bucurie copilărească, îşi scoase din cap boneta de doliu; o clipă mai târziu chipul i se întunecă, duse la buze dantelele de doliu şi, sărutându-le, şopti abia auzit: „Sărmanul meu Mihály!...”

Şi cu asta lepădă ultimul semn de doliu.

Domnul Kacsuka rămăsese cu boneta cea albă în mână.

— Ei, hai, dă-mi-o s-o încerc.

— N-aş putea să-ți ajut cumva?...

Ce-i drept Timéa avea nevoie de ajutor pentru că purta o coafură înaltă, aşa cum era moda.

— O, dumneata nu te pricepi. Cred că Athalie o să fie atât de amabilă...

Timéa rostise cuvintele acestea fără nici o intenție; maiorul se înspăimântă însă văzând paloarea ce se întipărise pe fața Athaliei şi, ca fulgerul, îşi aduse aminte că mai demult, cândva, Athalie îi spusese Timéii: „Vino să-mi aşezi pe cap vălul de mireasă”. Poate că în clipa aceea nici Athalie nu-şi dăduse seama ce otravă cumplită cuprindeau cuvintele sale.

Athalie se apropie de Timéa să-i aşeze boneta albă pe cocul înalt.

Boneta trebuia însă prinsă în stânga şi în dreapta cu tot felul de ace. Mâna Athaliei tremura. Unul din ace înțepă capul Timéii.

— Ah, nepriceputo! strigă Timéa, trăgându-şi capul într-o parte.

Aceleaşi cuvinte... Şi în faţa aceluiaşi om...

Timéa nu observă, dar lui Kacsuka nu-i scăpase fulgerul ce trecuse peste chipul Athaliei la auzul acestor cuvinte.

Fusese izbucnirea vulcanică a unei furii diabolice, scânteierea de fulger a disperării, împurpurarea ce însoţeşte ruşinea!

Toţi muşchii feţei Athaliei se zvârcoleau de parcă ar fi fost un cuib de şerpi lovit cu un băţ. Ce priviri ucigaşe! Ce buze crispate! Ce groapă fără fund, vârtej de patimi, în această singură privire!...

De îndată ce pronunţă aceste cuvinte, Timéa simţi c-o încearcă regretul; se grăbi s-o împace pe Athalie. Se întoarse spre ea, o îmbrăţişă şi o sărută.

— Nu fi supărată, draga mea Tali; am fost nestăpânită. Mă ierţi, nu-i aşa? Aşa-i că nu eşti supărată pe mine?

Cât ai clipi, Athalie redeveni supusă; arăta ca o servitoare ce făcuse o gafă şi începu să vorbească peltic, linguşind-o:

— Ah, drăgălase Timéa, mi-e teamă ca tu să nu te superi pe mine. N-am vrut să te însep. O, ţe drăgălase esti cu această bonesică. Ca o zână!

Şi sărută umerii Timéii.

Trupul maiorului fu străbătut de un fior de groază...

Athalie

Ajunul zilei onomastice era totodată şi ajunul nunţii.

Ce noapte plină de emoţii!

Mirele şi mireasa stau împreună în camera cea mai retrasă a casei. Au atâtea lucruri să-şi spună!

Cine le poate şti?

Graiul florilor îl înţeleg doar florile, cel al stelelor – doar stelele – glasul uneia dintre statuile lui Memnon îl înţelege

doar cealaltă statuie, glasul valkiriilor[43] – doar cei trecuți în lumea cealaltă, al lunii – doar somnambulii, iar al dragostei – doar îndrăgostiții. Iar cel care a auzit vreodată şi a înțeles ceva din aceste şoapte sfinte nu le va profana niciodată; le va păstra aşa cum se păstrează tainele încredințate la spovedanie. Nu le găseşti nici în *Cântarea cântărilor* a înțeleptului Solomon, nici în *Amorul liber*[44] de Ovidiu, nici în cântecele lui Hafez[45], nici în poeziile lui Heine, nici în *Perlele dragostei* de Petöfi; rămân taine în vecii vecilor.

În cealaltă parte a casei se distra o mulțime zgomotoasă: servitorii casei.

În ziua care se sfârşea avuseseră mult de furcă! Se pregătiseră toate bunătățile ce urmau să fie servite la masa sărbătorească de a doua zi.

Se dăduse o adevărată bătălie în care madam Zófi fusese comandantul. Nu îngăduise să fie angajați nici bucătari şi nici cofetari, ea socotind că-i mai pricepută decât oricine la astfel de treburi. Era mândră; cale de o poştă nu se găsea cineva să se măsoare cu dânsa. Moştenise această pricepere de la mamă-sa, o femeie fără ajutorul căreia prin împrejurimi nu se puteau face nici nunți, nici petreceri boiereşti.

Anexele bucătăriei – pivnițele, cămările – toate erau pline cu torturi, fursecuri, prăjituri cu migdale, pandişpanuri, pâinea Domnului, marțipane, bezele umplute; gogoşile, ca nişte ghiulele de tun, stăteau alături de cetățile pateurilor care abia aşteptau să fie asediate. Iar în ghețăria din pivniță fuseseră îngrămădite fripturi din carnea a tot soiul de animale domestice şi de vânat, împodobite toate cu ghirlande de slănină.

Se lucrase până târziu către orele unsprezece noaptea şi într-un ritm îndrăcit; dar când tot ce trebuia fript fusese fript, tot ce trebuia pus la gheață fusese pus la gheață, doamna Zófi fu de părere că sosise clipa să-şi arate

---

[43] În mitologia germană, curierele lui Odin-zeițele luptei.

[44] Este vorba de *Ars amandi (Arta de a iubi)* a lui Ovidiu.

[45] Poet persan (1320–1389); a scris ode, cântând dragostea şi bucuria de a trăi.

mărinimia; adună în camera de serviciu întreg statul major care muncise pe brânci şi-l ospătă cu toate acele bunătăţi de preţ care, în marea febră a pregătirilor, nu reuşiseră pe deplin. Doar de, se mai întâmplă şi de astea. Coca pusă la crescut să nu crească prea bine şi să rămână turtită, zeama care trebuia să devină piftie să nu se închege; unele bunătăţi se lipiseră de tipsii şi nu izbutiseră să le scoată decât bucăţi-bucăţi; ici-colo mai rămăsese câte ceva: capătul de la o şuncă tăiată felii, partea din faţă a vreunui iepure, spatele unui fazan; bunătăţi de preţ în ochii servitorilor chiar dacă nu aveau cinstea de a fi servite la masa domnilor; servitorii ling şi hârtia cu care a fost căptuşită forma de copt torturi şi-s mândri că au mâncat din toate aceste bunătăţi înaintea stăpânilor.

Doamna Zófi e foarte darnică de data aceasta. Dar nu numai darnică, ci şi guralivă. Are un auditoriu gata s-o asculte şi să-i fie recunoscător. Mai ales că s-a găsit şi nişte vin care nu mai poate fi servit la ospăţul de a doua zi. Un vin roşu în care madam Zófi fiersese o cocă pe care mai întâi o înfăşurase într-un şervet; or, vinul acela nu mai putea fi servit la masă. Ceva mai bun nici că se putea! Doamna Zófi. pusese înăuntru nucşoară, scorţişoară, ghimber şi zahăr şi-l sorbea cu poftă: era delicios. Feciorul şi portarul înfulecau cu lingura din siropul vanilat, iar vizitiul muia pâine în spuma de ciocolată. Ce mai, era ajun de nuntă mare!

Dar unde-i oare Athalie?

Nici aici cu servitorii, nici dincolo cu stăpânii!?

Îndrăgostiţii credeau că se află alături de maică-sa şi că roboteşte prin bucătărie cu plăcerea specifică femeilor. Cei din bucătărie credeau că Athalie e cu tânăra pereche şi gustă plăcerea de a fi a treia persoană între doi îndrăgostiţi care se doresc. Or poate că nici aici şi nici dincolo nu se întreba nimeni unde e? Că nimeni nu mai băga de seamă dacă mai trăieşte sau ba? Deşi ar fi fost bine dacă şi într-o parte şi în alta s-ar fi întrerupt pentru o clipă discuţia şi cineva ar fi întrebat: „Oare unde-i Athalie?”

Athalie e singură în salonul unde a văzut-o pentru prima oară pe Timéa. E mult de când mobila cea veche a cedat locul

alteia noi; doar un taburet brodat mai aminteşte de mobilierul dispărut. Pe taburetul acela a stat Athalie atunci când fata cu chipul alb, însoțită de Timár, a intrat în cameră. A stat pe el în timp ce domnul Kacsuka o picta şi, când din pricină că rămăsese cu ochii holbați spre Timéa, trăsese cu penelul pe care-l ținea în mână linia aceea greşită pe hârtia de desen.

Athalie stă chiar pe scaunul acela.

Portretul zace de mult în cămara de vechituri, dar Athalie îl vede şi-acum în fața ei pe tânărul locotenent care, curtenitor, o roagă să zâmbească puțin, să nu-l mai privească atât de mândră...

În salon e întuneric; nimeni n-a aprins lumânările; doar luna mai aruncă un mănunchi de raze; peste puțin timp însă şi luna se ascunde după acoperişul întunecat al bisericii sfântului Andrei.

În întunericul ce domneşte aici Athalie îşi retrăieşte visul groaznic care se cheamă viață.

Odinioară a fost lumină, fericire şi fast în camera asta. Linguşitorii o asemuiau unei regine, spuneau că-i cea mai frumoasă femeie şi-i dădeau să înțeleagă că o iubesc.

Şi deodată, în casa aceasta a picat din senin o copilă. O făptură caraghioasă, fără nici o noimă; o stafie lipsită de viață, o broască rece! Un obiect de glumă, de batjocură, un obiect bun de aruncat de colo până colo.

Şi iată că peste doi ani această stafie, această umbră albă, această reptilă a devenit stăpâna casei şi a cucerit inimile tuturor! Cu farmecul obrazului ei alb, a făcut dintr-un slujbaş al familiei boiereşti un duşman al acesteia şi un milionar, iar din logodnicul miresei – un trădător!

Ce zi de nuntă a fost ziua aceea! Mireasa şi-a revenit din leşin singură, zăcând pe podea. Nimeni nu se afla lângă dânsa.

Din moment ce se sfârşise însă cu strălucirea, cu vremurile în care se lăsa adorată, a vrut măcar să fie iubită; iubită pe ascuns, în umbră, în taină.

Dar şi acest lucru i-a fost refuzat. Ce crudă amintire-i pentru dânsa drumul făcut în noaptea aceea până la locuința

fostului ei logodnic şi înapoi; de două ori de-a lungul străzii aceleia îngrozitor de întunecoase! Cu câtă nerăbdare zadarnică a aşteptat a doua zi sosirea lui! Cu câtă înfrigurare număra bătăile ceasului în timp ce se auzea toba licitației! Iar el, el n-a venit!

Apoi ani de zile să se prefacă, să-şi ascundă umilința!

Doar un singur om a înțeles-o pe lumea asta, un singur om care a ghicit că singura bucurie a inimii ei este să-şi vadă rivala suferind şi ofilindu-se. Dar şi acel singur om – care, deşi îngrozit, a ştiut totuşi s-o prețuiască după cum merită – acel om care fusese singura piedică în calea fericirii ei, descoperitorul pietrei filozofale aducătoare a tuturor nenorocirilor, ei bine, şi acela a dispărut sub gheață din cauza unui pas greşit!

Şi-acum iată că fericirea s-a cuibărit sub acest acoperiş şi-n casa asta nu mai este nimeni nefericit; nimeni – afară de ea!

Ah! în câte nopți albe s-a umplut picătură cu picătură acest pahar amar!

Nu lipsea decât o picătură ca paharul să se reverse!

Şi această ultimă picătură a fost dojana aceea umilitoare:

„Ah, nepriceputo!"

Să fie dojenită în clipa când, cu degete tremurânde, îi prindea boneta de mireasă!

Să fie certată ca o servitoare! Să fie umilită chiar în fața acelui om!

Mâinile şi picioarele Athaliei tremură de febră!

Ce se întâmplă acum în casă?

Se fac pregătiri pentru nunta de a doua zi.

În budoar logodnicii vorbesc în şoaptă, iar din bucătărie răzbat prin atâtea şi atâtea uşi chiuiturile servitorilor care petrec.

Athalie nu aude însă chiuiturile acelea vesele; Athalie nu aude de cât şoaptele logodnicilor...

Şi ea are de făcut unele pregătiri pentru noaptea asta.

Încăperea e cufundată în beznă, dar afară e lună.

Lumina lunii e destul de strălucitoare pentru ca Athalie, deschizând o cutiuță, să poată citi numele otrăvurilor pe care

le scoate rând pe rând dintrînsa.

Leacuri făcătoare de minuni.

Leacuri încercate ale unui chimist oriental.

Athalie alege.

Alege şi se bucură în gând.

Ha-ha! Ce straşnică petrecere ar fi mâine dacă, în timp ce veselii musafiri vor ridica paharele să ciocnească, ar simți aşa tam nisam că le îngheață cuvintele pe buze şi ar vedea fața vecinilor lor înverzindu-se; oamenii ar sări bezmetici urlând după ajutor şi s-ar isca o zăpăceală de nedescris, încât diavolul însuşi s-ar tăvăli de râs; ah, cum s-ar mai preface în marmură adevărată chipul frumoasei mirese şi ce şi-ar mai schimonosi obrazul frumosul mire luându-se la întrecere cu hârca morții!

„Tiuuuu!"

A plesnit o coardă la pian.

Athalie tresare şi scapă din mână cutiuța. Mâinile şi picioarele încep să-i tremure spasmodic.

A fost doar o coardă de pian, inimă fricoasă! Nu eşti încă destul de tare?

Athalie pune otrăvurile la locul lor, în cutiuță. Lasă afară una singură. Nu-i însă otravă ucigătoare, ci doar un somnifer.

Numai că ceea ce şi-a pus în gând n-o mulțumeşte. Nu-i de ajuns. Nu-i o răzbunare destul de cumplită pentru cuvântul „nepriceputo". Tigrului nu-i plac cadavrele: are nevoie de sânge cald.

Trebuie să otrăvească pe cineva. Dar cea care trebuie să fie otrăvită e ea însăşi. Otrava necesară nu se găseşte de vânzare la nici un chimist. Otrava ucigătoare se găseşte în ochiul balaurului din tabloul sfântului Gheorghe!

Se furişează deci tiptil-tiptil pentru a ajunge la locul acela tainic de unde poate privi în dormitorul Timéii. Şoaptele dulci şi privirile pline de dor ale logodnicilor – iată otrava pe care trebuie s-o înghită pentru a fi pe deplin pregătită.

Maiorul se pregăteşte să-şi ia rămas, bun; ține mâna Timéii în mâinile lui.

Şi cât de îmbujorată e Timéa!

Ah! e nevoie oare de o otravă mai ucigătoare? Nu vorbesc despre dragoste şi totuşi nu s-ar cuveni ca cineva să tragă cu urechea.

Mirele pune întrebări îngăduite doar lui.

— Dormi singură aici? întrebă el, ridicând cu o curiozitate duioasă draperia de brocart a patului cu baldachin.

— De când am rămas văduvă.

(„Şi înainte!" şopteşte Athalie, din spatele balaurului.)

Mirele continuă să cerceteze dormitorul logodnicei sale.

— Unde duce uşa asta de-aici, din spatele patului?

— Într-un vestiar pentru vizitatoarele mele. Când ai venit pentru prima dată, şi dumneata ai intrat pe aici.

— Dar cealaltă uşă mai mică?

— Las-o în pace! Duce într-un mic cabinet unde se găsesc cele necesare pentru spălat.

— Şi de-acolo unde se mai poate merge?

— Nicăieri. Printr-o țeavă, apa se scurge la parter iar printr-o altă țeavă, de aramă, apa urcă de la bucătărie.

— Dar cea de a treia uşă?

— O, pe asta o cunoşti prea bine: dă în camera unde am garderoba şi de-acolo în salon, la intrarea principală.

— Dar servitorii unde dorm noaptea?

— Servitoarele, în odaia de lângă bucătărie, iar servitorii la parter. Lângă patul meu sunt două şnururi: unul de la soneria din camera femeilor, celălalt – de la aceea din camera bărbaților; asta, dacă e nevoie să trezesc pe cineva.

— Dar aici, în camera alăturată, nu stă nimeni?

— Cum nu: acolo doarme Athalie împreună cu mama Zófi.

— Şi doamna Zófi?

— Păi da! Ei, dar multe mai vrei să ştii. De mâine totul o să fie altfel aranjat!

(...Mâine!...?)

— Şi, de obicei, încui uşile când te duci la culcare?

— Niciodată! De cine să mă tem? Servitorii mă iubesc şi-mi sunt credincioşi. Poarta e bine încuiată; deci toți locatarii suntem în siguranță.

— Şi camera asta nu are cumva o intrare secretă?

— Ha-ha! Ce, crezi despre casa mea că-i vreun castel

venețian cu mistere?!

(„...Casa ta?... Tu ai zidit-o?")

— Fă-mi plăcerea şi, înainte de a te culca, în seara asta încuie toate uşile.

(Ce se întâmplă? Râde balaurul aflat sub picioarele arhanghelului?)

(„...Ha-ha-ha!... Ăsta bănuieşte ce vor visa la noapte cei care dorm în casa asta!")

Timéa zâmbi şi mângâie obrazul îngândurat al logodnicului ei:

— Bine. O fac pentru dumneata. În noaptea asta o să încui toate uşile.

(„...Încuie bine!"... şopteşte balaurul.)

Urmă o îmbrățişare caldă şi încă vreo câteva cuvinte rostite în şoaptă.

— Când te culci, obişnuieşti să te rogi, draga mea?

— Niciodată.

— Ah! Şi de ce „niciodată"?

— Pentru că Dumnezeul în care cred eu e întotdeauna treaz...

(„...Dar dacă astă-seară doarme...?")

— Iartă-mă, dragă Timéa, dar pentru o femeie filozofia nu-i un lucru potrivit. Bărbaților – *skepsis*[46]-ul, femeilor – pietatea. Roagă-te în noaptea aceasta!

— Ştii bine că am fost mahomedană şi că mahomedanele nu-s învățate să se roage.

— Acum însă eşti creştină şi rugăciunile creştineşti sunt foarte frumoase. În noaptea asta ar fi bine să deschizi cartea de rugăciuni.

— Bine. Pentru dumneata o să mă obişnuiesc să mă rog.

Maiorul luă cartea de rugăciuni pe care Timár o dăruise Timéii cândva, de Anul Nou şi căută în ea „rugăciunea femeilor care se mărită".

— Bine. În noaptea asta voi învăța pe de rost această rugăciune.

— Da, da. Chiar aşa să faci, chiar aşa!

---

[46] Minte, judecată, pricepere (gr.).

Timéa citi rugăciunea cu glas tare.

(„Diavolii şi focul iadului, cutremurul, otrava, crima, cangrena, ciuma, desperarea, furia, epilepsia, focul, ruşinea, strigoii să aibă în pază casa asta... Amin!")

Toate astea fură spuse în timpul rugăciunii Timéii de balaurul ce avea înfiptă în gâtlej sulița îngerului...

Athalie simțea în inimă o furie de nedescris.

„Omul acesta îmi ghiceşte taina. O va convinge pe Timéa să stea trează până în zorii zilei buchisind în cartea de rugăciuni. Blestem! Blestem! Blestemată fie până şi cartea de rugăciuni!"

Când maiorul ieşi în antreu, Athalie se afla acolo. Din dormitor răzbătu glasul poruncitor al Timéii:

— Luminați calea domnului maior!

Se aştepta probabil să se afle vreun servitor prin apropiere – doar de, toți îi erau foarte credincioşi. Servitorii însă erau ocupați să se înfrupte cu o clipă mai devreme din ospățul ce urma să aibă loc a doua zi.

Athalie luă sfeşnicul de pe masa din antreu şi porni pe coridorul întunecos, luminând calea maiorului.

De data asta fericitul mire n-avea ochi pentru altă femeie; n-o vedea decât pe Timéa în fața sa. Crezând că fata care-i deschisese uşa şi-i lumina calea e camerista, vru să fie mărinimos şi strecură un taler de argint în palma Athaliei.

Dar tresări speriat recunoscându-i vocea şoptită:

— Sărut mâna, conaşule!...

— Ah! Pentru Dumnezeu, domnişoară! Iertați-mă. E întuneric şi nu v-am recunoscut!

— Nu face nimic, domnule maior.

— Iertați-mă că nu mi-am dat seama şi, fiți bună, dați-mi înapoi darul meu atât de jignitor.

Athalie se retrase însă făcând o plecăciune ironică şi ținând la spate mâna în care ținea talerul primit.

— O să vi-l restitui mâine, domnule maior; până atunci, va fi al meu; doar... am servit pentru el.

Domnul Kacsuka îşi blestemă neîndemânarea şi simți că greutatea aceea mare cât un munte – greutate care se ivise fără să înțeleagă de unde, dar o simțea apăsându-i pieptul –

devenise de două ori mai grea din pricina acestui taler.

Ajuns în stradă nu avu chef să meargă la locuința sa ci se îndreptă spre postul de gardă spunând locotenentului de serviciu:

— Camarade, mâine eşti invitat la nunta mea; în schimb, îți cer să împărți cu mine bucuriile pe care le vei avea în noaptea asta. Lasă-mă să te întovărăşesc în patrula de noapte.

În camera servitorilor era o veselie de nedescris.

Când plecase, maiorul sunase portarul şi deci servitorii aflaseră că stăpâna rămăsese singură; camerista se grăbi să urce şi s-o întrebe dacă are de dat vreo poruncă. Timéa crezu că aceasta îi luminase calea maiorului. Îi dădu voie să se ducă la culcare zicând că se va dezbrăca singură. Camerista se înapoie la bucătărie.

— Acum e de noi, fraților! strigă vesel feciorul.

— Când pisica nu-i acasă!... îi răspunse portarul, zăngănindu-şi cheile în buzunar.

— Toate ar fi bune dacă am mai primi oleacă de punci – adăugă vizitiul.

Abia îşi exprimă dorința, că uşa se deschise şi apăru domnişoara Athalie având în mână o tavă pe care se aflau nişte pahare pline cu punci fierbinte. Ciocnindu-se, paharele sunară sinistru ca nişte clopote. Era o atenție destul de obişnuită, dar în momentele acestea era cum nu se poate mai binevenită.

— Trăiască scumpa noastră domnişoară! strigară într-un glas servitorii.

Surâzând, Athalie aşează pe masă punciul. Pe tavă, într-un vas de porțelan, se găsea zahăr frecat cu coajă de portocală, de aceea era galben şi mirosea foarte plăcut. Aşa îi plăcea doamnei Zófi să bea ceaiul! Cu rom mult şi mult zahăr cu portocală.

— Dar tu, tu nu bei cu noi? o întreba pe Athalie.

— Mulțumesc; eu am băut cu stăpânii. Mă doare capul şi plec să mă culc.

Spunând asta, ură noapte bună mamei sale şi sfătui

servitorii să meargă devreme la culcare deoarece a doua zi trebuiau să se scoale cu noaptea în cap.

Servitorii se repeziră cu lăcomie să bea punci cu zahăr şi găsiră că într-adevăr nectarul cu care încheiau petrecerea era delicios. Numai madam Zófi nu fu de acord cu ei. Abia sorbi o linguriță de punci, că se şi strâmbă:

— Punciul ăsta are mirosul băuturii pe care mamele necăjite o fierb de obicei din coajă de mac pentru copiii lor care scâncesc fără încetare.

Simțea într-adevăr miros de fiertură de mac şi i se făcu greață, aşa că nu mai putu să ducă paharul la buze. Dădu paharul cu punci ajutorului de bucătar care nu mai băuse aşa ceva şi care plescăi din buze mulțumit.

Văitându-se că-i frântă de oboseală fiindcă a muncit toată ziua, doamna Zófi aminti şi ea servitorilor că trebuie să se culce devreme, le atrase atenția să controleze bine cămara – ca nu cumva să se fi strecurat vreo pisică la fripturile acelea alese – apoi se duse şi dânsa după Athalie.

Când ajunse în camera lor, Athalie era cufundată într-un somn adânc. Perdelele patului erau trase la o parte; putea deci s-o vadă aşa cum stătea, întoarsă cu spatele şi acoperită până peste cap,

Se grăbi să se culce şi ea. Numai că mirosul acelei singure lingurițe de punci o urmărea şi aici: ba, la un moment dat simți că era gata-gata să se ducă dracului tot ce mâncase.

După ce se culcă şi stinse lumânarea rămase încă multă vreme rezemată în coate privind chipul celei care dormea. O privi până ce pleoapele i se lipiră şi adormi.

Şi îndată ce adormi se visă iarăşi în camera servitorilor. Toți dormeau. Vizitiul – întins pe banca cea lungă, feciorul – cu capul pe masă, portarul – întins pe jos şi cu capul rezemat de speteaza unui scaun răsturnat, bucătăreasa – pe patul servitoarei, camerista – pe cuptor, aşa încât capul îi atârna pe marginea acestuia, iar ajutorul de bucătar – sub masă. Şi în dreptul fiecăruia se afla paharul de punci gol. Numai ea nu şi-l băuse pe al ei.

Apoi visează că Athalie, desculță şi numai în cămaşă de noapte, se furişează în spatele ei şi-i şopteşte la ureche: „Dar

tu, dragă mamă, de ce nu bei punciul? Vrei mai mult zahăr? Poftim zahăr!” Şi-i umple paharul cu zahăr. Dar ea simte din nou acelaşi miros respingător.

„Nu-mi trebuie, nu-mi trebuie!” se opune în vis madam Zófi; Athalie apropie însă cu sila paharul ce abureşte de buzele ei aşa că din cauza mirosului i se face iarăşi greaţă. Se zbate nevrând să bea şi, în sfârşit, reuşeşte să respingă paharul cu punci; dar prin această mişcare varsă pe ea apa din paharul aflat pe noptieră. Din pricina asta se trezeşte. Trează fiind i se pare însă că o vede înainte-i pe Athalie, cu ochii ei frumoşi, amenințători.

— Athalie, dormi? întrebă ea, neliniştită.

Nici un răspuns.

Trase cu urechea. Din patul celălalt nu se aude respirația Athaliei.

Se scoală tremurând şi se duce la patul fetei. Patul e gol. Fiind întuneric, nu-i vine să-şi creadă ochilor, de aceea pipăie patul cu amândouă mâinile. În pat nu doarme nimeni.

— Athalie, Athalie, unde eşti? şopteşte ea, înspăimântată.

Şi deoarece nu primeşte nici un răspuns, o spaimă de nedescris pune stăpânire pe dânsa. I se pare că a orbit, că e paralizată. Nu poate să se mişte, nu poate să strige. Stă mută şi parcă nici de auzit nu mai aude. Nici din casă, şi nici de pe stradă nu răzbate nici un zgomot.

Unde e Athalie?

Athalie stă ascunsă în locul acela tainic. E multă vreme de când stă acolo.

„Cât de mult îi trebuie femeii ăştia să învețe o rugăciune pe de rost!”

În sfârşit, Timéa închide cartea şi se roagă vreme îndelungată. Apoi ia sfeşnicul şi controlează dacă uşile sunt bine încuiate. Se duce la geam şi se uită pe după perdelele lăsate. Cuvintele logodnicului ei i-au strecurat în suflet frica. Ridicând lumânarea, cercetează pereții jur-împrejur: oare nu s-ar putea ca pe undeva, pe-aici să intre cineva? Nu vede pe nimeni deşi la un moment dat priveşte drept în ochii aceleia care o pândeşte...

Apoi se duce la masa de toaletă, îşi desface cozile, le încolăceşte în jurul capului şi îşi pune pe cap o bonetă care să-i țină părul aranjat astfel. Ca orice femeie, are şi ea puțină cochetărie. Pentru ca mâinile şi brațele să-i rămână albe şi gingaşe, Timéa şi le dă cu o cremă plăcut mirositoare şi apoi îşi pune nişte mănuşi din piele de căprioară care îi ajung până la cot.

Pe urmă se dezbracă şi îşi pune cămaşa de noapte. Dar înainte de a se culca; trece în spatele patului, deschide un dulăpior şi, dintr-un sertar, scoate un mâner de sabie cu lama ruptă, pe care îl priveşte cu multă duioşie. Îl strânge la pieptul ei, apoi îl sărută. În sfârşit, îl ascunde sub pernă. Aşa s-a obişnuit să doarmă.

Athalie vede toate astea.

În cele din urmă Timéa stinge lumânarea şi Athalie nu mai vede nimic. Doar bătăile orologiului se mai aud în liniştea nopții.

E ora unu şi patruzeci şi cinci de minute.

Athalie are răbdare să aştepte.

Se gândeşte cam cât îi trebuie Timéii să adoarmă; un sfert de ceas. Apoi, apoi va sosi vremea ei!... Deşi acest sfert de ceas i se pare o veşnicie.

În sfârşit orologiul bate ora două după miezul nopții.

Icoana sfântului Gheorghe, cu balaur cu tot (care niciodată nu va fi omorât!) începe să se urnească din loc. Athalie iese din ascunzătoare. E desculță: nici pământul nu simte că păşeşte cineva peste el.

În cameră e întuneric, obloanele sunt închise şi perdelele lăsate.

Încet, pe dibuite, se apropie.

Respirația adâncă a celei care doarme o conduce până lângă pat.

Mâinile Athaliei găsesc perna pe care Timéa îşi sprijină capul. Bagă mâna sub pernă şi dă peste un obiect rece: mânerul de sabie.

Ah! răceala fierului o înfioară strecurându-i în vine o fierbințeală demonică. Strânge mânerul în pumn.

Apoi apropie de buze lama sabiei. Da, e bine ascuțită.

E însă întuneric şi nu poate să desluşească chipul femeii care doarme.

Timéa doarme atât de lin încât nici respirația nu i se poate auzi. Lovitura trebuie însă bine chibzuită...

Athalie se apleacă să audă mai bine.

În aceeaşi clipă, Timéa face o mişcare în somn şi oftează: „Ah, Doamne..."

Sabia izbeşte în direcția de unde a venit oftatul.

Dar lovitura nu e mortală deoarece în timpul somnului Timéa şi-a acoperit capul cu brațul drept, şi de aceea tăişul săbiei s-a izbit de mâna ei.

Lama ascuțită i-a tăiat mănuşa de piele de căprioară şi a rănit-o la braț.

Din cauza izbiturii, Timéa se trezeşte şi, buimacă, se ridică în genunchi în pat. Atunci, o altă lovitură i se abate în creştet, dar cozile-i groase o apără aşa că sabia alunecă şi-i brăzdează doar fruntea, până la tâmple. În clipa următoare Timéa prinde cu mâna stângă lama săbiei.

— Ucigaşi! strigă ea, sărind din pat şi, în timp ce lama ascuțită a săbiei îi intră în palmă, mâna dreaptă, deşi rănită, se înfige în părul potrivnicului.

Îşi dădu seama imediat că sunt buclele unei femei. Şi-atunci înțelese cine se năpustise asupră-i.

Sunt clipe de primejdie când prin minte îți trec fulgerător mii de gânduri.

Înțelese că lângă ea se află Athalie.

Că în camera alăturată e mama acesteia. Că voiau s-o omoare din răzbunare şi gelozie. Că zadarnic ar fi strigat după ajutor. Aşadar trebuia să lupte.

Renunțând să mai strige, Timéa îşi adună toate puterile şi, cu toate că avea mâna rănită, căută să aplece capul adversarei sale şi să-i smulgă din mână arma pe care Athalie o ținea strâns.

Timéa era puternică şi-i ştiut totdeauna atacatorul surprins luptă numai cu jumătate din forțele lui.

Lupta se ducea în tăcere, prin întuneric, iar covorul ce acoperea podeaua înăbuşea orice zgomot,

Deodată, din camera de alături răsună un țipăt de groază:

— Ucigaşi! strigă cineva deznădăjduit, cu o voce ascuțită.

Era vocea Zófiei.

Auzind acest urlet, Athalie simți că-i amorțesc mâinile şi picioarele.

Simțea sângele cald al victimei sale prelingându-i-se pe față.

În camera alăturată se auzi cum un geam. Se sparge în țăndări şi, prin fereastra cu geamul spart, răsună glasul strident al Zófiei în liniştea străzii:

— Ucigaşi! Ucigaşi!

Speriată de urletul acesta de om îngrozit, Athalie scăpă sabia din mână şi, zbătându-se, se folosi de amândouă mâinile pentru a-şi scoate părul din strânsoarea Timéii: acum ea era cea atacată, ea era înspăimântată. Imediat ce scăpă din mâinile Timéii, o împinse cât colo, se repezi spre ascunzătoare şi fără nici un zgomot, trase în urmă-i tabloul înrămat al sfântului Gheorghe.

Timéa mai făcu doi-trei paşi înainte clătinându-se, cu sabia în mână, dar peste puțin o scăpă şi căzu leşinată pe covor.

La țipetele de groază ale Zófiei, pe stradă se aud paşi repezi. Se apropie patrula. Cel care ajunge primul în fața casei e maiorul. Madam Zófia îl recunoaşte şi-i strigă de la etaj;

— Grăbiți-vă! O omoară pe Timéa!

Maiorul sună, bate la uşa de la intrare, dar nimeni nu vine să-i deschidă. Soldații se reped să spargă poarta; poarta e însă foarte solidă şi nu cedează.

— Doamnă! strigă maiorul – treziți servitorii şi porunciți-le să ne deschidă!

Cu curajul pe care ți-l dă groaza, doamna Zófi aleargă prin camerele întunecate şi prin coridoarele fără geamuri lovindu-se de mobile şi de uşi până ce ajunge în camera servitorilor.

Şi-acolo vede exact ceea ce visase mai înainte. Servitorii dorm care pe unde a apucat; vizitiul – trântit pe bancă, feciorul – culcat pe masă, portarul – întins pe podea, camerista – pe cuptor, cu capul atârnând. O lumânare

aproape sfârşită mai pâlpâia într-un sfeşnic aruncând o lumină înspăimântătoare asupra grupului grotesc format de oamenii care dorm.

— E un ucigaş în casă! strigă doamna Zófi, cu voce tremurătoare, adresându-se celor care dorm.

Răspunsul lor fu doar un horcăit înspăimântător.

Scutură pe unul, pe altul, îi strigă pe nume țipându-le chiar în urechi; dar cei strigați cădeau înapoi fără să dea un semn de trezire.

Între timp, uşa de la stradă răsună de bătăi tot mai violente. Dar nici portarul nu poate fi trezit. Iar cheia se află în buzunarul lui.

Încordându-şi toate puterile, Zófia îi smulse cheia şi, cu ea în mână, străbătu în goană coridorul întunecos, apoi scările cufundate în beznă, şi, în fine, pe sub bolta întunecoasă se îndreptă spre poartă pentru a o deschide având mereu în minte gândul acela cumplit că din clipă în clipă, pe întuneric, s-ar putea lovi piept în piept cu ucigaşul! Şi, în acelaşi timp, chinuită de o întrebare şi mai cumplită: ce-ar fi să-l recunoască pe ucigaş? „Doamne, cine poate fi?”

În sfârşit găsi poarta, nimeri broasca şi deschise.

Strada era luminată de lanternele patrulei şi ale poliției orăşeneşti. Sosiseră şi comandantul poliției, şi medicul militar care stătea aproape; fiecare venise cum apucase, pe jumătate îmbrăcat, aruncând pe umeri ce găsise în grabă şi înarmându-se cu vreo bâtă sau cu sabia scoasă.

Domnul Kacsuka sări trei-patru trepte deodată pentru a ajunge cât mai repede la uşa ce dădea direct din anticameră în dormitorul Timéii.

Uşa era însă încuiată pe dinăuntru. Puse umărul, se opinti şi o scoase din țâțâni.

Şi, deodată, o văzu pe Timéa zăcând pe podea plină de sânge, fără cunoştință.

Maiorul o ridică în brațe şi o aşează pe pat.

Medicul militar examină rănile şi declară că nici una nu era mortală; Timéa era doar leşinată.

Şi-atunci, îndată ce maiorul se linişti cât de cât şi teama pentru viața iubitei sale se mai potoli, se trezi întrînsul setea

de răzbunare.

Dar unde se afla ucigaşul?

— Ciudat! spuse şeful poliției. Toate uşile au fost încuiate pe dinăuntru; cum a putut să pătrundă şi pe unde a putut să iasă cineva?

Nu găsiră nici o urmă trădătoare.

Numai obiectul folosit de ucigaş, sabia ruptă – relicvă păstrată de Timéa într-un toc de catifea – zăcea plină de sânge alături de dânsa.

Sosi şi medicul oraşului.

— Să-i cercetăm pe servitorii casei!

Toți servitorii sunt cufundați într-un somn adânc.

Medicii îi consultă. Nici unul nu se preface: toți au fost adormiți cu o băutură în care s-a turnat opiu. Se mai află cineva în casă? Cine a putut face asta?

— Unde-i Athalie? o întrebă maiorul pe madam Zófi.

Mama Athaliei îl priveşte tăcută; nu poate să-i răspundă. De altfel nici nu ştie.

Şeful poliției deschide uşa care dă în dormitorul Athaliei şi toți se bulucesc înăuntru. Zófi a îi urmează aproape leşinată. Nu de alta dar ea ştie că patul Athaliei e gol!

...Athalie stă însă culcată în patul ei şi... doarme.

Frumoasele şi albele volane ale cămăşii ei de noapte sunt încheiate până la gât şi părul i-e strâns într-o bonetă de noapte brodată; iar mâinile-i frumoase şi „albe", acoperite până la încheieturi de volanele mânecii, se odihnesc pe plapumă, Athalie are fața şi mâinile curate şi... doarme.

Zărind-o pe Athalie, doamna Zófi e uluită şi se reazemă de perete.

— Şi dânsa doarme adânc – spune medicul oraşului. – Şi ei i s-a dat opiu!

Se apropie şi medicul militar pentru a lua şi el pulsul Athaliei. Bate arar, liniştit.

— Doarme adânc!

Nici un muşchi nu tresare pe chipul Athaliei când i se ia pulsul. Nici un tremur cât de mic n-o trădează că-şi dă seama de tot ce se întâmplă în juru-i. Cu o stăpânire de sine uimitoare poate să-i înşele pe toți.

Numai pe un singur om nu-l poate înşela. Pe bărbatul a cărui iubită a vrut s-o ucidă.

— Oare doarme într-adevăr? întreabă maiorul.

— Pipăiți-i mâna – îl îndeamnă doctorul; e rece şi liniştită.

De data asta Athalie simte că cel care-i ia mâna e maiorul.

— Dar priviți, domnule doctor! spune maiorul – dacă te uiți mai bine, sub unghiile acestor mâini, atât de albe... e sânge proaspăt...

Auzind aceste cuvinte, degetele Athaliei se chircesc spasmodic şi maiorul are senzația că un uliu îşi înfige ghearele în mâna lui.

Şi, deodată, fata izbucneşte în râs şi aruncă plapuma de pe dânsa; e complet îmbrăcată; se ridică din pat şi aruncă o privire demonică şi trufaşă spre bărbații aceia mirați, se uită cu o furie victorioasă în ochii maiorului şi, în fine, cu o indignare plină de reproş, spre maică-sa. Biata femeie nu poate să-i îndure privirea şi cade leşinată.

Ultima lovitură de stilet

În arhivele județului Komárom, unul din procesele penale cele mai senzaționale este cel a cărui eroină a fost Brazovics Athalie.

Femeia aceasta se apăra cu o iscusință de necrezut.

Negă tot, dezminți tot şi, când tuturor li se păru că au prins-o, ştiu să creeze în jurul ei atâta întuneric încât judecătorii nu ştiau cum să se mai descurce.

Ce motiv ar fi avut ca s-o omoare pe Timéa? Doar şi ea se pregătea să fie mireasă şi de! o aştepta o căsătorie onorabilă; Timéa era binefăcătoarea ei şi avusese grijă să-i dea o zestre frumoasă.

Şi-apoi nicăieri – în afară de camera Timéii – nu se găsea vreun indiciu în legătură cu crima. Nicăieri nu se găsise vreo cârpă sau vreun prosop murdar de sânge; nici măcar cenuşa

vreunei haine pe care cineva ar fi putut s-o ardă în cuptor.

Cine adormise servitorii, folosind un somnifer? Nici asta nu putea s-o afle nimeni. În seara aceea servitorii mâncaseră şi băuseră de toate, iar printre nenumăratele dulciuri şi condimente străine putea să fie şi vreun somnifer. În camera servitorilor nu se găsise nici o picătură din punciul aceia suspect; paharele din care băuseră servitorii fuseseră spălate mai înainte ca poliţiştii să ajungă acolo; dispăruseră toate indiciile. Athalie declară că în seara aceea băuse şi ea o băutură care i se păruse suspectă şi că probabil din această cauză dormise atât de adânc încât nu se trezise nici la ţipetele doamnei Zófi, nici mai târziu când se produsese zarva aceea, se deşteptase numai când maiorul o strânsese de mână.

Singura fiinţă care cu o jumătate de oră mai înainte văzuse patul Athaliei gol era maică-sa, dar maică-sa nu putea să depună mărturie împotrivă-i. Iar supremul argument care pleda în favoarea Athaliei era faptul că toate uşile ce dădeau în camera Timéii fuseseră încuiate, iar pe Timéa o găsiseră leşinată. Cum putuse asasinul să pătrundă şi-apoi să iasă din cameră?

Dacă avusese loc o crimă misterioasă de ce căutau dezlegarea tainei întrebând-o numai pe ea şi de ce nu erau cercetaţi şi ceilalţi colocatari?

Maiorul stătuse la Timéa până noaptea târziu.

Oare, atunci când plecase Kacsuka, nu se furişase nimeni în cameră?

La urma urmei, nu se ştie nici dacă asasinul a fost bărbat sau femeie.

Cea care ştie cu siguranţă acest lucru – Timéa – n-are de gând să vorbească.

Ea îşi menţine mereu aceeaşi declaraţie: că nu-şi aminteşte nimic din tot ce s-a întâmplat. Spaima prin care a trecut a fost atât de cumplită, încât a uitat tot, ca şi când ar fi visat.

Nu vrea s-o acuze pe Athalie.

Confruntarea nu are loc.

Timéa zace încă din cauza rănilor care se vindecă anevoie.

Zbuciumul sufletesc o chinuie mai mult decât rănile primite.

I-e groază gândindu-se ce o aşteaptă pe Athalie.

De la întâmplarea aceea înspăimântătoare. Timéa nu stă nicio clipă singură; un medic sau o soră, făcând cu rândul, se află mereu în camera ei; în timpul zilei lângă ea stă şi maiorul şi adeseori vine şi subprefectul care angajează discuții cu gândul s-o mai descoase; de îndată ce observă că discuția trece la Athalie, Timéa îşi zăvoreşte buzele şi nu mai poți scoate un cuvânt nici cu cleştele.

Într-o bună zi, medicul e de părere că trebuie să i se dea Timéii de citit ceva care s-o-nveselească.

Timéa s-a ridicat din pat şi-acum îşi primeşte musafirii stând în fotoliu;

Domnul Kacsuka propune să fie citite felicitările care au sosit în ziua aceea de neuitat.

Urările acelea nevinovate şi naive ale finilor adresate unei ființe care a scăpat de moarte ca prin minune. Ce fericire că a rămas în viață şi poate să asculte urările copiilor!

Mâinile Timéii sunt încă bandajate aşa că scrisorile trebuie să fie deschise de domnul Kacsuka; acesta începe să-i citească Timéii. E de față şi subprefectul. Chipul bolnavei începe să se însenineze ascultând lectura. Urările îi strecoară în suflet o bucurie de nedescris.

— Ce pecete ciudată! exclamă deodată maiorul, când vine rândul unei scrisori care are drept blazon un gândac auriu.

— Da, într-adevăr – răspunde Timéa. Şi mie mi-a atras atenția.

Maiorul o deschide şi, citind primul rând: *„Doamnă, în camera dumneavoastră, pe unul din pereți, se află o icoană a sfântului Gheorghe…”* amuțeşte, iar ochii îi ies tot mai mult din orbite pe măsură ce continuă să citească în gând cele ce urmează; buzele i se învinețesc, fruntea i se acoperă de sudoare; deodată, zvârle scrisoarea cât colo şi, ca un bezmetic se repede la tabloul cu pricina, îl sfâşie cu o lovitură de pumn şi-apoi, apucându-l cu amândouă mâinile, îl smulge de la locul lui cu rama cea grea cu tot.

În fața lor se cască ascunzătoarea învăluită în beznă. Maiorul se repede înăuntru şi o clipă mai târziu revine ținând în mână dovezile crimei: hainele pline de sânge ale Athaliei. Îngrozită, Timéa îşi ascunde fața în mâini. Subprefectul ridică scrisoarea aruncată pe jos şi ia obiectele găsite îh ascunzătoare.

În ascunzătoare se mai află însă şi alte corpuri delicte: cutia cu otrăvuri şi jurnalul Athaliei cu mărturisirile ei îngrozitoare care dezvăluie tot clocotul din sufletul său şi care aruncă în sufletul ei o lumină ca aceea pe care o aruncă moluştele scânteietoare când străbat pădurile de corali de pe fundul oceanului. Ce monştri sălăşluiesc acolo!...

Timéa uită că mâinile îi sunt rănite şi pline de tăieturi; îşi împreună palmele a rugă şi îi imploră pe cei de față – pe medic, pe subprefect şi pe logodnic – să nu spună nimănui nimic despre descoperirea făcută, să păstreze taina...

Acest lucru nu e posibil.

Dovezile se găsesc în mâinile judecătorului şi pentru Athalie nu mai există îndurare decât în fața lui Dumnezeu.

Timéa însăşi va fi obligată să îndeplinească cerințele legii: de îndată ce va putea să se țină pe picioare, va trebui să se prezinte în fața tribunalului pentru a fi confruntată cu Athalie.

Ah! ce crudă obligație pentru dânsa!

Ce-ar putea să spună decât tot ce a spus şi până acum? Că nu-şi aduce aminte de nimic din tot ce s-a întâmplat în noaptea aceea când cineva a încercat s-o omoare.

Căsătoria cu maiorul trebuie grăbită; la acest proces Timéa nu se poate prezenta în fața tribunalului decât ca soția domnului Kacsuka.

De îndată ce Timéa se reface cât de cât, are loc nunta; o nuntă fără zgomot, în casă, fără nici un cântec, fast, musafiri, ospăț. De față sunt doar preotul şi cei doi naşi. Unul e subprefectul, iar celălalt – medicul casei. Altcineva n-are voie s-o viziteze pe Timéa.

Şi de îndată ce Timéa e în stare să meargă cu trăsura până la prefectură, e invitată să vie întovărăşită de soțul ei la tribunal pentru a fi confruntată cu Athalie.

Dreptatea omenească n-o scuteşte de scena aceea penibilă în care trebuie să stea încă o dată faţă în faţă cu cea care a încercat s-o ucidă.

O, Athalie nu se teme de clipa aceasta! dimpotrivă aşteaptă cu nerăbdare ca victima să fie adusă iarăşi în faţa ei. Doreşte să-i străpungă încă o dată inima dacă nu cu altceva, măcar cu privirea.

Athalie se înfăţişează judecătorilor în haine de doliu: are chipul palid, dar în adâncul ochilor ei arde un foc demonic. Priveşte cu ironie chipurile judecătorilor săi. Dar se cutremură totuşi când preşedintele rosteşte:

— Să fie chemată doamna Kacsuka Imre!

„Doamna Kacsuka Imre! Aşadar, totuşi, a devenit soţia lui!"

Trăsăturile chipului ei trădează încă o satisfacţie pe care nu încearcă s-o ascundă atunci când o vede pe Timéa intrând cu chipul ei alb ca marmura – la fel de alb ca altădată – dar pe fruntea ei palidă, până la tâmple, se poate vedea o dungă sângerie: cicatricea loviturii ucigaşe. O amintire de la dânsa!

Auzindu-l pe preşedinte invitând-o pe Timéa să jure că va spune adevărul când va răspunde întrebărilor ce i se vor pune de către judecători şi că declaraţia făcută mai înainte este adevărată, Athalie simte că-i creşte inima, si-apoi e înfiorată de plăcere văzând că Timéa îşi scoate mănuşa şi ridică spre cer mâna pe care se vede cicatricea unei răni abia vindecată, a unei răni groaznice. Încă un dar de nuntă al Athaliei.

Iar Timéa, ridicând mâna rănită şi tremurândă, jură că a uitat totul, că nu-şi aduce aminte nici măcar dacă agresorul a fost bărbat sau femeie.

— Mizerabilo! şuieră printre dinţi Athalie. (Doar se luptaseră corp la corp!) N-ai curajul aici să m-acuzi spunând ce-am fost în stare să fac!...

— Nu asta vrem să vă întrebăm acum! spune preşedintele. Vrem să vă adresăm doar următoarele întrebări: oare această scrisoare, scrisă de o mână de copil, şi cu această insectă drept pecete, n-a sosit într-adevăr prin poştă în ziua aceea

fatală? Nu cumva scrisoarea a fost deschisă mai înainte? Nimeni nu-i cunoştea conținutul?

Timéa răspunde calm la toate întrebările: prin „da” sau „nu”.

Atunci preşedintele se întoarse spre Athalie:

— Şi-acum, domnişoară Brazovics Athalie, ascultă ce scrie în această scrisoare:

„Doamnă, în camera dumneavoastră, pe unul din pereți, se află o icoană a sfântului Gheorghe. Icoana acoperă o ascunzătoare în care se intră prin dulapul cu farfurii. Puneți să se zidească ascunzătoarea aceea şi aveți grijă de viața dumneavoastră care doresc să fie lungă şi fericită! Dumnezeu să vă aibă în pază! Dódi.”

Terminând de citit, preşedintele înlătură pledul care se află pe masă; sub el se găsesc acuzatorii Athaliei: halatul ei plin de sânge, cutia cu otrăvuri, jurnalul,

Athalie scoate un țipăt ca de uliu rănit de moarte şi îşi acoperă fața cu amândouă mâinile.

Iar când îşi ia mâinile de pe obraji, ei bine, paloarea i-a dispărut; obrajii i-s roşii ca focul,

În jurul gâtului are o panglică neagră, lată, legată cu o fundă; Athalie o smulge cu amândouă mâinile şi o zvârle cât colo, de parcă ar vrea să-şi pregătească gâtul alb şi frumos pentru călău sau poate pentru a putea spune cu uşurință ceea ce izbucneşte din adâncul sufletului ei:

— Da! E adevărat! Eu am vrut să te ucid! Şi-mi pare rău de un singur lucru: că nu te-am nimerit mai bine! Tu ai fost blestemul vieții mele, tu, stafie cu chipul alb! Din pricina ta am ajuns o nenorocită, o ființă pierdută. Am vrut să te omor! Eram datoare sorții cu acest lucru, N-aş fi avut linişte pe lumea cealaltă dacă n-aş fi încercat asta. Uite, acolo e destulă otravă; aş fi putut să ucid pe toți invitații tăi la nuntă. Dar eu aveam nevoie numai de sângele tău. N-ai murit, eu însă mi-am astâmpărat setea şi-acum voi muri eu! Dar înainte ca securea să cadă pe gâtul meu, îți dau o lovitură drept în inimă, îți voi face o rană care n-o să se

vindece niciodată; o rană care o să te chinuie chiar şi în clipa celei mai fericite îmbrăţişări! Acum o să jur eu! Ascultă, Dumnezeule! Ascultaţi toţi sfinţii, îngerii, diavolii, toţi care sunteţi în cer sau în iad. Aşa să am parte de îndurarea voastră pe cât este de adevărat ceea ce o să vă spun.

Ca ieşită din minţi, femeia se Iasă în genunchi şi-şi agită mâinile deasupra capului, chemând drept martori şi îngerii din cer, şi pe cei de sub pământ;

— Jur! Jur că secretul ăsta, secretul uşii ascunse, îl ştia doar un singur om în afară de mine: acel om a fost Timár Mihály de Levetinczy. A doua zi după ce i-am dezvăluit această taină, a dispărut. Aşadar, dacă cineva ţi-a dezvăluit această taină abia acum, atunci însemnă că Timár Mihály de Levetinczy n-a putut să moară a doua zi! Atunci înseamnă că Timár Mihály trăieşte şi poţi să aştepţi întoarcerea primului tău soţ. Aşa să-mi ajute Dumnezeu precum e adevărat că Timár trăieşte şi-acum! Iar cel pe care l-ai înmormântat a fost un hoţ, un hoţ care a furat hainele lui Timár!... Şi-acum trăieşte mai departe cu rana asta în inima ta!

Femeia de la „Marianostra”

Tribunalul condamnă la moarte pe Athalie pentru cele şapte încercări de otrăvire cu opiu şi pentru încercare de asasinat cu premeditare. Prin graţia regelui, pedeapsa aceasta fu comutată în închisoare pe viaţă.

Athalie trăieşte şi-acum.

Au trecut patruzeci de ani şi Athalie are acum şaizeci şi şapte.

Dar nici azi nu pare înfrântă. Are o inimă de cremene, e tăcută şi nu s-a pocăit. În zilele de sărbătoare, când celelalte deţinute merg la biserică, dânsa e închisă într-o celulă, pentru că-i în stare să tulbure rugăciunea celorlalte.

La început, când au silit-o să meargă la biserică, s-a

ridicat chiar în mijlocul predicii ținute de preot şi a strigat: „Minți!” şi a scuipat drept în fața altarului.

Amnistii au fost acordate de nenumărate ori. Cu prilejul unor sărbători naționale, dregătorii țării s-au arătat îndatoritori şi au eliberat sute şi sute de deținuți. Dar Athalie n-a fost niciodată propusă de către supraveghetori pentru a fi eliberată, Celor care căutau s-o convingă să se pocăiască pentru că astfel ar putea fi grațiată le răspundea:

— Dați-mi drumul, dar să ştiți: imediat ce scap, o ucid pe femeia aia!

Şi-acum spune la fel.

...Deşi aceste cuvinte nu-şi mai au rostul deoarece femeia aceea a devenit de mult pulbere după ce, ani de-a rândul, cu inima bolnavă, s-a chinuit din pricina ultimei lovituri a Athaliei.

Într-adevăr, Timéa n-a putut să fie niciodată cu totul fericită amintindu-şi mereu cuvintele Athaliei: „Timár trăieşte şi-acum!” Acest gând a însoțit-o ca o stafie de gheață umbrind bucuriile sale. Sărutul ei de soție fusese otrăvit pentru totdeauna. Iar când a simțit că i se apropie sfârşitul, a cerut să fie dusă la Levetinc, ca nu cumva după moarte să fie înmormântată în cavoul acela în care cine ştie ce om zăcea sub blazonul lui Timár. A căutat acolo un loc liniştit pe malul plin de sălcii al Dunării, cât mai aproape de locul unde-şi pierduse tatăl, de locul unde zăcea în fundul Dunării Ali Ciorbadji. Atât de aproape de Insula nimănui, de parcă ar fi atras-o o presimțire tainică!...

Piatra de pe mormântul ei şi stânca eratică a insulei stau față în față şi se privesc.

Bogățiile pe care i le-a lăsat Timár parcă au fost blestemate! Cu cel de-al doilea soț Timéa a avut un băiat foarte uşuratic şi risipitor; ajunsă pe mâinile lui, averea aceea uriaşă s-a topit ca prin farmec, dispărând la fel cum apăruse. Iar nepotul Timéii trăieşte acu din acea ofrandă caritabilă pe care a lăsat-o Timár drept fundație pentru rudele sărace. Asta-i tot ce-a rămas în urma lui.

Până şi pe locul unde a fost casa lui din Komárom s-a înălțat o altă clădire; acolo unde a fost cavoul familiei

Levetinczy, s-au construit fortificații. N-a rămas nici o urmă din vechea strălucire şi bogăție.

Dar pe Insula nimănui, ce o mai fi acum?

„Nimeni”

Au trecut patruzeci de ani de când Timár a dispărut din Komárom. Eram copil şi buchiseam în abecedar când am fost duşi la înmormântarea acelui domn bogat despre care mai târziu se zicea că poate nu murise ci se ascunsese pe undeva; poporul era încredințat că Timár trăieşte şi că odată şi-o dată va reapare! Poate că această credință se născuse din cuvintele amenințătoare ale Athaliei; adevărul e însă că opinia publică şi-o însuşise.

Chipul nespus de frumos al doamnei pe care o admiram în fiecare duminică dimineață, stând acolo sus, la balcon, lângă orgă, e şi-acum viu în fața ochilor mei. Ea stătea în banca din față, la capătul rândului, lângă altar. Era nespus de frumoasă şi părea nespus de blândă,

Îmi aduc aminte de groaza care a străbătut tot oraşul ca un val fierbinte în noaptea când doamna de companie a încercat s-o omoare pe doamna aceea frumoasă; ce vâlvă a fost!

Am văzut-o şi pe femeia condamnată la moarte în timp ce o duceau spre locul de execuție, într-o căruță deschisă; se zicea că va fi decapitată. Era îmbrăcată într-o haină cenuşie, cu panglici negre. Stătea în căruță, cu spatele spre vizitiu, față-n față cu preotul care ținea o cruce în mână.

Precupețele aflate în piață o blestemau şi-o scuipau în timp ce căruța trecea; ea însă privea fix undeva, înainte, şi nu lua nimic în seamă.

Oamenii se buluceau în urma căruței iar copiii, pâlcuri-pâlcuri, se grăbeau să ocupe locuri la spectacolul acela înfiorător oferit de rostogolirea unui cap atât de frumos. Eu

priveam cu teamă în urma căruței, nu îndrăzneam să deschid fereastra. „Vai, să nu cumva să se uite la mine!” mă gândeam.

O oră mai târziu, oamenii s-au întors însă bombănind, Erau nemulțumiți că femeia aceea frumoasă condamnată la moarte fusese grațiată,

O duseseră la locul execuției numai pentru a-i spune acolo că pedeapsa i se comutase.

Se spune că la anunțarea acestei veşti, preotul i-a dus crucifixul la buze, dar femeia, ieşită din minți, în loc să-l sărute l-a muşcat pe Mântuitorul de amândoi obrajii aşa încât urmele dinților ei au rămas întipărite acolo,

Mult timp după această întâmplare, în fiecare duminică am văzut-o la biserică pe doamna aceea frumoasă şi palidă; avea o cicatrice sângerie de-a lungul frunții şi an de an părea mai tristă şi mai palidă.

Circulau fel de fel de vorbe despre dânsa: copiii auzeau astfel de vorbe de la mamele lor, iar la şcoală şi le spuneau unul altuia.

Apoi timpul a aşternut peste toate uitarea.

Mai anii trecuți, un prieten – bătrân naturalist – o somitate în materie, colecționar de plante şi insecte, cunoscut de către oamenii de ştiință nu numai în țara noastră ci şi peste hotare, mi-a povestit despre ținuturile acelea ciudate care se mai află şi azi între Imperiul Austro-Ungar şi cel Otoman – teritorii care, neaparținând vreunei țări, nu sunt nici proprietatea cuiva; de aceea ele sunt adevărate mine de aur pentru un pasionat cercetător al naturii; acesta găseşte acolo o floră şi o faună cu totul deosebită. Bătrânul meu prieten obişnuia să colinde în fiecare an prin aceste regiuni şi petrecea acolo săptămâni de-a rândul făcând cercetări pasionate.

Într-o toamnă m-a convins să-l întovărăşesc. Ştiințele naturale – specialitatea lui – mă pasionează şi pe mine. Aveam timp liber, aşa că l-am însoțit pe bătrânul savant spre Dunărea de jos.

El m-a condus pe Insula nimănui. Prietenul meu, savantul, cunoştea aceste locuri de aproape douăzeci şi cinci

de ani, de pe vremea când cea mai mare parte a insulei era încă neumblată şi când toate erau într-un stadiu primitiv. Azi, cu tot stufărişul care şi acum o mai înconjoară şi o ascunde, insula este o adevărată gospodărie model.

Întreaga insulă împrejmuită cu un dig de piloți este ferită acum de orice inundații. În afară de asta, e străbătută de canale de irigație care sunt umplute cu apă cu ajutorul unor dispozitive acționate de cai.

Dacă un grădinar adevărat ar descoperi insula, cu siguranță că nu l-ai mai putea smulge de-acolo. Pomii fructiferi, plantele de ornament, produsele necesare traiului, totul te face să crezi că eşti într-un mic paradis. Fiece colțişor de pământ sau îți aduce vreun folos material, sau îți încântă privirea. Tutunul ce se cultivă aici are o aromă deosebită şi, preparat cu pricepere, e o marfă de calitate superioară. Prisaca insulei, văzută de departe, pare un adevărat orăşel construit pentru nişte liliputani, un orăşel cu tot felul de bordeie şi case etajate. Într-o pădurice împrejmuită cresc păsări de curte din speciile cele mai rare, obiect de invidie pentru orice crescător de orătănii: *houdame* minunate, cu pene care le acoperă tot capul, găini din Cochinchina albe ca zăpada şi ale naibii de frumoase, *crève-coeur* negre, cu creasta dublă, *prince-Albert* de culoarea cucuvelei, cârduri întregi de curcani argintii, păuni aurii şi albi, iar în jurul lacului artificial se plimbă specii rare de rațe colorate, gâşte şi lebede. Pe izlazurile cu iarbă grasă pasc vaci fără coarne, capre de Angora, lame cu păr lung, negru şi lucios.

Mi-am dat repede seama că pe insulă locuieşte un om obişnuit cu luxul deşi acest om n-are niciodată nici o lăscaie. Banii nu pătrund aici, în acest paradis.

Cei care au nevoie de produsele insulei ştiu prea bine ce vor în schimb locuitorii ei; de aceea le aduc grâne, țesături, unelte, fire vopsite.

Prietenul meu, savantul, obişnuia să aducă semințe de plante necunoscute pe insulă, ouă de păsări domestice rare şi, pentru ele, primea insecte rare şi plante uscate pe care apoi le vindea unor muzee din străinătate sau unor institute de ştiințe naturale realizând astfel un câştig frumos; asta

pentru că ştiința nu-i numai pasiune ci şi un mijloc de trai.

Ceea ce m-a surprins plăcut vizitând aceasta insulă a fost faptul că locuitorii ei vorbeau limba maghiară, lucru foarte rar în regiunile mărginaşe ale țării. Toată colonia e compusă dintr-o singură familie şi, drept urmare, oamenii au numai pronume. Cei şase băieți ai primului colonizator şi-au adus neveste de prin împrejurimi, iar acum numărul nepoților şi al strănepoților este aproape de patruzeci. Şi pe toți îi hrăneşte această insulă; nimeni nu ştie ce-i nevoia. Ba le şi prisoseşte.

Fiecare locuitor se pricepe la câte ceva şi chiar dacă vor ajunge să fie de zece ori mai mulți decât sunt acum, munca va înlesni traiul tuturor.

Străbunicul şi străbunica învață pe fiecare nepot sau strănepot să muncească: străbunicul îi învață pe băieți, străbunica pe fete.

Bărbații învață grădinăritul, tâmplăria, olăria, cultivarea tutunului, creşterea vitelor; unii dintre ei devin dulgheri şi morari; femeile țes covoare turceşti, pictează şi brodează, fac dantele, scot mierea din faguri, pregătesc brânzeturile, apa de trandafiri. Şi munca e în aşa fel organizată încât nu mai trebuie spus nimănui ce anume să facă. Fiecare îşi cunoaşte îndatoririle şi îşi vede de treabă muncind cu drag, fără să fie îmboldit să facă acest lucru.

Familiile s-au înmulțit, casele lor se înşiruie una după alta. Fiecare casă este construită cu ajutorul tuturor, iar bătrânii poartă de grijă noilor căsătoriți.

Străinii care se abat pe insulă sunt primiți de actualul cap al familiei căruia toți îi zic „tată” străinii îl cunosc sub numele de Deódat. E un bărbat înalt de statură, cu trăsături frumoase, nobile, trecut de patruzeci de ani. El se ocupă de schimburile cu vizitatorii şi le arată insula.

La sosirea noastră, Deódat ne-a primit cu amabilitatea cu care obişnuia să primească vechile cunoştințe: prietenul meu, naturalistul, îl vizita cu regularitate, în fiecare an.

Am discutat probleme de pomicultură, oenologie, horticultură, botanică, entomologie – ştiințe în care Deódat părea să aibă cunoştințe temeinice. În ceea ce priveşte grădinăritul şi creşterea vitelor, aplica cele mai înaintate

metode. N-am reuşit să-mi ascund mirarea. De unde le învățase?

— De la bătrânul! mi-a răspuns Deódat, plecându-şi capul cu respect.

— Cine e?

— O să-l cunoaşteți diseară când o să ne-adunăm cu toții.

Tocmai se culegeau merele; copiii şi femeile erau ocupați cu strângerea minunatelor fructe aurii, roşii sau de culoarea pielii; fructele acestea splendide stăteau îngrămădite pe pajiştea verde ca nişte piramide de ghiulele în incinta cetăților. În toată insula se auzea o larmă veselă.

Când, în sfârşit, soarele de toamnă s-a ascuns după orizont, un clopoțel aşezat pe cel mai înalt punct al insulei a vestit sfârşitul zilei de muncă. Auzindu-l, oamenii s-au grăbit să pună în coşuri fructele culese şi, ținând doi câte doi de toartele coşurilor, au pornit spre şirul de case.

Însoțiți de Deódat am plecat şi noi în direcția de unde se auzise clopoțelul.

Clopoțelul se afla în turnulețul unei clădiri de lemn. Clădirea şi turnulețul erau năpădite de iederă dar, privind cu luare-aminte stâlpii cerdacului pe care erau sculptate figuri fantastice, puteai să-ți dai seama că cel care clădise casa aceasta îşi sculptase în lemnul stâlpilor multe visuri, dureri, bucurii, gânduri.

În fața acestei case se găsea un platou rotund iar pe el – mese şi bănci. După terminarea lucrului, toți s-au îndreptat într-acolo.

— În casa asta locuiesc bătrânii noştri! ne-a şoptit Deódat.

Nu peste mult timp bătrânii au ieşit din casă. Erau o pereche frumoasă. Femeia putea să aibă şaizeci de ani, bărbatul optzeci.

Străbunicul avea o față expresivă, de care-ți puteai aminti chiar după patruzeci de ani aşa cum îți aminteşti de un tablou pe care l-ai văzut cândva, de mult de tot. Eu am rămas uluit. Chelise, dar puținul păr care-i mai rămăsese şi mustața nu erau cărunte; un calm desăvârşit îi păstrase neschimbate trăsăturile feței.

Orice s-ar spune, viața cumpătată şi buna dispoziție

menţin trăsăturile feţei în această stare, şi străbunica era pe drept cuvânt atrăgătoare. Printre firele de păr odinioară aurii, se amestecaseră şi fire argintate, dar ochii ei erau parcă tot ai unei tinere fete şi se roşea ca o mireasă când bătrânul o săruta.

Feţele bătrânilor se îmbujoraseră de plăcere, văzând toată familia aceea mare adunată în jurul lor; îl strigau pe fiecare pe nume şi-l sărutau. Sărutul acesta era fericirea lor, binecuvântarea lor, recunoştinţa lor.

Abia după terminarea acestui ceremonial ne-a venit şi nouă rândul. Deódat, fiul cel mai mare, încheia şirul celor pe care îi îmbrăţişaseră bătrânii. Cei doi ne-au strâns mâna, apoi ne-au poftit la cină.

Străbunica îşi păstrase şi-acum sarcina de a supraveghea pregătirea bucatelor şi ea îi servea pe toţi; străbunicul îngăduia fiecăruia să ia loc alături de acei pe care îi iubea mai mult şi să mănânce acolo. El s-a aşezat la masa noastră împreună cu Deódat; o fetiţă blondă cu părul creţ, frumoasă ca un înger şi care se numea Noémi, îl rugă s-o ia în poală; doar ei îi fu îngăduit să asculte cu gura căscată discuţiile serioase pe care le purtam.

Când mi-am rostit numele în faţa străbunicului, acesta s-a uitat lung la mine şi pe chipul lui a trecut o undă de îmbujorare.

Prietenul meu, savantul, l-a întrebat dacă nu cumva auzise pe undeva de numele meu. Dar bătrânul n-a răspuns.

Deódat s-a grăbit să intervină spunând că de patruzeci de ani bătrânul nu citise nimic despre cele ce se întâmplau în lume: singura lui lectură o constituiau cărţile de economie şi de grădinărit.

Eu, potrivit obiceiului oamenilor care se îndeletnicesc de multă vreme cu meseria de a spune şi altora ceea ce află – şi asta cât mai repede şi la cât mai mulţi – m-am folosit de acest prilej să valorific priceperea mea la locul potrivit şi i-am povestit tot ce se întâmplase în lume.

Aşadar, am început să-i povestesc despre evenimentele din ţară, arătându-i cum a fost legată Ungaria de Austria cu

ajutorul cuvințelului „şi”[47].

Bătrânul scotea mari rotocoale de fum din pipă; fumul parcă spunea: „Insula mea nu aparține țării aceleia!”

I-am povestit despre impozitele care ne apasă.

Rotocolul de fum parcă spunea: „Pe insula mea nu se plătesc dări!”

I-am povestit despre războaiele care au avut loc atât la noi în țară cât şi în lumea largă.

Rotocolul de fum parcă răspundea: „Noi nu luptăm împotriva nimănui!”

Chiar în acea vreme se produseseră nişte crahuri uriaşe în lumea finanțelor; firme renumite se ruinaseră rând pe rând; am căutat să-i dau unele explicații în legătură cu asta.

Rotocolul de fum din pipa bătrânului mi-a răspuns parcă şi la asta: „Uite, la noi nu există bani!”

Apoi i-am povestit despre luptele înverşunate pe care le duc partidele între ele. Câtă amărăciune aduc religia, naționalismul, setea de stăpânire.

Bătrânul şi-a scuturat scrumul din pipă: „La noi nu sunt nici episcopi, nici agenți electorali, nici miniştri”.

Şi, în sfârşit, i-am arătat cât de puternică va fi odată şi odată țara noastră dacă se va împlini tot ceea ce ne dorim.

...Micuța Noémi ațipise în poala străbunicului ei şi au fost nevoiți s-o ducă în casă şi s-o culce. Era mult mai important acest lucru decât tot ce înşirasem eu. Copila adormită s-a mutat astfel din poala străbunicului în cea a străbunicii. După ce bătrâna ne-a părăsit, bătrânul m-a întrebat:

— Unde te-ai născut dumneata?

I-am spus.

— Care-i meseria dumitale sau funcția pe care o îndeplineşti?

I-am răspuns că sunt romancier.

— Adică?

— Romancierul e un om care cunoscând sfârşitul unei povestiri poate să ghicească întreaga povestire.

---

[47] Aluzie la statul dualist Austra-Ungar, creat în 1867, în urma înțelegerii dintre aristocrația austriacă şi cea maghiară, şi destrămat în 1918.

— Aşa? Ei bine. atunci ghiceşte povestea vieții mele! mi-a spus el, luându-mi mâna în mâinile sale. A fost odată un om care a părăsit lumea în care era admirat şi şi-a făurit o altă lume în care este iubit...

— Pot să vă întreb cum vă numiți?

La aceste cuvinte, bătrânul parcă s-a înălțat devenind cu un cap mai înalt; a ridicat mâna tremurândă şi mi-a pus-o pe creştet. În clipa aceea mi s-a părut că odată, de mult, tare de mult, mâna aceasta se mai aşezase pe creştetul meu care pe-atunci era încă acoperit cu zulufi blonzi de copil, şi parcă mi-am amintit că mai văzusem undeva chipul omului acela. Dar la întrebarea mea mi-a răspuns:

— Numele meu este „Nimeni”.

Apoi s-a întors fără să mai spună nimic, a intrat în casă şi n-a mai apărut deloc cât timp am rămas pe insulă.

Iată cum arată astăzi Insula nimănui.

Privilegiul acordat de ambele țări – care îngăduie acestui petic de pământ să existe în afara oricăror hotare – expiră abia peste cincizeci de ani.

Iar peste cincizeci de ani... cine poate spune ce va mai fi?!